

České vysoké učení technické
Fakulta architektury

ČVUT

FA

Disertační práce
Ing. arch. Petr Lešek
2023

České vysoké učení technické,
Fakulta architektury,
Ústav územního plánování

Působení městského architekta v malých a středních městech

The work of a municipal architect
in towns and small cities

Disertační práce
2023

Autor	→	Ing. arch. Petr Lešek
Školitel	→	prof. Ing. arch. Karel Maier CSc.
Studijní program	→	Architektura a urbanismus
Studijní obor	→	Urbanismus a územní plánování

Čestně prohlašuji, že jsem tuto práci
vypracoval samostatně a citoval
použitou literaturu

Ing. arch. Petr Lešek

Poděkování

Děkuji prof. Ing. arch. Karlu Maierovi CSc.
za trpělivost a přesnost komentářů k mojí práci.

Děkuji všem respondentům za ochotu podělit
o svou zkušenost s péčí o kvalitu jejich obce.

Děkuji Jaromíru Hárovníkovi
za grafickou úpravu.

A nejvíce děkuji Olze a Viktorovi
za neutuchající podporu.

Obsah

- 0. Abstract, Abstrakt
- 1. Úvod
 - 1.1 Motivace k výzkumu a upřesnění tématu
 - 1.2 Cíl a výzkumné otázky
 - 1.3 Vymezení pojmů
- 2. Teoretická část
 - 2.1 Kvalita vystavěného prostředí a péče o něj - kontext tématu
 - 2.1.1 Základní nástroje péče
 - 2.1.2 Typologie nástrojů péče
 - 2.1.3 Zapojení expertů
 - 2.1.4 Leadership
 - 2.2 Malé a střední město
 - 2.3 Současný stav řešené problematiky
 - 2.3.1 Městský architekt v malém a středním městě České republiky
 - 2.3.2 Městský architekt v České republice
 - 2.3.3 Městský architekt v Evropě
- 3. Metodika
 - 3.1 Zvolené metody
 - 3.2 Postup výzkumu
 - 3.3 Diskuse zvolené metodiky
- 4. Výzkum
 - 4.1 Výběr vzorku
 - 4.2 Rozhovory s jednotlivými městskými architekty
 - 4.2.1 Litomyšl
 - 4.2.2 Litoměřice
 - 4.2.3 Dolní Břežany
 - 4.2.4 Šlapanice
 - 4.2.5 Žďár nad Sázavou
 - 4.2.6 Humpolec
 - 4.2.7 Poděbrady
 - 4.2.8 Děčín
 - 4.3 Porovnání získaných informací a jejich shrnutí
 - 4.4 Zodpovězení výzkumných otázek
- 5. Diskuse a návaznost na předchozí výzkum
 - 5.1 Diskuse
 - 5.2 Návaznost na výzkum João Benta
- 6. Závěry, doporučení a možnosti dalšího výzkumu
 - 6.1 Závěry
 - 6.2 Doporučení pro podporu činnosti městských architektů
 - 6.3 Možnosti dalšího výzkumu
- 7. Seznam použité literatury
- 8. Přílohy

0. Abstract

The research focuses on goals, strategies and success of municipal architects in towns and small cities in the Czech Republic.

The introduction explains the rationale and purpose of the research based on the importance of the built environment for the quality of individual life and a functioning society, the "condensation" of the topic in cities, the specificity and importance of towns and small cities, and the narrowing of the research to key actors: municipal architects. The introduction concludes by defining the research objective and research questions. These are directed at identifying the goals and visions of municipal architects, the strategies they use to achieve these goals, and evaluating their success. In doing so, the practical aim is to gather knowledge, establish the current state of the function and offer insights for sharing and inspiration.

The theoretical section first presents the research context. I proceed from the overall framework, the broad, complex topic that the urban architect is concerned with: the built environment, its care and the creation of its quality. This is complemented by a description of the tools of care and their possible forms, the grasp of this topic by public administration and leadership according to the study of João Bento. The topic of towns and small cities is then introduced. Finally, I discuss the field of research itself (municipal architects of towns and small cities in the Czech Republic), the municipal architect in the Czech Republic in general, including the history of this function, and the European context. The key concepts of the thesis are then explained and the methodology described. The research is based on semi-structured interviews with selected municipal architects and municipal architects, supplemented by interviews with municipal politicians. The key interviews are summarized, always with the context of the city or municipality.

The final analytical section first compares and evaluates the findings, followed by answers to research questions and a discussion. A specific chapter is the evaluation of the data from the perspective of the work of João Bento, which places the research, and thus the topic of urban architects in the Czech Republic, in a European context. The conclusion then not only summarises the result of the research, but also outlines recommendations and possibilities for further work on this topic.

Keywords:

municipal architect, quality of built environment, town, small city, architecture policy

0. Abstrakt

Výzkum se zabývá tématem cílů, strategií a úspěšnosti městských a obecních architektů/architektek v malých a středních městech České republiky.

V úvodu je vysvětlen důvod a smysl výzkumu vycházející z důležitosti vystavěného prostředí pro kvalitní život jednotlivce a fungující společnost, „zhuštění“ tématu ve městech, specifčnosti a významu malých a středních měst a zúžení výzkumu na klíčové aktéry: městské nebo obecní architektky/architektky. Úvod uzavírá definování cíle výzkumu a výzkumných otázek. Ty směřují na identifikaci cílů a vizí městských architektů/architektek, jejich strategií, kterými se snaží těchto cílů dosáhnout, a zhodnocení jejich úspěšnosti. Praktickým záměrem je přitom shromáždění poznatků, zjištění aktuálního stavu této funkce a nabídnutí znalostí ke sdílení a inspiraci.

Teoretická část nejprve představuje kontext výzkumu. Postupují od celkového rámce, širokého komplexní téma, kterému se městský architekt/architektka věnuje: vystavěné prostředí, péče o něj a vytváření jeho kvalitní podoby. To je doplněno popisem nástrojů péče a jejich možných forem, uchopení tohoto tématu veřejnou správou a leadership dle studie Joãa Benta. Následně je přiblíženo téma malého a středního města. Nakonec se věnují samotnému oboru výzkumu (městských a obecních architektů a architektek malých a středních měst ČR), přes městského architekta v ČR obecně včetně historie této funkce až po evropský kontext. Poté jsou vysvětleny klíčové pojmy práce a popsána metodologie. Základem výzkumu jsou polostrukturované rozhovory s vybranými městskými a obecními architektky a architektkami, doplněné o rozhovory s komunálními politiky. Klíčové rozhovory jsou shrnuty vždy s uvedením kontextu daného města nebo obce.

V závěrečné analytické části je nejprve provedeno porovnání a vyhodnocení získaných poznatků, na které navazuje zodpovězení výzkumných otázek a diskuse. Specifickou kapitolou je zhodnocení dat z pohledu práce Joãa Benta, která tak výzkum, a tedy téma městských architektů v ČR, zařazuje do evropského kontextu. Závěr pak nejen shrnuje výsledek výzkumu, ale i nastiňuje doporučení a další možnosti práce v tomto tématu.

Klíčová slova:

městský architekt, městská architektka, obecní architekt, obecní architektka, kvalita vystavěného prostředí, malá město, střední město, politika architektury

1. Úvod

Motto:

Živá obec má pulsující centrum, v němž bydlí lidé a daří se obchodu. Centrum definuje obraz obce a nabízí kvalitní pobytový veřejný prostor pro všechny generace. Architektura (stavební kultura) vytváří důležitý rámec pro vyšší kvalitu života a atraktivitu na venkově. Architektura (stavební kultura) může být motor a cíl sebeuvědomění a revitalizace obce a sdílenou místní identitou. To má pozitivní dopad na nabídku veřejných služeb jakož i rozvoj hospodářství a turismu v obci (BSBK, 2016).

Architektura a navrhování měst nás obklopují ze všech stran, a i když ne záměrně, všechno je nějak navrženo. To znamená, že kvalita návrhu našich budov a prostorů má přímý vliv na kvalitu života lidí (Bento, 2022)

1.1 Motivace k výzkumu a upřesnění tématu

Prvotním impulzem mého zájmu o studovanou problematiku bylo moje osobní překvapení z toho, jak v komunálních volbách v České republice v roce 2014 vypadala volební kampaň. Hesla se prvoplánově omezovala na bezpečnost a čistotu měst. Kvalita vystavěného prostředí měst se nediskutovala. Měl jsem přitom čtyřletou zkušenost s působením ve stavební komisi v mém rodišti, městě Písku. Tam jsem se v letech 2010-2014 pokoušel systematizovat práci komise vytvořením seznamu priorit v péči o kvalitu vystavěného prostředí prolnutím odborného návrhu a volebních programů jednotlivých uskupení (příloha 8.1.1). Při porovnání se situací v zahraničí jsem nicméně zjistil, že zahrnutí systematické péče o vystavěné prostředí je nikoliv pouze český, ale minimálně celoevropský problém (Kohler, 2013). Rád bych touto prací přispěl k jeho artikulaci a podpořil sdílení dobré praxe.

Považuji kvalitu vystavěného prostředí za důležitou pro dobré fungování společnosti i jednotlivců. Téma péče a rozvoje prostředí, ve kterém jako lidé žijeme, se mi v porovnání s tématem společenských vztahů (politických, sociálních, ekonomických, atd.) jeví jako opomíjené. Opomíjení problematiky prostředí vytvářeného výstavbou zmiňuje i česká Politika architektury a stavební kultury ČR¹ (MMR, 2015). Vztah prostředí a společenských vztahů je vzájemný. Předpokládám, že společenské uspořádání a vztahy ovlivňují prostředí a jeho úpravy, a naopak prostředí ovlivňuje kvalitu společenského uspořádání na všech úrovních.

Specificky mi v této práci jde o tu část prostředí vytvořenou a vytvářenou aktivitou člověka: stavby (ve smyslu budov i prostorů), ale i komponované přírodní prvky. Tedy tu část prostředí, která není ryze přírodní. V českém prostředí se pro takové prostředí preferuje používání termínu vystavěné prostředí (viz vymezení pojmu v kapitole 1.3) případně prostředí vytvářené výstavbou (MMR, 2015), aby se odlišilo od termínu životní prostředí, který splýnul s termínem přírodní nebo přirozené prostředí.

Na kvalitě člověkem vytvořeného prostředí záleží a péče o ni by měla být součástí politiky a veřejných debat na všech správních úrovních. Tedy v ČR od státu,

¹„problematika prostředí vytvářené výstavbou byla dlouhodobě opomíjena, přestože má na kvalitu našeho života přímý vliv“

přes kraje po samosprávy (Ibid.). Téma je shrnuto v jednotlivých evropských Politikách architektury, které v posledních cca 30 letech vznikly a dále vznikají či se aktualizují. Německy mluvící země namísto pojmu Politika architektury používají pojem Baukultur² (Bundeskanzleramt, 2017).

Přirozenou vizualizací vystavěného prostředí jsou města a obce – je v nich nejvíce koncentrované oproti třeba kulturní krajině. Města a obce jsou dlouhodobě předmětem lidského zájmu a bádání. Jsou studovány z různých aspektů, přičemž převažující je pohled sociologický a ekonomický. V sociální geografii je to především celková urbanizační síť a funkce měst a obcí v ní. V posledních desetiletích, zejména díky tématu regenerací částí měst nebo celých měst, jsou města popisována i z aspektu kulturních a kreativních průmyslů (Florida, 2004). Rovněž aktuální je téma managementu měst (Stejskalová, 2014). Téma města, urbánnosti a urbanity je velmi oblíbené mezi filozofy, a dokonce je považováno za zásadní součást a oporu evropské kultury (Mongin, 2017).

Města a obce jsou zároveň nejnižšími správními jednotkami, které o společné prostředí (vystavěné i přírodní) pečují³. Jsou tedy v této péči nejbližší předmětu péče. Proto má smysl na ně zaměřit pozornost, jak o tom svědčí řada evropských Politik architektury⁴. Regionální a státní úroveň je již více odtažitá.

V recepci prostředí se mi jeví velmi důležitá početní velikost komunity obývající sídlo. Člověk má omezené schopnosti znát počet jiných lidí a rozsah území. Soudobé české malé a střední město je počtem obyvatel obdobou většiny historických (předindustriálních) měst, a tudíž tato města nabízí rozsah a intenzitu sociálních a prostorových vztahů (v rámci města a okolí) v míře, která je v historickém povědomí vnímána jako obvyklá a zažitá.

Subjektivně je můj zájem o malé a střední město podpořen i mým rodištěm, jihočeským městem Písek, a také tím, že jsem se v rámci ateliéru Projektil architekti podílel na řadě projektů právě pro malá a střední města (Písek, Mnichovo Hradiště, Český Krumlov, Tuchoměřice, Vodňany, Úvaly, Hostivice, Řevnice, Kadaň, Jablonec nad Nisou, Moravská Třebová, Milovice, Chrudim, Nymburk). V neposlední řadě mohu uvést svou zkušenost z působení v komisi rozvoje či architektury v Písku a městské části Praha 10.

Rámcový záměr mého výzkumu je kvalita vystavěného prostředí se zaměřením na malé a střední město ve vztahu městského/obecního architekta/architektky a lokální politické reprezentace. Právě pro artikulaci tématu a možnost vstoupit do dialogu s komunálními politiky, ale i odbornou a širší neobornou veřejností jsem v rámci České komory architektů připravil a prezentoval texty ke komunálním a posléze i krajským,

² „Baukultur vzniká všude kde lidé přetváří své prostředí. Baukultur se manifestuje v budovách, ulicích, náměstích stejně jako dopravní a technické infrastrukturu, obchodu, průmyslu a venkovských centrech. Kvete díky souhře mnoha faktorů. Ty zahrnují uživatele – jehož každodenní život je podmíněn kvalitou baukultur...“

³ V zákoně č. 128/2000 Sb. (Zákon o obcích) se v §2 odst.2 uvádí: *Obec pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů; při plnění svých úkolů chrání též veřejný zájem. V §35 odst. 2 uvádí: Obec v samostatné působnosti ve svém územním obvodu dále pečuje v souladu s místními předpoklady a s místními zvyklostmi o vytváření podmínek pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb svých občanů. Ide především o uspokojování potřeby bydlení, ochrany a rozvoje zdraví, dopravy a spojů, potřeby informací, výchovy a vzdělávání, celkového kulturního rozvoje a ochrany veřejného pořádku. V §38 odst. 1 uvádí: Obec je povinna pečovat o zachování a rozvoj svého majetku.*

⁴ Příkladem je německá nadace Bundesstiftung-Baukultur, která vydává mimo jiné tzv. Baukulturbericht. První číslo 2014/15 bylo zaměřeno na město (BSBK, 2014), druhé 2016/17 na město a venkov (BSBK, 2016), třetí 2018/19 na historické dědictví (BSBK, 2018), čtvrté 2020/21 na veřejné prostory (BSBK, 2020) a poslední páté 2022/23 je zaměřené na přestavby.

celostátním a evropským volbám (viz příloha 8.1.3). V nich vykrystalizovala definice 13 okruhů⁵, na něž je péče o vystavěné prostředí rozdělena.

- Strategický plán	- Regulace reklamy
- Územní plán	- Veřejné zakázky
- Správa městského majetku	- Městský architekt
- Konkrétní projekty	- Zapojení občanů
→ témata a koncepce	- Vzdělávání veřejnosti
- Dotace	- Turismus
- Výtvarné intervence	- Kooperace

Poslední verzí tohoto textu je text ke komunálním volbám v roce 2022 (Lešek, 2022). Můj prvotní výzkumný záměr byl v návaznosti na to porovnat nejkvalitnější česká malá a střední města v ohledu na vystavěné prostředí. Jejich výběr jsem opřel o sběr dostupných dat k tématu architektury: počet architektonických ocenění a publikací (Grand Prix Architektů, Česká cena za architekturu), počet uspořádaných regulérních architektonických soutěží, existenci lokálního architektonického aktivismu (organizace Dne Architektury). Na základě vnitroustavní debaty byl zpřesněn takto příliš široký záběr výzkumu (péče o kvalitu vystavěného prostředí malých a středních měst). Namísto hledání klíče k posouzení kvality rozvoje města je upřednostněn uchopitelnější a pro praxi přínosnější zájem o městské architektky a architektky. Je totiž zřejmé, že právě městští (nebo v případě většího sídla, které není formálně městem, obecní) architekti či architektky jsou zásadními aktéry péče o vystavěné prostředí. João Bento (Bento, 2022) píše, že několik vlád a měst v Evropě jmenovalo k realizaci této agendy (udržitelný rozvoj měst, iniciace, zprostředkování a šíření pozitivní hodnoty kvalitního navrhování a podpora docenění architektonické, urbanistické a krajinné kultury širší veřejností) státního nebo městského architekta.

V českém prostředí se městskému architektovi výzkum dosud výrazně nevěnoval. Postupně ale v ČR dochází k uvědomění si významu této role a objevování se doporučení a konferencí, což bude v práci dále prezentováno.

Při definici evropského i středoevropského kontextu tématu městského architekta je patrné, že není jednota v ustavení osoby nebo osob, které odpovídají činnosti městského architekta v České republice. Sledoval jsem proto texty, které se věnují působení odborných poradců, ať už jednotlivců nebo týmů, kteří se věnují tématu péče o kvalitu prostředí ve městech a obcích. Politiky architektury evropských zemí jsou bohužel v tomto ohledu skoupé. Důležitost péče o kvalitu prostředí je z nich zřejmá, jak ji ale lze efektivně provádět? A jak ji provádět v případě malých a středních měst, která mají zákonitě slabší institucionální zázemí a vládnou řádově menšími prostředky?

Na základě mých rozhovorů se mi jeví, že zřízení a využití městského/obecního architekta/architektky je vhodným řešením otázky, jak o kvalitu prostředí malých a středních měst v ČR pečovat. I česká Politika architektury a stavební kultury (MMR, 2015), (MMR, 2022) vykazuje v tomto smyslu posun od pouhé zmínky o existenci městských architektů k jejich využití jako jednoho z aktérů péče o vystavěné prostředí.

⁵ Původně 10. Posléze byly rozděleny Výtvarné intervence a Regulace reklamy na samostatné okruhy a doplněny nejprve Turismus (díky zkušenosti Českého Krumlova) a posléze i Kooperace.

⁶ Díky současnému výzkumu Tomáše Zdvihala k tématu architektonických soutěží v ČR od založení České komory architektů v roce 1992 bylo možné jejich statistiku zveřejnit na webu České komory architektů

1.2 Cíl a výzkumné otázky

Cílem této práce je u vybraných městských a obecních architektů v ČR zjistit koncepci, strategii a úspěšnost jejího prosazování při péči o prostředí „jejich“ města a obce. Díky tomu, že v nedávné době vznikla celoevropská porovnávací studie *State and city architects: The role of design leadership in fostering spatial quality and place-making culture* od Joãa Benta (Bento, 2022), je možné na tuto práci částečně navázat. V citované práci je výchozím bodem zjištění, že několik států a měst jmenovalo v rámci svých správních orgánů státního/městského architekta/architektky, který poskytuje leadership v oblasti navrhování a strategické poradenství. Obdobně je v mojí práci výchozím bodem skutečnost, že řada samospráv malých a středních měst v ČR v posledních 30 letech zřídila funkci městského nebo obecního architekta/architektky. Předpokládám, že důvod je obdobný. Podle dat České komory architektů se přitom nárůst odehrává zejména v poslední době (viz příloha 8.2.1). Městský architekt tak představuje inovaci v oblasti správy a řízení městského navrhování, která v sobě zahrnuje řadu nástrojů zlepšujících úlohu samospráv při prosazování kvalitnějšího vystavěného prostředí (Bento, 2022). Na rozdíl od práce Joãa Benta si netroufám objasnit přínos práce městských architektů, ale soustředím se na popis jejich práce. Záměrem je tak zjistit, jak k expertní péči o dané město nebo obec městští a obecní architekti /architektky přistupují, zda měli nějakou strategii na začátku své práce a jak ji sestavili, případně jestli ji vytvářeli až během samotné praxe. Zda a jak se projevuje kontinuita, respektive stabilita v činnosti městského a obecního architekta/architektky na dosahování rozvojových cílů, respektive na koncepčnosti rozvoje. Zda mají nastavenou zpětnou vazbu na její zlepšování. Tyto strategie a přístupy mezi sebou porovnat, zjistit jejich úspěšnost a přenositelnost. Přenositelné strategie a přístupy v závěru shrnout.

Z toho vyplývají tři výzkumné otázky:

V1 - Jaké cíle sledují a jaké koncepce vytvářejí a/nebo prosazují městští architekti?

V2 - Jaké strategie / postupy používají městští architekti k prosazení těchto cílů a koncepcí?

V3 - Jakou mají úspěšnost při prosazování těchto cílů a koncepcí a s jakými strategiemi?

Při rozhovorech s městskými architekty/architektkami a komunálními politiky mají být díky odpovědím zjištěny různé příklady spolupráce městských a obecních architektů/architektek a samospráv. Ty se od sebe liší zejména délkou spolupráce, kontinuitou politického vedení, intenzitou a způsobem spolupráce. Jedno z vybraných měst navíc doposud preferovalo využití komise zřízené jako odborná rada oproti zřízení funkce městského architekta/architektky. Soubor rozhovorů by měl přinést nejen vzhled do fungování městských architektů/architektek na malém a středním městě či obci, ale zejména být cenným zdrojem inspirativních informací o jejich úspěších i neúspěších. Díky koordinaci práce se studií Joãa Benta, je možné tuto studii zčásti použít jako české rozšíření k tématu s možností budoucího doplnění obdobných prací v dalších evropských zemích a následně k celoevropskému porovnání a přenosu zkušeností.

⁷ V českém překladu se uvádí vůdčí role, mám ale za to, že je vhodnější ponechat anglický termín, který je i v českém prostředí zaužívaný

1.3 Vymezení pojmů

Vystavěné prostředí – volím tento pojem k pojmenování předmětu péče, které se věnuje městský/obecní architekt/architektka. Jiné pojmy, které slouží v evropském kontextu k pojmenování téhož předmětu (prostředí, životní prostředí, kulturní prostředí, architektura, urbánní prostředí) jsou v českém prostředí mnohovýznamové a zatížené různým používáním a chápáním. Vystavěné prostředí v této práci označuje člověkem vytvořenou nebo přetvořenou fyzickou část prostředí⁸. Jakkoliv není tento pojem zcela přesný (alej stromů se nestaví), tak jej v této práci používám právě pro jeho obecnou akceptaci. V Politice architektury a stavební kultury ČR je definice dále rozvinuta (PASK, 2015), (MMR, 2022)⁹. Je vhodné doplnit, že ani v rámci Evropy není používán jeden ustálený pojem, což ztěžuje komunikaci a překlad¹⁰.

Malé a střední město – v této práci takto definuji sídlo, která má 1 000 až 50 000 obyvatel¹¹. Nemusí mít přitom formální status města či městyse. Hranici mezi malým a středním městem je obtížné stanovit. V různých materiálech je uváděna různě. S ohledem na skutečnost, že většina bývalých okresních měst má více jak 10 000 obyvatel, zdá se mi vhodné používat právě hranici 10 000 obyvatel. Nicméně v samotné práci ji nevyužívám. Klíčové je vymezení kategorie malého a středního města jako jedné nedělené skupiny/kategorie. V evropském prostředí je pojem města definován v různých zemích různě vlivem jejich historického vývoje utváření osídlení.¹² Ve výzkumu ESPON (ESPO, 2014) se hovoří o „town“ (5 000-50 000 obyvatel) a very „small town“ (do 5 000 obyvatel). 50 000 obyvatel je obvyklou hranicí středního města v Německu¹³ a 20 000 malého města (Borsig ed., a další, 2010). V anglosaském prostředí je „small city“ definováno jako menší než 50 000 obyvatel¹⁴ (Bell, a další, 2006).

⁸ Bývá také označována jako druhá příroda.

⁹ *Vystavěné prostředí je chápáno jako prostředí vně i uvnitř staveb, bezprostředně a pravidelně využívané v souvislosti s těmito stavbami. Je to prostředí vytvořené člověkem, člověkem udržované a užívané. K tomuto prostředí náleží stavby i soubory staveb s jejich pozemky, nezastavěné proluky mezi stavbami, volná prostranství včetně zeleně jako součásti těchto prostranství, chodníky, silnice a ostatní dopravní stavby, veškeré zpevněné plochy, zahrady, stavby v krajině i krajina sama, je-li upravena podle architektonických zásad. Vystavěné prostředí je odrazem vývoje společnosti, její materiální a duchovní úrovně. Základní hodnotou vystavěného prostředí je jeho trvání, umění odpovědně reagovat na potřeby dneška a zároveň se ušlechtilě proměňovat v čase podle měnících se potřeb společnosti. Vystavěné prostředí má dávat pocit kontinuity a stability, nabízet prožitky krásy a pohody a poskytovat hodnotný rámec pro život každého člověka.* (MMR, 2022)

¹⁰ Prvním problémem je již rozdělení na prostředí a péči o něj. V německojazyčném prostředí to často splývá pod pojmem baukultur, zatímco v ostatních evropských státech se o péči hovoří jako o architecture, případně v užším kontextu jsou používány pojmy: urban design, place making (UK), spatial design (NL) nebo design living environment (SW). Pojem living environment pak nemá tak vyhraněné ekologické vnímání jako v našem prostředí.

¹¹ V zákoně č. 128/2000 Sb. (Zákon o obcích) se v §3 odst.1 uvádí: *Obec, která má alespoň 3 000 obyvatel, je městem, pokud tak na návrh obce stanoví předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády.*

¹² Sociální geograf Martin Šimon uvádí příklady velikostní hranice dle Demographic Yearbook (2001: 22): *V Řecku jsou za městské považovány obce, jejichž největší centrum dosahuje velikosti 10 tisíc obyvatel a více. Obdobná situace je v Portugalsku, kde hranice 10 tisíc určuje městskost pro celou aglomeraci. Ve Francii je dostačující počet 2 tisíce obyvatel aglomerace, ovšem za podmínky, že se jedná o souvislou zástavbu, kde vzdálenost mezi domy je menší než 200 metrů. Nejnižší hranici v Evropě je v Norsku a na Islandu, kde jsou za městské považovány sídla od 200 obyvatel výše.*

¹³ *Středně velká města mají 20 000 a 100 000 obyvatel. Většina má do 50 000 obyvatel: 84% středních měst v Německu má 20 000 až 50 000 obyvatel, zabírají 12% plochy v Německu.* (BSBK, 2016)

¹⁴ Autoři nicméně zdůrazňují relativnost údaje o počtu obyvatel pro charakter sídla. Zároveň platí, že 97% měst v USA je do 50 000 obyvatel a 87% má méně než 10 000 obyvatel.

Městský/obecní architekt(ka) – v českém prostředí odborník najatý samosprávou, aby se věnoval péči o vystavěné prostředí daného sídla a její koordinaci. Nemá přesnou právní definici¹⁵. Charakter této pozice se napříč Českou republikou liší a její představitel/ka může pracovat jako interní zaměstnanec nebo jako externí odborník. Zabývá se různými činnostmi, jako je sledování rozvoje sídla, konzultace soukromých projektů, příprava zadání a oponování strategickému plánu, strategiím, ÚPD, pořádání architektonických soutěží, koordinace záměrů samosprávy, osvěta nebo vypracování konkrétních zásahů ke zlepšení vystavěného prostředí (Lešek, 2020). Je to jediná osoba (nebo tým), která je průsečíkem a koordinátorem všech ostatních okruhů (Plos, 2007). Městský/obecní architekt(ka) se pohybuje v prostředí (v obecném smyslu) daném objektivními okolnostmi (fyzické prostředí, právní prostředí – existující pravidla: zákony, plány, vyhlášky atd., sociálně-kulturní prostředí – například obecný názor na kvalitní vystavěné prostředí) a společenskou situací (politici, úředníci, veřejnost, stavebníci, architekti projektující v sídle). Utváří si vlastní čtení tohoto kontextu na základě svých odborných znalostí a osobních zkušeností, včetně vlastní představy o správné péči o sídlo, a pomocí takto vzniklého názoru jedná v mezích daných většinou smluvním vztahem se samosprávou. V případě větších měst to může být tým složený z více odborníků, případně i s různou specializací.

Pro zjednodušení textu budu používat pouze sousloví městský architekt (dovolím si pod pojem zahrnout i architektky) nebo zkratku MA, i když velká část ze sledovaných obcí nad 1 000 obyvatel městy formálně není a jedná se tak u nich o obecního architekta/architektku, nebo architekta/architektku městyse.

Městský/obecní krajinářský architekt(ka) – v českém prostředí obdoba MA, ale se zaměřením na krajinnou a vegetační složku prostředí. Jeho agenda je tak užší a je spíše doplněním a rozvinutím práce MA. Je tedy jedním z dalších expertů koordinovaných MA. To je dané i tím, že městských krajinářských architektů či architektek je v českém prostředí velmi málo, a ještě méně se jich tak samo označuje. Jejich seznam zatím není zpracován.

Pro zjednodušení textu budu též používat termín městský krajinářský architekt (dovolím si pod pojem zahrnout i architektky) nebo zkratku MKA, i když velká část ze sledovaných obcí nad 1 000 obyvatel městy formálně není a jedná se tak u nich o obecního krajinářského architekta/architektku, nebo krajinářského architekta/architektku městyse.

¹⁵ Právní definice městského architekta přitom je často debatovaným tématem, zejména pak jeho ukotvení v rámci státní správy nebo samosprávy (Szentesiová, 2015). Brožura Městský architekt (ČKA, 2016) přináší výčet možností formálního zapojení městského architekta i jeho agendy.

2. Teoretická část

2.1 Kvalita vystavěného prostředí a péče o něj - kontext tématu

Tématem tohoto výzkumu je práce MA malých a středních měst. K posouzení jejich strategií a cílů je ale potřeba shrnout kontext, ve kterém se pohybují a který ve své práci sledují, a sice péči o kvalitu architektury/vystavěného prostředí daného sídla. Vzhledem k tomu, že pojem architektura je v české odborné debatě zatížen nedorozuměními a emocemi¹⁶, volím v této práci pojem vystavěné prostředí.

V české i evropské debatě v poslední době došlo ke shodě, že kvalita vystavěného prostředí je velmi důležitá hodnota. V Politice architektury a stavební kultury ČR (MMR, 2015) se v úvodním slově ministryně pro místní rozvoj píše: *„Cílem je vytvořit předpoklady k tomu, aby vznikající stavby byly kvalitní. Dokument však neklade důraz pouze na kvalitu jednotlivých staveb, ale zdůrazňuje potřebu komplexního vnímání prostředí, tedy vzájemného působení staveb, jejich vztahu ke stávajícím architektonickým a urbanistickým hodnotám a též jejich vlivu na krajinu. ...Od Politiky architektury a stavební kultury ČR očekávám, že přispěje ke zlepšení prostředí, v němž žijeme, a zároveň posílí zájem o tvorbu příjemných měst a obcí.“* V základních informacích je jako Řešený problém uveden: *„Podpora rozvoje architektury a stavební kultury jako principu zvyšování kvality prostředí vytvářeného výstavbou“.* Účel je definován: *“Politika architektury a stavební kultury ČR řeší podporu rozvoje architektury a stavební kultury jako principu zvyšování kvality prostředí vytvářeného výstavbou. Účelem je přinést zlepšení kvality života lidí zvyšováním kvality prostředí, ve kterém žijí. Stavby a jejich okolí, veřejná prostranství i krajina tvoří základní součást tohoto prostředí.“* V základních pojmech je v rámci definice prostředí vytvářené výstavbou uvedeno: *„Prostředí vytvářené výstavbou má dávat pocit kontinuity a stability, nabízet prožitek krásy a pohody a poskytovat hodnotný rámec pro život každého člověka.“* Jediná věta, která popisuje kvalitu prostředí, je v kapitole Vize: *„Je třeba stále zdůrazňovat, že prostředí by mělo být uživatelsky příjemné, pro člověka pohodlné, udržované, funkční, bezpečné, charakterově pestré a krásné“.* Zahraniční dokumenty jsou ještě dále a uvádějí, že kvalitní prostředí má na své obyvatele pozitivní vliv. Prostředí ovlivňuje kvalitu lidské společnosti na všech škálách. To zmiňuje i João Bento (Bento, 2022) nebo rakouská zpráva¹⁷ (Erster Baukulturreport, 2006).

Podle mého soudu je dokonce kvalitní prostředí pro život lidí jedním z důvodů, proč lidé o dobré společenské vztahy usilují, a zároveň je též jejich výsledkem. Jednoduše řečeno: lidé ocení demokracii, pokud vidí, že prostředí, ve kterém žijí, dlouhodobě cíleným společným úsilím vzkvétá. Samozřejmě péče o vystavěné prostředí není výsadou demokratických společností, ale u nich by měla patřit v dlouhodobém horizontu k přirozeným výsledkům a být prospěšná všem občanům včetně minorit. Synonymem pojmu vystavěné prostředí je slovo architektura, a proto se většina dokumentů evropských zemí, týkajících se péče o kvalitu vystavěného prostředí, nazývá Architectural Policy (Bento, 2012). V české politické debatě se téma architektury jen

¹⁶ Jen při hledání názvu české Politiky architektury a stavební kultury se intenzivně střetly vyhraněné pohledy České komory architektů a České komory autorizovaných inženýrů a techniků ve výstavbě. ČKA navrhovala po vzoru většiny evropských politik architektury stejný název, kdežto ČKAIT navrhovala překlad německého pojmu Baukultur – stavební kultura. Výsledkem je složený název.

¹⁷ *„Baukultur tvoří a zajišťuje kvalitu života. Dotýká se všech lidí, neboť jsou vystavěným a vytvořeným prostředím ovlivňování, formování a proměňování a stejně tak prostředí ovlivňují, formují a proměňují.“*

pomalou stává součástí veřejné debaty. O tom svědčí jeho absence v programech politických stran v České republice (viz příloha 8.1.2).

V evropských zemích byl ještě v nedávné době stav obdobný¹⁸ (Kohler, 2013). Naštěstí se tato situace mění, což mohou opět doložit ekvivalenty české Politiky architektury a stavební kultury z většiny evropských zemí (Bento, 2012), (Bento, 2023). Tyto národní dokumenty jsou přitom provázány s celosvětovými i celoevropskými deklaracemi, které vhodně shrnuje i česká Politika architektury a stavební kultury (MMR, 2022). Stále ale platí, že i když byl v řadě mezinárodních politik a prohlášení¹⁹ uznán význam vytváření kvalitního vystavěného prostředí pro udržitelný rozvoj, je vzhledem ke komplexnosti tématu včetně velkého počtu zapojených aktérů reálný výsledek v rámci České republiky i celé Evropy výrazně omezený (Bento, 2022).

Téma definování kvality vystavěného prostředí je velmi obtížné. V českém i světovém kontextu existují hodnocení kvality měst, která se ovšem zaměřují spíše na jejich prosperitu a konkurenceschopnost, vyjádřenou ekonomickými a sociálními indikátory. Zajímavým směrem je australský model *Urban Liveability Index* a *Barometr obyvatel* Finského státu (viz příloha 8.2.4). Poměrně logicky k problému přistupuje Petr Volf ve své knize o městě Litomyšli (Volf, 2014), kdy dokládá pravdivost teze „nové architektonické centrum ČR“ počtem staveb zastoupených v Ročenkách české architektury, kde je Litomyšl na třetím místě za Prahou a Brnem. Troufám si doplnit, že obdobně by mohla být využita umístění v architektonických soutěžních přehlídkách, jako je Grand Prix architektů, Česká cena za architekturu a Deset. Je zřejmé, že ač se jedná o velmi důležitou oblast, je kvalitě vystavěného prostředí vzhledem k její extrémní komplexitě věnováno málo pozornosti.

I když je obtížné definovat kvalitu vystavěného prostředí, v poslední době se vystavěnému prostředí věnuje řada klíčových strategických materiálů: světových, evropských, v jednotlivých státech, regionech nebo i městech. Je ale potřeba upřesnit, že hlavní důraz těchto materiálů je především na jiné než kvalitativní parametry prostředí, a to zejména na udržitelný rozvoj. Z mezinárodních je možné uvést *New Urban Agenda, Habitat III*, 2016 (UN Habitat, 2016), kde se hovoří o kvalitě veřejných prostranství²⁰. Překvapivě v *Cílech udržitelného rozvoje OSN* (anglicky *Sustainable Develop-*

¹⁸ „Pokud se na sebe položí programy CDU/CSU, SPD, FDP, Linke, Svaz90/Zelení a Pirátů pro spolkové volby 22. září tak mají 945 stran. Slovo architektura jsme ve 14 cm tlustém svazku našli přesně 13 krát. Z toho 12 krát jako součást pojmu bezpečnostní architektura.“

¹⁹ Například: Sustainable Developments Goals (OSN, 2016), New Urban Agenda (UN-Habitat, 2016), a další.

²⁰ 37. Zavazujeme se, že budeme prosazovat tvorbu bezpečných, přístupných, zelených a kvalitních veřejných prostranství podporujících začleňování, jako jsou např. ulice, chodníky a cyklistické pruhy, náměstí, nábřeží, zahrady a parky, která budou multifunkčními prostory sloužícími sociální interakci a začleňování, požadavkům lidského zdraví a dobrých životních podmínek, hospodářské výměně a kulturním projevům a dialogu mezi různými lidmi a odlišnými kulturami a která budou navržena a řízena tak, aby zajišťovala lidský rozvoj, budovala pokojnou, pluralitní, inkluzivní a participativní společnost, jakož i soužití, konektivitu a sociální začleňování.

53. Zavazujeme se, že budeme prosazovat tvorbu bezpečných, přístupných, zelených a kvalitních veřejných prostranství podporujících začleňování ... a že budeme udržitelným způsobem využívat jejich potenciál k vytvoření větší sociální a ekonomické hodnoty, ...

67. Zavazujeme se, že budeme podporovat vytváření a udržování dobře propojených a dobře rozmístěných sítí otevřených, víceúčelových, bezpečných, přístupných, zelených a kvalitních veřejných prostranství podporujících začleňování s cílem posílit odolnost měst vůči katastrofám a změně klimatu, snížit rizika spojená s povodněmi, suchem a vlnami veder, zlepšit zajištění potravin a výživy, fyzické a duševní zdraví, kvalitu vzduchu v domácnostech a kvalitu vnějšího ovzduší, snížit hluk a podpořit rozvoj měst a lidských sídel a městských krajín, které budou atraktivní a vhodné pro bydlení, a zavazujeme se, že přiznáme prioritou zachování endemických druhů.

97. Budeme prosazovat plánované rozšiřování měst a vyplňování nezastavěných ploch, přičemž přednost bude mít obnova, renovace případně modernizace městských oblastí, ..., zajišťování vysoce kvalitních staveb a veřejných

ment Goals, SDGs) se termín vystavěné prostředí respektive jeho ekvivalent explicitně²¹ nevyskytuje, a to ani v *Cíli 11 Udržitelná města a obce*²². V *Cíli 3 Zdraví a kvalitní život* pak není zmínka o prostředí vůbec. Je to dáno i celosvětovým záběrem textu, který se tím pádem soustředí na ty nejzákladnější a nejpálčivější celosvětové problémy. Na druhou stranu toto neupřesnění může obráceně pomoci v definici kvalitního vystavěného prostředí, které musí zahrnovat právě i *Cíle udržitelného rozvoje OSN*. Zároveň je zřejmé, že *Cíle udržitelného rozvoje OSN* vyžadují péči o vystavěné prostředí a vhodné aktéry této péče. MA se mi jeví jako jedna z klíčových osob, jako vhodný expert.

I v souvislosti s celosvětovými deklaracemi došlo v EU k rozpracování tématu udržitelného rozvoje a následně k jeho propojení právě s kvalitou vystavěného prostředí. V evropských textech už dochází k evropské lokalizaci tématu a kvalita vystavěného prostředí se v nich stává dokonce klíčová. Jejich souhrn je pečlivě uveden v Politice architektury a stavební kultury ČR²³ (MMR, 2022). Dokladem pochopení, že nestačí pouhé zaměření na ekonomické a technické faktory je doplnění evropské iniciativy *Green Deal* o *New European Bauhaus*, který k němu přináší kulturní aspekty, a právě téma kvality vystavěného prostředí²⁴. Komplementárním materiálem k *New European Bauhaus* je švýcarská *Davoská deklarace*²⁵. Ta je inspirována *New European Bauhaus* (Švýcarsko jako neunijní stát se snaží k tématu individuálně přispět), je snahou být doplněním tradičního Davoského ekonomického fóra (tedy opět upozornit na to, že nestačí soustředit se na ekonomická témata) a také vnáší do debaty německý pojem *Baukultur* (část debaty se vedla o odlišnosti od pojmu architektura či politika ar-

²⁰ → *prostranství, a budeme podporovat i integrované a participativní přístupy zahrnující všechny příslušné zúčastněné strany a obyvatele, aby se zabránilo územnímu a sociálně-ekonomickému oddělení ... a to tak, aby přitom zůstalo zachováno kulturní dědictví a zabránilo se tzv. „rozlézání“ měst.*
109. *Zvážíme navýšení finančních prostředků a lidských zdrojů na modernizaci ... chudinských čtvrtí ... při přidělování finančních prostředků a lidských zdrojů na strategie, které se neomezují jen na zlepšení v hmotné a environmentální rovině, abychom zajistili, že chudinské čtvrti a neformální sídla budou začleněna do sociálního, hospodářského, kulturního a politického rozměru měst. Tyto strategie by případně měly zahrnovat přístup k udržitelnému, přiměřenému, bezpečnému a cenově dostupnému bydlení, základním a sociálním službám či bezpečným, přístupným, zeleným a kvalitním veřejným prostranstvím podporujícím začleňování; ...*

²¹ Problém je i jazykový. V angličtině termín *environment* není chápán úzce jako životní prostředí s důrazem na jeho přírodní složku, jako je tomu například v českém zákoně 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

²² Cíl 11 obsahuje: *Vytvořit inkluzivní, bezpečná, odolná a udržitelná města – 1. přístup k odpovídajícímu, bezpečnému a cenově dostupnému bydlení a základním službám, 2. přístup k bezpečným, finančně dostupným, snadno přístupným a udržitelným dopravním systémům, 3. inkluzivní a udržitelnou urbanizaci a kapacity pro participativní a udržitelné plánování a správu měst, 4. záchranu světového kulturního a přírodního dědictví, 5. snížit počet úmrtí a negativních dopadů přírodních katastrof, 6. snížit nepříznivý dopad životního prostředí měst na jejich obyvatele, 7. přístup k bezpečné, inkluzivní a přístupné městské zeleni a veřejnému prostoru, a. pozitivní ekonomické, sociální a environmentální vazby mezi městskými, příměstskými a venkovskými oblastmi, b. zvýšit počet měst a obcí, které přijímají a realizují integrované politiky a plány inkluze, c. podporovat nejméně rozvinuté země při stavbě udržitelných a odolných budov s využitím místních materiálů*

²³ Například: Usnesení Rady EU o architektonické kvalitě v městském a venkovském prostředí (2001), Závěry Rady EU o architektuře (2008), Nová Lipská Charta o udržitelných městech (2020), Závěry Rady EU o kultuře, vysoce kvalitní architektuře a vystavěném prostředí (2021)

²⁴ V úvodu je *New European Bauhaus* charakterizována jako kreativní a interdisciplinární iniciativa, která spojuje *Green deal* s naším obytným prostorem. V roce 2022 *New European Bauhaus* vyhlásil mimo jiné výzvu „Co-Creation of Public Spaces a výzvu „Support to New European Bauhaus Local Initiatives směřovanou na malé a střední samosprávy.

²⁵ *uznávající zásadní přínos vysoce kvalitního zastavěného prostředí k dosažení udržitelné společnosti, vyznačující se vysokou kvalitou života, kulturní rozmanitostí, individuálním a kolektivním blahem, sociální spravedlností a soudržností a hospodářskou efektivitou; ... vědomí si tendence poklesu kvality zastavěného prostředí i otevřené krajiny po celé Evropě, patrné ze zjednodušování výstavby, chybějících architektonických hodnot, ...*
3. *Je nezbytně nutné zaujmout k zastavěnému prostředí ucelený přístup založený na kultuře a humanisticky nahlížet na způsob, jak kolektivně utváříme místa, kde žijeme, a odkaz, jež po sobě zanecháme.*
8. *Řešení zastavěného prostředí, vztahy mezi objekty a zastavěným a přírodním prostředím, v němž se nacházejí, územní soudržnost, rozměry, materiály: to vše jsou faktory, které přímo ovlivňují kvalitu našeho života. Vysoce →*

chitektury). Zajímavá je také orientace na ministry kultury evropských zemí, kteří byli k tématu výslovně přizváni. Politiky architektury přitom v evropských zemích řeší různá ministerstva. V ČR má Politiku architektury a stavební kultury v gesci MMR ²⁶. Kromě Ministerstva kultury se za českou stranu přímo formulace *Davoské deklarace* v editorial group zúčastnil Vít Řezáč za Mezinárodní radu urbanistů ECTP. Obdobný důraz na kvalitu vystavěného prostředí obsahují i jednotlivé politiky architektury evropských států (BSBK, 2014) (BSBK, 2016) (BSBK, 2018) (BSBK, 2020) (Bundeskanzleramt, 2017).

Tématem debaty je též, kdo je za prosazování kvalitního vystavěného prostředí odpovědný. Kdo by o něj měl usilovat. Triviální odpověď pochopitelně zní, že na společné kvalitě by měl být i společný zájem, a tedy by se takový cíl měl objevovat jako téma v úsilí každého člověka, který prostředí proměňuje. Realita není takto jednoduchá. Jedna z úvah by mohla směřovat k upřednostnění volného trhu ve smyslu teorie, že kvalita se prosadí sama dlouhodobým působením tržních sil. Tomu oponuje společenský vývoj. Joãa Bento (Bento, 2022) k tomu píše: *„fungování trhu samo o sobě není schopno vytvořit kvalitní městské prostředí. Developeři se řídí komerčními zájmy a tržními hledisky, která nemají dlouhodobější perspektivu. Jejich cíle jsou finanční a krátkodobé se záměrem přivlastnit si rozvojovou hodnotu sídel. Proto jsou intervence veřejného sektoru a regulace rozvoje přirozenou reakcí na dysfunkce trhu. Určitá funkce veřejné intervence a regulace rozvoje je nevyhnutelná.“* Je tedy zřejmé, že především veřejný sektor je povolán se předchozími texty řídit a vést k tomu i ostatní aktéry.

S tím souvisí ještě jedno riziko nebo důvod stále nedostatečného zájmu státu a samospráv o aktivní zájem o téma péče o kvalitu vystavěného prostředí. Jak uvádí Joãa Bento *„politici mohou téma snadno přehlížet v domnění, že institucionalizovaný systém správy a řízení měst (v českém prostředí tedy například Stavební zákon a z něho vycházející územně plánovací dokumentace a obecné technické podmínky pro výstavbu) již poskytuje potřebné nástroje ke vzniku kvalitního vystavěného prostředí. Regulace ale samy o sobě nezajistí kvalitní vystavěné prostředí – dosáhnou jen minimálních požadovaných standardů a napomohou vyhnout se nejhorším chybám, ale nevytvoří kvalitu“.* Proto stát a samosprávy potřebují proaktivního zástupce zodpovědného za péči o kvalitu vystavěného prostředí.

²⁵ → kvalitní Baukultur se projevuje v uplatnění vědomého, řádně projednaného řešení každé budovy a při každé činnosti související s úpravou krajiny, přičemž se upřednostňují kulturní hodnoty před krátkodobým hospodářským přínosem. Vysoce kvalitní Baukultur nejenže splňuje funkční, technické a ekonomické požadavky, ale také uspokojuje sociální a psychologické potřeby lidí.

13. Vysoce kvalitní Baukultur přidává ekonomickou hodnotu vytvářením kvalitnějších a trvalejších aktiv a vhodných podmínek pro hospodářskou prosperitu ve společnosti. Využívá zdroje udržitelným způsobem, ...

15. Vysoce kvalitní Baukultur musí být součástí příslušných právních nástrojů. Hlavní cíl dosažení vysoké kvality celého zastavěného prostředí, včetně kulturního dědictví, musí být závazný při všech činnostech s územním dopadem. Požadavek vysoké kvality musí být zohledněn na stejné úrovni jako ekonomické nebo technické zájmy. S cílem vysoké kvality by měly být slučitelné i příslušné standardy a normy.

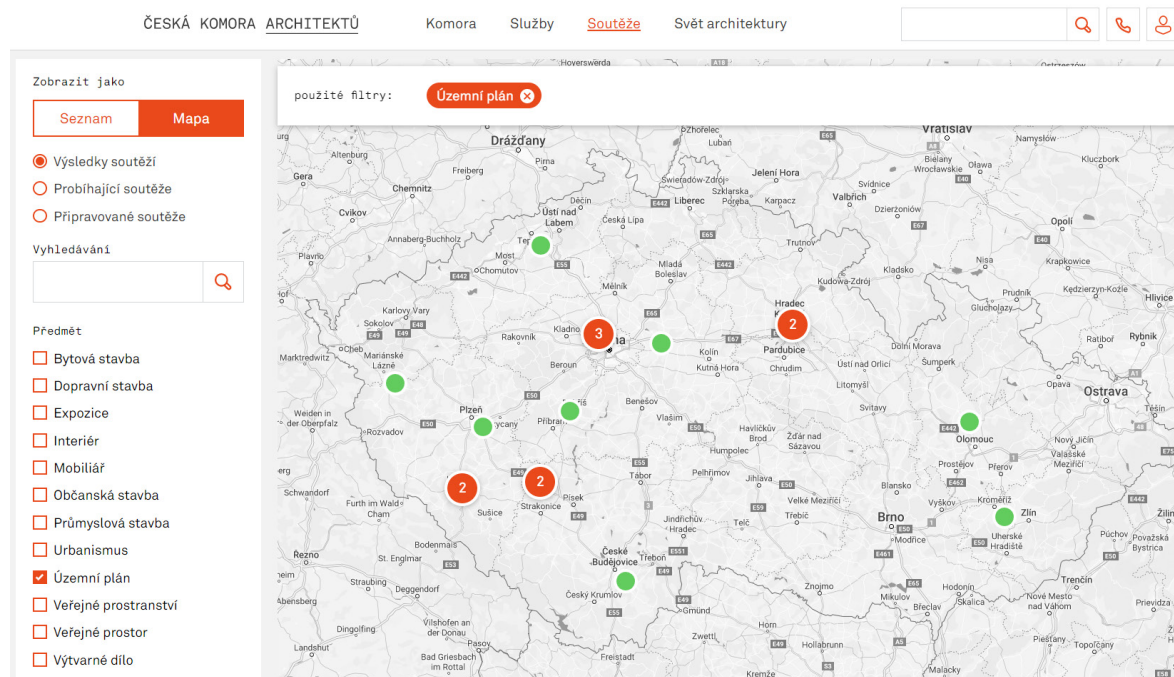
21. vybírání všech příslušných zúčastněných subjektů, veřejných i soukromých, aby uznaly pozitivní dopad vysoce kvalitní Baukultur na všeobecné blaho a aby přispěly k její realizaci, ...;

²⁶ Naopak se ale nechtělo stát národním kontaktním bodem New European Bauhaus

2.1.1 Základní nástroje péče

Základním rámcem pro spravování prostředí (a tím i péči o něj) je v každé zemi právní úprava stavění a plánování měst a regionů. Jak konstatuje João Bento: „z evropské perspektivy, stát má již nyní silný vliv na navrhování vystavěného prostředí, ať už prostřednictvím politiky územního plánování nebo vytvářením kontrolních systémů, a tím že vydává širokou škálu zákonů a předpisů, které definují téměř každý jednotlivý aspekt vystavěného prostředí,“ (Bento, 2022). Prvotní úlohou stavební legislativy při ustavování stavebního řádu na přelomu 19. a 20. století bylo zajistit zdravé a bezpečné prostředí po excesech rychlého rozvoje měst na konci 19. století. V druhé polovině 20. století se oddělilo téma zdraví a vystavěného prostředí. Současné normy se soustředí na vytvoření prostředí, které minimalizuje diskomfort ²⁷ (Hobday, 2012). Úkolem legislativy je bránit výslovně špatným řešením, nemůže ale zaručit řešení dobrá.

Prvním a základním nástrojem správy prostředí v České republice je územně plánovací dokumentace (ÚPD). Při jejím zpracování velmi záleží na kvalitách zpracovatele, na schopnosti samosprávy spolupracovat a považovat ÚPD za potřebný nástroj a na institucionální kapacitě správních orgánů proces odborně kontrolovat. Bohužel realita výběrů zpracovatelů územních plánů je v ČR velmi problematická, což nepochybně ovlivňuje kvalitu výsledné ÚPD. Většina zpracovatelů se vybírá pouze podle kritéria nejnižší ceny, neboť se v případě menších měst a obcí převážně jedná o zakázky malého rozsahu do 2 mil Kč. Omezení výběrového kritéria na nejnižší cenu za zpracování ÚPD prakticky znemožňuje nasazení širšího odborného týmu.

Obrázek 10: Dle dat ČKA jen 15 obcí a měst v ČR v letech 1992-2022 vybíralo zpracovatele ÚP urbanistickou soutěží. Zdroj <https://www.cka.cz/souteze/databaze/vysledky>

²⁷ V druhé polovině 20. století se z navrhování vytratila myšlenka, že budovy mohou podporovat nikoliv jen bránit nemocem. V řadě zemí se rozdělily národní agendy zdraví a vystavěného prostředí a nyní mají jiný cíl. ... Zdravotní politika je nyní namířena především na léčení nemocí než na prevenci... Současné normy a předpisy míří k omezení diskomfortu. Ale neexistuje vědecký důkaz, že to prospívá zdraví.

Práce s vydanou územně plánovací dokumentací je pak v rukách stavebních úřadů a úřadů územního plánování (PASK, 2018) a účinnost ÚPD se již řídí striktně právním výkladem. Spíše výjimkou jsou obce a malá města, která mají mezi politiky nebo zaměstnanci úřadu osoby s důkladnější znalostí architektury a urbanismu nebo si je umí přizvat jako externí odborníky. V takovém případě je možné získat odbornou oponenturu při tvorbě ÚPD a zároveň i někoho, kdo se kvalitativní a koncepční stránce rozvoje obce/města může věnovat systematicky a dlouhodobě, tedy i mimo základní rámec vytvořený ÚPD. Z pohledu správy a péče o prostředí má ÚPD logicky omezenou škálu měřítka a podrobnosti. Nemůže proto plně postihnout definování kvality na menších měřítcích například u městského detailu. To platí i pro regulační plány a územní studie (dá se to v určitém ohledu přirovnat k prováděcímu projektu a autorskému dozoru u staveb – žádná prováděcí dokumentace nemůže být tak dokonalá, aby zcela popsala očekávaný stav a mohla být použita bez vysvětlení v reálném čase jako algoritmus). To samozřejmě neznamená, že by se na kvalitu ÚPD mělo rezignovat. Naopak je vhodné v českém prostředí vyzdvihnout zajímavé a inspirativní příklady dobré praxe. I ty jsou předmětem této práce.

Kromě ÚPD jako obecného nástroje pro všechny aktéry v území je součástí péče o vystavěné prostředí i péče o majetek obce/města – pozemky a budovy (náměstí, ulice, parky, sportovní areály, školy, kulturní a provozní budovy a zázemí apod.). Tedy to, jak konkrétní veřejný aktér vystupuje jako vlastník²⁸. I zde z pohledu péče o kvalitu prostředí, jak je popsána v Politikách architektury jednotlivých evropských zemí (Bento 2022b), velmi záleží na zájmu představitelů samosprávy a s tím souvisejícím odborném zázemí, které mají k dispozici a kterému jsou ochotni naslouchat. V první řadě se jedná o úředníky samosprávy, kteří se o majetek, jeho užívání a jeho rozvoj starají. Ale mohou to být i přizvaní externí experti.

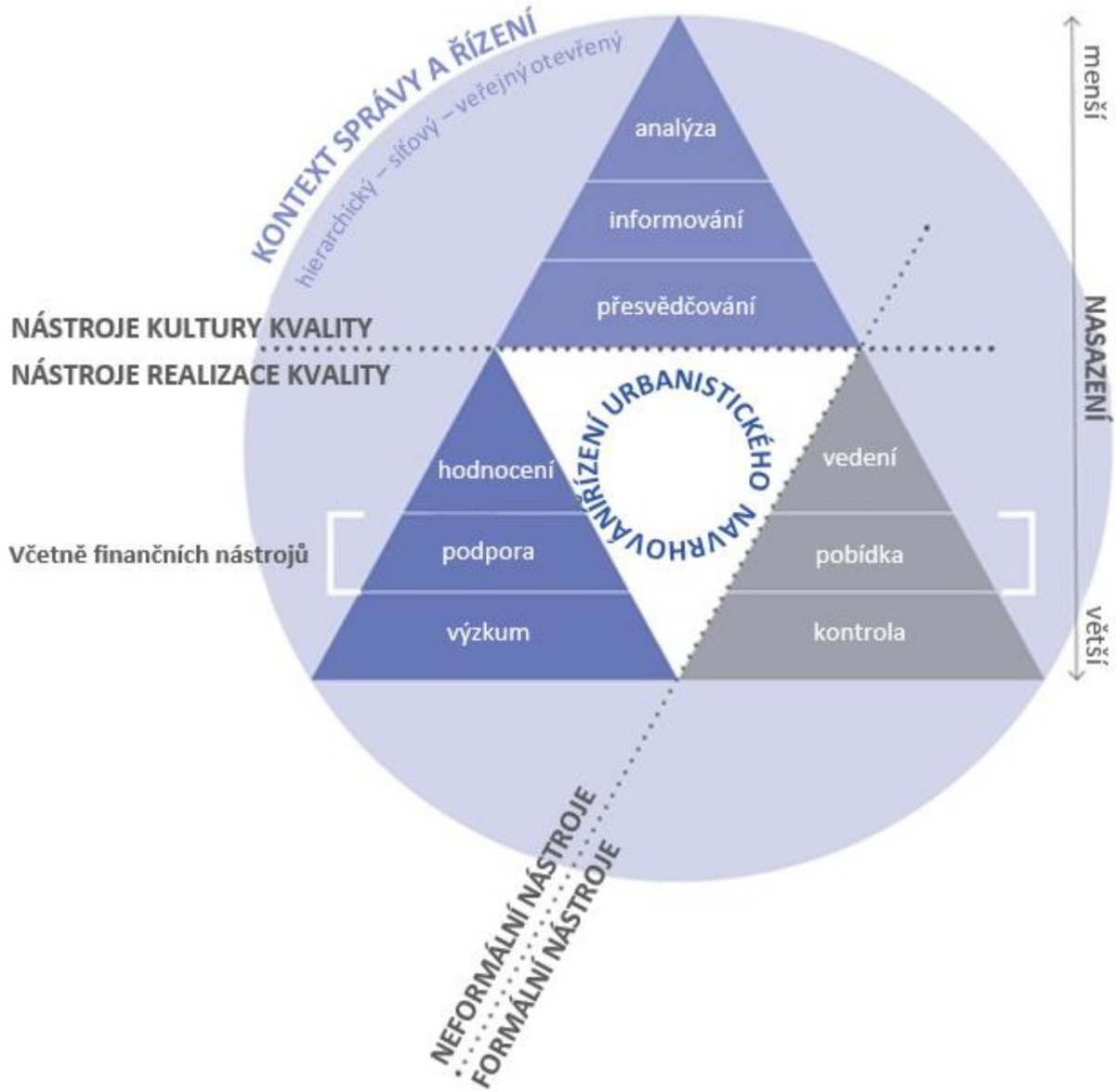
Stavební legislativu, ale i interní předpisy samospráv, je možné brát za „tvrdé“ nástroje správy vystavěného prostředí. V souvislosti s Politikami architektury v evropských zemích a s vědomím rozsáhlosti a mnohvrstevnatosti tématu péče o vystavěné prostředí a také vědomím limitů „tvrdých“ nástrojů se přístup některých evropských států (v českém prostředí zatím pouze některých samospráv) rozšířil i o neregulační alternativní „měkké“ přístupy. Klíčové u nich je, že v takovém případě na sebe bere aktivní iniciační roli stát, nebo samospráva. Považuje kvalitu vystavěného prostředí za žádoucí hodnotu, a tak ji i prezentuje veřejnosti (Bento, 2022). Za základní „měkké nástroje“ považují čeští MA zejména komunikaci a důraz na kvalitu veřejných staveb, které tak jsou příkladem i soukromým stavebníkům. Nástroje používané MA v ČR jsou podrobněji popsány v kapitole 4.

²⁸ Podobným aktérem je samozřejmě i stát nebo kraj v českém prostředí. V této práci se ale soustředím pouze na malá a střední města, a tedy se v tomto ohledu věnuji primárně této úrovni samosprávy

2.1.2 Typologie nástrojů péče

Předchozí členění na tvrdé a měkké nástroje podrobněji pojednává João Bento ve své práci (Bento, 2022), kde shrnul způsoby správy a řízení navrhování (governance of design) včetně typologie nástrojů správy a řízení městského navrhování (typology of urban design governance tools). Předem konstatuje, že vystavěné prostředí podléhá široké škále aktérů s různými zájmy, což vede k neustálému procesu vyjednávání a pluralitnímu rozhodovacímu procesu. Experti navrhování (design professionals) jsou v tomto procesu jedněmi z klíčových aktérů. Veřejný sektor má odpovědnost za kvalitu prostředí a podporu udržitelného rozvoje. Bento konstatuje významnou změnu politického diskurzu v poslední době směrem k neoliberalismu, ale zachování role veřejného sektoru jako dávajícího příklad ostatním. Kromě tvrdých regulací tak má veřejný sektor i měkkou osvětovou roli. Popularitu v poslední době získal termín správy (governance) oproti termínu nařizování (government). I v oblasti péče o kvalitu vystavěného prostředí se hlavními nástroji veřejného sektoru stává vyjednávání, vysvětlování a přesvědčování, a to s cílem zajištění kvality.

Program Urban Maestro (Urban Maestro, 2021) navrhl „*Typologii nástrojů správy a řízení navrhování městského prostředí (Typology of urban design governance tools)*“. Ta obsahuje několik dělení nástrojů. Prvním je dělení na formální (legislativně definovaná regulace) a neformální (nepovinné motivace a pobídky). Druhým je dělení na nástroje kultury kvality (Quality Culture tools) a nástroje realizace kvality (Quality Delivery tools). Přičemž nástroje kultury kvality mají ovlivňovat široké spektrum kultury. V matici těchto dvou dělení vznikají kategorie: neformální nástroje kultury kvality, neformální nástroje realizace kvality, formální nástroje realizace kvality a případně čtvrtá: formální nástroje kultury kvality. Formálními nástroji realizace kvality jsou výše zmíněné „tvrdé“ legislativní nástroje. Neformální nástroje kultury kvality dělí typologie na analýzu (výzkumy, audit), informování (příručky, příklady dobré praxe, školení) a přesvědčování (ocenění, propagace). Neformální nástroje realizace kvality dělí na hodnocení (přezkumy, certifikace, soutěžní přehlídky), podpora (nepřímá pro dodavatele, přímé poradenství) a výzkum (participace, experimenty). Toto dělení je určitě vhodnou teoretickou kostrou a zpětnou vazbou samotným MA. Nicméně je vhodné jej vždy vnímat na reálných příkladech, jak je prezentuje Urban Maestro, a v kombinacích, které se odehrávají v reálném použití.

Obrázek 11:
Typologie nástrojů správy městského navrhování (převzato z Bento, 2022a a Carmona, 2021)

2.1.3 Zapojení expertů

Jak již bylo řečeno, většina českých malých měst a obcí nemá mezi komunálními politiky odborníky – architektky a urbanisty, případně krajinné architektky²⁹. Stejně tak se tyto profese zřídka objevují v řadách úředníků odboru výstavby, rozvoje, správy majetku a investic, kde jsou převážně technické a ekonomické profese³⁰. Díky tomu často chybí komplexní architektonický a urbanistický pohled při plánování a rozhodování těchto odborů. To nevadí v krátkodobém horizontu jednoho volebního období, ale strategický a dlouhodobý přístup tím přichází o zohlednění právě těchto faktorů (architektury a urbanismu), které jsou zásadní pro péči o kvalitu vystavěného prostředí měst a obcí. V ČR se v zásadě používají tři přístupy, jak odborníky s důkladnější znalostí architektury a urbanismu zapojit: jejich vtažením do komise rozvoje v intencích zákona o obcích³¹ (s rizikem omezení volebním obdobím, byť toto riziko je na malém městě nízké), ustavením samostatného odborného poradního orgánu – odborné rady³² nebo vytvořením funkce městského architekta.

Komise rady města jsou v ČR limitovány politickým klíčem při ustavování (jakkoliv to zákon o obcích nepožaduje) a zejména dostupností architektů a urbanistů v daném městě, aby se vůbec mohla taková komise odborně naplnit. Práce takové komise také naráží na špatnou koordinaci s dalšími komisemi a jednotlivými obory úřadu, které vystavěné prostředí ovlivňují. Často je také komise zahlcena drobnými úkoly a na koncepční témata není čas. Odborné rady jsou v ČR omezeny na velká města (dříve existující Poradní sbor primátora HMP, nebo současný poradní sbor primátora Liberce³³). Specifickým příkladem u nás je město Humpolec, kde používají určitou fúzi obou typů – komisi rady města, ale obsazenou převážně externími odborníky. Viz kapitola 4.2.6.

Společnou nevýhodou komise i odborné rady je malá akčnost, díky většímu počtu zúčastněných se schází obvykle jednou za měsíc. V případě komise rady je také, díky často dobrovolné účasti, obtížné udržet intenzivní zaměření na problémy a jejich dlouhodobé sledování.

Zřejmě i díky těmto komplikacím komisí a odborných rad se v ČR ujala funkce městského nebo obecního architekta/architektky (podle formálního statutu sídla), a to i v malých a středních městech. Další možné důvody jsou uvedeny v kapitole 2.3.

Specifickým tématem jsou aktéři mimo samosprávy, kteří se do péče o kvalitu vystavěného prostředí v ČR zapojují. Patří mezi ně jak neziskové organizace a nadace (Nadace Proměny Karla Komárka³⁴, Nadace Partnerství), ale i dobrovolné iniciativy

²⁹ V posledních komunálních volbách v roce 2022 z celkového počtu kandidátů 195 433, kandidovalo 753 osob s deklarovaným povoláním architekt(ka). Z nich v komunálních volbách uspělo 252 osob. ČSÚ

³⁰ Nedostatek odbornosti na straně místních plánovacích úřadů konstatují i v UK (Bento, 2022)

³¹ Zákon č. 128/2000 Sb. - Zákon o obcích.

§ 122 Komise

(1) Rada obce může zřídit jako své iniciativní a poradní orgány komise. Svá stanoviska a náměty předkládají komise radě obce.

(2) Komise je též výkonným orgánem, jestliže jí byl svěřen výkon přenesené působnosti ...

(3) Předsedou komise ... může být jen osoba, která, nestanoví-li zvláštní zákon jinak, prokázala zvláštní odbornou způsobilost v oblasti komisi svěřené přenesené působnosti. ...

³² Takový model samostatné odborné rady je typický pro Německo a Rakousko (BSBK, 2014).

³³ Vzorem pro něj bylo pro jeho iniciátory architektky Josefa Smutného a Martina Klodu rakouské město Salzburg

³⁴ V rámci podpory proměny městských parků a zahrad MŠ organizovali a financovali projekty např. v Sušici, Vodňanech, Litoměřicích, Litomyšli a Českém Brodu

architektů. Z nich je nejznámější Kruh o.p.s, který kromě pořádání přednášek a vydávání publikací zastřešuje lokální aktivisty v rámci Dne architektury. Dalšími jsou nejen v jižních Čechách působící CBArchitektura a dále iniciativy v konkrétních městech jako je archbn v Benešově nebo Pěstuj prostor v Plzni. Širší škála organizací působí v osvětové oblasti se zaměřením na děti a mládež (Arkii, Architekti ve škole, Nadace Proměny atd.).

2.1.4 Leadership

João Bento se ve své práci (Bento, 2022) zabývá také definicí vůdčí role (leadership), neboť je zřejmé, že tak komplikovaný proces s velkým množstvím aktérů vyžaduje určitou hierarchizaci a vedení. Zároveň též platí, že dříve definovaná zodpovědnost veřejné správy za péči o kvalitu vystavěného prostředí se musí v procesu nějak odrazit. Tvrdí, že odborná literatura spojuje téma péče o vystavěné prostředí s tématem rozvoje místní ekonomiky, a za příklad lídra – vizionáře kvalitního vystavěného prostředí – uvádí bývalého starostu Barcelony Pasquala Maragalla. Jiným příkladem je obecní architekt Monte Carassa ve Švýcarsku Luggi Snozziho (Kratochvíl, 2016). V našem prostředí můžeme zmínit historického starostu Hradce Králového Františka Ulricha (Koukalová, a další, 2016). Nutno ale doplnit, že leadership se nerovná vedení jedné osoby po dlouhou dobu. Dlouhodobé vedení měst Teplice nebo Mladá Boleslav jedním primátorem nepřineslo významný posun v kvalitě vystavěného prostředí, a naopak střídání starostů v Litomyšli neoslabilo tamější péči o kvalitu prostředí města. João Bento hovoří ve spojení s leadershipem kvalitního prostředí o čtyřech úkolech: podpora kvality (nestačí jen dodržovat pravidla), vytvoření vize (nastavení cílů), motivování lidí a mobilizace zdrojů.

V případě uplatnění požadavku na leadership u experta uvádí Bento požadavek dostatečné autority, kterou podpoří umístění na vyšší úrovni v dané organizaci, typ zdrojů, které má k dispozici, profesní zkušenost a odborné znalosti, které podpoří autoritu, a osobní zaujetí, které strhne ostatní (Bento, 2022).

2.2. Malé a střední město

Evropský prostor včetně České republiky je specifický převahou malých a středních měst oproti městům velkým³⁵. Zájem teoretiků měst se přitom soustředí, v kontrastu s výše uvedeným zastoupením malých a středních měst, až na výjimky na největší města. Malá a střední města nejsou pro teoretiky měst atraktivní. Předpokládá se, že pouze se zpožděním kopírují vývoj ve velkých městech, nebo upadají a splývají s venkovem³⁶ (Bell, a další, 2006). Tento předpoklad ovšem není nijak specificky podložen právě kvůli nedostatku zájmu o tematiku sídel této velikosti. Teoretické literatury k malým a středním městům je velmi málo, a pokud existuje, soustředí se na sociologický nebo geografický pohled (Vaishar (ed.), 2008), (Borsig ed., a další, 2010), (ESPON, 2014), případně se věnuje tématu rozvoje (Bell, a další, 2006). Ve výzkumu měst tak převažují práce sociologického, ekonomického a geografického charakteru, které se věnují velkým aglomeracím, výjimečně malým a středním městům některého regionu (Vaishar (ed.), 2008).

Malé a střední město má pro téma péče o kvalitu vystavěného prostředí některé specifické vlastnosti. Významnou se mi jeví omezený počet obyvatel daného sídla a také jeho omezená rozloha.

Podle R.I.M. Dunbara je hranicí pro lidskou skupinu, kde se všichni navzájem znají, 150 osob (Dunbar, 1996). Podle Ch. McCartyho ale znalost lidské skupiny souvisí s širším společenským horizontem například státu a skupinu tak rozšiřuje až na 2 000 lidí (McCarty, a další, 2001). Zajímavý vztah v tomto ohledu ukazují jak první města, tak historické městské státy antiky. Wikipedia uvádí pro známá historická města tyto počty obyvatel: Çatalhöyük 10 000, Jericho 2 000 (7 000 př.n.l.), Memfis 30 000 (3 100 př.n.l.), Kiš 40 000, Ur 6 000, Uruk 80.000 (2 800 př.n.l.), Harappa 35 000 (2 600 př.n.l.), Athény 20 000 (500 př.n.l.). Pro středověké evropské metropole se odhadují počty obyvatel Florencie 30 000, Londýna 30 000, Kyjeva 40 000, Milána 80 000, Paříže 100 000, Prahy 4 000 (Hoffmann, 1992), Verony 25 000, Benátek 80 000 (1.200 n.l.).

Zajímavý je podle mého soudu vztah mezi velikostí měst a politickým zřízením. Demokraticky orientované antické a italské městské státy (Tangian, 2013) se pohybovaly počtem obyvatel právě okolo velikosti středního města, jak jej definuji.

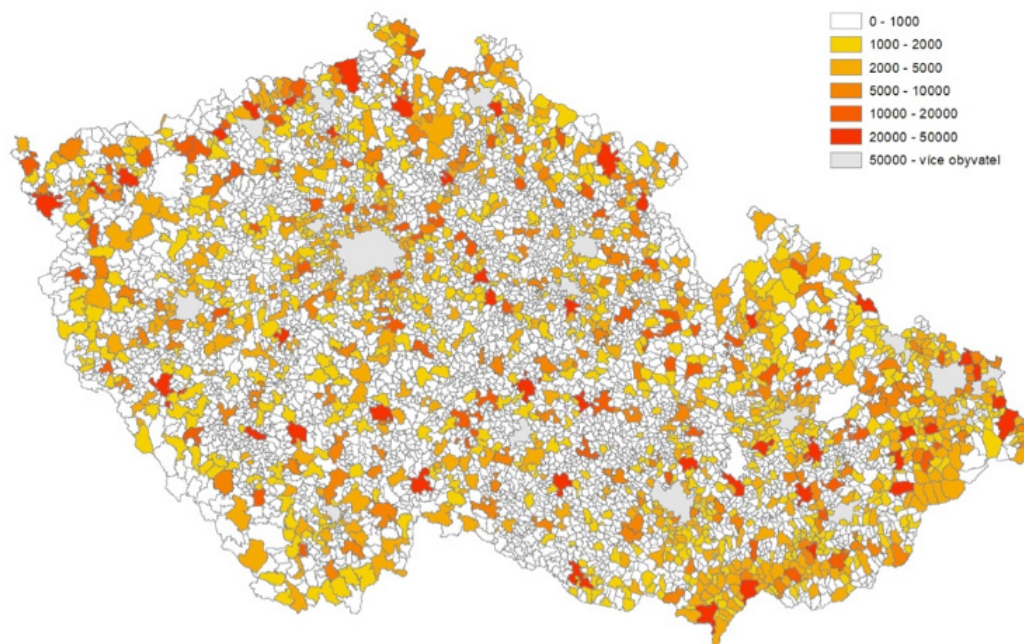
Malá města jsou celkem pochopitelně považována za komunity s intenzivní sociální kontrolou, což podporuje například bezpečnost (Kirchgaessner, et al., 2017). Počet obyvatel malého a středního města, jak jej definuji (1 000 – 50 000), sice již přesahuje prahy identifikovatelnosti s lidskou skupinou podle McCartyho (McCarty, a další, 2001), ale zejména v případě malých českých měst se nejedná o řádový rozdíl.

Město je pochopitelně kromě počtu obyvatel definováno i rozlohou. Tomáš Valena v rozhovoru s Florianem Aicherem v knize *Das Potenzial der kleinen Stadt Litomyšl* zmiňuje memorabilitu Kevina Lynche a tvrdí, že člověk obsáhne území, které ještě dokáže bez námahy přejít, což je cca 10-15minut chůze a tedy cca 1 km.

³⁵ Z celkového počtu obcí v ČR 6 258 jich o velikosti 1 000-50 000 obyvatel v roce 2017 bylo 1 437 tj. 23% všech obcí. Z toho: počet obcí 1 000-1 999: 755, počet obcí 2 000-4 999: 427, počet obcí 5 000-9 999: 142, počet obcí 10 000-19 999: 69, počet obcí 20 000-49 999: 44. Obcí nad 50 000 obyvatel bylo 18 tj. 0,3%. Viz také kapitola 1.4.

³⁶ „... žalostné zanedbání malého města v literatuře o městských studiích znamená, že ještě nemáme po ruce zcela adekvátní způsoby, jak pochopit, co jsou to malá města, co malost a velikost znamenají, jak se malá města zapadají nebo nezapadají do „nového městského řádu“ nebo jaké by mohlo být jejich bohatství a osudy. Zobecněné rozvahy o městě „si vždy představují něco velkého:“ jednotlivá města - naposledy Los Angeles - jsou často vymítána jako paradigmatické případy, které údajně zahrnují všechny městské trendy všude.

V území o poloměru 1 km podle něj v hustotě malého a středního města žije cca 15 000 – 30 000 obyvatel ³⁷ (Aicher, 2019). Významná pro téma je skutečnost, že v malých a středních městech/obcích v České republice žije nadpoloviční většina obyvatel ³⁸. Území jejich katastrů pokrývá více než 40% území ČR.

Obrázek 1: Mapa území katastrů obcí a měst v ČR s 1 000-50 000 obyvateli

I proto se výzkum tématu malých a středních měst zdá být důležitý a společensky přínosný. Obdobná situace je typická pro celý středoevropský kulturní prostor ³⁹ (BSBK, 2016). Myšlenku určité skupiny o optimálním počtu členů v rámci městského prostoru podporuje i příklad z města Seattle. Jakkoliv je město administrativně rozděleno na 7 částí (districts), pro komunitní participaci se dále dělí do 127 sousedských čtvrtí (neighborhoods), které mají v průměru 6 000 obyvatel. Celé město má 762 000 obyvatel ⁴⁰.

V anglosaské literatuře je patrné jiné nastavení vnímání malých a středních měst, zejména díky americké a světové méně husté sídelní síti oproti střední Evropě ⁴¹.

³⁷ Část města, čtvrtí, se vytváří v paměti obyvatele jako místo ... Vzdálenosti se stávají podstatné. Jak daleko vydrží moje koncentrace? Pokud je okolí příliš velké, příliš různorodé, tak se uživatel unaví – také pokud je moc monotónní. Klíč je ve vytvoření časového kruhu a sice co se dá dosáhnout za 10-15 minut chůze. Jsme především chodci. Bez únavy ujdeme za normálních okolností asi 1000m. Pak se unavíme a upadne koncentrace. Při ne velkoměstských hustotách žije v takovém poloměru 15 000 – 30 000 obyvatel.

³⁸ Malá a střední města zabírají 41,5% území ČR a žije v nich 53% obyvatel ČR. ČSÚ; počet obyvatel v obcích ČR k 1.1.2019

³⁹ 93% plochy Německa zabírají obce mimo metropolitní oblasti. Jsou to obce do 5 000 obyvatel, malá města do 20 000 obyvatel a malá střední města do 50 000 obyvatel. 60% Němců, tedy více jak polovina, žijí v takových obcích. 11 100 z téměř 11 300 německých municipalit má méně než 50 000 obyvatel – pouze 200 měst a obcí v Německu má více jak 50 000 obyvatel (BSBK, 2016).

⁴⁰ Citywide Growth Graphs Population, Households, Housing Units (arcgis.com)

⁴¹ Kniha Small cities (Bell, a další, 2006) pojednává o městech Port Louis na Mauritiusu (250 000 obyvatel); High Point v USA (90 000), technologickém trojměstí v Kanadě (450 000), Singapuru (4 500 000), Cheltenham v UK (110 000), Portland v Maine v USA (500 000), Dundee v UK (140 000 obyvatel), Wýmar v Německu (65 000), Pondbury v UK (5 000 obyvatel – je nazýváno vesnicí), Sheffield v UK (510 000), Wollongong v Austrálii (250 000), Malmö ve Švédsku (270 000), Boise v USA (200 000), Tuzla v Bosně a Hercegovině (165 000), obecný příklad města v USA (100 000), Newcastle-Gateshead v UK (460 000)

V Anglii je nicméně stále živý odkaz zahradních měst, která programově pracovala s velikostí města jako součástí dosahování kvality prostředí pro obyvatele (Miles, 2006). Ebenezer Howard ve své vlivné knize *Garden Cities of To-morrow* z roku 1902 navrhuje zahradní města o 32 000 obyvatelích jako satelity centrálního města o 58 000 obyvatelích. Pro velikost byla podstatná docházková vzdálenost. Zahradní město mělo sloučit výhody městského a venkovského života a omezit jejich negativa (Howard, 1965). V USA vnímají malá města jako vhodnou alternativu pro střední třídu oproti rozrůstání suburbií okolo metropolí. Za významnou kvalitu přitom považují existující historické centrum malého města, které mu dává identitu. Tato úvaha se objevuje i v evropském prostředí (BSBK, 2016).

Specificky se tématu kvality vystavěného prostředí malých a středních měst věnují některé Politiky architektury, které byly v posledních desetiletích přijaty řadou evropských zemí. Klíčovým zdrojem informací k tématu je Německo, kde v návaznosti na přijatou Politiku architektury (v německém prostředí Baukultur) vydává Federální nadace pro Baukultur pravidelné reporty. Report 2016-17 se zaměřil přímo na téma venkova a malých a středních měst ⁴². Z proběhlých průzkumů jsou v něm publikovány výsledky cíleně pro malá a střední města. Průzkumy jsou zaměřené a rozlišené jak na občany, tak i na samosprávu. Z reportu je zřejmé, že se Německo potýká s obdobnými problémy, jaké jsou v ČR, ale na rozdíl od naší situace je intenzivně mapuje a řeší. Inspirativní je vnímání kvalitního prostředí měst/obcí jako nezbytné podmínky jejich atraktivity, a tedy i úspěchu v konkurenci ostatních obcí a zejména velkých měst. Je přitom zdůrazněno, že malá a střední města nabízejí odlišnou pobytovou kvalitu od měst velkých, a tedy mají specifický využitelný potenciál (BSBK, 2016).

Ve Skandinávii mají větší iniciativu samotná města, která vydávají vlastní Komunální politiky architektury. Příkladem je zejména Dánsko, kde takové politika vznikla nejprve v menší municipalitě ⁴³ Vejle už v roce 1997 (viz příloha 8.2.3). Tématu péče o prostředí malých a středních měst se dotkla konference k tématu Baukultur v Innsbrucku pořádaná Evropskou radou architektů ACE v roce 2019 (ACE, 2019). Na ní vystoupil bývalý starosta malé obce Zwischenwasser v Rakousku ⁴⁴ a bývalý městský architekt města Vejle ⁴⁵ v Dánsku (Stjernholm, 2019).

V ČR se stát tématu malých a středních měst věnuje omezeně. *Politika územního rozvoje* se sice explicitně tématu malých a středních měst nevěnuje, ale v Republikových prioritách m.j. uvádí: *(16a) Při územně plánovací činnosti vycházet*

⁴² 21. století platí za století měst a největší migrace, přesunu z venkova do města.... Ale vzhledem k vysoké hustotě obyvatelstva a husté infrastrukturní síti v Německu a střední Evropě je realitou spíše téma různých městských hustot než kontrast mezi metropolí a přírodou.... Zejména v menších komunitách je třeba vizí budoucnosti v napětí mezi krajinou, péčí o město, výrobou energie a infrastrukturou... Navzdory masivnímu přistěhovalectví ..., kterému velká města dnes čelí, je velmi zapotřebí opatření v malých a středních městech a na venkově.... místní podpora vlastní identity nebo kvality života vystavěného prostředí může nabídnout komunitám v obtížných lokalitách nové impulsy a dlouhodobě stabilní podmínky.... 6 756, tedy většina obcí je malým městem; zabírají 57% rozlohy a žije v nich přibližně třetina obyvatel.... Navrhování pro smršťování a proměnu je nutností, rozvoj Baukultur je příležitostí definování vlastní identity.... Dynamicky rostoucí zástavba mnoha středně velkých měst má architektonická rizika. Hlavním problémem je spotřeba plochy a architektonický vzhled zejména rodinných domů a komerčních oblastí, které mají z dlouhodobého hlediska negativní vliv na funkčnost a atraktivitu center. Je potřeba kvalitní vnitřní rozvoj a zaměření se na centrum. Udržují město atraktivní a dlouhodobě se vyplácí pro trh s bydlením i pro ekonomiku. (BSBK, 2016).

⁴³ Dánsko je specifické a odlišné od středoevropské situace nedávnou územní reformou, která vedla k redukci počtu samospráv na 98 municipalit (viz příloha 8.2.2)

⁴⁴ Obec s 1 000 obyvateli ve spolkové rakouské zemi Vorarlbersko. V obci funguje rada pro Baukultur. Při veřejných investicích se klade důraz na kvalitu a participaci obyvatel. Do obecní výstavby jsou zapojováni i migranti v rámci získávání osobní vazby k místu. Ta je zásadní pro všechny obyvatele.

⁴⁵ MA představil jak uplatňování požadavku na kvalitní prostředí při výstavbě ve městě, tak zapojování obyvatel do tématu a osvětovou činnost.

z principu integrovaného rozvoje území, zejména měst a regionů, který představuje objektivní a komplexní posuzování a následné koordinování prostorových, odvětvových a časových hledisek. (18) Podporovat vyvážený a polycentrický rozvoj sídelní struktury. Vytvářet územní předpoklady pro posílení vazeb mezi městskými a venkovskými oblastmi s ohledem na jejich rozdílnost z hlediska přírodního, krajinného, urbanistického i hospodářského prostředí. Zásady urbánní politiky z roku 2010 zmiňují malá a střední města několikrát a text je považuje jednak za typické pro sídelní strukturu ČR, migračně atraktivní, limitující pro vznik silnějších rozvojových pólů a poskytující infrastrukturu venkovským regionům. Hustou sítí malých a středních měst ve vazbě na póly růstu považuje za silnou stránku. Péčí o malá a střední města úkoluje kraje ⁴⁶ (MMR, 2010). Aktualizace z roku 2017 téma dále nerozvíjí ⁴⁷ (MMR, 2017). *Analýza stavební kultury* (Maier, a další, 2012) ani *Politika architektury a stavební kultury ČR* (MMR, 2015) se tématu malého a středního města samostatně nevěnují.

Česká komora architektů od roku 2014 díky mé iniciativě připravuje texty ke komunálním volbám se snahou učinit z tématu péče o prostředí měst a obcí politikum. Specificky pro obce a malá a střední města byl tento materiál upraven (ČKA, 2016).

Výhradně malým obcím se věnuje kniha *20000: O místech a lidech* (Hečková, a další, 2019), která přináší 20 příkladů kvalitní architektury v malých městech a obcích ČR. Nemá ambice sdělit přesné postupy a návody. Je především inspirativní a snaží se prolomit klišé o malých městech a obcích jako místech kde se nic podstatného neděje. Další knihou, která se zabývá malými samosprávami, byť na regionální úrovni, je porovnání veřejných staveb samospráv jižních Čech a Horního Rakouska od CBArchitektura (CBArchitektura, 2016a), (CBArchitektura, 2016b). Zajímavou publikací je dvojkniha *Krajinou Klatovska* editovaná MA Klatov Evou Kovářikovou (Kovářiková (ed.), a další, 2016). Nepojednává přímo o samotném městě, ale spíše o jeho krajinném a sídelním rámci, a to formou turistických procházek. Obdobně někteří městští architekti nebo místní architektoničtí aktivisté vedou webové stránky nebo fóra o daném městě. Příkladem je FB archibn v Benešově (archibn) nebo FB bývalého MA v Děčíně.

V českém kontextu je zcela výjimečná publikační činnost spojená s městem Litomyšl, které publikovalo několik knih o nové architektuře ve městě ⁴⁸ a vede k tématu i městský web *Litomyšlský architektonický manuál* (Litomyšl). Motivem jim byl zájem jiných samospráv, ale i hrdost nad vykonanou prací ve městě. Je nutné dodat, že Litomyšl se dostala i do hledáčku v rámci Evropy a v německém nakladatelství Detail o Litomyšli vyšla kniha *Das Potenzial der kleinen Stadt*, která město prezentuje

⁴⁶ *Specifikem sídelní struktury ČR je nízký počet velkoměst v osídlení a významné zastoupení malých a středních měst... Migračně nejatraktivnějšími jsou menší a střední obce (500-5 000 oby.) především v zázemí velkých měst... Hustá síť středních a malých měst neumožňuje vznik silnějších rozvojových pólů s výjimkou Prahy... Roli vyšších center osídlení, jejichž infrastruktura slouží i pro venkovské regiony, vykonávají střední a velká města. Ta jsou stanovištěm specializačně rozšířené občanské vybavenosti a široké nabídky pracovních příležitostí... Střední a malá města hrají významnou úlohu při stabilizaci sídelní struktury především ve venkovských oblastech, kde plní pracovní a obslužné funkce pro své blízké okolí. Jejich význam pro venkovský region ještě roste s vyšší vzdáleností od center vyššího řádu či metropolitních regionů... venkovské oblasti vzdálené od velkých měst, čelí dlouhodobě problémům depopulace a stárnutí... narůstá význam středních a malých měst, která zejména v řídkce osídlených oblastech zajišťují přístup k veřejným službám a slouží venkovské ekonomice a obyvatelstvu... Podpora polycentrického rozvoje má zajistit, aby růst a rozvoj urbanizačních center neprobíhal na úkor ostatních středně velkých a menších měst. Význam malých a středních měst pro širší region závisí na územní struktuře. V řídkce osídlených regionech mohou být důležitými centry rozvoje venkova a poskytovateli veřejných služeb. V hustěji osídlených regionech se nabízí spolupráce s většími městskými centry nebo mezi u sebe ležícími malými a středně velkými městy, a to i přes hranice...*

⁴⁷ *Malá a menší města do 10 tis. obyvatel tvoří asi 3/4 všech měst, ale žije v nich necelá 1/4 městského obyvatelstva. Přibližně 200 měst má venkovský charakter, takže přesnou hranici mezi městským a venkovským prostorem nelze jednoznačně vymezit.*

⁴⁸ Např. Litomyšl a soudobá architektura (Brno 2001, Litomyšl – renesanční město moderní architektury (Litomyšl 2014); Revitalizace Zámeckého návrší – kronika projektu (Litomyšl 2015)

jako příkladné malé město v celoevropském prostoru (Aicher, 2019). Litomyšli je také věnována samostatná kapitola v knize *Ztracená vláda věcí tvých se k tobě navrátí: Architektura a česká politika po roce 1989* (Říha, 2022), ve které město Petr Volf tituluje ustáleným názvem „*Litomyšlský zázrak*“. S prvním porevolučním starostou Miroslavem Brýdlem byl natočen cyklus rozhovorů (Brýdl, 2013) a dvoudílný rozhovor (Brýdl, 2017). Miroslav Brýdl napsal autobiografickou knihu *Nezouvat prosím!* (Brýdl, a další, 2022).

Je také vhodné uvést další vystoupení a texty komunálních politiků z malých a středních měst, které se týkají vystavěného prostředí. Kromě výše uvedených je v souvislosti s městským architektem vhodné zmínit rozhovor s dlouholetým starostou obce Dolní Břežany Věslavem Michalíkem (Michalík, 2015) a debatu se starosty Líbeznic, Litomyšle a Máslovic, která proběhla díky iniciativě časopisu ABS v roce 2021 (Říhová, 2021).

Malá a střední města jsou dlouhodobě zájmovým územím na fakultách architektury v ČR a řada školních projektů řeší území, prostor nebo objekt v malém a středním městě. Přímo deklarovaný záměr věnovat se malým a středním městům je ale ojedinělý (Bařková, a další, 2013).

2.3 Současný stav řešené problematiky

Výzkum, odborná, ale i veřejná debata, se převážně shodnou v popisu toho, co by se mělo s vystavěným prostředím učinit. Téměř vůbec se ale nevěnují tomu, kdo by se měl procesu směřujícího k tomuto cíli věnovat. Myslím, že to je jeden z důvodů, proč se bohubíbe představy nedaří realizovat. Ze situace v České republice a z výzkumu Joãa Benta (Bento, 2022) mám za to, že tou osobou by mohl být nejlépe městský/obecní architekt(ka).

2.3.1 Městský architekt v malém a středním městě České republiky

Je nutné předem upozornit, že jakkoliv je obecně vnímána existence rozdílu mezi MA v malých a středních městech a ve městech velkých, přesto se dosavadní debata takto ostře nerozdělovala. Přesněji většina příspěvků je zaměřena obecně na městské architekty a některé jsou úžeji zaměřené na městské architekty velkých měst, tedy spíše týmy pod hlavičkou či vedením městského architekta. V tomto oddíle nicméně shrnuji ty příspěvky, které se týkají i architektů malých a středních měst, a výslovně se na ně soustředím.

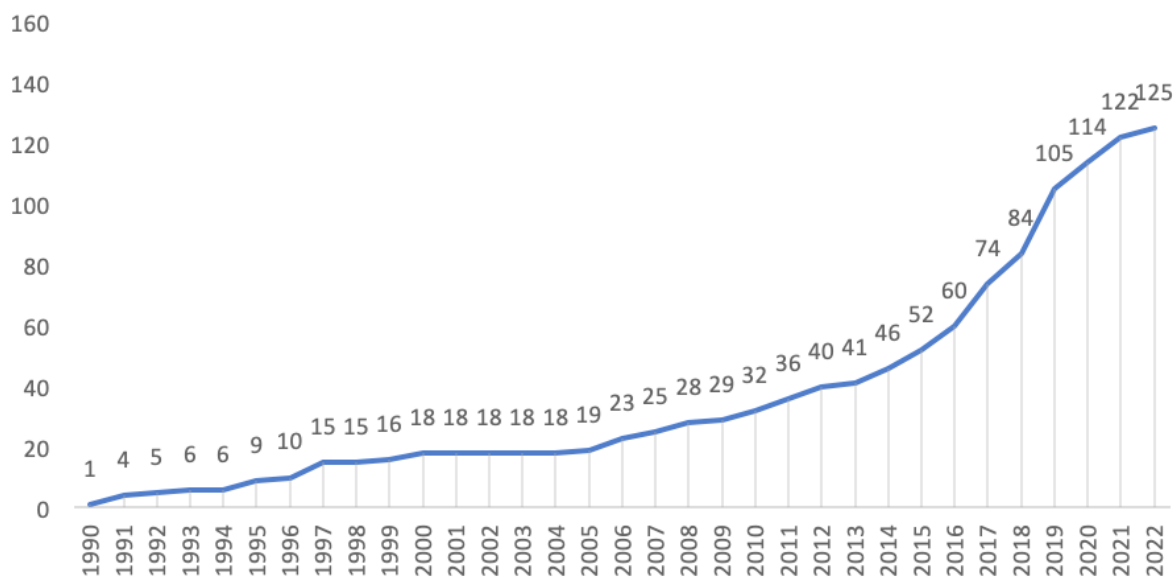
Funkce městského architekta v malých a středních městech pravděpodobně vznikla na základě předobrazu útvarů hlavního architekta, které ve velkých městech ČR od 60. let 20. století vznikaly⁴⁹. Malé a střední město přitom díky své velikosti a rozsahu agendy nevyžaduje týmy – útvary a jedna konkrétní osoba je většinou dostatečná, pokud má ke své činnosti vytvořeny podmínky a má i politickou podporu vedení města. Výhodou městského architekta oproti odborným radám a komisím (viz kapitola 2.1.3) je intenzivnější a dlouhodobá systematická práce pro danou samosprávu. Zároveň se rozsah práce dá uzpůsobit velikosti sídla a náročnosti prostředí. Úloha městského architekta je mnohvrstevnatá: naslouchá politikům a veřejnosti a nabízí řešení viditelných problémů, sám přichází s návrhy na základě svého odborného úsudku a znalosti obce a v neposlední řadě vysvětluje po odborné stránce politikům, veřejnosti a zejména dětem a mládeži, jak se jejich obec péčí o prostředí věnuje, jak by se jí mohla věnovat a k čemu to je dobré. Její definici se věnovala Česká komora architektů (Městský architekt, 2016).

Počet městských architektů v malých a středních městech v České republice vytrvale stoupá od roku 1990, od kdy má údaje Česká komora architektů (viz příloha 8.2.1). Nicméně i v době před Sametovou revolucí ojediněle existovala neformální spolupráce mezi konkrétním architektem a městem. Podle sdělení městského architekta v Jablonném nad Orlicí byl dlouhodobým poradcem města na konci 80. let architekt Petr Fuchs, a to díky tomu, že ve městě vlastnil rekreační objekt⁵⁰.

⁴⁹ Takový názor prezentoval v rozhovoru současný městský architekt Šlapanic u Brna a dřívější hlavní architekt Olomouce Stanislav Žerava. Obdobně se na znalost funkce hlavního architekta Brna odvolává dlouholetá MA Litomyšle Zdena Vydrová

⁵⁰ „Petr Fuchs byl dlouho neformální městským architektem od 80. let, který navrhoval řadu úprav – zejména na náměstí (včetně výtvarného objektu Lžice). Jak byl vybrán není známo. Spolupráce s ním byla vnímána jako přínosná a město si na osobu externího městského architekta zvyklo.“ Viz příloha 8.4.1.7.

Nicméně až rok 1989 odstartoval skutečný rozvoj samospráv, což u nich postupně vede k většímu zájmu o péči o vystavěné prostředí. Zřejmě to vedlo i ke zřizování funkcí městských architektů. Nejstarší městské architektky dle údajů České komory architektů mají Uherský Brod (od 1990), Uherské Hradiště, Vyškov, Litomyšl (od 1991), Litoměřice (od 1992) a Chomutov (od 1993).

Obrázek 2: Počet MA malých a středních měst v ČR (ČKA)

Z grafu zobrazujícího data ČKA je patrný mírný nárůst do roku 2000, poté stagnace do roku 2005, mírný nárůst do roku 2013 a poměrně rychlý nárůst do roku 2021⁵¹. Z tabulky je pak vidět, že v několika případech došlo v poslední době dokonce ke zrušení funkce MA⁵². Sídel s počtem obyvatel 1 000 – 50 000 je v ČR 1436⁵³. Tedy cca 9 % z nich má v současné době městského architekta. V rámci výzkumu jsem vedl rozhovor mimo jiné právě s MA Litomyšle a MA Litoměřic (viz příloha 8.4.2.1.2 a 8.4.2.2). Z rozhovorů s nimi je zřejmé, že klíčovou roli při jejich ustavení sehrála kulturní veřejnost obou měst a vedení měst ochotné naslouchat a zapálené do péče o jim svěřené město. Za celé uvedené období se ale vedla minimální debata o této funkci. Ještě méně se pak debata věnovala MA v malých a středních městech.

Česká komora architektů se o téma městských architektů systematicky zajímá od roku 2013. Tehdy jsem jako předseda představenstva ČKA určil dva zkušené městské architektky Marka Janatku MA v Chrudimi a Václava Zůnu MA v Chebu, aby se tématu ujali. Byli přijati s tímto úkolem do pracovní skupiny Urbanismus Představenstva ČKA (dále též PS Urbanismus). Díky tomu vznikl první seznam městských architektů, který od roku 2016 ČKA pravidelně jednou ročně aktualizuje dotazy na samosprávy. V rámci dotazů byly časové údaje doplněny i zpětně. Také byl z mé iniciativy zřízen seznam MA na webu ČKA doplněný mapou a možností vyhledávání. V roce 2014 jsem za ČKA vystoupil na setkání aktivních občanů z ČR Občan 2.0 organizovaném organizací Frank Bold s tématem architektonických soutěží a městských architektů⁵⁴. PS Urbanismus

⁵¹ Graf úmyslně nezahrnuje městské architektky měst nad 50 000 obyvatel ani architektky městských částí v Praze. ČKA nicméně sleduje i tyto typy městských architektů stejně jako krajské architektky.

⁵² Viz příloha 8.2.1

⁵³ Dle ČSÚ k roku 2018.

⁵⁴ →

uspořádala konferenci na téma Městský architekt v roce 2016, vytvořila brožuru Městský architekt (ČKA, 2016) a připravila monotematické číslo Bulletinu ČKA (Bulletin: ČKA, 2018). Brožura Městský architekt je základním a dá se říci že aktuálně klíčovým textem určeným samosprávám k tématu. Zdůrazňuje potřebu expertního poradenství pro samosprávu v oblasti péče o vystavěné prostředí obdobně jako je má pro jiné oblasti správy města⁵⁵. Shrnuje historii měst, současný stav a představuje základní definici MA⁵⁶. Přirovnává město k organismu a představuje MA jako toho kdo o organismus města odborně pečuje. Představuje legislativní prostředí funkce MA, doporučuje požadavky na něj a jmenuje možnosti spolupráce se samosprávou (externí a interní). Ukazuje vztah k ostatním aktérům péče o vystavěné prostředí. Komentuje možné problémy a příklady dobré praxe. Definuje architekta obce v malých sídlech. Dává doporučení k výběru MA a obsahuje Kodex MA. Bulletin obsahuje seznam MA v roce 2018, krátké rozhovory s vybranými MA a komunálními politiky se zkušeností se spoluprací s MA⁵⁷. Rozhovor s MA Litomyšle byl také publikován v Bulletinu ČKA v roce 2016 zaměřeném na rozvoj měst a obcí (ČKA, 2016). Nepravdělně se konají i debaty k tématu Městského architekta pod hlavičkou Otevřeného think tanku architektů ČKA. ČKA poskytuje samosprávám konzultace k uspořádání výběrového řízení na MA. Tématu se za ČKA aktuálně věnují zejména Stanislav Žerava (MA ve Šlapanicích) a Milan Košař (MA v Poděbradech).

Společnost Petra Parlěře o.p.s. (SPP, 2004) (dále též SPP) se také zaměřila na téma městských architektů. Díky dotaci Ministerstva pro místní rozvoj zřídila Platformu městských architektů (PMA), která obvykle jednou ročně pořádá konferenci s prezentacemi. První proběhla v Chebu (2013 s heslem *O městských architektech, jejich potřebnosti a postavení v místní správě*), následovala Litomyšl (2014: *Nová vize pro budoucí architekty měst*), Stříbro (2014: *O profesi městského architekta, vizích developerů a schopnosti vidět věci nově*), Brno (2015: *Město v proměnách času a myšlení lidí*), Prachatice (2016: *Inspirace pro setkání s budoucností*), Ostrava (2017: *Krajiny geometrů*), Třeboň (2018: *Interiér města*), Znojmo (2019: *Inspirace ze Znojma, Japonska, Švýcarska, Slovenska i odjinud*) a Humpolec (2022: *Všem kdo hledají cestu k novým harmoniím*)⁵⁸. Zejména na prvních konferencích se řešilo tehdejší téma

⁵⁴ <https://frankbold.org/zpravodaj/kategorie/obcan-20/8-celostatni-setkani-obcanu-20>. Pozitivním výsledkem je následný vznik funkce MA ve Šlapanicích u Brna a v Rožnově pod Radhoštěm.

⁵⁵ Situace platí jak pro samosprávu, tak pro správu na vyšších úrovních kraje a státu. Téma péče o vystavěné prostředí je multidisciplinární a jeho předmět rozříštěn do mnoha rezortů

⁵⁶ - při vyhodnocování stavu a připravovaných záměrů sleduje hlediska urbanistická, architektonická, estetická a výtvarná
 - konzultuje a zaujímá stanoviska k projekčně připravovaným aktivitám stavebníků a developerů
 - podílí na zadávání a projednávání strategických a koncepčních dokumentů, které se týkají území města či obce;
 - hájí zájmy města či obce při projednávání nadřazené dokumentace širšího území a sousedních ÚP
 - iniciuje aktivní kroky města či obce k zlepšování prostředí a k dosažení a udržení spokojenosti, hrdosti a soudržnosti obyvatel (např. vypisování architektonických a urbanistických soutěží, zapojování veřejnosti do formulace vizí a strategií rozvoje, spolupráce s architektonickými školami, obnovení aktivního vztahu člověka a prostoru, ve kterém žije, apod.).

⁵⁷ Odpovídali MA z Benešova, Českého Krumlova, Chrudimi, Klatov, Kolína, Letohradu, Litomyšle, Mnichova Hradiště, Rožnova pod Radhoštěm, Semil, Tišnova, Třebíče, Únětic, Ústí nad Orlicí, Vysokého Mýta, Žďáru nad Sázavou a starostové Libeznice, Semily a Žďáru nad Sázavou. Otázky na MA zněly: *Jak dlouho jste MA? Jakou formu má vaše spolupráce? Co je náplní vaší činnosti? Co se podařilo a co vás čeká? Jaké jsou hlavní problémy?*

⁵⁸ Z městských architektů malých a středních měst, kteří jimi v té době byli, na konferencích vystoupili Ilja Richtr (MA v Karlových Varech), Václav Zúna (MA v Chebu), Milan Košař (MA ve Vysokém Mýtu a Ústí nad Orlicí), Jan Mužík (MA v Litoměřicích), Stanislav Žerava (MA ve Šlapanicích), Aleš Valder (MA v Třeboni), Iveta Ludvíková (MA ve Znojmě) a Jiří Opočenský (MA v Libčicích u Prahy). Z komunálních politiků malých a středních měst to byli Pavel Vanošek (starosta Chebu), Martin Malý (starosta Prachatic), Petr Borecký (starosta Úval), Jan Grois (starosta Znojma), Vlastimil Bruckner (místostarosta Humpolce), Stanislav Boloňský (starosta Roztok u Prahy).

a sice ukotvení MA ve struktuře městského úřadu (Richter, 2013), (Szentesiiová, 2014a). Téměř od počátku se v omezené míře objevují i příspěvky, které se snaží představit možnosti a rozsah práce městského architekta (Žerava, 2014a), (Sklenář, 2014). Jen málo příspěvků se věnovalo prezentaci práce městského architekta. Jan Mužík (Mužík, 2014) shrnul svůj názor na roli a význam MA a představil konkrétní projekt z města, který inicioval a koordinoval. Většina příspěvků na konferencích má obecnější charakter. Velká část jich je od nearchitektů (lékaři, právníci, developeři apod.). V roce 2014 se také uskutečnilo koordinační setkání ČKA a SPP. Jeho výsledkem je tehdy připravené, ale až v roce 2022 podepsané memorandum o spolupráci obou organizací v tomto tématu. V současné době zvažuje Platforma ustavení „Institutu začínajících městských architektů“, jímž chce nahradit malý zájem vysokých škol o toto téma.

V roce 2014 se téma městského architekta stalo také jedním ze tří témat konference Asociace urbanismu a územního plánování (AUUP), která se odehrála v Chebu. Předmětem příspěvků bylo jednak shrnutí tehdejšího stavu v počtu a zaměření MA (Janatka, a další, 2014) a zamyšlení se nad právním postavením a možnou agendou (Koubek, 2014), (Szentesiiová, 2014b) a (Žerava, 2014b). Na závěr bloku k tématu proběhla debata.

V roce 2015 se tématu MA věnoval časopis Urbanismus a územní rozvoj. V návaznosti na předchozí konference Platformy městských architektů a Asociace urbanismu a územního plánování i zde rezonovalo téma, jaké místo má MA mít ve struktuře městského úřadu, a objevily se příspěvky stejných autorů, kteří shrnuli své předchozí texty (Szentesiiová, 2015). Podruhé se tento časopis tématu věnoval v roce 2020. Vyšla zde zajímavá anketa s dotazy na městské architekty⁵⁹. Odpovědělo asi 30 MA z malých a středních měst, několika městských částí Prahy a z Olomouce. Můj článek se věnoval shrnutí mého výzkumu se zaměřením na popis témat, které MA řeší v konkrétně vybraných městech ČR (Lešek, 2020).

V roce 2016 vydal architektonický časopis ERA21 monotematické číslo 5/2016 věnované Městským architektům (Morávková, 2016). V něm se objevil rozhovor s déle sloužícími MA Chrudimi, MA Dolních Břežan, MA Písku, MA Třeboně a MA Turnova a Varnsdorfu a naopak krátce působícími MA Mnichova Hradiště, MA Rožnova pod Radhoštěm, MA Jablonného nad Orlicí a MA Žďáru nad Sázavou. V rozhovoru MA Chrudimi Marek Janatka upozorňuje, že MA může použít opory v legislativě, ale že klíčový je zájem samosprávy o téma, dobrá spolupráce s MA a využívání jeho doporučení. Důležité je šířit vědomí o MA mezi všemi aktéry ve městě a komunikovat na počátku projektů. Jako vhodný nástroj vidí územní studie, ale s průběžnou spoluprací, a porady úřadu „Projekty města“. MA Dolních Břežan Anna Šlapetová zdůrazňuje zakladatelské rozhodnutí – v obci bez centra jej založit zcela znovu a změnit ves na městys. Pro nové čtvrti požaduje obec regulační plán. Územní plán s tématem etapizace byl přijat referendem. Oba MA také krátce komentují „jejich“ starostové. MA Písku Josef Zábranský, který je interním zaměstnancem, zdůrazňuje spolupráci samosprávy se státní správou, zmiňuje specifika města s velkým počtem architektonických soutěží, ale malým počtem realizací z nich a podporuje úvahu, že MA je

⁵⁹ Otázky zněly: *Považujete za vhodnější pro činnost MA externí spolupráci nebo interní vztah a proč? Je vaše činnost zaměřena především na rozvoj města, nebo spíše na jednotlivé záměry? Je hlavní obsah vaší činnosti určován samosprávou nebo úřadem? V čem spatřujete význam, přínosy a problémy činnosti MA? Které konkrétní problémy rozvoje města považujete za nejvýznamnější a proč? Vypisujete architektonické soutěže? Jakou pomoc byste potřebovali na úrovni národní nebo municipální?* Odpovídali zástupci (z malých a středních měst) Bělina, Blatné, Brandýsa nad Labem, Břeclavi, Českého Krumlova, Červeného Kostelce, Děčína, Dolních Břežan, Chrudimi, Jičína, Litoměřic, Lysé nad Labem, Neratovic, Napajedel, Orlové, Poděbrad, Převo, Rožnova pod Radhoštěm, Slavkova u Brna, Spytihněví, Šlapanic, Uničova, Ústí nad Orlicí, Veselí nad Moravou, a Vysokého Mýta.

architektem i urbanistou. Volá také po větší osvětě v tématu kvality vystavěného prostředí u veřejnosti. MA Třeboně Aleš Valder byl nejprve externím spolupracovníkem a pak interním zaměstnancem a také tajemníkem úřadu. Preferuje dobrou komunikaci a příklady dobré praxe. MA Turnova a Varnsdorfu Boris Šonský volá po dobré koncepci rozvoje sídla promítnuté do ÚPD a spolupráce v rámci městského úřadu. Intenzivně konzultuje soukromé záměry. Dále zde byl publikován rozhovor se státní architektkou Nizozemska, článek o historii MA v Hradci Králové, Brně a Praze, článek o MA ve švýcarském Monte Carassu a rozhovor s MA Trenčína. Trenčín prošel velkou finanční krizí podobně jako Kolín v ČR. Koncepční rozvoj města byl přitom vnímán od počátku jako klíčový, a proto byl transformován útvar hlavního architekta.

Je povzbudivé, že se tématu městských architektů věnují sama malá a střední města. V roce 2016 byl jeden seminář v rámci cyklu *Starostové starostům*, organizovaného tehdejší starostou Semil a poslancem Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR Janem Farským, věnován tématu Městský architekt⁶⁰. Vystoupily na něm dvojice starosta a městský architekt z Chrudimi, Jablonného nad Orlicí a Mnichova Hradiště. Tématem byly zkušenosti ze spolupráce. V roce 2019 proběhla konference *Plánujeme město* v Lounech určená i pro obce a města v širším okolí Loun⁶¹. Inspirativní byl nápad města Louny na sloučení odborů města pro lepší koordinaci rozvoje. Na konferenci vystoupil MA z Chrudimi Marek Janatka, který hovořil i za ČKA a představil nastavení spolupráce samosprávy s MA.

V roce 2017 se konal první ročník konference *Pojďme dělat město* (Bukáček, a další, 2017) zaměřené na sdílení zkušeností malých a středních měst s tématem *Dobré zadání*. Z MA na ní vystoupil pouze Zbyněk Ryška (MA Žďár nad Sázavou), který hovořil o úloze MA při přípravě zadání projektů. Podnětný vstup měl Petr Klápště k tématu participace. Druhý ročník konference proběhl již jako Studentská vědecká konference a zároveň jako akce ČKA zaměřená na MA malých a středních měst s tématem *Role městského architekta* se mnou jako členem organizačního týmu v roce 2021 v Dolních Břežanech. Jakub Chuchlík (bývalý MA v Mnichově Hradišti) shrnul možnosti práce MA na středním a malém městě a obci jak ze své zkušenosti MA, tak politika, který MA ustavoval, a experta krajského úřadu, který radí v tématu rozvoje. Jan Horký (MA v Rožnově pod Radhoštěm) se věnoval tématu zařazení MA ve struktuře městského úřadu. Eva Kovaříková (MA v Klatovech) ukázala svoji péči i v osvětě v tématu krajiny sídla. Ondřej Beneš (MA v Děčíně) hovořil o možnosti korekcí velkých infrastrukturních projektů a spolupráci obcí. Stanislav Žerava (MA ve Šlapanicích u Brna) představil, jak se tématu MA věnuje ČKA. Z komunálních politiků vystoupili a svoje obce představili starosta Líbeznice Martin Kupka (postupný plánovaný rozvoj skrz veřejné stavby), místostarosta Tetína Ondřej Hrdlička, bývalý starosta Mariánských Lázní Vojtěch Franta (koncepční rozvoj města a soutěž na územní plán) a bývalý místostarosta Vodňan Pavel Janšta (vizuál města a mobiliář). Součástí byla prohlídka obce s MA Annou Šlapetovou a místostarostou Lubomírem Havlem. Třetí ročník proběhl ve stejném týmu v roce 2022 v Líbeznicích u Prahy s tématem *Příklad dobré praxe*. Prezentace byly organizované vždy ve dvojici komunální politik a architekt – ponejvíce městský architekt. Máslovice jako jednu z nejmenších obcí, které pořádaly architektonickou soutěž, představila starostka Vladimíra Sýkorová. Za Tábor vystoupili místostarosta Václav Klecanda a MA Iveta Čierná, kteří představili plán na novou udržitelnou čtvrť na místě bývalých kasáren, jež dlouhodobě chátrala a byla

⁶⁰ <https://www.starostovestarostum.cz/seminare/mestsky-architekt/?locale=cs>

⁶¹ <https://www.facebook.com/planujememesto/>

jen vytěžována developery. Za Českou Kamenici vystoupili starosta Jan Papajanovský a MA Jan Mach a ukázali plány města na městské bydlení. Vimperk představili starostka Jaroslava Martanová a MA René Dlesk a ukázali nejen soutěže, ale i velký počet drobných intervencí. Starostka města Šlapanice Michaela Trněná a městská krajinářská architektka Lýdie Šušlíková se zaměřili na význam krajinného rámce pro sídlo. Starosta Žďáru nad Sázavou Martin Mrkos a MA Zbyněk Ryška zhodnotili posun města od první konference a úskalí kvalitativního rozvoje. Židlochovice představil MA Pavel Jura s důrazem na uvážené a postupné kroky města ⁶².

Z vysokých škol proběhlo v roce 2019 na Technické Univerzitě Liberec mnou organizované pásmo přednášek městských architektů, kde vystoupil městský architekt Českého Krumlova Ondřej Busta, městská architektka Litomyšle Zdena Vydrová a městská architektka Dolních Břežan Anna Šlapetová.

V rámci pořadu rozhovorů k tématu architektury na stanici Český Rozhlas Wave proběhly tři rozhovory s městskými architekty z malých a středních měst: Davidem Mateáskem MA Kolína (Mateásko, 2018) a Dariou Balejovou MA Řevnic (Balejová, 2022). Se Zdeňkou Vydrovou MA Litomyšle a Tišnova natočili rozhovor v Nadaci Proměny Karla Komárka (Vydrová, 2018).

V roce 2020 se tématu věnovala debata v časopise ASB. Pozváni byli starostové České Kamenice, Mnichova Hradiště a Středokluk u Prahy, jejich městští či obecní architekti, zástupci ČKA a také spolku CBArchitektura, který je zaměřen na jižní Čechy. Diskutující se snažili sdílet zkušenosti s prací městského architekta a jeho rolí v rozvoji „svého“ města (Říhová, 2020).

V roce 2021 uspořádala anketu mezi MA Asociace za estetiku veřejného prostoru, na které jsem se podílel (AEVP, 2020) ⁶³. Asociace také vydala brožuru *Za atraktivnější veřejný prostor v ČR*.

Výše zmíněné texty jsou zaměřeny především na sdílení dobré praxe, případně na definování obsahu práce MA. Je ale málo textů, které by se snažily zhodnotit a reflektovat práci konkrétního městského architekta. Prvními vlaštovkami jsou habilitační práce Darii Balejové, která je MA v Řevnicích (Balejová, 2022), a vlastní hodnocení vykonané práce Ondřeje Beneše, který byl MA v Děčíně. S Dariou Balejovou také natočila k tématu její práce jako městské architektky rozhovor Karolína Vránková (Balejová, 2022).

Daria Bártová se ve své práci soustředí na konkrétní příklady ze své praxe MA. Pro hlavní část svojí práce používá metaforu „*urban acupuncture*“. Jednak pro odkaz na město jako lidský organismus, o který je potřeba pečovat, ale i rozsahem a smyslem práce MA. Odvolává se na Manuela de Solá-Moralese a jeho knihu *A Matter of Things* ⁶⁴. V ČR se podle ní k urbánní akupunktuře programově hlásí ateliér M1 ve své péči o obec Líbeznice ⁶⁵. Sama pak razí termín „*nearchitektura*“ (podle *Nedivadla* Ivana Vyskočila) nebo „*neviditelná architektura*“. Soustředí se tedy na řešení míst a prvků

⁶² <https://www.pojdmedelatmesto.cz>

⁶³ Otázky zněly (výběr k práci MA): *Máte ve vaší obci MA? V jaké pozici? Kolikátý je v pořadí? Označte činnosti a témata, kterým se věnuje. Co považujete za největší úspěchy vašeho MA? Co patří mezi největší výzvy vašeho MA? Má MA podporu ze strany vedení města?* Odpovídali zástupci (z malých a středních měst) Benešova, Blatné, Bíliny, Břeclavi, České Lípy, Českého Krumlova, Červeného Kostelce, Děčína, Heřmanova Městce, Chomutova, Jablonce nad Nisou, Jeseníku, Jičína, Jindřichova Hradce, Kolína, Kopřivnice, Kořenova, Kutné Hory, Lanškrounu, Loun, Milevska, Neratovic, Nového Strašecí, Opočna, Peček, Pelhřimova, Písku, Poděbrad, Prostějova, Příbrami, Rožnova pod Radhoštěm, Rudolfova, Řevnic, Slavkova u Brna, Šlapanic, Třebíče, Uherského Hradiště, Uničova, Veselí nad Moravou, Vimperka, a Znojma.

⁶⁴ „zásadním krokem je podle Morálese správné zacílení, samotný urbanistický zásah může být minimální, ba žádný. Hledá se rovnováha mezi pestrostí a hustotou, stavbami a činnostmi (Balejová, 2022).

⁶⁵ Jan Hájek z M1 byl dlouhou dobu neformálním obecním architektem Líbeznice

drobné architektury. U větších projektů je expertem samosprávy. Věnuje se též osvětě. Důležitým tématem je v jejím případě zapojení studentů architektury z FA ČVUT, kde vyučuje, a také vnesení poetické roviny do vidění svěřeného města. Zajímavé je, že upozorňuje na omezený přenos zkušeností mezi MA: „každý je ponořen ve zcela jiném rybníku a plave každý sám, jak kdo umí a jak je městem dopřáno“.

Ondřej Beneš byl v letech 2017-2022 MA v Děčíně. Referoval o své práci na FB a po ukončení spolupráce ji shrnul ve své knize (Beneš, 2022). Během tohoto období měl Děčín tři primátory s různým přístupem ke spolupráci s MA. Nakonec s ním byla těsně před volbami ukončena spolupráce s odůvodněním, že pro město velikosti Děčína by byl vhodnější interní MA. Děčín je výrazný díky své velikosti jak v počtu obyvatel, tak v katastrální rozlehlosti. Současně s funkcí MA v Děčíně se stal poradcem krajského úřadu v Ústí nad Labem a v podstatě prvním krajským architektem v ČR. Na tuto práci se nyní soustředí. Dle jeho názoru je MA velmi vhodná funkce nejen v případě měst, ale i celého regionu (jako krajský architekt), který je v transformaci a potřebuje koordinaci a inovativní přístup. Pro Ondřeje Beneše je zásadní vtažení obyvatel města do tématu vystavěného prostředí. Současně mu jako východisko slouží koncept města, který sestavil na základě vlastní SWOT analýzy, definice regionu a zapojení studentů FA ČVUT, kde učí. Preferuje zpracovávání koncepčních studií na jednotlivé části města a multioborový tým.

2.3.2 Městský architekt v České republice

Jak je patrné z předchozí kapitoly, v ČR není literatura ani výzkum, které by se výslovně zaměřovaly na téma MA v malém a středním městě. Pokud se téma objeví, pak vždy obecněji bez omezení na určitou velikost sídla. Takovými texty jsou kromě zmíněných v předešlé kapitole (kde jsem vybíral ty, které se MA malého a středního města týkají) také texty, které se více věnují historii MA v ČR a způsobu fungování ve velkých městech. Je to logické vzhledem k tomu, že velká města byla ta, kde se funkce městského architekta objevila jako první.

Specifická role určitého architekta v malém městě, jak je uváděna na historickém příkladu Řevnic (Balejová, 2022), vyplývala spíše z omezeného počtu expertů. Nicméně v první polovině 20. století byla některá česká města se silným tandemem starosty a jím zvoleného architekta, který s ním intenzivně spolupracoval na rozvoji města. Kromě známé spolupráce Františka Ulricha s Janem Kotěrou⁶⁶ a Josefem Gočárem v Hradci Králové⁶⁷ můžeme jmenovat starostu Ústí nad Labem Leopolda Pöltzla a architekta Franze Josefa Arnolda (Hnídková (ed.), 2020). Specifickým příkladem je Zlín, kde došlo k propojení vedení města s vedením továrny Baťa, včetně firemního projekčního oddělení, které plánovalo rozvoj dalších „firemních měst“ v ČR i zahraničí. Rozvoj Prahy, Brna a Ostravy nicméně nebyl takto personalizován. V Praze jakožto hlavním městě nového státu byly debaty nejintenzivnější a vedly ke zřízení Státní regulační komise za podpory organizací architektů, ale třeba i Klubu za starou Prahu (Koukalová, a další, 2016)⁶⁸. Komise se za Protektorátu změnila na Plánovací komisi. Naopak v Brně a Ostravě se úkolu rozvoje chopily z pověření vedení města stavební úřady, které se věnovaly i projektování veřejných staveb. Tato praxe byla kritizována Inženýrskou komorou s poukazem na střet zájmů.

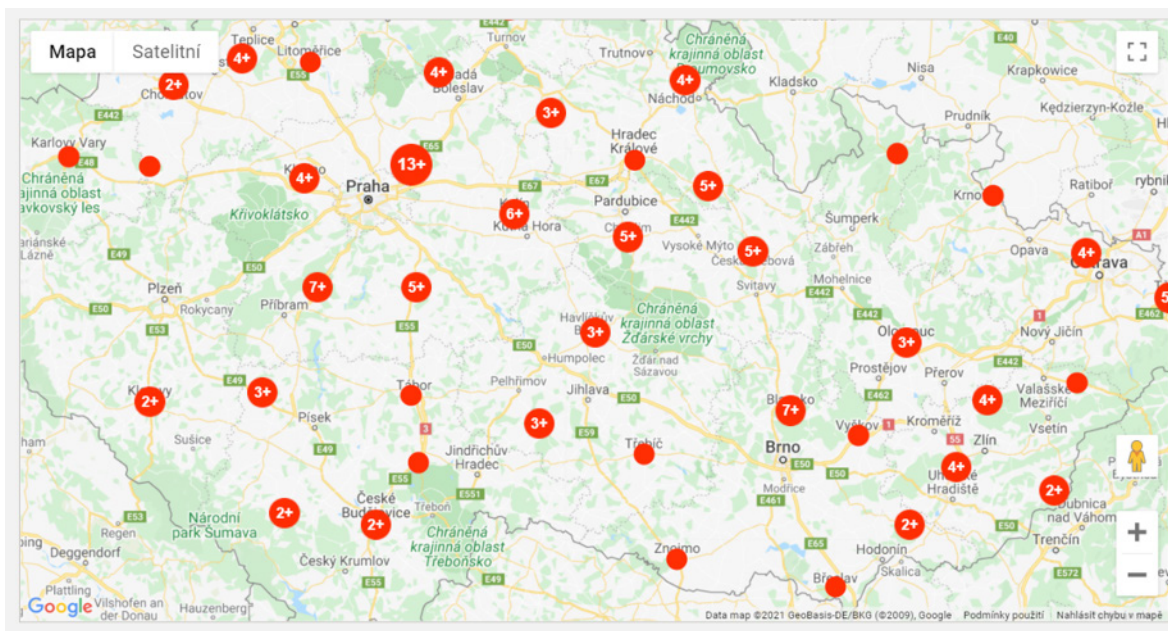
Po 2. světové válce Plánovací komise v Praze existovala jen formálně. V dubnu 1948 byla vládním nařízením reaktivována a v roce 1949 zrušena. V roce 1951 vznikla Kancelář pro územní plán hlavního města vedená Jiřím Novotným, restrukturalizovaná v roce 1961 na Útvar hlavního architekta města Prahy vedený Jiřím Voženílkem s pravomocí vydávat územní rozhodnutí. V roce 1994 byl název upraven na Útvar rozvoje hlavního města Prahy a omezen na koncepční pracoviště. S reorganizací odešel poslední hlavní architekt Ivo Oberstein. V roce 2013 došlo k poslední reorganizaci na Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy (Ibid.).

Podle příkladu Prahy v 60. letech vznikaly Útvary hlavního architekta i v dalších velkých městech (Městské urbanistické středisko Liberec, ÚHAMO v Ostravě, ÚHA Olomouc atd.). V Brně tomu bylo v roce 1965 pod vedením Zdeňka Chlupa, který byl ale v roce 1968 z politických důvodů odvolán, a Útvar byl sloučen do projektového ústavu Brnoprojekt. Obnoven byl v roce 1989 a opět zrušen v roce 2003. V roce 2015 po vzoru Prahy vznikla Kancelář architekta města Brna (Benčíková, 2016).

⁶⁶ Jan Kotěra využíval vazeb na novináře a historiky umění k propagaci své práce v H. Králové (Zikmund-Lender, 2016)

⁶⁷ Hradec Králové měl na konci 19. století, podobně jako jiná tehdejší města, Městskou technickou kancelář, která v roce 1884 organizovala mezinárodní soutěž na urbanistickou koncepci města po uvolnění pevnostních pozemků (Ibid.)

⁶⁸ *Komisi tvořili předseda a osm členů, jež do tříletých funkčních období jmenovala vláda... Hlavní náplní komise se stala příprava regulačního plánu Prahy a okolí... zaštiťovala všechny významnější soutěže... a do její kompetence spadalo i schvalování staveb a povolování výjimek z regulačního plánu... scházela se nepravidelně v průměru čtyřikrát do měsíce (Ibid.)*

Obrázek 3: Mapa městských architektů v ČR na webu ČKA k 2.6.2021

← https://www.cika.cz/svet-architektury/architekti-a-projekty/ma?ca_type=city_architekt

ČESKÁ KOMORA ARCHITEKTŮ Komora Služby Soutěže Svět architektury

ČKA > Svět architektury > Architekti a projekty > Městští architekti

Městští architekti

Kdo je to městský architekt, jeho činnost ve vztahu k samosprávě, státní správě a ostatním subjektům, jak městského architekta vybrat a mnoho [dalších informací zde](#).

Vyhledávání

Kraj: Neurčeno

Populace: Neurčeno

Typ:
 Městský architekt
 Krajský architekt
 Architekt městské části

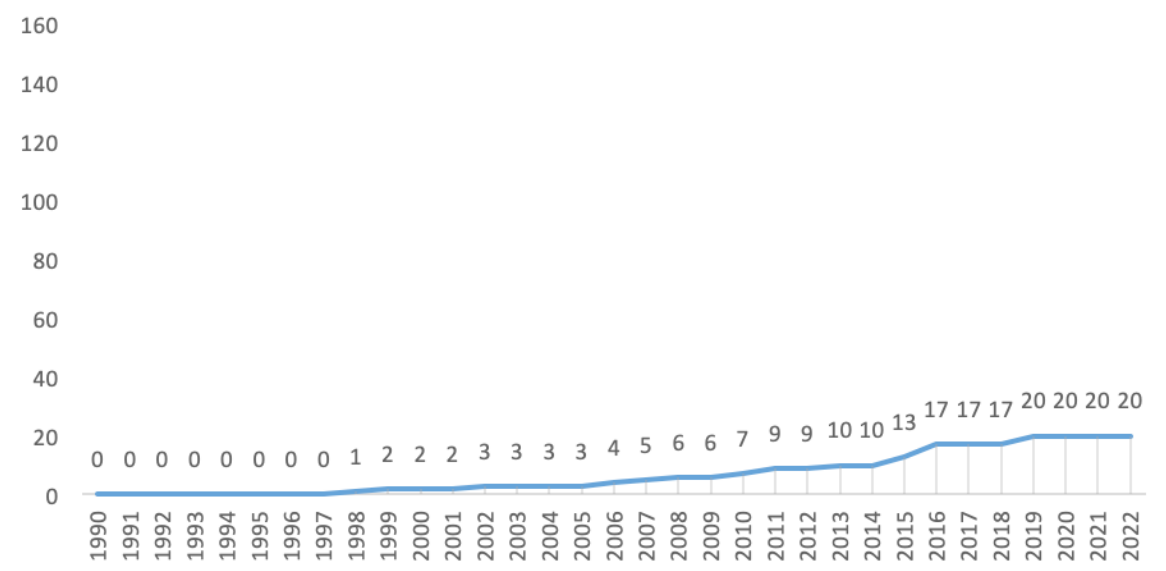
Stav:
 Interní
 Externí

použité filtry: Městský architekt [vyčistit filtry](#)

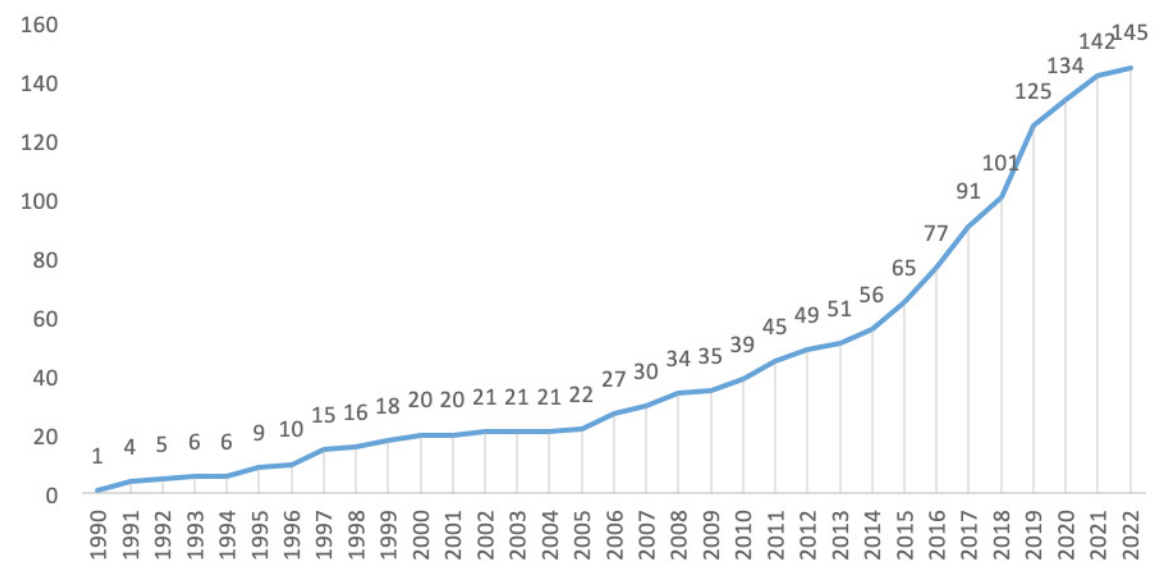
Město	Architekt	Kontakt
Bláha pod Bezdězem	Ing. arch. Vladimír Kučera Externí 1995 - dosud	+420 328 734 298 kucervlad@centrum.cz
Benešov	Ing. arch. Luboš Klábík Externí 2022 - dosud	+420 721 518 292 lubos@tecka.city
Blíčina	Ing. arch. Veronika Šindlerová, Ph.D. Externí 2019 - dosud	+420 602 442 651 veronika.sindlerova@olanovani.eu
Blatná	Ing. arch. Šimon Vojtík, Ph.D. Externí 2018 - dosud	+420 603 955 244 vojtik@archum.cz

Obrázek 4: Filtr pro zobrazování MA na webu ČKA

Seznam všech městských architektů od roku 1990 včetně krajských architektů a architektů městských částí v Praze vede, jak jsem již uvedl, Česká komora architektů. Prezентuje jej jako seznam měst i mapu s možností filtrace. V předchozí kapitole byl prezentován graf vývoje počtu MA v malých a středních městech ČR dle webu ČKA, který jsem inicioval. Zde jej doplním grafem pouze MA ve velkých městech nad 50 000 obyvatel doplněným o MA městských částí Prahy a grafem celkovým všech MA v ČR⁶⁹. Co přináší porovnání těchto grafů?

Obrázek 5: Počet MA velkých měst v ČR a městských částí Prahy (ČKA)

Obrázek 6: Počet MA v ČR (ČKA)

⁶⁹ Sběr dat pro seznam vedený ČKA se děje oslovováním všech městských úřadů jednou za rok. Kontrola je prováděna oslovením samotných MA. Je nicméně zřejmé, že ne každý úřad je ochotný reagovat a že je i rozdíl v tom co úřady za MA považují. Nicméně z povahy určité výraznosti funkce MA je návratnost v malých a středních městech velmi dobrá. Naopak horší je situace ve velkých městech, kde jednak se historicky měnila náplň práce týmů MA i jejich název. Praha tak ani v současné době nedeklaruje, že by MA měla a není tak v grafu uvedena. Naopak městské části Prahy, které MA mají jej vnímají a uvádějí.

Podle mne je viditelná logická informace, že vzhledem k velkému počtu malých a středních měst oproti městům velkým jsou malá a střední města jednoznačně těmi, kdo vizualizují trendy zájmu o funkci MA a jsou i z tohoto důvodu vhodné pro výzkum. V tematickém čísle časopisu *Urbanismus a územní rozvoj* 2020/6 se hlavním architektům, bez rozlišení velkých a malých měst, věnuje Jaroslav Sedlecký (Sedlecký, 2020). Vyslovil názor, že důvodem ke vzniku útvarů hlavního architekta byla potřeba lépe ohodnotit in house zpracovatele územních plánů. Nezmiňuje volatelnou situaci v 70. a 80. letech, jak ji na příkladu Olomouce popisuje tehdejší hlavní architekt Stanislav Žerava (Žerava, 2014a). Interpretuje důvod rušení útvarů v 90. letech jako mocenskou srážku odborníků s technokratickým viděním světa a volených zastupitelů. Tvrdí také, že v minulosti i v současnosti je hlavní náplní práce městského architekta urbanismus a územní plánování, nikoliv architektura, kterou definuje jako umělecké navrhování budov.

Limity rušení institucí začaly být odbornou veřejností v Praze pocíťovány záhy. V roce 1993 vzniklo Pražské grémium v reakci na zrušení památkové komise. V roce 2000 zřídil první pražský primátor profesí architekt Jan Kasl Poradní sbor primátora hl. města Prahy pro architekturu, urbanismus a památkovou péči (Kotalík, 2000). Tyto snahy byly ale vázány na ochotu politické reprezentace naslouchat, což se ukázalo ve velkém městě jako problematické. Kriticky bylo vnímáno zrušení ÚHA (Cach, 2004).

Se znalostí situace ve velkých městech je o to překvapivější, že mimo centra v malých a středních městech v té samé době pomalu roste počet městských architektů, a veřejné stavby v některých z měst, které je mají, zaznamenávají úspěchy v architektonických soutěžních přehlídkách jako Grand Prix architektů, Česká cena za architekturu, nebo rekapitulační přehlídka DESET organizovaná ČKA.

Jiří Plos se ve svých článkách pro ČKA a časopis *Architekt* (Plos, 2007), (Plos, 2010), (Plos, 2011) zamýšlí nad smyslem a úkoly hlavního architekta. Uvažuje pozice individuálního konzultanta kvality, úředníka koordinujícího a stanovujícího základní pravidla a nakonec osobu mezi těmito póly: odborného oponenta zmocněného městem. Vždy ale zdůrazňuje potřebu osobní odpovědnosti. Doporučuje polohu iniciátora, konceptora a koordinátora schopného moderovat veřejnou rozpravu. Věnuje se též formálnímu umístění v rámci samosprávy a úřadu. Upozorňuje na zásadnost otevřenosti a důvěry mezi hlavním architektem a komunálními politiky.

Jakkoliv se zdá být téma městského architekta na první pohled tématem samosprávy, přesto se na prvních konferencích Platformy městských architektů debatovalo intenzivně právě o tom, zda má být řazen pod samosprávné instituce nebo instituce státní (Szentesiiová, 2014b), (Sklenář, 2014). Kromě poskytnutí jednorázové dotace Platformě městských architektů ze strany MMR se ale státní ani krajské instituce dále o téma MA výrazně aktivně nezajímají.

Téma hlavního architekta se objevuje v roce 2012 v *Analýze stavební kultury* s doporučením zřízení jeho zřízení pro stát, velká města či (mikro)regiony po vzoru Holandska (Maier, a další, 2012). Následně se také stalo součástí *Politiky architektury a stavební kultury ČR* přijaté jako vládní usnesení v lednu 2015 (MMR, 2015). Tématu je věnován cíl 3.3 *Vyhodnotit a posílit úlohu hlavních (městských/oblastních) architektů* a opatření 3.3.1 *Prověřit postavení a pravomoci hlavních (městských/oblastních) architektů, jejich kompetence a zodpovědnost. Prověřit nutnost eventuální legislativní úpravy*. Jak je patrné z předchozího textu, toto téma bylo tehdy intenzivně diskutované se závěrem, že volnost formy MA je výhodou a legislativní opatření není potřebné. V návazném dokumentu *Politiky architektury a stavební kultury „Zpráva o plnění k prosinci 2017“* (MMR, 2017) je cíl 3.3 považován za vyřešený tím, že není potřeba institucionalizace městských architektů, orgány územního plánování mají úkol vydávat

závazná stanoviska, seznamy městských architektů vede Česká komora architektů a tématu se věnuje Společnost Petra Parléře⁷⁰. Pozitivním posunem vpřed je první aktualizace Politiky architektury a stavební kultury (MMR, 2022). V ní se téma MA objevuje na více místech. Ve shrnutí analýzy se deklaruje potřeba řešit roli městských, krajských a státních architektů a center architektury. MA se pak objevuje v cíli 9.3 *Podporovat využívání institutu hlavních architektů⁷¹ a inženýrů*, který je rozdělen do více opatření: 9.3.1 *Podporovat platformu pro sdílení znalostí a zkušeností městských architektů a městských krajinářských architektů*, 9.3.2 *Podporovat roli městských architektů jako realizátorů vzdělávání a osvětových aktivit v oblasti architektury a stavební kultury*, 9.3.3 *Podporovat sdílení městských architektů po vzoru center sdílených služeb*, 9.3.4 *Definovat roli městských inženýrů v rozvoji sídel a způsob jejich spolupráce s městskými architekty*, 9.3.5 *Sdílet zkušenosti s funkcí městských kurátorů výtvarných děl a způsobem jejich spolupráce s městskými architekty*. MA se také objevují u některých opatření jako spolupracující. Jak se podaří tyto opatření naplnit je úloha pro příštích 6 let. Problematické je, že aktualizace PASK nemá určený žádný finanční rámec.

Za první pokus o zhodnocení tématu městského architekta v ČR po roce 1989 můžeme považovat kapitolu v knize *Ztracená vláda věcíh tvých se k tobě navrátí: Architektura a česká politika po roce 1989* (Říha (ed.), 2022). Nicméně obsahuje pouze krátký úvodní text, který vysvětluje funkci MA, a dále dva rozhovory a sice s bývalým MA Mnichova Hradiště⁷² a MA v Českém Krumlově. Pro téma je ale zajímavá též kapitola o rozvoji Litomyšle, kde se jedna část věnuje i popisu historie působení MA Zdeny Vydrové. Její role je definována jako: „*klíčový institucionální prostředník mezi vedením města po roce 1989 a architektonickou scénou, hybridní role spojující zájmy samosprávy a profese. Do značné míry je úhelným kamenem kontinuity vztahu politiky a architektury*“ (Říha, 2022).

⁷⁰ ...další legislativní úprava, která by institucionalizovala postavení hlavního architekta, není v současné době potřebná ani účelná. Určení jednotného postavení MA se v praxi neukazuje jako účelné, protože struktura úřadu i nároky na městské / hlavní architekty se v jednotlivých obcích značně liší. ... ČKA vydala publikaci "Městský architekt", která objasňuje úkoly a postavení MA, důvody pro zřízení této pozice, požadavky na MA kladené, definuje cíle jejich činnosti a poukazuje na nejčastější problémy. Pozici MA v poslední době obsazovalo několik měst, např. Český Brod, Hranice, Benešov, Třebíč, Český Krumlov či Děčín. ČKA vede seznam obcí a měst, kde byla zřízena pozice MA, včetně kontaktů a rozlišení, zda je zaměstnancem či externistou. Téma je diskutováno v médiích. ČKA pořádá pravidelně fórum k tématu MA, poslední v říjnu 2017. Tématu se dlouhodobě věnuje i Společnost Petra Parléře.

⁷¹ Termín hlavní architekt je v dokumentu definován jako zahrnující městské, obecní i krajské architekty a architektky.

⁷² Je aktuálně podruhé náměstkem primátora města Jablonce nad Nisou (poprvé krátce po minulých komunálních volbách do rozpadu koalice). Před čtyřmi roky ve městě spoluustavoval funkci MA. Tehdy byl v Jablonci na krátko prvně v ČR ustaven také městský plánovač.

2.3.3 Městský architekt v Evropě

Za velmi zvláštní považuji skutečnost, že veškerá debata v ČR týkající se městských architektů je až na výjimky ryze „česká“. Zdá se, že chybí pocit, že by mohlo být jakkoliv zajímavé srovnat naši situaci se situací v jiných státech v Evropě nebo ve světě. Osobně mi naopak přijde důležité se takovému srovnávání věnovat a brát si tak zajímavé inspirace i korektiv.

Neexistuje srovnání městských architektů v rámci Evropy nebo světa. Asi jedinou publikací, která se jim alespoň částečně věnuje, jsou jak původní, tak aktualizovaná verze výzkumu Joãa Benta. První verze vznikla na objednávku Strategického oddělení Estonské vlády v roce 2019 pod názvem *Spatial design leadership: The role, instruments and impact of state architect (or similar) teams in fostering spatial quality and a place-making culture across five European states* (Bento, a další, 2019). Aktualizace a doplnění pak vznikla v roce 2022 na objednávku českého Ministerstva pro místní rozvoj v rámci aktualizace české Politiky architektury a stavební kultury a jako součást českého předsednictví EU (Bento, 2022). Prezentována byla na Konferenci evropských politik architektury v Praze⁷³. Tato studie se nicméně soustředí zejména na státní architekty a z městských architektů uvádí městského architekta Kodaně a odbor Vídeňského magistrátu. Soustředí se tedy primárně na velké organizace a týmy. Upozorňuje na rozdílnost názvosloví těchto týmů v rámci Evropy: např. *bouwmeester*, *chief architect* nebo *design champion*. Ve studii se věnuje také různým variantám složení takových týmů. Při definování práce MA Bento uvádí: „... může se jednat o interního poradce odpovědného za prosazování vysokých standardů navrhování až po nositele změn s rozsáhlejšími pravomocemi, který kultivuje prostředí, v němž je upřednostňována kvalita navrhování. ... V některých ambicióznějších městech je MA jmenován především jako nositel změny, který vytváří lepší podmínky, za nichž se utváření prostorů dostává na vyšší úroveň městské agendy... MA se zaměřuje na město jako celek a obvykle definuje strategickou vizi města ..., aby podnítil debatu o vystavěném prostředí...“⁷⁴. Důraz na interní zaměstnance a navrhování pro samosprávu je pravděpodobně způsoben jeho soustředěním na velká města a týmy pod hlavičkou městského architekta. Bento také vyzdvihuje aktivní iniciativní roli MA. Zajímavý je v práci Joãa Benta také přehled aktivit státního architekta, který je z části přenositelný na MA a považuji jej za informačně zajímavý: příprava návrhů a specifikací pro projekty státních staveb; výběr externích architektů a supervize jejich práce; kontrola a schvalování projektů externích architektů; poradenství a účast na tvorbě předpisů a nařízeních; příprava a organizace architektonických soutěží; příprava a správa veřejných programů pro státní stavby; koordinace a kontrola programů pro státní stavby. Státní architekt se má také účastnit propagace politiky architektury a (kvalitního) vystavěného prostředí.

Historicky nejbližší sousední zemí ČR je pochopitelně Slovensko. To díky společnému historickému státu a právě období, kdy vznikaly útvary hlavních architektů, je v tématu městských architektů nám velmi blízké. U velkých měst se

⁷³ <https://www.mmr.cz/cs/ministerstvo/stavebni-pravo/informace-a-aktuality/uzemni-planovani/zaznam-z-konference-k-politikam-architektury-a-sta>

⁷⁴ Ve znění anglického originálu (MMR vydalo anglickou verzi i její český překlad): *they may range from an internal advisor responsible for promoting high standards of design to a more expansive change agent cultivating an environment that prioritises design quality....In some more ambitious cities, the city architect is appointed mostly as a change agent, cultivating the conditions under which place-making rises up the urban agenda...addressing the city as a whole, the city architect usually defines a strategic vision for the city in the medium and long term to stimulate an ongoing debate about the built environment*

dokonce Bratislava inspirovala v Praze a po vzoru IPR cíleně vytvořila Metropolitní inštitút Bratislavy díky iniciativě primátora Matúše Vally, který je profesí architekt. MA nicméně existuje i ve středních městech jako je Trenčín (Teplý, 2016). Výjimečně mají externího poradce i malá města jako Leopoldov⁷⁵. Díky dosud podobné stavební legislativě ale i díky stále trvajícím přenosu zkušeností je i slovenské prostředí inspirativní.

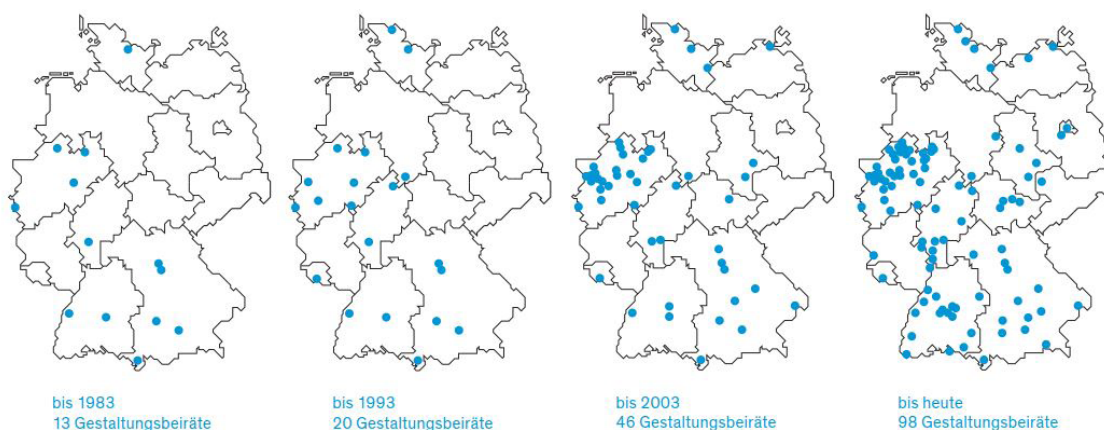
Překvapivou okolností je, že druhá historicky blízká země Rakousko šla naopak během 20. století odlišnou cestou. V Rakousku ani v Německu institut MA neexistuje. Část jeho možných aktivit ale plní tzv. odborná rada (Gestaltungsbeirath) s poradní pravomocí, která je v těchto zemích využívána jako tradiční alternativa k funkci MA. Tyto rady nejsou podobně jako MA u nás nijak formalizovány a jsou jen v některých městech, jakkoliv se jejich počet v posledních letech zvyšuje (BSBK, 2016). Inspirativní je i model takové rady, která neslouží pouze pro konkrétní město, ale pro určitý region je obcím k dispozici.⁷⁶

Zahl der Gestaltungsbeiräte wächst

Anzahl und Verteilung der Gestaltungsbeiräte in Deutschland

Quelle: Förderverein Bundesstiftung Baukultur e. V. 2014

Sie haben sich oder Ihren Gestaltungsbeirat nicht wiedergefunden in der Karte? Schreiben Sie uns: mail@bundesstiftung-baukultur.de

Obrázek 7: Nárůst počtu odborných rad v Německu do roku 2014 (BSBK, 2014)

⁷⁵ Anketní rozhovor s Ondrejom Markom člena Komisie investičných činností, územného plánovania, výstavby a životného prostredia je v příloze 8.4.1.B.

⁷⁶ Většinou to jsou interdisciplinární skupiny složené z externích odborníků. Radí při konkrétních, pro město významných soukromých projektech, zejména z architektonického a urbanistického hlediska. Dávají doporučení a návrhy ke zvýšení kvality soukromých stavebních projektů. Jsou ale stále výjimkou. Přibližně 68% obcí v Německu je nemá a neplánuje. Zásadní je velikost města: Téměř 60% velkých měst je má, procento se s klesajícím počtem obyvatel ale výrazně snižuje. Pro menší města je obtížnější zajistit organizační a finanční rámec (BSBK, 2014) Rady se osvědčily v mnoha větších středních a velkých městech. Skládají se ze skupiny nezávislých, externích odborníků z různých oborů architektury, kteří interdisciplinárně hodnotí stavební projekty významné pro celek
→

V Rakousku mají některé spolkové země možnost zřízení těchto poradních rad přímo v zákoně o územním plánování. Příkladem je Salzbursko, které k nim má i prováděcí vyhlášku ⁷⁷.

Švýcarsko nemá díky velké decentralizaci jeden výrazný model. Obecně známý je nicméně příklad více jak čtyřicetiletého působení obecního architekta v Monte Carassu Luigiho Snozziho. Ten díky podpoře vedení obce měl výsadní roli v péči a rozvoji vystavěného prostředí obce. Vedl jednočlennou komisi rozvoje, která posuzovala návrhy v obci (formálně byla komise trojčlenná, ale zbylí dva členové nebyli nikdy dovoleni). Stanovil jednoduchá pravidla pro výstavbu, kdy ale jedním z pravidel byla možnost kvůli kvalitě návrhu pravidla změnit. Sám v obci projektoval a k projektům doporučoval architekty (Kratochvíl, 2016).

Funkce městského architekta v Maďarsku je výrazně formalizovaná. Města mají povinnost danou celostátním pokynem mít zpracovaný dokument hodnotící charakter sídla. Mohou ho zpracovat pouze odborníci se speciální autorizací, kterých je ale velmi málo, a tuto autorizaci je obtížné získat kvůli požadavku na specifické vzdělání. Firmy s těmito odborníky tak zpracovávají tento materiál pro více sídel a dohlížejí na jeho aplikaci.

V Rumunsku mají požadavek na regionálního architekta jako zaměstnance na plný úvazek. Ten pak plní funkci městského architekta v menších sídlech, které sami svého nemají. Bohužel o pozice s plným úvazkem je ze strany odborníků malý zájem, a ne všechny tak jsou obsazené ⁷⁸.

V Urbanmaestro (Urban Maestro, 2021) je také uveden MA Varšavy a Rigy.

Zajímavé informace o Estonsku mi poskytl Jiří Tintěra, který je MA ve města Valga. Estonsko je v tématu MA podobné ČR díky obdobnému historickému vývoji a rozloze. Odlišností je řídké osídlení a severnější klima. Estonsko zažívá intenzivní vylidňování periferie a posilování velkých měst. MA a téma veřejného prostoru je vnímáno jako jeden z důležitých nástrojů pro rozvoj jak upadajících, tak rozvíjejících se lokalit. Obě velká města Tallin a Tartu mají tým: strategický plánovací úřad se zastoupením více odborností: architekt, krajinářský architekt, městský plánovač, dopravní inženýr atd. Malá města mají MA pravděpodobně od 90. let minulého století, kdy se rozpadly socialistické projektové ústavy a byl zájem ke spolupráci jak na straně nových politických reprezentací, tak na straně architektů. MA je vnímán městy jako prestižní funkce. Pokud ji nemají, nebo je neobsazená, snaží se ji vytvořit a obsadit. Je populární i u veřejnosti, která MA aktivně oslovuje s tématy péče o veřejný prostor města. Mezi MA nyní probíhá generační obměna. Jiří Tintěra je již 10 let MA malého města Valga ve vnitrozemí na hranicích s Lotyšskem. Město má asi 12 tisíc obyvatel.

⁷⁶ → města a vydávají doporučení. Rady se považují za prostředníky mezi zájmy soukromníka a široké veřejnosti. Menší komunity mají problém se zřízením rady kvůli vysoké organizační a finanční náročnosti a nízkému počtu projektů. Na venkově je potřeba systém přizpůsobit. Slibným modelem jsou mobilní nebo dočasné rady, které obce využívají individuálně pro jednotlivé úlohy. Mobilní rady se již několik let úspěšně používají v Rakousku v Tyrolsku, v jižním Štýrsku a v Itálii (Regionální rada pro baukultur a krajinu Autonomní provincie Bolzano). V Německu je zřídila komora architektů v Bavorsku, Báden-Württembersku, Hesensku, Meklenbursku-Předním Pomořansku a Šlesvic-ku-Holštýnsku. V roce 2015 zřídila Dolnosaská komora architektů mobilní radu jako pilotní projekt. V Brandenbursku probíhá zkušební fáze. První zkušenosti ukazují, že jejich přijetí je nižší než rad ve velkých městech. V menších obcích - zpravidla ve vedení - jsou značné zábrany proti odborným doporučujícím radám zvenčí. Porýní-Falc zkouší spojit využití mobilních rad s financováním. Je vhodné zjistit, zda lze použít u jednotlivých projektů individuální konzultanty místo týmů nebo změnit název rad k překonání výhrad (BSBK, 2016).

⁷⁷ Rady pro architekturu v souladu se zákonem o územním plánování z roku 2009 §62 (1) rady mohou zřizovat městské rady obcí nad 5 000 obyvatel a obecní sdružení. U sídel, pro které není zřízen, musí být u okresní správy. (4) Poradní sbory se skládají ze tří až pěti členů, kteří jsou jmenováni obecní radou, shromážděním sdružení nebo předsedou okresu. Musí to být odborníci v oblasti architektury, památkové péče nebo urbanismu a městského plánování. Poradní sbory rozhodují většinou hlasů.

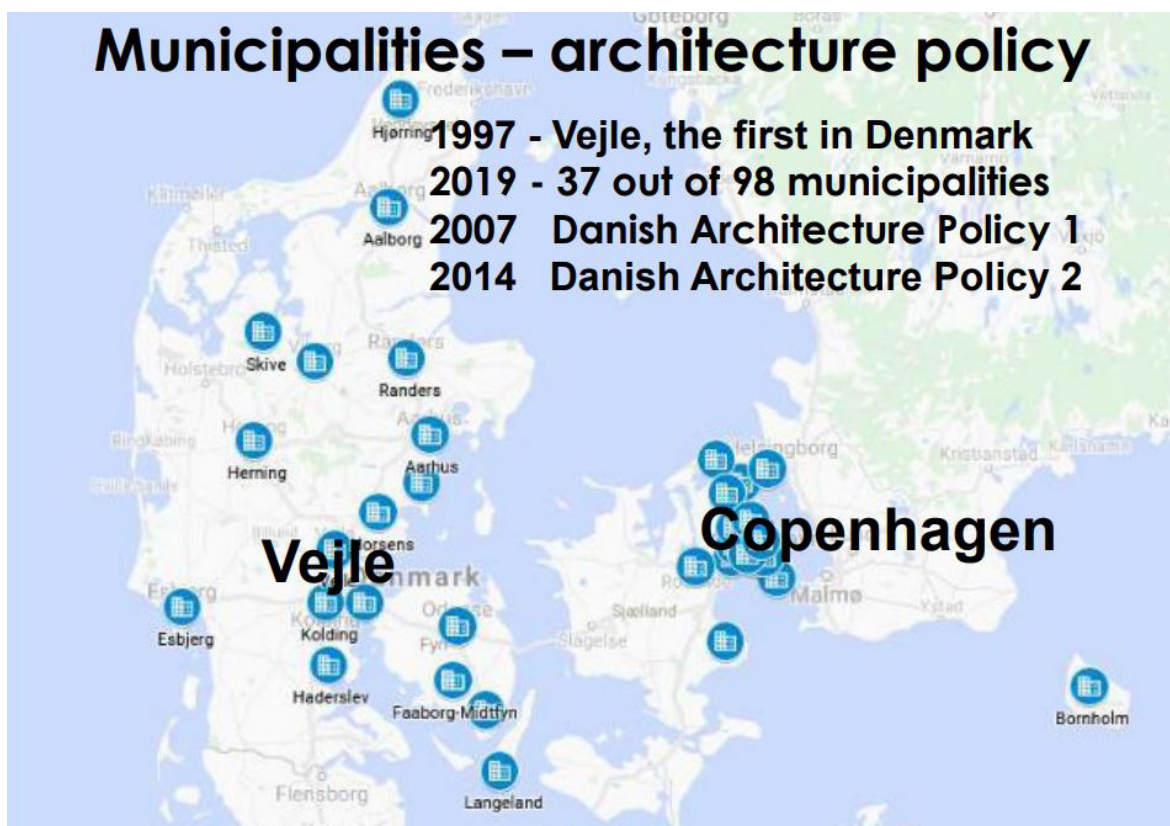
⁷⁹ Dle informace prezidenta Rumunského řádu architektů Stefana Balici

Díky nedávné reorganizaci správního členění Estonska k němu přibylo širší okolí s asi 2,5 tisíci obyvatel. Na lotyšské straně se město nazývá Valka a má asi 4,5 tisíce obyvatel a ve správní oblasti asi dalších 2,5 tisíce. Vzhledem k tomu, že lotyšská část města nemá MA, poskytuje Jiří Tintěra rady i jí. Společná setkání jsou několikrát měsíčně. Jiří Tintěra se k práci v odlehlém regionu dostal přes svůj zájem o shrinking cities. Práci ve Valga vnímá jako možnost téma řešit v realitě. Veřejnost i vedení města zdůrazňují zejména negativní symbolický význam opuštěných budov v centru. MA považují za vhodnou osobu k řešení tohoto problému a kvality veřejného prostoru obecně. Považují ji za důležitou pro udržení obyvatel. Když je atraktivní centrum, dává to občanům důvěru v budoucnost sídla. MA je ve městě 2 dny v týdnu. Problém institucionální kapacity malých měst, která by nedokázala ve více kvalifikovaných profesích přilákat a zaplatit zaměstnance na plný úvazek, řeší nové nastavení s využitím home office a externistů po epidemii COVID. Práce MA je hodně propojená s vedením města. Potřebuje politickou podporu. Ve Valga se za 10 let vystřídalo 5 starostů. MA tak musí mít určitou distanci, aby nebyl vnímán jako svázaný s konkrétní osobou. V Estonsku řeší problém střetu zájmů a in house architektů. Jako problematické vidí Jiří Tintěra úvahu nad společným ustavením funkce MA pro svazek obcí. I v rámci municipality Valga veřejnost sleduje, kolik času MA věnuje konkrétní části municipality. Je také potřebná určitá identifikace MA s danou obcí a přímá odpovědnost. MA chodí na zastupitelstvo. Tématem je zapojení komise, kterou zřizuje zastupitelstvo, do komunikace s MA.

Některá města a městské části v Dánsku mají obdobu českého městského architekta. Jejich základní přehled lze nalézt na webu dánského sdružení architektů⁷⁹. Seznam čítá 9 MA pro celé Dánsko. V Dánsku je odlišně od českého prostředí definována municipalita, která se tak blíží spíše bývalému okresu v českém prostředí. Municipalit je v Dánsku 98, regionů/krajů 5⁸⁰. Tedy procento municipalit s MA je obdobné jako v ČR. MA se jednou ročně setkávají ke sdílení zkušeností. Rozsah práce je obdobný tomu v ČR. Co je na Dánsku i jinde v severských zemích zajímavé je, že si municipality vytvářejí svoje vlastní Komunální politiky architektury. Nejstarší je ve městě Vejle z roku 1997 a pochopitelně již prošla aktualizací (Stjernholm, 2019). Podrobnější informace k Dánsku jsou v přílohách 8.2.2 a 8.2.3.

⁷⁹ <https://arkitektforeningen.dk/vi-arbejder-for/stadsarkitekt/>

⁸⁰ <https://www.regioner.dk/services/in-english>

Obrázek 8: Municipality v Dánsku s vlastní Komunální politikou architektury ((Stjernholm, 2019)

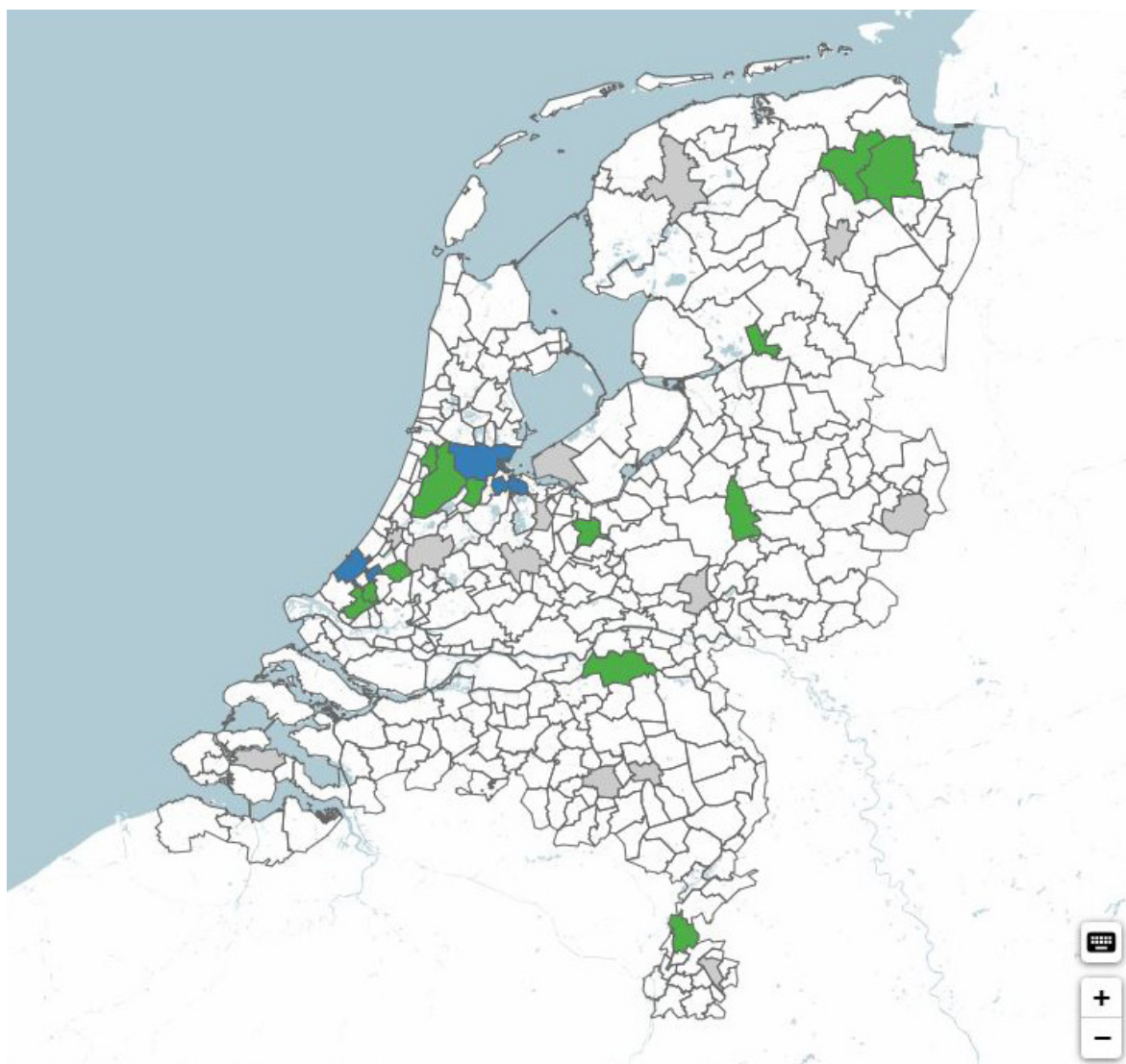
V Nizozemí kromě státního architekta existuje nebo existovala pozice MA v asi 32 samosprávách jako poradce pro kvalitu prostorů. Holandský název je *bouwmeester*. Jejich seznam i mapu spravuje nestátní organizace Architectuur Locaal. Zajímavé je, že v některých městech tato funkce kontinuálně existuje již od konce 19. století. Náplň práce se ale měnila od původního projektování městských budov po více strategické úkoly⁸¹. S tím se mohl měnit i název této funkce. První MA ve městě Amersfoort se v roce 1871 jmenoval *gemeentearchitect*, od roku 1928 měl název *stadtsarchitect* a od roku 2013 *stadtsbouwmeester*. V současnosti se jedná většinou o externí experty, kteří mají dále svoji projekční praxi, a mohou to být i „známé hvězdy“⁸². Není jednotný formát spolupráce a města si je mohou najmout třeba i na jeden typ agendy⁸³. Jejich pozice není samozřejmá a je nutné ji vysvětlovat a obhajovat. Diane Maas, která je MA v Groningenu od roku 2021, napsala do tisku: „Je to možnost ukázat, že architekt, není zbytečný luxus, mohu být propojovatel v procesu, pomoci lidem v jejich práci na projektech a pomoci, aby byl proces rychlý“⁸⁴.

⁸¹ <https://bouwmeestersnederland.nl/bouwmeesters>

⁸² Obec Almeer si v roce 2008 najalo jako svého druhého architekta Winyho Maase, aby řídil jeho intenzivní růst a rozvoj. On sám vidí svoji úlohu jako „kontrolora kvality“.

⁸³ V případě města Groningen například na úpravy budov ve městě v souvislosti s větší odolností proti zemětřesením.

⁸⁴ V novinách Dagblad van het Noorden

Obrázek 9: Mapa MA v Nizozemí. Zeleně existující, modře plánované a šedě existující v historii (převzato z bouwmeestersnederland.nl)

Zajímavým doplňkem MA v Nizozemí, který funguje v koordinaci s nimi i nezávisle, je tzv. Q-team. V programu Urbanmaestro⁸⁵ je uveden jako inspirativní příklad. Je to multidisciplinární tým expertů, který nenavrhuje, ale podporuje rozvoj a zachování prostorové kvality buď specifického území nebo celého území municipality. Pokud je v obci MA, tak je předsedou Q-týmu. Q-týmy se tak zdají určitou nápodobou německých odborných rad. V českém prostředí je podobná situace v Liberci, který nepatří mezi malá a střední města a kde kromě MA je také odborná komise z externích odborníků.

V Belgii od 90. letech 20. století postupně vznikly po vzoru Nizozemského státního architekta týmy zemského architekta pro jednotlivé části federace – například pro Vlámsko. Je to architekt na konkrétní období cca 4 let vybraný komisí na základě předloženého programu na funkční období. Poskytuje servis samosprávám na území dané země. To inspirovalo i některá města ke zřízení funkce městského architekta: Antverpy v roce 2000, Brusel v roce 2009 a Charleroi v roce 2017. Podle Jiřího Klokočky, který

⁸⁵ Urban maestro je společný projekt UN-Habitat, organizace městského architekta Bruselu (Bouwmeester Maitre Architecte) a University College London financovaný v programu Horizont 2020 EU. Jeho záměrem je zmapovat existující evropské „měkké“ přístupy k řízení urban design (governance) a jejich vlivu na kvalitu vystavěného prostředí. <https://urbanmaestro.org>. Z ČR je součástí inovativních příkladů Pražský manuál navrhování veřejného prostorů zpracovaný IPR Praha.

v 80. a 90. letech 20. století působil jako urbanista na městském úřadu v Kortrijku, má téměř každé město v Belgii o velikosti nad 50 000 obyvatel úřad hlavního městského architekta, i když to není legislativně předepsáno. Tento útvar v daném městě neprojektuje a mají to zakázáni i rodinní příslušníci (Klokočka, 2014).

Ve Francii ⁸⁶ je služba obdobná MA nabízena státem pomocí organizace CAUE ⁸⁷ (Conseil d'architecture, d'urbanisme et de l'environnement – Rada pro architekturu, urbanismus a prostředí). Vznikla v roce 1977 v rámci nového zákona „o architektuře“ ⁸⁸, který byl i výrazným impulsem k celému tématu evropských politik architektury a odstartoval je. Působí na regionální úrovni v 92 departamentech z celkových 94 a asi v 34 000 obcích. Služby poskytuje zdarma soukromým i veřejným investorům, ale i obecně veřejnosti ⁸⁹. Má tedy i osvětovou funkci pro veřejnost i školy. Pořádá výstavy, vydává knihy, organizuje stáže a workshopy. Místní pobočku zakládá a financuje obec z části poplatků za stavební povolení. Týmy jsou multidisciplinární ⁹⁰ a do spolupráce se může zapojit i laická veřejnost. Mimo této organizace existují i samostatní městští architekti přímo v rámci městského úřadu ⁹¹.

Ve Spojeném království (UK) má řada místních samospráv, ale i různých organizací tzv. *design champion*, který nemá přesně definovanou formu ⁹². Zajímavou tabulku rozdělení jejich činností v základním a proaktivním modu udává Steve Tiesdell.

	Pasivnější role: Poradce pro kvalitu návrhů	Aktivnější role: Nositel změny
Profil	- méně veřejná a méně významná role - omezená spolupráce s místními médii	- více veřejná a významnější role - významná spolupráce s médii
Role	- spíše omezená - podpora projektů – ke zvýšení kapacit/dovedností a poskytnutí podpory navrhování běžným řídicím/kontrolním projektantům	- rozsáhlejší - nositel změny – iniciuje, podporuje a vede změnu kultury organizace - poskytuje rady k navrhování - zastupuje samosprávu
Zaměření	- provozní, detailní - zapojení do projektu podle potřeby řídicích/kontrolní aktivity - architektonické navrhování a městský detail	- strategický, široký záběr - zapojení do projektů proaktivní město a prostorotvornou aktivitou - urbanistické navrhování včetně veřejných prostorů
Aktivity	- přímá (praktická) účast na projektech, povolovacích procesech, posuzování návrhů, komunikace v rozpracovanosti, příprava zadání	- zapojení se do vizí a změny kultury na strategické úrovni - poskytování poradenství v rámci návrhu
Zapojení	- průběžné – plný úvazek	- časově omezené

Tabulka 1: Rozsah základních rolí design champion. Převzato z (Bento, 2022)

⁸⁶ Informace k Francii čerpám z habilitační práce MA Řevnic Darii Balejové (Balejová, 2022)

⁸⁷ <https://fncaue.com>

⁸⁸ Zákon č. 77-2

⁸⁹ V preambuli se píše: „Poskytovat poradenství, učit, informovat a zvyšovat citlivost pro kvalitu prostředí“.

⁹⁰ Zahrnují typicky architekty, krajinářské architekty, energetiky, ekology, pedagogy, právníky, grafiky, PR odborníky a další.

⁹¹ Např. město Berre l'Étang

⁹² V roce 2006 mělo v Anglii a Walesu takového design champion 65% samospráv, 78% zdravotnických zařízení a 67% školských úřadů (CABE, 2006)

João Bento zmiňuje brožuru bývalé státní britské organizace CABE určenou stavebním firmám, aby zaměstnaly design champion a tím zlepšily svoje postavení na trhu (tedy je zdůrazňována ekonomická výhodnost). V ní je zajímavý výčet pracovní náplně: aktivně propagovat kvalitu navrhování kvůli inovativnosti a spokojenosti uživatelů, zajistit informovanost uvnitř organizace, zajistit kontaktní poradenské místo, mít vliv uvnitř organizace, spolupracovat se všemi v organizaci, vidět širší souvislosti a rozvíjet vizi, být zapálený pro kvalitu, mít dostatečnou odbornost a zkušenosti, být ochotný k podpoře, mít porozumění pro kontext své práce ⁹³.

V Portugalsku neexistuje obdoba městského architekta. V samosprávách je odbor výstavby a jeho vedoucí je vnímán jako důležitá osoba (Holcnerová, 2020).

⁹³ Commission for Architecture and the Built Environment byla jako samostatný orgán založena v roce 1999 ministerstvem kultury a ministerstvem komunit a samospráv. V roce 2011 byla včleněna do nevládního Design Council. <https://www.designcouncil.org.uk/>

3. Metodika

3.1 Zvolené metody

Práce vychází z rešerše dostupných materiálů týkajících se problematiky dosahování kvalitního vystavěného prostředí a role MA v tomto úsilí. Teoretickým podkladem se stalo srovnání s metodologií sociologie s vědomím podobností a odlišností obou oblastí (obecné společenské skupiny jako předmětu sociologie na jedné straně a specifické odborné skupiny expertů - MA v mém případě). Metodologickým základem vlastního výzkumu je vícepřípadová studie kombinovaná s polostrukturovanými rozhovory (Mišovič, 2019). Respondenty v jednotlivých zvolených městech/obcích (případech) jsou MA (odborníci, experti). Jejich názory a zkušenosti (jejich odbornost) jsou zaznamenány jako vstupní fakta, která jsou následně shrnuta a výsledky porovnávány.

Předmětem zájmu jsou získaná odborná fakta a zkušenosti prezentované MA. Konstrukce vzorku pro rozhovory je volena teoretickou nasyceností: rozhovory byly ukončeny v situaci, kdy nové rozhovory v nových městech/obcích již nemohou přinášet nová témata.

3.2 Postup výzkumu

Prvním krokem bylo úvodní studium kontextu původního širokého tématu péče o vystavěné prostředí malých a středních měst v ČR. Desk research se zaměřil na získání dat o městech a identifikaci kontextu. Viz příloha 8.3. Základní osnovou pro začátek práce bylo 10 témat péče o vystavěné prostředí, které jsem připravil pro text České komory architektů ke komunálním volbám v roce 2014, a od té doby je ke každým⁹⁴ volbám aktualizují (ČKA, 2016).

Jako vhodná osoba k dalšímu výzkumu byl na základě desk research určen městský/obecní architekt/architektka v malých a středních městech/obcích⁹⁵. Pro výběr vhodných měst a obcí k oslovení jsem připravil kritéria, která diferencují výsledky a zájem samosprávy o téma péče o kvalitu vystavěného prostředí, osobu MA a velikost a geografickou specifičnost sídla:

Architektonická: ocenění veřejných staveb v soutěžích Grand Prix architektů, Česká cena za architekturu a Deset; počet samosprávou uspořádaných architektonických soutěží. Nebyly voleny pouze obce s velkým počtem ocenění, ale i bez ocenění.

Institucionální: existence městského architekta, jeho forma a délka jeho působení; alternativní formy expertní spolupráce. Byly voleny samosprávy, které mají jednoho MA dlouhou dobu, samosprávy, kde došlo ke střídání MA, samosprávy, které mají přerušovanou tradici MA, a samosprávy, které mají MA krátce. Obdobně jsou zahrnuty samosprávy s interním i externím MA.

⁹⁴ Kromě komunálních i k sněmovním, krajským volbám a volbám do evropského parlamentu.

⁹⁵ Městský architekt je jedním z původně uvedených 10 témat péče o vystavěné prostředí

Genderová, věková a zkušenostní: ve výběru jsou ženy i muži, mladší i starší a také architekti autorizovaní (členové České komory architektů) a neautorizovaní.

Publikační: prezentace zkušeností MA v odborném tisku nebo samostatná publikační činnost MA. To rozšiřuje sumu získaných fakt nad rámec pouze provedených dotazů a rozhovorů.

Ocenění práce MA a jejich angažovanost: například Cena architekta obci pořádaná ABF nebo účast na vedení Platformy městských architektů.

Komunikační: ochota ke spolupráci

Geografická a kulturní: poloha, velikost a vztah. Výběr zahrnuje jak sídla při horní, tak při spodní hranici definovaného rozpětí (1.000 – 50.000 obyvatel). Sídla formálně městská i obce. Sídla v blízkosti metropolí i v odlehklých vnitřních i pohraničních regionech. Sídla v nížinách i vrchovinách. Sídla na hlavních komunikačních tazích i mimo ně. A také sídla s památkou UNESCO.

Díky tomuto klíči byl vybrán první okruh sídel: Benešov, Červený Kostelec, Český Krumlov, Děčín, Dolní Břežany, Heřmanův Městec, Chrudim, Jablonné nad Orlicí, Jičín, Klatovy, Kolín, Litoměřice, Litomyšl, Písek, Rožnov pod Radhoštěm, Říčany, Semily, Středokluky u Prahy, Šlapanice u Brna, Tábor, Třebíč a Žďár nad Sázavou. Jejich výčet se zdůvodněním výběru u každého z nich je uveden v příloze 8.4.1

Oslovil jsem příslušné MA s anketními otázkami. Anketní otázky jsem položil osobně, ale využil jsem i korespondenční formu, což umožnilo rozšířit dotazy a odpovědi. Zodpověděli je MA z Českého Krumlova, Klatov, Jablonného nad Orlicí, Rožnova pod Radhoštěm, Heřmanova Městce, Jičína, Tábora a Žďáru nad Sázavou. Viz příloha 8.4.1.1-8.4.1.7. Okruh respondentů jsem doplnil i informacemi z mnou pořádaných debat s MA Českého Krumlova, Dolních Břežan a Litomyšle v rámci pásma o MA na TUL, které používaly obdobný základ dotazů.

Samostatně byl pořízen rozhovor s neformálním MA Leopoldova na Slovensku – členem Komise investičních činností, územního plánování, výstavby a životního prostředí. Viz příloha 8.4.1.8.

Jako další zdroj informací jsem použil již publikované rozhovory s dalšími MA, prezentace MA, ankety ale i rozhovory a prezentace komunálních politiků k tématu MA.

V debatě v rámci ústavu při práci na studii bylo téma zúženo a byla navržena metoda kvalitativního výzkumu zaměřeného na následující okruhy:

1/ Jaké ambice a cíle mělo vedení města a sám architekt pro působení MA?

2/ Zmapování, jakými strategiemi a postupy se MA pokusil těchto cílů dosáhnout a co z toho vedlo k dosažení cílů.

Informace o cílech a strategiích a kontextu, na jehož pozadí se odehrávají, umožňuje shrnutí, srovnání a vyvození poučení z různých zkušeností, které by mohlo být příkladem dobré praxe. Tyto okruhy jsem převedl do výzkumných otázek. Viz kapitola 1.2.

Výběr metody reaguje na zaměření, účel a užitnost výzkumu týkajícího se práce MA. Zvolil jsem vícepřípadovou studii kombinovanou s polostrukturovaným⁹⁶ rozhovorem. Konstrukce vzorku pro rozhovory je volena⁹⁷ teoretickou nasyceností: metoda sněhové koule. Zároveň jsem k rozhovorům⁹⁸ přistupoval s vědomím, že právě informace a zkušenost v nich obsažené budou přenosem zkušeností a budou důležitým výstupem výzkumu.

Se zúžením tématu, upřesněním výzkumných otázek a v návaznosti na zkušenost prvního kola rozhovorů/ankety jsem provedl další zúžení výběru sídel vhodných k oslovení a upřesnil jsem otázky pro polostrukturované rozhovory. Ty byly vedeny nejen s MA, ale (pokud to bylo možné) i s komunálními politiky, kteří se komunikaci s MA věnují nebo stáli u jeho zrodu. Provedl jsem je s MA Litoměřic, MA Litomyšle a Tišnova, MA Dolních Břežan, MA Šlapanic u Brna, MA Vysokého Mýta, Ústí nad Orlicí a Poděbrad a MA Žďáru nad Sázavou. Starosty Litomyšle, starostkou Šlapanic, starostou Dolních Břežan a starostou Žďáru nad Sázavou. Specificky pak se členem komise rozvoje Humpolce. Zvažoval jsem, zda prezentovat MA jako jednotlivé osoby (několik MA je ve funkci ve více městech, nebo vystřídalo více měst – ta jsem do výčtu zahrnul). Takové řazení je samozřejmě také možné. Vazba na konkrétní práci v konkrétním městě je nicméně pro smysl a výsledky práce MA vždy zásadní. Mám také za to, že výčet po městech/obcích je výhodnější i pro přenos zkušeností a pro využitelnost mé práce. Nicméně zkušenost MA z více obcí je v textu reflektována a komentována. Vysvětlení výběru a aplikace metody sněhové koule jsou uvedeny v kapitole 4.1. Tabulka s vyznačením vybraných měst i měst ze širšího výběru s vyznačenými kritérii je v příloze 8.4.1.9.

⁹⁶ Polostrukturovaný rozhovor je chápán jako odborná debata, která je výzkumníkem ohraničena a vedena (v tom je polostrukturovanost).

⁹⁷ dle doporučení oponenta studie Petra Klápštěho

⁹⁸ *...využít polostrukturovaný rozhovor pro kvalitativní účely neznamena jen pokládat předem připravené detailní otázky, ale usilovat také o konverzaci.* (Mišovič, 2019)

V návaznosti na výzkumné otázky byly pro rozhovory připraveny podrobnější dotazy:

PRO MA

→ Základní otázky

Úvodní otázky

Jak dlouho jste MA? Co Vás vedlo k tomu stát se MA?

Měl jste předem představu o rozsahu práce MA?

Navázal jste a jak na práci předchozího MA?

Kdo je Váš hlavní partner v politickém vedení a v rámci úřadu?

Okruh otázek V1

- Jaké cíle sledují a jaké koncepce vytvářejí a/nebo prosazují MA?

Jaké cíle s ohledem na péči o prostředí si „Vaše“ město stanovilo?

Jak jste se na nich podílel Vy nebo předchozí MA?

Okruh otázek V2

- Jaké strategie/postupy používají MA k prosazení těchto cílů a koncepcí?

Jaké strategie nebo postupy používáte při prosazení těchto koncepcí a pro dosažení těchto cílů? K jakým proměnám došlo u strategií a postupů?

Okruh otázek V3

- Jakou mají úspěšnost při prosazování svých cílů a koncepcí?

Jak ověřujete vhodnost a úspěšnost prosazování cílů a koncepcí?

V čem jste uspěl a v čem neuspěl?

Závěrečný okruh otázek

Kde jste čerpali inspiraci pro péči o prostředí města?

Co byste v tématu uvítali za informace z jiných měst?

Co víte o tom, jak obdobná témata řeší jiná města?

→ Doplňující otázky

Úvodní otázky

Pokud navazujete na předchozího MA, Jak proběhlo předání agendy?

Jaký máte nastavený způsob spolupráce mezi MA a politickým vedením?

Jaké máte osobní cíle v péči o svěřené město?

Okruh otázek V1

Které koncepční materiály k péči o prostředí má „Vaše“ město zpracované a jaká je jejich historie? K jakým proměnám u koncepcí a cílů došlo během Vašeho působení, případně i před ním?

Okruh otázek V2

Jak jste ke strategiím a postupům dospěl? Navázal jste v nich na předchozího MA?

Okruh otázek V3

Jakým způsobem svou vizi města vysvětlujete a sdělujete politikům a veřejnosti?

Jaký má Váš způsob komunikace vývoj v čase? Co jste změnil ve strategiích?

V návaznosti na výzkumné otázky byly pro rozhovory připraveny podrobnější dotazy:

PRO POLITIKA

→ Základní otázky

Úvodní otázky

Jak dlouho jste politikem? Jakou má „Vaše“ město tradici MA?

Co vedlo město zřídit pozici MA?

Měl jste předem představu o rozsahu práce MA?

Okruh otázek V1

Jaké cíle sledují a jaké koncepce vytvářejí a/nebo prosazují MA?

Jaké cíle s ohledem na péči o prostředí si „Vaše“ město stanovilo?

Jak se na jejich vzniku podílel MA?

Okruh otázek V2

- Jaké strategie/postupy používají MA k prosazení těchto cílů a koncepcí?

Jaký způsob práce používá MA? Vysvětluje Vám jím používané postupy?

Okruh otázek V3

- Jakou mají úspěšnost při prosazování svých cílů a koncepcí?

Jak si vyhodnocuje město úspěšnost koncepčních materiálů a aktuálnost cílů?

Jak si vyhodnocuje město úspěšnost strategií k jejich naplňování?

Jaký máte způsob hodnocení úspěšnosti práce MA?

Závěrečné otázky

Kde jste čerpali inspiraci pro péči o prostředí města?

Co byste v tématu uvítal za informace z jiných měst?

Co víte o tom, jak obdobná témata řeší jiná města?

→ Doplňující otázky

Úvodní otázky

Jaká je stabilita politického vedení města a úřadu města?

Jaký máte nastavený způsob spolupráce mezi MA a politickým vedením?

Jaké máte osobní cíle v péči o svěřené město?

Okruh otázek V1

Jaká je historie cílů a koncepcí města?

Za jak významné cíle a koncepce v péči o město v porovnání s jinými oblastmi považujete?

Okruh otázek V2

Komentujete postupy MA?

Okruh otázek V3

Jakým způsobem svou vizi města vysvětlujete a sdělujete MA a veřejnosti?

Jaké máte návody na konkrétní případy?

Jednotlivá města/obce a jejich MA jsou vždy popsána jednak krátkým úvodem shrnujícím specifičnost a kontext a následným textem shrnujícím rozhovor (ten je v přílohách) s odstavci: Motivace, Představa o obsahu práce, Osobní cíle, Návaznost, Partner ve městě, Cíle města, Koncepční materiály, Strategie, Zpětná vazba, Komunikace a Kontext, informovanost, přenos zkušeností. Nejedná se o kategorie, ale témata, která vznikla v návaznosti na jednotlivé výzkumné otázky během sbírání rozhovorů.

V následné analýze jsou přístupy jednotlivých MA v rámci uvedených tematických celků shrnuty, porovnány a zhodnoceny. V další kapitole jsou zodpovězeny výzkumné otázky. V diskusi je zvláštní kapitola věnována srovnání se studií Joãa Benta a jím prezentovanými druhy nástrojů péče o kvalitní vystavěné prostředí. Závěr shrnuje poznatky výzkumu a vyplývají z něj i doporučení jak praktická, tak k případnému dalšímu výzkumu.

3.3 Diskuze zvolené metodiky

Každá metoda má samozřejmě svá omezení. Desk research naráží na fakt, že téma MA se sice začalo v posledních 10 letech v ČR diskutovat a rozvíjet, ale zatím v malé skupině expertů a bez jakékoliv zpětné vazby. Texty a autoři se tak často opakují a noví autoři textů k tématu zůstávají u opakování obecného shrnutí a záznamu individuálních rozhovorů, které nemají metodický rámec nebo ho mají limitovaný. Jsou to tedy spíše volné rozhovory. Data k hodnocení kvality vystavěného prostředí ve městech jsou omezená, neboť je obtížné (jak jsem předestřel) kvalitní vystavěné prostředí definovat. Výběr sídel je limitován rozsahem informací o MA, která jsem za dobu své práce shromáždil. Je určitě možné, že existují další zajímavé příklady, ale bohužel o nich není povědomí. Jakkoliv jsem se snažil nastavit základní otázky poměrně obecně, přesto je i jejich rámec logicky určitým omezením a je možné, že jsem nějakou zajímavou oblast práce MA vynechal. Stejně selektivní může být i vliv zvolených témat. Pochopitelně je limitem také čas, který jsem výzkumu mohl věnovat a který mi respondenti mohli poskytnout.

Na druhou stranu tento nedostatek informací ukazuje, jak by mohla být předložená práce užitečná. Mohla by zahájit lepší porozumění nejen práce MA, ale péče o kvalitní vystavěné prostředí obecně. To je vzhledem k aktuálnímu stavu vystavěného prostředí, jak ukazuje počet a důležitost evropských i světových výzev a deklarácí, velmi užitečné.

4. Výzkum

4.1 Výběr vzorku pro rozhovory

Základem pro výběr vzorku MA byla kritéria uvedená v kapitole 3.2 Postup výzkumu: Architektonická, Institucionální, Genderová a věková a zkušenostní, Publikační, Ocenění práce MA a jejich angažovanost, Komunikační a Geografická a kulturní. Smyslem přitom bylo postihnout příklady z obou stran spektra daného kritéria⁹⁹, pokud to bylo možné¹⁰⁰.

Vzorek byl naplňován na základě vlastních znalostí a doplňován metodou sněhové koule, kdy z rozhovorů s MA vyplývaly poznatky o dalších městech, kde působí MA. Základem výběru je město Litomyšl, na něž se hodně MA odvolává. Litomyšl má jednu z nejdéle působících MA. Forma je externí. Město používá architektonické soutěže. MA je autorizovaná osoba. Město i MA jsou výrazně popsáni v odborné literatuře. Město i MA získaly ocenění. Město je v odlehle poloze, na hlavní komunikaci v zemědělské krajině. Má památku UNESCO. Velikostí to je malé střední město. Následovaly Litoměřice (dlouhá spolupráce s městským architektem, střední město, MA s publikační aktivitou v rámci kongresů Platformy městských architektů), Dolní Břežany (obec, neautorizovaná městská architektka, místní občan, blízkost metropole, bez architektonických soutěží, důraz na strategii města) a Žďár nad Sázavou (periferní poloha, kratší doba funkce MA, koncepční přístup, ustavení městské krajinářské architektky). K tomuto základu byly doplněny města Šlapanice (inovativní forma komise, komunikativní přístup MA se zkušeností s UHA) a Poděbrady (MA se zkušeností ze tří měst, nejednoznačný vztah k vedení města) a nakonec byl výběr uzavřen členem komise rozvoje Humpolce (město bez MA, ale se zájmem o téma). Do výčtu byl ještě doplněn MA Děčín, a to formou shrnutí jeho unikátní publikace o výkonu MA. Je u něj také zajímavá skutečnost ukončení spolupráce s městem, velikost města při horní hranici středního města a poloha města v pohraničí v sociálně problematickém regionu.

4.2 Rozhovory

Všechny rozhovory jsou zařazeny jako přílohy 8.4.2. S výjimkou Humpolce se jedná o rozhovory s MA. V případě Litomyšle je doplněn dvojrozhovor s prvním porevolučním a posledním (současným) starostou. V případě Dolních Břežan s v roce 2022 tragicky zesnulým předposledním starostou. V případě Žďáru nad Sázavou se jedná o dvojrozhovor s MA a starostou. Děčín je dokumentován shrnutím publikace MA. V následujících kapitolách je provedeno shrnutí důležitých informací z jednotlivých rozhovorů. Důraz je přitom kladen na MA oproti politikům. Je nutné ale opět zdůraznit, že samotné rozhovory jsou zásadním zdrojem informací vhodných k přenosu zkušeností mezi MA, ale i komunálními politiky. Některé informace jdou nad strukturu danou výzkumem, ale jejich sdělení se může ukázat jako důležité pro vhodné publikum.

⁹⁹ Smyslem bylo vystříhat se „klamu úspěšných“ jak před ním varuje Matúš Dulla

¹⁰⁰ V případě kritéria ochoty k rozhovoru to logicky možné není

4.2.1 Litomyšl

Zajímavý případ pro téma výzkumu díky jedné z nejstarších MA v ČR, která je stále ve městě aktivní, jejímu přenosu zkušeností do druhého města, kontinuitě péče o vystavěné prostředí a proslulosti města v českém i evropském kontextu.

Počet obyvatel 9.914 ¹⁰¹

Vzdálenost jízdy autem od Prahy (1,75 h), Brna (1,5 h) a Pardubic (0,75 h).

Je sídlem ORP

Město je proslulé jak historickou, tak současnou architekturou.

Má na svém území památku UNESCO – zámek a městskou památkovou rezervaci.

Leží v mírně zvlněné krajině intenzivně zemědělsky obdělávané.

Je umístěné na historicky nejvýznamnější cestě spojující Čechy a Moravu.

Dnes je to průtah silnice R35, který je dlouhodobým problémem města čekajícího na obchvat. Cesta je ale zároveň důvodem vzniku města a jedním z významných ekonomických faktorů.

Město má silnou kulturní tradici ¹⁰².

Koná se v něm operní festival Smetanova Litomyšl.

V roce 1994 hostilo setkání střeoevropských prezidentů.

Litomyšl měla v historii biskupství.

V současnosti je titulárním biskupstvím.

Od roku 1990 se ve vedení města vystřídalo pět starostů.

Významná je kontinuita politické moci i přes výměnu starostů a kontinuita vedoucího odboru investic (Antonín Dokoupil). Starostové Litomyšle obdrželi Cenu za výjimečný počín České ceny za architekturu 2017.

Architektonické soutěže od roku 1989:

- Klášterní zahrada (1997)
- Bytové domy u nemocnice (1999)
- Obnova nábřeží řeky Loučné (2013)
- Domov pro seniory (2014)

Veřejné stavby byly oceněny (výběr):

- Revitalizace zámeckého návrší (finalista České ceny za architekturu 2016)
- Obnova nábřeží řeky Loučné (finalista České ceny za architekturu 2018)

Litomyšli se věnuje řada architektonických publikací ¹⁰³.

Hovoří se o ní jako o „Litomyšlském zázraku“.

Město k moderní architektuře vytvořilo samostatný web Litomyšlský architektonický manuál (Litomyšl). Se starostou Miloslavem Brýdlem byl natočen rozhovor v rámci architektonického pásma Bourání (Brýdl, 2017) a v rámci pásma Osudy (Brýdl, 2013).

¹⁰¹ ČSÚ: Počet obyvatel v obcích – k 1. 1. 2022

¹⁰² Sídlí v něm nakladatelství Paseka a Střední restaurátorská škola spojená s Portmoneem Josefa Váchala

¹⁰³ Například: (Aicher, 2019), (Volf, 2014), (Říha, 2022)

Ing. arch. Zdena Vydrová je MA Litomyšle od roku 1991 a MA Tišnova od roku 2016. Externí odbornice. Autorizovaná architektka. V roce 2016 získala Cenu Ministerstva kultury ČR a Cenu Architekt obcí.

Motivace

Zájem o spolupráci ze strany města a nadšení vedení města pro kvalitní architekturu.

Představa o obsahu práce

Zdena Vydrová znala fungování Útvaru hlavního architekta Brna z 60. let pod vedením Zdeňka Chlupa (viz kapitola 2.3.2), který si k důležitým tématům zval kolegy architektky. A tuto praxi aplikuje také, kdy si k tématům, které považuje za zásadní, zve architektky, kteří už v Litomyšli projektovali. Nicméně přesnou představu o práci MA neměla. Měla obavu se spoluprací se samosprávou, ale za pozitivní považuje tehdejší malý rozsah městského úřadu (ještě před rušením okresů). Pro Zdenou Vydrovou je důležité definovat hranici mezi MA a architektem projektujícím ve městě. Zodpovědnost MA je vůči veřejné službě. V komunikaci s projektujícím architektem si definuje, co je v daném projektu pro město podstatné. Brání negativnímu vlivu projektu na stávající prostředí. Svoji roli vidí i jako iniciativní.

Osobní cíle

Sestavila jej po debatách s prvním porevolučním starostou Miroslavem Brýdlem a definuje ho jako: „*dostat do Litomyšle kvalitní architekturu*“¹⁰⁴. Zkvalitnění toho veřejného. Najít a správně využít potenciály města. Nepromarnit situaci, kdy se pro veřejný záměr nabízí vhodný soukromý pozemek.

Návaznost

V Litomyšli dříve MA nebyl. Vedení to po roce 1989 dokonce vnímalo jako problém, jak uvedl první starosta Miroslav Brýdl: „*ve městě není žádný architekt ani právník*“. Sama Zdena Vydrová se zajímala o historii rozvoje Litomyšle, a to nejen ohledně samotného zámku.

Partner ve městě

Hlavním partnerem je starosta, se kterým probíhají jednání nad předpřipravenou agendou. Vzhledem k proměně struktury státní správy během doby fungování MA v Litomyšli se měnil i počet a uspořádání odborů městského úřadu. MA původně nejvíce spolupracovala se stavebním úřadem a vyjadřovala se ke všem žádostem o stavební povolení od soukromých investorů, ale i od městského investora, kterého tak směřovala k zájmu o kvalitní projekty. V současnosti je styčným orgánem stavební komise, kam MA směřuje svá vyjádření. Její vyjádření nejsou závazná, ale dle slov starosty s nimi „*v 95 % případů souhlasí*“. MA spolupracuje ale i s jednotlivými odbory: rozvoje města včetně majetkoprávního, stavební, územního plánování (kde pomáhá se závaznými stanovisky), životního prostředí a památkové péče. Přímo v Litomyšli byla Zdena Vydrová zpočátku týden v měsíci, později den v týdnu (ve středu) a v současnosti je to jeden den za dva týdny. Mimo to se ale ve svém ateliéru připravuje na jednání a píše vyjádření.

¹⁰⁴ Viz rozhovor v příloze 8.4.2.1.2

Cíle města

Spolu s prvním starostou Miroslavem Brýdlem si za cíl zvolili mít z Litomyšle *živé město, ne pouze skanzen s náměstím jako pouze vizuální „perlu“*. Jednotlivé aktivní skupiny obyvatel města (sportovci, ...) přinášely podněty. Musely jim věnovat energii a dostat je do agendy vedení města. Při tom procházely sítím realističnosti a MA následně definovala jejich prostorový kontext v rámci města. Příkladem je postupné budování sportovního areálu. Jiným příkladem je nová obytná čtvrť u nemocnice „malé Švýcarsko“. Rozhodnutí takovou čtvrť vybudovat padlo poměrně rychle pod tlakem vrácení pozemků restituentům. Podobně jako u sportovního areálu byla základní rozvaha na bedrech MA. Vizí prvního starosty Miroslava Brýdla byla Litomyšl jako „lázně ducha“. Podpora kultury a výtvarného umění. I v návaznosti na nový územní plán považuje MA za důležité neodříznout město od krajiny a vytvářet a obnovovat spojovací cesty. Nový starosta Daniel Brýdl tuto vizi sdílí a doplnil ji tématem „cílů cest“: drobnými prvky v krajině, které navrhuji špičkoví architekti – vítězové Českých cen za architekturu. V současnosti Litomyšl realizuje příměstský park s ovocným sadem za sídlištěm v rámci protipovodňových opatření.

Koncepční materiály

MA byla zapojena do tvorby strategického plánu, ale podle jejího názoru nedostatečně. Strategický plán se bohužel tvořil mechanicky podle obecné šablony. Naopak za silný motiv považuje motto z nového územního plánu: propojení s krajinou. Územní plán považuje za zásadní dokument. V Litomyšli ho mají i s regulačními prvky, například pro ploty. Byť limitem je, že se vztahuje pouze na styk s veřejným prostorem. Mají projekt regenerace historického jádra. Brožuru s doporučeními a příklady pro uspořádání reklamy. MA koordinuje s památkáři podobný nezávazný dokument k regulaci fotovoltaiky v historickém centru. Vnímá limity regulačních plánů v jejich rigiditě.

Strategie

Pro podněty s konsensem a prostorovým umístěním byly vypracovány projekty. Důraz byl na kvalitu autorů projektů. Vždy musí být vnímán širší kontext. I návrh lavičky musí mít na paměti kontext celého města. V Litomyšli proběhly čtyři regulérní architektonické soutěže¹⁰⁵, což je na město dané velikosti nadprůměrný počet, ale většina projektů byla zadávána ve výběrovém řízení starším zkušeným architektům předvybraným podle referencí. Neočekávalo se, že projekty budou okamžitě realizovány. Tedy postup nebyl nejprve zajistit finance a pak začít projekt, ale naopak: nejprve projekt dle potřeb města a pak na něj shánět finance¹⁰⁶. Projekty tak byly připravené „v šuplíku“ a mohly být rychle rozjety¹⁰⁷. Zásadní ale je, že díky kontinuitě vedení i úřadu je ochota v nich pokračovat. V případě obytné čtvrti u nemocnice se tak původní koncept, vzniklý na základě vyzvané urbanistické soutěže, naplňuje již déle než 20 let. Území se rozšířilo, což zpracovala MA, ale vzhledem k pozemkové struktuře je již potřeba vyjednávat. Přitom jediným tématem není pouze výstavby městských bytů. Má zde vyrůst i domov seniorů a nové bytové domy staví developeri vybraní městem na základě kvalitativního výběru s oporou v zákonu o obcích¹⁰⁸. Část bytů získá město. Město prodává pozemky s podmínkami mimo jiné kvalitní architektury. Město tak umí vystupovat v různých rolích, je v tom poměrně odvážné a inovativní. Základní rozvaha vznikla i v případě revitalizace sídliště a až nad ní se zvažuje postup revitalizace. Zdena Vydrová považuje za důležité vytvářet optimální prostředí pro architekty, kteří v Litomyšli projektují. To je důsledkem její osobní zkušenosti jako praktikujícího architekta. Vedení původně architektonické soutěže nepreferovalo, stejně jako komplexní projekt jednoho autora včetně zpracování detailů a autorského dozoru na stavbě. Tradiční představa byla¹⁰⁹, že architekt vypracuje skicu a projekt dále zpracovává projektant. Prosazení soutěží a jiných druhů výběrů je výsledkem činnosti MA. Zdena Vydrová má za to, že aktivita kvalitních architektů v Litomyšli zpětně ovlivnila celou šíři výstavby i u soukromých investorů. To potvrzuje i současný starosta Daniel Brýdl. Čistě kvantitativně podle MA stoupl procento projektů, které zpracovávají architekti oproti stavebním inženýrům.

MA se pohybuje v mezích existujících pravidel. Příkladem nárazu na limity byla snaha kultivovat historické centrum města vyhláškou regulující reklamu v památkové rezervaci, kterou tehdy okresní úřad zakázal a doporučil regulační plán, který se ale nepodařilo zpracovat. Regulační plány MA vnímá opatrně a preferuje územní studie.

Zároveň pro svoji práci vnímá MA právní rámec jako opěrný bod. Spoléhá přitom zejména na vysvětlování a komunikaci se všemi zapojenými aktéry.

¹⁰⁵ Klášterní zahrady, Bytové domy u nemocnice, Nábřeží Loučné a Domov seniorů

¹⁰⁶ Antonín Dokoupil vedoucí oddělení rozvoje, který je jedním ze zásadních aktérů rozvoje Litomyšle a tím, kdo se věnuje návštěvám z jiných měst, tuto strategii komentoval: „*utratím na projektech např. šest miliónů a ne vše bude mít další pokračování, ale díky tomu že jsou připravené následně 10x tolik získám z různých českých nebo evropských programů*“.

¹⁰⁷ Například Litomyšl již v roce 2006 začala připravovat projekty, které uplatnila v programovacím období EU 2007-2014 (Říha, 2022)

¹⁰⁸ V rozhovoru postup popsal současný starosta města Daniel Brýdl: „*Rozhodli jsme se, že budeme ve výběrovém řízení posuzovat kvalitu života. Město není ziskový podnikatel, ale chce co nejlepší kvalitu života. ... Na náš pozemek jsme pak vypsalí velmi volné výběrové řízení. Oznámili jsme, že odhadní znalecká cena pozemku je 7mil. Ale neprodáme to nejvyšší nabídkové ceně, protože výsledkem by byly drahé byty. Požadovali jsme podat projekt na kvalitu života. Nespecifikovali jsme podrobnější kritéria, ale doporučili standard: podzemní parkování, kvalitní společné prostory, komunitní prostor, dětské hřiště, zeleň, atd. ... Když jsme to ukázali návštěvě z jiného města tak se zhrozili, že tohle by jim jejich městská právnička nedovolila. Odpověděl jsem: proč nedovolila? Zákon o obcích přece ukládá péči o kvalitu života. Nepožaduje, že město má nejvíce vydělat na pozemku. My jsme to totiž nezaložili na zákoně o veřejných zakázkách, ale na zákoně o obcích.*“

¹⁰⁹ a stále je ve velké části české společnosti (pozn. autora)

Město také využívá finančních pobídek. Na základě projektu regenerace městské památkové zóny nabízelo finanční pobídky na renovaci historických fasád včetně repasí oken, vrat, soklů a portálů.

Zpětná vazba

Sociální média jsou velmi rychlá. Podpora soudobé architektury není v Litomyšli samozřejmá věc ¹¹⁰. O to více je potřeba komunikovat a vysvětlovat. Pro Zdenu Vydrovou je přirozené, že kritika existuje, a považuje ji za korektní soupeření názorů. Nikdy není zcela spokojená a pohled zvenčí vítá.

Komunikace

Považuje ji za klíčovou. Jak vůči vedení města, tak vůči veřejnosti. Vnímá, že většina aktérů nejsou odborníci a je potřeba srozumitelnosti. Vedení města musí chápat dané téma a pak je může prosazovat. MA musí být nepředpojatý a apolitický. V Litomyšli mají nepravidelné debaty Archimyšl a výstavy. Projekty na Zámeckém návrší vždy prezentovali autoři. Vhodný je komentář starosty a debata s veřejností. Účast veřejnosti na debatách se s léty zlepšila.

Kontext, informovanost, přenos zkušeností

Zdena Vydrová je velmi pravděpodobně nejznámějším českým MA. Což je možné přičíst tomu, že je jedním z prvních MA, které se v českých malých a středních městech po roce 1989 ustavili ¹¹¹, dále tomu, že Litomyšl se stala symbolem soudobé kvalitní české architektury a je tak vnímána dokonce v evropském kontextu (Aicher, 2019), a v neposlední řadě tomu, že je sama velmi sdílná a ochotná o své práci hovořit (Vydrová, 2018). Zajímavé je také, že svoje zkušenosti zužitkovává prací jako MA pro další město a sice Tišnov, kde je MA od roku 2015. Účastní se také výběrových komisí na nové MA.

V počátcích práce se intenzivně vzdělávala. Absolvovala seminář francouzských odborníků k regulativům. Ve Štýrském Hradci se informovala k přípravě investic. Při každé komplexnější úloze byly vždy připraveny řešerše, zejména zahraniční, a MA s vedením města i úředníky, případně i s architektem projektu, je objelo ¹¹².

MA jako aktuální problém vnímá reklamní smog a zaujalo ji řešení, které použil MA ve Žďáru nad Sázavou a je spojené s finanční pobídkou. Inspirací pro „*cíle cest*“ byl zážitek z cesty do jižního Rakouska, kde umisťují prvky do krajiny. Ví o práci IPRu v Praze i KAMu v Brně.

¹¹⁰ O tom hovoří i Cyril Říha ve svém hodnocení Litomyšle (Říha, 2022)

¹¹¹ Dle dat ČKA je MA v Uherském Brodě od roku 1990, ve Vyškově, Uherském Hradišti a Litomyšli od roku 1991

¹¹² Obchodní dům – rakouský řetězec M-Preis, bazény – švýcarské lázně Valls, veřejný prostor – rakouská země Vorarlberk, bytové domy – Vídeň, krajina – jižní Rakousko

4.2.2 Litoměřice

Zajímavý případ pro téma výzkumu díky poloze města v problematičtém regionu a jednomu z prvních MA v ČR, který je ve městě stále činný.

Počet obyvatel 22.950 ¹¹³

Vzdálenost jízdy autem od Prahy (1 h) a Ústí nad Labem (0,5 h).

Je sídlem ORP

Město má na svém území městskou památkovou rezervaci a CHKO České Středohoří.

Leží při Labi v Polabské nížině intenzivně zemědělsky obdělávané, ale zároveň na hraně Českého středohoří. Mimo hlavní cesty.

Město je sídlem biskupství. Ve městě je Severočeská galerie výtvarného umění s Muzeem litoměřické diecéze.

Od roku 1990 se ve vedení města vystřídali tři starostové.

Architektonické soutěže od roku 1989:

- Revitalizace území bývalých kasáren Armády ČR pod Radobýlem (2015)
- Obnova Jiráskových sadů (2011)

Doc. Ing. arch. Jan Mužík je MA Litoměřic od roku 1992.

Externí odborník. Autorizovaný architekt.

Motivace

První porevoluční starosta Zdeněk Rosol měl zájem o regeneraci zanedbaného historického centra a obrátil se pro radu na FA ČVUT. Zadání bylo Studie regenerace historického centra. Jan Mužík byl jedním ze členů týmu. Výsledek prezentovali veřejnosti a starosta požádal o pokračování spolupráce ve formě supervize implementace.

Představa o obsahu práce

Postupné „vplouvání“ do agendy MA. K původní supervizi implementace Studie regenerace se přidávala další agenda. Další části města a spolupráce s odbory městského úřadu. Přidal se i stavební úřad s konzultacemi v rámci celého ORP a byla nastavena spolupráce spolupráce s CHKO České Středohoří.

MA ve městě neprojektuje. Jeho úloha je především iniciační a koordinační.

Pro samosprávu prověřuje nové záměry včetně ověřovacích studií.

Supervizuje práci architektů vybraných samosprávou.

Jako specifický vnímá časový faktor. Některá témata trvají poměrně dlouho.

Osobní cíle

Malá a střední města považuje za svého druhu národní poklad celoevropského významu. Je nutné za něj převzít odpovědnost a věnovat se mu.

¹¹³ ČSÚ: Počet obyvatel v obcích – k 1. 1. 2022

Návaznost

Před MA byl ve městě ateliér SURPMO v návaznosti na historické centrum. Spolupráce v rámci města ale vážla a pozice externisty komunikaci pomohla.

Partner ve městě

Klíčový partner je starosta. Zdeněk Rosol sestavil výborný tým na odboru rozvoje a stavebním úřadu. Po odchodu Zdeňka Rosola opadl zájem města o služby MA, až starosta Ladislav Chlupáč na něj navázal.

MA je zařazen pod odbor územního rozvoje. Spolupracuje dále s odborem školství, kultury a památkové péče, odborem životního prostředí a odborem majetku.

MA je pravidelně jednou za dva týdny jeden den ve městě ke konzultacím soukromých záměrů. Jednání jsou předpřipravená odborem a MA se na ně dopředu připravuje. Zároveň je to den mimo zasedání Rady a je tak možné se setkat s vedením. S úřadem probíhají schůzky dle potřeby. Jednou za měsíc je schůzka komise územního rozvoje.

Koncepční materiály

Město má strategický plán a územní plán. Pro centrum je zpracován Program regenerace historického jádra, který se každých 5 let aktualizuje a odbory z něj přebírají konkrétní úkoly. Je to díky finanční spolupráci státu, města a majitelů objektů velmi účinný nástroj dlouhodobé spolupráce, jakkoliv jsou finanční prostředky omezené. Do roku 2019 byla podkladem Programu zmíněná Studie. V roce 2019 byla zpracována jako nový podklad územní studie veřejných prostranství v historickém jádru. MA pro ni připravil zadání. MA iniciuje územní studie a analýzy ploch s rozvojovým nebo regeneračním potenciálem. Zájem o spolupráci s MA v čase roste. Vedení si uvědomuje jeho přínos. Strategie reagují i na aktuální situaci. Například ÚSVP vznikla díky podpoře MMR.

Strategie

MA dává doporučení k pozemkové strategii odboru majetku zejména u prodeje a doplňuje k nim limity.

Město má pozitivní zkušenost s koncepční přípravou projektů. Nevadí, že jsou „v šuplíku“, naopak díky kontinuitě jsou vždy po ruce a pomáhají v úspěšných žádostech o dotace.

Město využilo dotační program na regeneraci sídlišť. Největší sídliště má dlouhodobý projekt členěný do 5 etap. U regenerace sídliště byly veřejné prezentace.

MA díky výuce na ČVUT může zapojit studenty k prověřování jednotlivých lokalit. Například vznik Parku Václava Havla je výsledkem takového prověření a následné koupě zanedbané lokality.

MA iniciuje územní studie a analýzy ploch s rozvojovým nebo regeneračním potenciálem. Vytipoval lokality pro soutěže na území kasáren a na regeneraci Jiráskových sadů.

Důležité jsou dohody s dotčenými orgány státní správy: CHKO a NPU.

Zpětná vazba

To jsou pro MA zejména spokojení občané města. Postupem času vidí, že roste jejich zájem o město a hrdost na něj. Poučné bylo i mezidobí menšího zájmu vedení o spolupráci s MA. Dobrou zpětnou vazbu dává i zájem odborů úřadu o spolupráci s MA.

Komunikace

Litoměřice jsou v ČR lídrem MA21 a město má propracovaný systém participace. Záměry jsou představovány již na počátku pomocí setkání s kulatými stoly po skupinách. Každý tak může do zadání přispět svojí znalostí místa. Setkání se konají v kongresovém centru vždy k danému záměru. Vede je externí moderátor a účastní se ho až 100 občanů. MA je na místě k dispozici pro dotazy. Výstupy jsou prezentovány v městském zpravodaji. Město cíleně zve i mládež ze středních škol.

Kontext, informovanost, přenos zkušeností

Pro MA je inspirativní zahraničí. Třeba finský model, kde samospráva pečlivě připraví rozbor rozvojových ploch a aktivně oslovuje developery. Důležité je pro MA vnímat běžný život v českých městech. Přínosný je přenos precedentů. Například rekonstrukce Zámecké sýpky v Děčíně pozitivně ovlivnila přístup NPU k rekonstrukcím v Litoměřicích.

4.2.3 Dolní Břežany

Zajímavý případ pro téma výzkumu díky statutu obce, nikoliv města, poloze u metropole, existencí městské architektky, která začínala na místě s malými zkušenostmi a je stále činná, a díky systematickému řízení města starostou.

Počet obyvatel 4.380 ¹¹⁴

Vzdálenost jízdy autem od Prahy (0,5 h).

Statut obec. Patří pod ORP Černošice

V katastru obce se nachází Národní kulturní památka – Keltské hradiště Závist.

Do roku 1945 byla obec ve vlastnictví pražského arcibiskupství.

Zámek byl jedním z letních sídel arcibiskupa.

Díky tomu je v obci historická sochařská výzdoba.

V obci je novostavba výzkumného ústavu ELI.

Leží na náhorní rovině u Prahy v krajině intenzivně zemědělsky obdělávané.

Zasahuje až na zalesněný svah nad Vltavou. Mimo hlavní komunikace.

Od roku 1990 se ve vedení obce vystřídali 3 starostové.

Významná je kontinuita politické moci v osobě zesnulého předposledního starosty.

Architektonické soutěže s regulérností ČKA obec dosud nepořádala.

Veřejné stavby byly oceněny:

- Sportovní hala (finalista České ceny za architekturu 2018, hlavní cena Grand Prix architektů 2018)

V obci proběhla v roce 2021 konference Pojdme dělat město (obec) se zaměřením na MA. Se starostou Věslavem Michalíkem byl natočen rozhovor v rámci architektonického pásma Bourání (Michalík, 2015).

Ing. arch. Anna Šlapetová. MA od roku 2014. V letech 2003-2013 byla členem urbanisticko-architektonické komise, kde s ní byl již jen starosta a místostarosta. Externí odborník. Autorizovaná architektka.

Motivace

Špatná situace v péči o obec před komunálními volbami v roce 2006 MA vyburcovala ke kandidatuře do zastupitelstva. Nicméně už během volební kampaně ji zaujala konkurenční kandidátka vedená Věslavem Michalíkem, která následně volby vyhrála. MA jim nabídla spolupráci a ta se skutečně rozběhla.

Představa o obsahu práce

Nebyla. Vznikala v průběhu. Jako mladá architektka neměla zkušenost s rozvojem obce. Přizvala si architekta Miroslav Bašeho, který byl mentorem.

Osobní cíle

Kvalitní místo pro život MA jako občanky Břežan a majitelky rodinného domu v obci.

¹¹⁴ ČSÚ: Počet obyvatel v obcích – k 1. 1. 2022

Návaznost

MA je první v obci.

Partner ve městě

Klíčovou osobou byl starosta Věslav Michalik. Byl starostou obce kontinuálně od roku 2006 do úmrtí v roce 2022. S časem a vnímáním důležitosti práce MA se zapojují další politici.

Cíle města

Když MA začínala, byla obec v neutěšené situaci. Dezurbanizovaná, se skládkou v těžišti, bez centra, s brownfieldem JZD v místě původního centra ¹¹⁵. Zároveň sílil tlak developerů díky blízkosti k Praze. Cíle byly praktické a elementární. Vybudovat centrum obce a pak se postupně přidávaly veřejné budovy – rozšíření školy, školky, park, úřad, fotbalový areál, hřbitov atd. A také postavit novou čtvrť v blízkosti centra. Cílem tedy bylo vybudování normální funkční obce. Rozvaha nad novým centrem vedla k rozhodnutí budovat centra dvě: nové obchodně/obytné a v původním těžišti před zámkem správní/kulturní ¹¹⁶. Specifické je promítnutí historie do rozvoje obce. V katastru leží keltské oppidum Závist ¹¹⁷ a historie se promítla při plánování a podpoře regionálního informačního centra a v motivech parku či hřbitova. Součástí rozvahy byla i prioritizace jednotlivých projektů a jejich etapizace.

MA byla při rozhodnutí o vybudování centra spolu s architektem Bašem ¹¹⁸ a podílela se na strategických rozhodnutích o veřejných stavbách. Byla jediným odborníkem samosprávy.

Dolní Břežany jsou specifické blízkostí k Praze. Příliv obyvatel by nastal v každém případě. Nicméně díky definování centra, veřejného prostoru a důležitých institucí, ale i dlažeb a výtvarného díla ve veřejném prostoru získaly Břežany charakter.

Koncepční materiály

Obec má od roku 2004 Strategický plán, který se každý rok aktualizuje. Je krátký a srozumitelný. V roce 2014 byl vydán nový. Z něj vyplývá další dokument Programy a projekty (Akční plán). Opět jde o jednoduchost, srozumitelnost a stručnost. Dle potřeby jsou jednotlivé oblasti podrobněji rozpracovány: Samostatným dokumentem je Plán rozvoje sportu.

Zvláštní sadou dokumentů jsou Technické podmínky obce Dolní Břežany. Vznikají postupně a jsou revidovány. Obsahují co nejsrozumitelněji formulované požadavky obce. Příkladem je technický předpis pro oplocení nebo zeleň, ale i na rozsah dokumentace k žádosti o vyjádření ze strany obce.

Obec má územní plán a dva regulační plány.

Strategické texty se průběžně aktualizují a doplňují. Základní cíl: kvalitní obec s obvyklými institucemi a příjemným prostředím pro život, díky své jednoduchosti zůstává a umožňuje flexibilitu a úpravu priorit a etap.

¹¹⁵ díky církevnímu vlastnictví obce zde nikdy nebyla specificky náves

¹¹⁶ S rekonstruovanou budovou úřadu, rekonstruovaným objektem pro základní umělecké školy, výzkumným ústavem a zámkem v církevním vlastnictví přestavěném na hotel a kongresové centrum.

¹¹⁷ U jiného českého oppida Stradonice vzniklo v Nižboru v zámku Muzeum keltské kultury

¹¹⁸ Preferoval obnovu historického centra. Nakonec ale zvítězila varianta „na skládce zeminy z metra“ v těžišti obce.

Strategie

Vzhledem k malé velikosti obce je klíčový osobní kontakt. MA a vedení vytypovali klíčové instituce, které by měla obec mít, a následně se hledala místa a finance pro jejich realizaci. Mimo zcela nového náměstí se většinou jedná o potvrzení, rozvoj a využití existujících objektů – škola, školka, fotbalové hřiště. Klíčové je pozemkové vlastnictví obce, které umožňuje umisťovat i nové objekty jako je parkovací dům. Důležitá je spolupráce s dalšími aktéry v území. Specifikem obce je jeden velký vlastník: pražské arcibiskupství, které rozvažuje v delších časových horizontech než běžný developer a zároveň rozvaha nějakou dobu trvá. Své záměry s obcí a MA konzultuje. Specifické je přivedení velké investice do obce – výzkumného ústavu. V tom byla rozhodující profesní historie starosty, odvaha a píle při vyjednávání. Při zájmu developerů o výstavbu obec požaduje zpracování územních studií, které obec s MA schvaluje.

Od počátku obec kombinovala „velká“ rozhodnutí s vyzvanými soutěžemi (nové centrum, nová čtvrť) a drobné úlohy (úprava základní školy), kde se zapojovala MA. Postupně se těžiště přesunulo k vyzvaným soutěžím a úloha MA do koordinace, výběru a supervize. Dnes je základní rozvrh obce hotov a práce MA je konzultační v malém měřítku (např. korigování plotů mezi pozemky). Důležitou součástí práce MA je iniciace výtvarných intervencí ve veřejném prostoru.

Zajímavé je rozhodnutí schválit nový územní plán v referendu, neboť v něm bylo důležité téma etapizace a zachování kompaktnosti sídla.

Zpětná vazba

Porovnání rozvoje obce se sousedními obcemi, které začínaly v podobné nebo lepší situaci. Ostatní obce a města v těsné blízkosti Prahy většinou zápasí s dezurbanizací jako například Jesenice. Vždy ale bylo podmínkou, že celková proměna musí mít ekonomický smysl.

Komunikace

Díky malé velikosti obce jsou jádrem osobní setkání s vedením samosprávy jednou týdně. MA nepoužívá sociální sítě. Komunikuje s architekty soukromých projektů a koriguje je. S časem přibyla sebejistota a klid při vysvětlování. Důležitou součástí práce MA jsou přednášky pro mládež v základní škole.

Kontext, informovanost, přenos zkušeností

Podle MA byly začátky intuitivní s oporou Miroslava Bašeho. Byla jí známá Litomyšl s MA Zdeňkou Vydrovou a některé zahraniční příklady, ale považuje přenos inspirace za obtížný díky komplikaci v podobě jiného kontextu a doby.

MA by uvítala sdílení aktivit z jiných měst, které mohou být inspirativní a pomoci při vizualizaci témat pro samosprávu.

¹¹⁵ díky církevnímu vlastnictví obce zde nikdy nebyla specificky náves

¹¹⁶ S rekonstruovanou budovou úřadu, rekonstruovaným objektem pro základní umělecké školy, výzkumným ústavem a zámek v církevním vlastnictví přestavěným na hotel a kongresové centrum.

¹¹⁷ U jiného českého oppida Stradonice vzniklo v Nižboru v zámku Muzeum keltské kultury

¹¹⁸ Preferoval obnovu historického centra. Nakonec ale zvítězila varianta „na skládce zeminy z metra“ v těžišti obce.

4.2.4 Šlapanice

Zajímavý případ pro téma výzkumu díky poloze u velkého města (Brno), negativním externalitám (letišťe, dálnice), existenci zkušeného MA, který byl dříve i hlavním architektem Olomouce (ÚHA) a díky starostce, která začínala v roli aktivistky.

Počet obyvatel 7.640 ¹¹⁹

Vzdálenost jízdy autem od Brna (0,5 h).

Je sídlem ORP

Město má na svém území krajinnou památkovou zónu Slavkovské bojiště.

Město vzniklo při středověké významné cestě, má románský kostel.

Bylo mnohokrát vojensky vypleněno. S odklonem hlavní silnice ztratilo na významu.

Leží v rovinaté krajině intenzivně zemědělsky obdělávané v těsné blízkosti Brna, brněnského letiště a dálnice D1.

Od roku 1990 se ve vedení města vystřídal šest starostů.

Od roku 2014 je starostkou Michaela Trněná.

Architektonické soutěže od roku 1989:

- Cukrovar – nové centrum (2022)

Ing. arch. Stanislav Žerava je MA Šlapanic od roku 2014.

Externí odborník. Autorizovaný architekt.

1. místopředseda představenstva ČKA.

Motivace

Zájem o urbanismus hned po škole. Chuť dělat společensky významné věci.

Společenský dopad vykonané práce. Zodpovědnost.

Představa o obsahu práce

Měl zkušenost jako hlavní architekt UHA Olomouc. Nicméně upozorňuje na rozdíl mezi velkým a malým městem. Na malém městě je větší odpovědnost a bezprostřednost.

Zároveň je velký posun v dobovém kontextu. S novým vedením města spolupracoval, ještě když byli aktivisté. Měli zřízení MA v programu a měli tedy představu o jeho fungování. Kromě spolupráce se samosprávou a úřadem jsou to konzultace soukromých záměrů, spolupráce při zastupování města. Spolupráce při vypracování zadání územních studií, paralelních zadání, architektonických soutěží.

Preferuje autorizované architekty v roli MA, ale je si vědom nutnosti zapojit mladé.

Osobní cíle

Město musí prosperovat a poskytovat dobré podmínky pro život občanů.

Zelená infrastruktura.

Návaznost

Ve městě MA dříve nebyl. Předchozí starosta, který byl ve funkci dvě volební období, byl architekt. Ale nové vedení se spíše proti jeho přístupu k rozvoji města vymezilo

– téma průmyslové zóny.

¹¹⁹ ČSÚ: Počet obyvatel v obcích – k 1. 1. 2022

Partner ve městě

Starostka, rada města, komise a úřad. Naopak zastupitelstvo velmi omezeně.

Cíle města

Vytvořit nové centrum. Omezit růst města. Konkrétní budovy (park, přístavba školy, mateřská škola, hřbitov atd.)

Koncepční materiály

Strategický plán vzniklý participací a se zapojením opozice. Územní plán. Principy rozvoje města – urbanistická koncepce jako specifický dokument evidovaný jako územní studie.

Strategie

Klíčem pro úspěšnost MA je samospráva. Specifický model ve Šlapanicích je zřízení multioborové apolitické komise/pracovní skupiny rozvoje (demograf, dopravní inženýr, krajinářská architektka, urbanista atd.). MA je hostem schůzek. MA je přesvědčen, že jeho práce je pro město přínosná i finančně, že se „vyplatí“ (racionální rozvoj města, jednodušší údržba veřejných staveb) a že to je i vizitka dobré práce MA. MA je ve městě jednou týdně. Důraz klade na osobní setkání. Doporučuje samosprávě doplnit konzultace i o městskou krajinářskou architektku. Je nutné nastavit co největší požadavky, aby byla možnost z čeho slevovat. Před soutěží na komunitní centrum vedení s MA objeli reference a vyptávali se na provoz.

Zpětná vazba

Procházka městem s občany, alternativně pod vedením jiného architekta. Více architektů ve městě je plus.

Komunikace

Komunikace je pro MA základ práce. Výsledky architektonické soutěže byly vystavené na místě. Občanům je představila starostka, MA a vítězný tým. Jejich osobní vystoupení bylo důležité. MA musí být schopen hovořit k občanům. Měla by být sebranost v komunikaci mezi MA a vedením. Usnadňuje to jednání. MA preferuje osobní komunikaci, před sociálními médii. Na vyžádání píše do městského zpravodaje. Má jeden den v týdnu konzultační hodiny ve městě.

Kontext, informovanost, přenos zkušeností

Podle MA je zajímavou motivací pro zřizování MA soutěživost mezi městy. Důležité je určité dobové naladění. Dnes jiné než na počátku 90. let s masivní liberalizací a rušením UHA ve velkých městech. Velká inspirace je Litomyšl, ale pozor na limity přenositelnosti. Co je obecné je, aby samospráva šla v péči o prostředí příkladem. To ovlivní soukromníky. Také ochota vyjet za referencemi i do zahraničí, a ne jednou. Inspirativní je Jihlava s tématem udržitelnosti – veřejné investice musí pamatovat na provozní náklady, a Pravidly pro výstavbu – kontribucemi. Developer má díky nim předem známá pravidla.

4.2.5 Žďár nad Sázavou

Zajímavý případ pro téma výzkumu díky poloze města ve vnitřní periferii a aktivismu obyvatel.

Počet obyvatel 20.338 ¹²⁰

Vzdálenost jízdy autem od Prahy (1,75h), Brna (1h) a Jihlavy (0,5h).

Je sídlem ORP

Město má na svém území památku UNESCO

- klášter Zelená hora a CHKO Žďárské vrchy

Leží v Českomoravské vrchovině na evropském rozvodí a na historické hranici

Čech a Moravy. Je umístěné mimo hlavní cesty.

Od roku 1990 se ve vedení města vystřídal pět starostů.

V roce 2014 došlo ke změně ve vedení města.

Architektonické soutěže od roku 1989:

- Náměstí Republiky (1999)
- Řešení Veselské ulice a Farských humen (2000)
- Nádražní – městská třída (2017)
- Potenciál města (2020)
- Informační a turistické centrum Zelená hora (2021)

Ve městě je aktivistický spolek Pojdme dělat město, který zde roku 2017 uspořádal stejnojmennou konferenci. Sídlí zde inovativní firma s 3D betonovým tiskem ICE Industrial Services.

Ing. arch. Zbyněk Ryška je MA Žďáru nad Sázavou od roku 2016 a MA Nového Města na Moravě od roku 2020. Externí odborník. Autorizovaný architekt. Věnuje se též organizaci architektonických soutěží i mimo Žďár nad Sázavou. Smlouvu s městem přitom nemá on jako fyzická osoba, ale architektonická kancelář Refuel, kde je jedním ze dvou společníků.

Motivace

MA Zbyněk Ryška neplánoval stát se městským architektem. Do výběrového řízení se přihlásil s ohledem na svůj zájem o téma veřejných prostranství a urbanismu. Specificky se ale hlásila kancelář, nikoliv on jako osoba.

Představa o obsahu práce

MA sice vstupoval s určitou představou, ale ta se výrazně proměnila během spolupráce. Vedení města vycházelo z debaty Starostové starostům (viz kapitola 2.3.1) a konzultací s Petrem Leškem, Markem Janatkou (MA v Chrudimi) a Zdenou Vydrovou (MA v Litomyšli). MA předtím ve městě nebyl. Vedení si představovalo partnera samosprávy i veřejnosti s důrazem na zlepšování kvality veřejného prostoru. Očekávalo také lepší koordinaci v rámci městského úřadu, kde resortismus přinášel řadu negativních důsledků.

¹²⁰ ČSÚ: Počet obyvatel v obcích – k 1. 1. 2022

Práce dle představy MA by se měla soustředit na investice samosprávy a nastavování pravidel, nikoliv na korekce projektů rodinných domů. Samospráva ale požaduje od MA obojí. Rozpor panuje v míře zapojení do komunikace s veřejností, kde se sám MA necítí silný.

Osobní cíle

Město s kvalitní architekturou - prostředím pro život obyvatel.

Návaznost

První MA ve městě.

Partner ve městě

MA je v intenzivním osobním kontaktu se starostou a má jeho podporu. Starosta je také tím, kdo často výstupy MA prezentuje. Vnímá jako výhodné, že MA není místní a má od každodenních témat odstup. Formálně je MA smluvně umístěn v odboru rozvoje. MA spolupracuje s komisí rozvoje, která má politické nominanty. Bohužel v komisi nefunguje „politické předjednání“. Tak funguje zastupitelský klub.

Cíle města

Vytvářet ve městě kvalitní a funkční veřejný prostor (estetický, praktický a uživatelsky přívětivý) se zohledněním polohy v celku města a všech vrstev (doprava, zeleň, osvětlení, bezbariérovost, údržba atd.).

MA má omezené časové možnosti se na přípravě cílů podílet.

Připravil vizi města v jednoduché brožůře srozumitelné pro veřejnost.

Dodnes z vize čerpá, včetně vhodných míst pro soutěže.

Vize definovala hranice města, vnitřní infrastrukturu a plochy s potenciálem rozvoje.

Být mezi 10 nejlepšími městy pro život v ČR.

Koncepční materiály

MA je skeptický k přínosu strategických materiálů. Podle něj není možné napsat regulativ na kvalitní architekturu. Město má územní plán, strategický plán, pravidla pro investory, SAAR plán (vize MA), manuál reklamy, generel dopravy, systém zeleně (zpracovaný městskou krajinářskou architektkou) a systém dětských hřišť (také MKA). To je posun proti předchozímu vedení města, které postupovalo nekoncepčně, a některé investice tak byly marné. MA připravuje manuál veřejných prostranství. Pravidla pro investory mají obecný rámec (požadavek zelených střech, propustných parkovacích stání, kvalita veřejného prostoru), který se konkretizuje pomocí plánovací smlouvy. Územních studií mají málo. Jedna je výsledkem architektonické soutěže.

Strategie

Používání široké palety nástrojů: kvalitní projektová a předprojektová příprava, pravidla pro investory a plánovací smlouvy, koncepční a strategické materiály a výběry na základě kvality. Smyslem výběru by mělo být hledání kvalitního partnera. Využívání nejen soutěže o návrh, ale i drobných soutěží s návrhy u zakázek malého rozsahu. Kvalitní architekt je zárukou dobrého výsledku. MA nedokáže připomínkováním vytvořit kvalitní projekt a nemůže se podrobně do detailu, který je zásadní, věnovat každému projektu.

MA přizval ke spolupráci krajinářskou architektku Lucii Radilovou, která se stala MKA. Její koncepce zeleně a dětských hřišť určila priority pro optimalizaci investic. Některá hřiště se zrušila, jiná opravila, a ještě jiná rozšířila. Smyslem je preferovat kvalitu před kvantitou.

Koncepční SAAR plán definoval požadavky na kultivaci centra, rozdělil území města na části a MA je postupně zařazuje do investičního plánu dle prioritizace.

Zpětná vazba

Umístění v žebříčku nejzajímavějších měst pro život Obce v datech. Město má webový nástroj Dotazovna. Původně byly dotazy anonymní, nyní již nejsou, což vedlo k výrazné kultivaci dotazů.

Komunikace

Po roce působení MA proběhla ve městě PechaKuchaNight s jeho prezentací vize města.

U každého projektu při tiskové konferenci nebo článku do zpravodaje zdůrazňují kvalitu veřejného prostoru a vysvětlují v čem spočívá. Čím je daná stavba dobrá, proč bylo zvoleno dané řešení. Je potřeba neustále vysvětlovat. Celek musí být plánovaný, ale složí se postupně každodenní drobnou prací. Je nezbytný čas a kontinuita.

Město má zpracovaný průzkum spokojenosti v rámci pilotního průzkumu z grantu TAČRu na vytvoření Metodiky hodnocení kvality života ve městě. Obsahuje i kritiku práce MA. Kritika je permanentní součástí práce MA. Obtížná je společenská shoda na pojmu kvalita. Specifickou částí veřejné debaty je zvláště na malém městě efekt NIMBY. Negativní motivace zůstává zatím tou největší motivací k zapojení do debat.

Kromě Dotazovny má město, starosta, i FB stránku Debordelizace, kam občané posílají upozornění na problematické a zbytečné prvky prostředí. K větším projektům se používá debata v knihovně: Setkání s občany. Konaly se i procházky s veřejností a probíhají setkání na místě plánovaného projektu. Důležitými aktéry jsou oba místní faráři. MA vnímá, že v komunikaci s veřejností má velké rezervy.

Kontext, informovanost, přenos zkušeností

Zdrojem informací pro starostu města je časopis Moderní obec. Chybí odkaz na zajímavý zahraniční web třeba ze Skandinávie. Partnerská města na západě jsou už jen sociální vazbou, ale město spolupracuje s partnerským městem na Ukrajině. Zajímavé jsou také informace z polského Lešna s podobnými tématy. V Polsku mohou města snáze regulovat reklamu díky zákonu umožňujícími správu veřejných prostranství. Starosta byl na studijní cestě v Mnichově díky programům SECAP a HORIZONT2020.

Pro MA je důležité, že má stále i svoji projekční praxi. Velkým přínosem byla spolupráce s MKA.

4.2.6 Humpolec

Zajímavý případ pro téma výzkumu díky poloze města u hlavní vnitrostátní komunikace a existenci komise pro architekturu a urbanismus složené převážně z externích odborníků. Předposlední starosta města na konferenci Platformy městských architektů situaci představil jako alternativu k MA, který se mu jeví vhodnější pro větší města.

Počet obyvatel 10.741 ¹²¹

Vzdálenost jízdy autem od Prahy (1 h), Brna (1 h) a Jihlavy (0,5h).

Status města. Je sídlem ORP

Leží v Českomoravská vrchovině.

Dříve mimo hlavní tahy, nyní v těsné blízkosti dálnice D1.

Díky ní je u města průmyslová zóna.

Město je nicméně poměrně vzdálené od velkých měst.

Moderní úpravy města (1939–41) navrhoval Josef Gočár.

Ve městě působí významná česká architektonická kancelář OK Plan Ludka Ryznera.

Je zde zdařilá soukromá revitalizace průmyslového objektu na galerii moderního umění 8. Od roku 1990 se ve vedení města vystřídali 3 starostové.

Architektonické soutěže od roku 1989:

- Obnova zástavby a parku Stromovka v Humpolci (2014)

V Humpolci proběhla v roce 2014 výstava „Humpolec a okolí: Architektura 1900–2014“ s katalogem. V roce 2015 zde proběhla konference Hukot.

V roce 2022 hostil konferenci Platformy městských architektů.

Mgr. Dan Merta je v komisi pro architekturu a urbanismus od roku 2016, kdy vznikla.

Externí odborník. Vystudoval dějiny umění a estetiku. V letech 2001–2022 ředitel

Galerie Jaroslava Fragnera v Praze zaměřené na architekturu.

Kurátor řady architektonických výstav.

Motivace

Ač není občanem města, vlastní v něm dům. Jako historik umění se o Humpolec dlouhodobě zajímá a připravil výstavu a knihu o architektuře v Humpolci. Stal se členem aktivistické skupiny, která protestovala proti bourání autobusového nádraží a výstavbě obchodního domu. Rád by zlepšil prostředí Humpolce.

Představa o obsahu práce

Měl zkušenosti s prací v komisi Prahy 3 pro památkovou péči a posléze územního rozvoje (její vznik naopak ovlivnila existence komise v Humpolci) a Prahy 1.

Byl členem Ozvučné desky pražského primátora. Předpokládal „že komise bude předkládat především vize a koncepty, jak by město mělo fungovat. S preferencí architektonických soutěží, hledáním projektů a strategií.“ Komise ale supluje práci MA a vyjadřuje se i k jednotlivým záměrům. Setkání komise probíhá jednou měsíčně. Podklady připravuje tajemnice komise z úřadu. Vedení města předkládalo komisi jen

¹²¹ ČSÚ: Počet obyvatel v obcích – k 1. 1. 2022

vybrané projekty. Zčásti si úkoly iniciativně určuje sama a k nim opatřuje podklady. Komise iniciuje koncepční studie a je oponentem přípravy územního plánu. Komise také iniciovala debatu k tématu vystavěného prostředí, a ta ovlivnila i komunální volby v roce 2022.

Osobní cíle

Dělat kvalitnější město (prostupné, udržitelné, otevřené pro diskusi mezi veřejností, politiky a odbornou veřejností). Když jsme začínali, tak jsme měli za vzor Litomyšl, později Dolní Břežany a Líbeznice. Vize města se musí týkat i urbanistického rozvoje. U města s 10 000 obyvateli je to dnes především téma bytové politiky a péče o veřejný prostor. Veřejnost už požaduje kvalitní veřejný prostor.

Návaznost

Nová forma komise byla důsledkem předchozího aktivismu spojeného i s výstavami a konferencemi. Vedení města novou formou komise reagovalo na tlak zdola. MA město nemá.

Partner ve městě

Komise funguje dle zákona o obcích, je doporučujícím orgánem rady města. Nově je v komisi místostarosta s gescí územního rozvoje.

Cíle města

V oblasti péče o vystavěné prostředí chybí.¹²²

Koncepční materiály

Strategický plán nemá část vystavěného prostředí¹²³ a vedení nestálo o debatu vývoje města v této oblasti. Město má koncepční studie (k rozvoji sportu a rekreačních oblastí, k bydlení atd.). Má také Manuál pro žádosti pro posouzení komisí pro architekturu a urbanismus. Komise navrhovala zřízení MA, ale neuspěla.

Strategie

Nově jsou v komisi pouze experti a místostarosta bez hlasovacího práva. Dan Merta doporučuje nastavit vhodné řešení funkce MA dle velikosti sídla. Expertní komise je podle něj vhodná pro celkové vize obce a posouzení zásadních projektů. Práci komise komplikuje neexistence koordinace s odbory města. Komise a odbory mohou vydávat protichůdná stanoviska a rozpory se řeší velmi zdlouhavě. Podobně nekoordinované je i zadávání zakázek odbory. Malé město by mělo být výhodné právě možností nacházení společných řešení. Dan Merta uvádí příklad práce komise na Praze 3, kde se jednání účastnili vedoucí odborů a radní s danou gescí a byla snaha nacházet řešení.

Úspěchem práce komise je zadávání územních studií a proběhlá architektonická soutěž proběhlá díky komisi a aktivistovi Petru Machkovi. Do tématu je také potřeba zapojit všechny aktéry ve městě včetně podnikatelské sféry. Komise pořádala ve městě přednášky (včetně MA Litomyšle) a výstavy.

¹²² V rozhovoru je uvedeno: *Před založením komise vedení města tuto agendu vůbec neřešilo. Došlo ke změně uvažování nejen kvůli komisi, ale i díky příkladu jiných municipalit.*

¹²³ V rozhovoru je uvedeno: *jako má například Vídeň deklaraci k architektuře a urbanismu, byť vím, že ani Praha něco takového nemá*

Zpětná vazba

Komise se Danu Mertovi jeví jako vhodný korektiv práce MA ve městě.

Komunikace

Ve městě chybí koordinační osoba k tématu vystavěného prostředí. Díky práci komise: *„došlo ke kultivaci diskuse o tom, že existuje veřejný prostor, ve kterém musí být transparentní jednání o architektuře a urbanismus“*. Dan Merta vidí velkou komunikační bariéru mezi experty a laiky zejména mezi soukromými investory – developery, kteří vnímají město jen jako šanci k výtěžku.

Kontext, informovanost, přenos zkušeností

Dan Merta zná příklady Litomyšle, Dolních Břežan a Líbeznice, kde mu přijde inspirativní budování identity obce. Ze zahraničí zmiňuje rakouská města Bregenz a Krems.

Uvítal by akademický výzkum k tématu MA, který vytvoří manuál ve variantách pro fungování MA. Má za to, že už nejsou potřeba průzkumy, ale návody. Jako vhodný organizační nástroj se mu jeví kraje. Doporučoval by každoroční setkání v každém kraji.

4.2.7 Poděbrady

Zajímavý případ pro téma existencí zkušeného MA, který byl dříve i hlavním architektem Pardubic (ÚHA) a následně dlouholetým MA ve Vysokém Mýtě a Ústí nad Orlicí. Město je lázeňské.

Počet obyvatel 14.317 ¹²⁴

Vzdálenost jízdy autem od Prahy (0,75h), Hradce Králové (0,5h) a Pardubic (0,5)

Je sídlem ORP

Město vzniklo při brodu přes Labe.

Hlavní rozkvět je spojen s objevem uhličitánového zřídla a vznikem lázní v roce 1905.

Jejich urbanistický rozvrh navrhl architekt František Janda v roce 1924 s hlavním parkem spojujícím historické centrum při zámku s novým nádražím.

Jsou zde budovy od Josefa Fanty, Vojtěcha Kerharta a Antonína Engla – národní kulturní památka vodní elektrárny. Město má na svém území městskou památkovou zónu.

Leží v rovinaté krajině intenzivně zemědělsky obdělávané.

Dříve na hlavní zemské cestě do Hradce Králové (Kladská cesta), která je nyní odkloněna dálnicí.

Od roku 1990 se ve vedení města vystřídal šest starostů.

Od roku 2014 je starostou Jaroslav Červinka.

Architektonické soutěže od roku 1989:

- Poděbrady – Jiřího náměstí (2015)
- Ústí nad Orlicí – Revitalizace území Perla (2013)
- Vysoké Mýto – Park za pivovarem (2016), Revitalizace býv. kasáren (2017)

Ing. arch. Milan Košar je MA Poděbrad od roku 2018. Externí odborník.

Autorizovaný architekt. Člen PS Urbanismus ČKA.

MA Vysokého Mýta (1993-2018), MA Ústí nad Orlicí (2010-2021).

V roce 2019 získal Cenu Architekt obci.

Motivace

Znalost práce z UHA Pardubice. Různorodost práce pro malé město a možnost osobního kontaktu, ale zároveň bez přímé vazby díky externímu fungování.

Představa o obsahu práce

Z předchozího působení v UHA a pak postupně nabýváním zkušeností a předáváním je v dalším městě. Následná města se informovala v předchozím působišti.

Někde ale neznalost funkce MA vedla k odporu části politické reprezentace a obavám stavebního úřadu. Naopak s lety fungování se rozšiřuje šíře a zájem o spolupráci, třeba i ve spádových obcích v návaznosti na stavební úřad v rámci města. Úloha MA je především iniciační a koordinační. Pro samosprávu prověřuje nové záměry včetně ověřovacích studií.

¹²⁴ ČSÚ: Počet obyvatel v obcích – k 1. 1. 2022

Osobní cíle

Proměnit veřejné stavby k lepšímu. Nastavit i budoucí rozvoj města. Hledá ve městě klíčové neuralgické body a iniciuje jejich změnu.

Návaznost

Byl vždy v daném městě prvním MA. Naopak agendu 2x předával. Vždy se při předání účastnil výběru nového MA. Ve Vysokém Mýtě díky 25 letům trvání byl nositelem kontinuity.

Partner ve městě

Převážně starosta, případně určený místostarosta. Účast na zastupitelstvu v případě potřeby. Vedení nebo členství v komisích spojených s péčí o město.

Cíle města

Lázeňské město.

Koncepční materiály

Města mají strategický a územní plán. V Ústí nad Orlicí se podařilo po architektonické soutěži zpracovat regulační plán rozvoje brownfieldu, který město koupilo. Kvalita generelů, pokud existují, je velmi různorodá. Ve Vysokém Mýtě je kvalitní generel zeleně, který slouží i jako podklad architektonické soutěži na park. V Poděbradech je naopak generel dopravy nevyužívaný generický materiál. MA považuje koncepční materiály za velmi důležité a doporučuje větší srozumitelnost územního plánu, který bývá zbytečně podrobný, rozsáhlý a málo srozumitelný a v celku užívaný.

Strategie

Ochota naslouchat a schopnost přinášet vizualizace jak úkolů, tak vlastních iniciativ.

Zpětná vazba

Ocenění Architekt obci. Zájem veřejnosti o nastolovaná témata.

Komunikace

MA je ve městě jednou týdně. Je k dispozici soukromníkům i samosprávě. Je k zastížení na telefonu a e-mailu. Na vyzvání se účastní prezentací a besed pro občany a poskytuje rozhovory do městského zpravodaje.

Kontext, informovanost, přenos zkušeností

Rozsáhlá osobní zkušenost. Znalost příkladu Litomyšle.

4.2.8 Děčín

Zajímavý případ pro téma velikostí na definované horní hranici středního města, rozsáhlým územím, umístěním v transformačním příhraničním regionu a zřízením a zrušením funkce externího MA. Nepodařilo se mi uspořádat s ním rozhovor a odkázal mne na svou publikaci. Právě tato retrospektiva a ukončení funkce MA mi přijde pro zařazení do výběru důležitá.

Počet obyvatel 47029 ¹²⁵.

Vzdálenost jízdy autem od Prahy (1,5 h),

Ústí nad Labem (0,5 h), Drážďany (1 h) a Liberec (1 h)

Je sídlem ORP

Město vzniklo u Labe při významné vodní cestě.

Město má na svém území CHKO České Středohoří a CHKO Labské pískovce.

Leží na začátku Labského kaňonu, kde Labe teče do Německa.

Okolí je morfologicky výrazné s převahou lesů.

Od roku 1990 se ve vedení města vystřídalo osm primátorů.

Od roku 2022 je primátorem Jiří Anděl.

Architektonické soutěže od roku 1989:

- Revitalizace Podmokel (2013)
- Pomník / náhrobek děčínských měšťanů z města na Mariánské louce (2014)
- Lávka Děčín – Podmokly (2018)

Ing. arch. Ondřej Beneš byl MA Děčína v letech 2017-2022.

Externí odborník. Autorizovaný architekt.

Vysokoškolský pedagog na FA ČVUT.

Byl vybrán výběrovou komisí především díky schopnosti komunikace, vysokoškolskému zázemí a prezentaci vidění města v širším rámci. Zůstal ve funkci MA i po změně primátora Děčína po volbách v roce 2018. Během volebního období došlo ke změně městského vedení, a to jej nakonec těsně před dalšími komunálními volbami odvolalo se zdůvodněním, že na město velikosti Děčína nestačí externí MA a potřebuje interního zaměstnance na celý úvazek. Od té doby Děčín MA nemá.

Ondřej Beneš jako jeden z mála českých MA vedl o své práci veřejný blog a FB. Své působení shrnul v tištěné podobě. Publikace odpovídá strukturovanému přístupu MA. Začíná důležitostí samotných obyvatel města – občanů a nutností je vtáhnout do tématu. V Děčíně k tomu došlo pořádáním Dne architektury, přednáškami, debatami, komentovanými procházkami ve spolupráci s knihovnou. Návštěvou polozapomenutých míst. Pokračuje popisem svého přístupu: nejprve SWOT analýza města a definice regionu. Následně vypracováním konceptu, který pak používá dlouhodobě ve své práci. Svým shrnutím chce i ukázat, co z očekávání funkce MA se naplnilo.

Komunikace s občany mu pomohla pochopit vztah občanů k jejich městu i jeho limity. Soubor individuálních náhledů mu ukázal plasticitu vnímání města. K „osahání“ města pomohlo také zapojení studentů VŠ. Diplomní projekt Matěje Čunáta (Vize

¹²⁵ ČSÚ: Počet obyvatel v obcích – k 1. 1. 2022

Děčína do roku 2070) mu pomohl v definici čtyř „páteří“ města. Tyto osy drží město pohromadě jak v případě růstu, tak v případě smršťování. Péče o ně je podle MA klíčová.

Počáteční náplní práce MA byla korekce desítek rozpracovaných projektů. S poznáváním města v komunikaci sílila i schopnost projekty zasadit do kontextu. Koncept jej dovedl i k organizaci architektonické soutěže na pěší lávku přes Labe připojenou k železničnímu mostu. Téma reaguje na důležitost nábřeží a podporu pěší a cyklodopravy ve městě. S lávkou souvisela i definice předpolí s návazností na nábřeží a město.

Mezi celkovým konceptem a detailem je ještě dlouhá cesta. MA doporučuje koncepční studie pro části města, aby pak každý krok vedl ke společnému cíli. Tolik koncepčních studií ale není reálné v krátkém čase zpracovat. Proto se MA věnoval i konkrétním zásahům, byť nejsou „mimořádné“. Jako příklad uvádí barevnost výškové budovy nemocnice, kterou tlumil její dominantnost, nebo barevnosti altánku na Pastýřské stěně. V publikaci ukazuje svoje koncepční skici drobných veřejných prostorů a budov rozpracované externími architekty. Věnoval se záměrně velkému i drobnému měřítku, přípravě zadání architektonických soutěží, definici obou center města a korekci dopravního schématu.

MA se v publikaci pokouší definovat role samosprávy: úkolem politické reprezentace je určování směrů a priorit. Rozpracování a vyhodnocování, včetně ekonomičnosti, je na profesionálech. I MA. Jedním z úkolů MA je vytváření dlouhodobé konsenzuálně sdílené vize rozvoje a budoucího obrazu města. MA vytváří podmínky a prostředí, aby mohly být záměry a projekty realizovány co nejlépe, kvalitněji a v co nejlepších souvislostech, a naopak aby nevyhovující projekty nebyly realizovány vůbec. V hodnocení práce MA upozorňuje na skutečnost, že nemá žádný rozpočet. Vypočítává na 100 položek jeho pětileté práce ve městě. Upozorňuje na velikost města a potřebu spolupracujících profesionálů: krajinářský architekt, dopravní inženýr, mediátor. Píše o propojení manuálu veřejného prostoru s participací a mapováním jednotlivých čtvrtí.

Specificky u něj pak práce MA přerostla až do měřítka kraje, kde je nyní krajským architektem. Na závěr přidává texty krajinářské architektky, architektů, sousedních a místních politiků, dopravního specialisty a památkářky.

4.3 Porovnání získaných informací a jejich shrnutí

Na úvod je nutné upozornit, že u jednotlivých MA se do způsobu práce propisuje jejich osobnost, díky které je odlišné těžiště jejich práce jako celku i v jednotlivých tématech. Prvním krokem je shrnutí podobností a rozdílů jednotlivých zkoumaných případů dle témat z jejich popisu. Shrnutí představuje výčet obvyklých řešení MA v daném tématu, ale i upozornění na výjimečné inovativní přístupy, nebo naopak rizikové či chybějící přístupy.

Motivace

Hlavním motivem zájmu o práci MA je nepřekvapivě zájem o větší měřítko urbanismus. Přitom u starších MA je vidět spíše určité „vplutí“ do momentální situace, přijetí nabídky, která působí jako profesní výzva nebo pokračování osobního směřování. Specifickou motivaci mají „místní“, kteří se k funkci dostanou spíše osobní angažovaností o stav „jejich“ obce. Pocit společenské odpovědnosti je také zmiňován, ale ne až tak výrazně.

Představa o obsahu práce

Zajímavé je zjištění, že u nejstarších MA existuje určitá kontinuita znalostí mezi UHA velkých měst a MA měst malých. Ta může být formální, kdy s rušením UHA byla možnost obdobnou funkci vykonávat v menším městě, ale i inspirativní. Zajímavá je ale také s tím spojená určitá sebekorekce a vědomí, že „velikost a doba“ jsou jiné. Nejstarší MA na počátku 90. let přitom svoji agendu ustanovovali spíše aditivně, než že by na počátku bylo známo celé spektrum. U začínajících mladých MA je zajímavé, že jsou sami schopni si najít určitého „mentora“ a jeho rady spojí s vlastní odvahou. Představitelé nejstarších samospráv původně nezřizují funkci MA, ale mají zájem o kvalitu vystavěného prostředí svého města ať už ve smyslu nápravy toho, co bylo zanedbáno, nebo ve smyslu rozvoje. Tyto motivace se pak propisují do výsledků daného města. U představitelů samospráv, kteří vstupovali do vedení měst okolo roku 2014 nově a často z pozice aktivistů, je zajímavé, že informace o existenci a smyslu MA čerpali převážně z fór komunálních politiků (Starostové starostům), nebo z fór aktivistů (Občan 2.0 Frank Bold).

Velmi specifická a různorodá je situace u samotného městského úřadu. Nejstarší MA mají zdá se určitou výhodu, že vpluli do měst krátce po roce 1989, kdy se nové úřady teprve tvořily (došlo ještě k rušení okresů), a úřad tak s nimi intenzivně kooperuje. V případě pozdějšího zřizování MA již může docházet k menšímu zájmu o spolupráci.

Osobní cíle

Část MA volí obecný cíl kvalitního vystavěného prostředí pro kvalitní život občanů. Někteří, ti nejstarší MA, mají realističtější přístup s konkrétnějšími cíli: „najít a správně využít potenciály města“.

Návaznost

Vybraní MA nenavazovali na předchozí práci. V ČR zatím došlo jen k několika předáním „štafety“ MA v malých a středních městech (Chrudim, Mnichovo Hradiště, Vysoké Mýto, Ústí nad Orlicí, Klatovy), a to většinou z osobních profesních důvodů prvního MA. Několikrát byla funkce MA zrušena a až za několik let ve zcela nové konstelaci samosprávy znovu zřízena (Český Krumlov, Lanškroun). Několikrát došlo k ukončení

spolupráce a zahájení nové bez zájmu o předání agendy (Krnov, Třebíč) nebo k tomu právě dochází (Děčín, Příbram). Obecně je ale zřejmé, že MA mají zájem v daném městě setrvat dlouho a mohou se stát těmi v daném městě k dané agendě nejdéle sloužícími (Litoměřice, Litomyšl, Písek). Na jednu stranu se tím ukazuje možnost stát se nositelem kontinuity. Na druhou stranu je zde i riziko určitého „zdomácnění“ a ztráty inovativního zápalu. Zde je možné zmínit, že o výsledcích práce nejstarších MA v Uherském Brodě, Uherském Hradišti a Vyškově je obtížné zjistit podrobnosti.

Zajímavým případem je město Humpolec. Tam došlo k určitému rozporu mezi minulým vedením města a komisí architektury a urbanismu ustavené v roce 2014. Zatímco člen komise považuje komisi za předstupeň MA, dřívější starosta ji naopak považuje za funkční alternativu ke zřízení MA. V tomto ohledu bude zajímavé, zda s novým vedením města dojde ke zřízení funkce MA.

Partner ve městě

Nejdůležitějším partnerem MA ve městě je v naprosté většině starosta nebo starostka. Případně místostarosta, který je spoluprací pověřen. MA také často komunikuje s komisí, která je považovaná za vhodný kolektivní orgán k debatě nad jednotlivými tématy.

Cíle města

Většinou jsou racionální. Od vyloženě konkrétních staveb, přes obecnější požadavek na kvalitní veřejná prostranství a stavby až po zastřešující vybudování fungující obce příjemné pro život. Výjimkou jsou silné vize, které ale (pokud jsou adekvátní a žité) jsou dlouhodobým motorem úsilí města.

Koncepční materiály

Města a obce pochopitelně mají strategický a územní plán. Vztah MA k nim je ale poměrně různorodý a daný tím, jak je samosprávy používají. Přitom územní plán je brán jako hlavní „opěrný“ dokument. Problematické ale u něj je, že jeho pořízení a případné změny trvají velmi dlouho. U strategického plánu je velký rozsah v přístupu k němu od samospráv, které s ním intenzivně pracují, až po pouhou nevyužívanou formální existenci. Přitom ale někteří MA oceňují zejména větší srozumitelnost a možnost zapojení veřejnosti u strategického plánu.

Zajímavé jsou další koncepční materiály. Je poměrně málo regulačních plánů a někteří MA přímo vyjadřují obavy z tohoto nástroje jako rigidního. Naopak se hodně používají územní studie, a to často i v inovativní podobě – což umožňuje poměrně volný výklad podoby územní studie. Impulsem pro jejich tvorbu byl i dotační titul MMR.

Strategie

MA používají poměrně široký repertoár nástrojů a přístupů. Každý MA má určité priority a rozsah strategií, který používá díky svému naturelu, zkušenostem a nastavení prostředí, ve kterém pracuje.

Velmi často hovoří o významu komunikace, byť ne všichni. Komunikují s vedením, úřadem, DOSS (dospívá s nimi k dohodám), důležitými aktéry, stavebníky a veřejností. Základem je osobní kontakt. Dále používají různé mediální nástroje, ale efektivně (problém anonymních stížností), městské zpravodaje, sociální média, procházky s občany, místní šetření k plánovaným akcím, besedy k tématům, ale i pro různé věkové skupiny, soutěže. Důležité je umět témata vizualizovat. Převažuje ale přístup „vysvětlování“ před osvětovou složkou, ta je poměrně málo častá. Je nutné

zdůraznit, že komunikace v sobě zahrnuje řadu variant a postupů a málokterý MA tyto možnosti a varianty využívá v plné šíři.

S tím souvisí i schopnost a ochota reagovat na požadavky města, ale zároveň je uvést do celkového kontextu sídla. Vytvářet dlouhodobé koncepty pro rozvojové oblasti, ale i regenerace. Někteří zdůrazňují potřebu celkového uchopení sídla a prioritizaci definovaných úkolů věcně i časově ¹²⁶. Kombinovat velké akce s malými. Věnovat péči předprojektové a projektové přípravě.

MA často hovoří o důležitosti přivést do města kvalitní zpracovatele projektů, kteří jsou zárukou výsledku až po dotažení detailu, což je efektivní i pro práci MA. Nástrojem k tomu je architektonická soutěž, MA ale mají obavy z jejich náročnosti pro malé město. Využívají tedy i jiné modely zadávání projektů – omezené vyzvání do výběrového řízení, paralelní zadání, vyzvané soutěže jako zakázky malého rozsahu. MA považují za důležité vytvářet projekty důležitých úloh i do zásoby („šuplíku“), aby byly připravené.

Za potřebnou považují dobrou znalost právního rámce. Používání existujících nástrojů (územní plán, regulační plán, územní studie, požadavky na výstavbu), ale nebát se iniciovat a spolupracovat i na nových nástrojích, jako jsou kvalitativní podmínky pro prodej pozemků města, pravidla pro investory s návaznými plánovacími smlouvami nebo finanční pobídky pro občany (při renovacích, reklamách).

MA s výhodou používají další experty jako jsou krajinářští architekti, dopravní inženýři, ekonomové, právníci, a to buď nárazově nebo dlouhodobým zapojením v komisi, či formou dalšího městského externisty (MKA). Existují i experimenty v počtu a formě komisí – jedna multioborová. Sem patří i spolupráce s VŠ s výukou architektury a zadávání prací studentům k prověřování témat. Zajímavý je i postřeh: dávat si vysoké cíle s vědomím, že ne vše se podaří. Kupodivu ale MA příliš nehovoří o sdílení know-how. Naopak se objevuje příprava referenčních projektů a jejich návštěva se zástupci samosprávy a úřadu, byť to není zatím obvyklé. Podobně specifický je postoj MA k architektonické soutěži. Převážně považují za důležitější výběr kvalitního partnera než kvalitního návrhu. Někteří mají neúplnou znalost, co architektonická soutěž je a jaké jsou její možnosti a limity. Málo z nich zatím samo architektonickou soutěž organizovalo, spíše vytvářejí zadání pro organizátora. Naopak v rozhovorech zastoupený člen komise architektonickou soutěž jako způsob výběru zpracovatele projektu preferuje.

Zpětná vazba

Zpětnou vazbu si MA vytvářejí intuitivně. Nejčastější je aktivizace občanů k zájmu o téma. Případně též zájem dalších úřadů o spolupráci, jakkoliv je to vnímáno jako riziko, že si tím „ulevují“. Ne vždy je jako zpětná vazba užíván „pohled zvenčí“, ať už jiných architektů, porovnání s jinými obcemi nebo soutěže měst. Vhodné je brát si poučení z krizových situací. Zajímavým doporučením je užívat jako zpětnou vazbu komisi, případně grémium ¹²⁷.

Komunikace

Komunikace se jeví jako nejpestřejší téma MA. Na jedné straně ji někteří považují za zcela klíčovou část svojí práce a na druhé straně jiní přiznávají malé komunikační

¹²⁶ Zajímavý model připravil první MA Chrudimi Karel Ther, který připravil celkovou mapu sídla s vyznačením lokalit k řešení. To pak bylo věcně a časově prioritizováno.

¹²⁷ grémium je jmenováno jako historický model UHA Pardubice. V současnosti je obdobou odborná komise v Liberci nebo grémium IPR v Praze. Jedná se tedy o větší města.

schopnosti, kdy komunikaci s veřejností přenechávají samosprávě. Je také velký rozptyl v tom, co si kdo pod komunikací představuje. Od úzkého osobního kontaktu až po osvětové aktivity. Co ale platí vždy je potřeba dobré vazby na partnera ve městě, kdy se někdy hovoří až o kamarádství.

Kontext, informovanost, přenos zkušeností

Je zajímavý rozdíl mezi MA a komunálními politiky. MA všichni znají příklad Litomyše, případně i Dolních Břežan, Chrudimi či Líbeznice ve smyslu uznávaných výsledků péče o vystavěné prostředí města. O reálných mechanismech těchto měst mají různou povědomost. Naproti tomu u komunálních politiků je znalost těchto příkladů omezená.

Většina oslovených vnímá důležitost znalosti referenčních příkladů a jsou ochotni je navštívit. Není přitom nějaký obvyklý zdroj informací o péči o vystavěné prostředí.

Postřehy

Zajímavou souvislostí je historický přenos zkušeností. Někteří MA mají osobní nebo zprostředkovanou zkušenost s útvary hlavních architektů velkých měst. MA jsou zvyklí na způsob práce průzkumem learning by doing. Je v tom tedy i určitá odvaha k inovativnosti. Navzdory tomu, že je práce konkrétního MA determinována aktuální situací daného sídla, je možné předávat si zkušenosti. Přenos zkušeností je dokonce možný mezinárodně (Komunální politiky architektury, měkké nástroje). Je nutné potvrdit často zmíněný předpoklad: úspěšnost MA stojí a padá s vedením samosprávy. Navíc je ale možné dodat, že o téma má zájem poučená samospráva, a osvěta je tak důležitou, ale podceňovanou součástí práce MA.

Specifická je otázka fungování MA ve více městech současně. Příkladem je Zdeňka Vydrová v Litomyšli a Tišnově, Milan Košař ve Vysokém Mýtě a Ústí nad Orlicí, Zbyněk Ryška ve Žďáru nad Sázavou a Novém Městě na Moravě, Luboš Zemen v Prachaticích a Veselí nad Lužnicí a Boris Šonský v Turnově a Varnsdorfu. Z rozhovorů se jeví, že je to spíše otázka dostatečného času a že to nevede k výrazně odlišným výsledkům oproti MA, kteří se soustředí na jedno sídlo.

4.4 Zodpovězení výzkumných otázek

Jak byly zodpovězeny výzkumné otázky?

Část odpovědí byla předmětem předchozí kapitoly.

Zde budou doplněny a rozvedeny.

V1

Jaké cíle sledují a jaké koncepce vytvářejí a/nebo prosazují městští architekti?

V předchozí kapitole je výčet jak cílů MA, tak cílů vedení města.

Je velmi zajímavé, jak se vzájemně ovlivňují. Mám za to, že právě tato spolupráce při společném nastavení cílů mezi vedením města a MA je klíčová. Je přitom samozřejmé, že artikulace těchto společných cílů bude jiná u MA a jiná u vedení samosprávy, kde jsou poučení laici. Nicméně právě toto společné sestavení a sdílení cílů města je zřejmě klíčem k dlouhodobé práci a proměně města směrem ke kvalitnímu vystavěnému prostředí. Zdá se také, že MA nejsou ti, co přinášejí výrazné vize, to je úkol spíše vedení. MA ale dávají výrazným vizím reálný rámec a obsah.

Někteří MA si na začátku, či v průběhu práce sestaví celkový názor na město a vizualizují ho. Takový přístup je velmi přínosný, neboť se dá prezentovat vedení, úřadu i veřejnosti. Také se na něm dá péče o město dále rozvíjet. Dají se i vizuálně etapizovat a prioritizovat jednotlivá témata. A může sloužit dalším expertům k navazování (například městskému krajinářskému architektovi/architektce). V ostatních případech se MA spíše podílí na přípravě zadání koncepčních materiálů a supervizuje jejich externí zadávání. Bohužel ale nejsou ve všech městech MA k přípravě všech relevantních koncepčních materiálů zvaní.

V2

Jaké strategie / postupy používají městští architekti k prosazení těchto cílů a koncepcí?

Výčet postupů MA je uveden v předchozí kapitole. Bylo by možné je kvantifikovat frekvencí výskytu, nicméně klíčový je jejich vztah k osobnosti MA. Nejvíce patrné to je na ochotě a schopnosti komunikovat. Ta je vítána, ale jsou příklady, kde se této roli ujme namísto MA někdo jiný a spolupráce je funkční.

Sestavením určitých nástrojů do určitých dlouhodobých postupů si MA volí strategii. Mezi MA není několik typů strategií. Spíše určitá ohniska, kterým se více či méně přibližují. Zároveň využívají i jiné přístupy.

Jedním z těch ohnisek je preference komunikace. V idealizované podobě je podstatou strategie být ve stálém spojení s co nejvíce relevantními partnery, navzájem je propojovat a jejich aktivity komentovat, reagovat na ně a nabízet řešení. Jedním ze základních postupů je u tohoto ohniska připomínkování projektů soukromých stavebníků. Což je obecně vnímáno mezi komunálními politiky jako jedna ze základních náplní práce MA. A naopak je mezi některými MA vnímáno jako nejméně zajímavá a uspokojující část jejich práce. Komunikace ale má řadu poloh. Každý aktér tématu kvalitního vystavěného prostředí má jinou roli a jinou základní rovinu komunikace. Jinou vůči

vedení samosprávy, úřadu, dotčeným orgánům státní správy nebo veřejnosti. Součástí komunikace jako strategie by tak mělo být, a v nějaké podobě u MA je, i nastavení nebo inovace těchto komunikačních vazeb.

Druhé ohnisko je více propojené s cíli. MA si v návaznosti na definované cíle samosprávy, ale častěji v návaznosti na jím samým vytvořený celkový náhled, vytvoří koncept sídla. Ten vizualizuje (například situací, mapou) a projedná s vedením města/obce. Spolu s vedením a ideálně i odbory ke konceptu přidá i prioritizaci a harmonogram a krok po kroku plní jednotlivé úkoly¹²⁹.

S oběma výše zmíněnými ohnisky je možné kombinovat různé postupy. Prvním je snaha zajistit, aby projekty veřejných, ale ideálně i soukromých staveb zpracovávali kvalitní architekti. Tím sledují zajištění kvalitnějšího výsledku s menší potřebou kontroly ze strany MA. K získání kvalitních architektů využívají architektonické soutěže, ale též jiné druhy výběru, a to většinou s nějakou formou předvýběru.

Zdálo by se samozřejmě, že MA budou intenzivně využívat postup od zpracování strategického plánu, přes koncepční studie až k územně-plánovací dokumentaci. Pro většinu z nich to je ale toužebná nicméně nereálná varianta. MA vstupují do města, kde jsou již některé materiály zpracovány nebo rozpracovány. Zároveň samosprávy velmi zvažují, zda nějaký koncepční materiál nechají zpracovat z obavy z neobhajitelnosti vynaložených financí. V tom je zajímavý vliv dotací, které k tomu některé samosprávy využily¹³⁰. Specifická je například situace územních plánů, které se zpracovávají a projednávají velmi dlouho a již během doby jejich zpracování se mohou dostat do konfliktu s vizí nového vedení nebo nově ustaveného MA. Samospráv, které ideálně postupují od strategického plánu, přes územní plán k regulačním plánům a územním studiím je velmi málo, ale existují, a to spíše díky vůli vedení města (Dolní Břežany). Realitou je tak spíše operativní přístup, kdy MA doporučuje zpracovat vhodný nebo možný koncepční dokument, a vedení buď v nějaké míře přesvědčí nebo nikoliv. Pokud má MA kontakt na vysokou školu, tak se snaží při tvorbě koncepčních materiálů a prověřování využívat studenty v rámci ateliérové výuky.

Je vhodné upozornit i na to, že některé možné postupy jsou zatím využívány jen některými MA, nebo s různou intenzitou. Příkladem je zapojení komise rady města/obce, která se v daném sídle tématice vystavěného prostředí věnuje. Popis jejího obvyklého fungování je uveden v kapitole 2.1.3. Z rozhovorů nicméně vyplynuly některé inovativní způsoby spolupráce. Například využít komisi i jako určitou formu grémia MA. K tomu nicméně musí mít více odborníků v dané problematice, což je možné zajistit zapojením externích členů. Další možností je vytvoření jedné komise pro vytvořené prostředí, která by zahrнула i běžně oddělená témata jako je zeleň, doprava nebo třeba i energetika. Obdobně se jeví zatím jako málo využitá možnost zapojení MA do osvěty v daném sídle. Zdá se ale, že to souvisí s obecným „nastavením“ architektů v ČR.

Častý je názor, že kvalita výsledného díla se projeví sama o sobě, není potřeba ji dále komentovat a svým působením sama posune vnímání veřejnosti. Opomíjené je také téma přenosu zkušeností a nastavení a využívání zpětné vazby. I díky tomu je možné říci, že MA většinou o svých strategiích uvažují intuitivně.

MA pro svou práci většinou nedefinují teoretická východiska. Výjimkou je například Daria Bártová, která ve své habilitační práci píše o „*urban acupuncture*“ nebo vlastních pojmech „*nearchitektura*“ či „*neviditelná architektura*“ (Balejová, 2022).

¹²⁹ Příkladem je SAAR plán ve Žďáru nad Sázavou

¹³⁰ Příkladem byl dotační program na územní studie veřejných prostranství a jeho využití například v Litoměřicích

Myslí tím především to, že MA má určitou výjimečnou oblast působení, a to je běžný nebo drobný detail prostředí. Ten je samosprávami často opomíjen, či přesněji přenechán běžné technické údržbě bez vlivu architekta, jehož externí sjednávání se jeví neadekvátní. Tuto oblast, byť bez definování pojmem, zmiňují i další MA.

V3

Jakou mají úspěšnost při prosazování těchto cílů a koncepcí a s jakými strategiemi?

Důležité je definování, co se považuje u práce MA za úspěšnost. Jednoduchá úvaha může být co nejrychlejší a nejpresnější provedení zadaného úkolu. Činnost MA je ale v principu komplexní. Jejím smyslem je usilovat o proměnu prostředí směrem ke kvalitě, ale v rámci toho i spojovat jednotlivé aktéry a zapojovat je do tématu péče o vystavěné prostředí. Úspěšnost obsahuje časovou složku, téma musí být v přiměřeném čase řešeno ¹³¹. Zároveň je ale důležitá složka kvality, a to v širokém, nikoliv jen estetickém smyslu ¹³². A v neposlední řadě má svůj význam i společenská část: zapojení aktérů, jejich identifikace s tématem a výsledkem. I zde je ale riziko záměny zapojení aktérů s jejich pohodlností ¹³³.

S vědomím těchto limitů se můžeme pokusit o shrnutí. V první řadě platí, že se vyplatí pečlivá příprava a čas strávený na začátku každé akce. To je bohužel v rozporu s limitovanými úvazky externích městských architektů. Jak je ale vidět na příkladu Litomyšle, právě první roky byly spojené s intenzivní prací. Systém práce MA a jeho spolupráce s ostatními aktéry bylo třeba nastavit. Dobře nastavený systém přináší v budoucnu vysokou efektivitu práce MA. Druhým důležitým přístupem je operativnost a schopnost reagovat na proměnu prostředí aktérů při zachování vytčených cílů. MA by měl umět používat a kombinovat více postupů podle aktuální situace. Je to tedy jakási manažerská metastrategie. Z jednotlivých dílčích přístupů pak můžeme jmenovat znalost a ovlivňování strategických materiálů. Často je zmiňován vztah MA k existujícímu nebo nově vytvářenému územnímu plánu, regulačnímu plánu nebo územní studii. Pokud selžou „měkké nástroje“, jsou právě „tvrdé“ nástroje UPD těmi jedinými, na která se může MA odvolat.

S výše uvedenou pečlivou přípravou souvisí i schopnost vysvětlit dané téma aktérům-laikům. Nejvýstižnějším nástrojem se jeví rešerše referenčních objektů a jejich návštěvy ¹³⁴. MA by měl přitom dbát na doporučení, že aktéři jsou nejotevřenější jiným aktérům v obdobné pozici ¹³⁵. Obdobou jsou i vizualizace témat ať už samotným

¹³¹ Přitom často nemůžeme hovořit o vyřešení, ale o proměně, posunutí, či dokonce přípravě k proměně

¹³² Člen komise rozvoje města Humpolce Dan Merta: „*je samozřejmě složité vysvětlit co to znamená kvalitnější. Popisujeme jej jako prostupné, udržitelné, otevřené pro diskusi mezi veřejností, politiky a odbornou veřejností.*“ Viz příloha 8.4.2.6.

¹³³ Na to upozorňuje MA Poděbrad a bývalý MA ve Vysokém Mýtě Milan Košař v souvislosti se spoluprací se stavebním úřadem ve Vysokém Mýtě. Částí spolupráce bylo i přesunutí agendy stavebního úřadu na bedra MA. Viz příloha 8.4.2.7.

¹³⁴ Výstižné je jejich používání v Litomyšli viz příloha 8.4.2.1

¹³⁵ Propagátor architektury Adam Gebrian to charakterizuje výrokem: „*Architekti nejlépe rozumí architektům a starostové starostům*“. Na tomto schématu bylo založeno i pásmo přednášek Jana Farského v PS PČR: Starostové starostům, které mělo dopad na zřizování MA v malých městech.

MA, nebo třeba přizvanými studenty architektury.

Pokud se na úspěšnost podíváme přes výše shrnuté strategie, můžeme hodnotit jednak úspěšnost v rámci konkrétní strategie a pak úspěšnost mezi strategiemi. Porovnání mezi strategiemi nicméně vyžaduje zvýraznění cíle, aby bylo možné říci, která strategie je vůči němu úspěšnější.

V rámci strategie s ohniskem v komunikaci MA vystupuje jako koordinátor mezi jednotlivými aktéry péče o kvalitu vystavěného prostředí a díky tomu umožňuje jejich hladší komunikaci a dohodu. Nejedná se přitom jen o vztah samosprávy a soukromých zadavatelů, ale také vztah mezi státní správou a soukromými i veřejnými zadavateli, ale dokonce i mezi jednotlivými odbory úřadu samosprávy. Podobně může zprostředkovávat komunikaci i mezi samosprávou, veřejností a případně soukromými zadavateli, byť zde samosprávy mohou využít i svá PR oddělení nebo externí mediátory. Jakkoliv tedy často zejména z pohledu úřadu samosprávy panuje obava, že MA procesy zkomplikuje, nakonec po nastavení spolupráce si úřady aktivitu MA pochvalují. Klíčové jsou v tomto ohledu nejen osobní komunikační předpoklady MA¹³⁶, ale i pečlivost přípravy na jednání a schůzky¹³⁷. S koordinací a supervizí komunikace souvisí také korekce veřejných projektů ze strany MA. Výsledek a obsah práce architekta obecně je často jednostranně omezován na estetiku. Obdobně je tomu i při vnímání práce MA. Přitom pojmem kvalita vystavěného prostředí se nemyslí pouze estetická složka. MA tak díky korekci veřejných projektů může zabránit nevhodnému použití veřejných prostředků, nebo jejich využití zlepšit. Příkladem takového přístupu je například plánovaný „povodňový park“ v Litomyšli nebo koncepce dětských hřišť ve Žďáru nad Sázavou.

V případě strategie s ohniskem v konceptu sídla považuji za zásadní jeho srozumitelnost pro další aktéry a také jeho osvojení si vedením sídla. Zde mám za to, že je úspěšnějším příkladem koncept Žďáru nad Sázavou či Chrudimi než Děčína, který byl více schématický a nebyl přijat veřejností ani vedením města.

V případě postupu, který se snaží zajistit, aby projekty zpracovávali kvalitní architekti, je bohužel zatím obtížné vyhodnotit úspěšnost. Nabízí se srovnání využívání architektonických soutěží vůči jiným způsobům výběru, problém je ale v tom, že zatím (s výjimkou Litomyšle) není dostatek dat z dalších měst k tomuto porovnání. Z příkladu Litomyšle se dá nicméně konstatovat, že projekty, které využily architektonickou soutěž, jsou méně rizikové na přijetí ze strany veřejnosti¹³⁸.

Pokud se pokusíme o porovnání úspěšnosti uvedených strategií a postupů, pak je potřeba zopakovat premisu z počátku této kapitoly: *Smyslem je usilovat o proměnu prostředí směrem ke kvalitě, ale v rámci toho i spojovat jednotlivé aktéry a zapojovat je do tématu péče o vystavěné prostředí.* Problematické je, že proměna vystavěného prostředí je dlouhotrvající proces. Určitou míru srovnání nám tak poskytují ta sídla, která mají MA dlouhodobě, a zároveň jsou přijímána jako následováníhodné příklady péče o kvalitní vystavěné prostředí, a to buď v odborné literatuře nebo na základě ocenění za vystavěné prostředí. Zajímavým indikátorem je také skutečnost, že se na dané sídlo odvolávají ostatní MA. Taková kritéria splňuje především Litomyšl, které

¹³⁶ To považuje za jeden z nutných předpokladů Stanislav Žerava MA Šlapanic, ale naopak Zbyněk Ryška MA Žďáru nad Sázavou se přiznává k osobním nízkým komunikačním schopnostem vůči veřejnosti. Naopak ale s vedením obce spolupracuje intenzivně.

¹³⁷ MA se připravuje na schůzky a konzultace předem mimo své určené administrativní hodiny v sídle. Viz například Zdena Vydrová MA Litomyšle.

¹³⁸ Všechny projekty v Litomyšli realizované na základě architektonické soutěže (Klášteří zahrady, bytové domy u nemocnice i nábřeží Loučné) jsou veřejností přijaty, kdežto například projekt Zámeckého návrší má ve městě i vedení rezervovanější přijetí.

se dostalo uznání i v rámci celoevropského kontextu (Aicher, 2019). V menší míře pak Líbeznice a Dolní Břežany. Dá se zhodnotit, jaké strategie vedly k věhlasu těchto sídel? U Litomyšle považuji za klíčovou kombinaci jednoduše, a přitom výrazně formulované vize vedení města v kombinaci s jejím faktickým uchopením ze strany MA, doplněné o příkladnou komunikaci mezi vedením, MA a úřadem. V počáteční době přitom byla komunikace s veřejností upozaděná, aby se naopak stala velmi používanou v současnosti. V Dolních Břežanech pak jde o společnou vizi MA a vedení obce, která se velmi pečlivě promítla do územně plánovací dokumentace. Dolní Břežany jsou na rozdíl od Litomyšle blíže strategii s celkovým konceptem sídla, byť se rodil postupně. V obou případech platí důležitost zájmu o kvalitní tvůrce, který je silnější v případě Litomyšle¹³⁹. A v obou případech je příkladná pečlivost a ochota v komunikaci se soukromými stavebníky a transparentní podoba takové komunikace. Toto hodnocení ukazuje komplikovanost rozhodování mezi strategiemi a přístupy a zásadní důležitost otevřeně a motivované spolupráce mezi vedením, MA a úřadem.

Uvedený výčet není vyčerpávající, neboť strategie mají různou dobu přínosu efektu. MA přitom ve městech často působí kratší dobu. Příkladem strategie s velmi dlouhou dobou účinku je třeba osvěta u dětí a mládeže. Dalším momentem jsou strategie málo obvyklé, které tak není možné srovnávat v jejich účinku.

V uvedené úspěšnosti jsem záměrně vynechal výsledné měření kvality vystavěného prostředí. Tedy nakolik různé přístupy vedou právě k vyšší kvalitě. Jakkoliv je shoda na jeho důležitosti, už menší shoda panuje nad tím, jak výslednou kvalitu měřit. Dostupnými způsoby jsou jednak srovnání měst¹⁴⁰ nebo udělovaná ocenění¹⁴¹.

Pozitivní je, že naprostá většina zjištěných strategií je přenositelná v rámci malých a středních měst ČR. Nevyžadují zásadní finanční zdroje právě proto, že se jedná převážně o „měkké“ strategie a nástroje. Přesto finanční limity jsou převážně to, čeho se samosprávy obávají. A to zejména u organizování architektonických soutěží a navazujícího zadávání projektů od ÚPD po projekty staveb. Určité finanční odvahy je potřeba také pro ochotu zpracovávat projekty dopředu („do šuplíku“). Zde je tématem optika, jakou se samosprávy na tyto aktivity dívají. Pokud je posuzují individuálně, tak se u neúspěšných projektů jeví jako finance vydané navíc. Při pohledu v celkovém rámci rozvoje sídla by ale mělo jít o opak a činnost MA by měla přinášet úspory časové i finanční¹⁴².

Přenositelnost je tak spíše odvislá od osobního nastavení daného MA a jeho partnera v rámci samosprávy a také od aktuální situace daného sídla. Klíčové tak je zprostředkovávat strategie v celé jejich šíři i s kritickým komentářem k jejich aplikacím. Zde je vidět určitá rezerva v práci MA. Větším zájmem o zpětnou vazbu své práce by umožnili přenositelnost a tím by naopak získali použitelné příklady z jiného sídla.

¹³⁹ Vedoucí oddělení rozvoje města Litomyšle Antonín Dokoupil se netají zájmem o spolupráci s významným zahraničním architektem

¹⁴⁰ Viz rozhovor se starostou a MA Žďáru nad Sázavou příloha 8.4.2.5.

¹⁴¹ To považuje za významné třeba MA Poděbrad Milan Košář (ve vztahu ke své práci) nebo starostové Litomyšle (ve vztahu k občanům města)

¹⁴² To zdůrazňuje MA Šlapanic Stanislav Žerava. Podle něj se kvalitní MA musí vyplatit, že je to známka jeho dobré práce.

5. Diskuse a návaznost na předchozí výzkum

5.1 Diskuse

Předložené výpovědi rozhodně nevedou k výrazným a jednoznačným závěrům. Není možné říci, že je určitý cíl nebo strategie účinnější a přínosnější. Naopak byla v práci zdůrazňována komplexnost prostředí, ve kterém MA pracuje, a to v prostoro-ovém, sociálním i časovém rozměru. V komplexním a dynamickém prostředí, kde sledované procesy trvají poměrně dlouhou dobu, je obtížné hledat univerzálně platné pozitivní i negativní příklady. Důsledky práce MA se často projeví až po letech, a to ještě rozostřené skutečnými stavebníky a uživateli. Dobré a profesionálně vedené úmysly samy o sobě nestačí.

Může být namítnuto, že větším počtem rozhovorů a z nich získaných informací by bylo možné zjistit, jaké cíle a jaké strategie jsou mezi MA nejpočetnější. V takovém případě bych ale pochyboval o přínosnosti takové statistiky. Rozhodně by neukázala vhodnost určitého přístupu. Takový souhrn by byl kritickým a úplným pohledem na stav jednotlivých MA v celé ČR, ale platil by omezenou dobu, stál by velké časové úsilí výzkumníka a byl by zcela odvislý na ochotě jednotlivých MA se ho účastnit. Současně s prací na disertaci jsem nicméně inicioval vznik seznamu a mapy městských architektů na webu České komory architektů. Zdá se mi, že je to první krok k vnesení transparentnosti do práce MA, kteří jinak nejsou nuceni mimo „své“ sídlo svoji práci a výsledky jakkoliv konfrontovat.

Práci také může být vytknut malý počet rozhovorů s komunálními politiky oproti MA. Důvodem je neochota některých k rozhovoru anebo naopak specifická daného sídla, které bylo vybíráno spíše jako okrajový než ukázkový příklad. V takovém případě si bohužel výzkumník nedokázal představit vedení neutrálního a něčím přínosného rozhovoru.

Ve výběru absentuje interní MA. To je oprávněná výtka. Důvodů je několik. Za prvé je interní MA na malém a středním městě spíše výjimkou. Zvažoval jsem zejména příklad Jičína a Písku. Problematickým se ale ukázal můj až příliš velký vhlad a osobní zainteresovanost v těchto příkladech. Ze stejného důvodu jsem ostatně nezahrnul do výzkumu příklady Líbeznice a Mnichova Hradiště. Jiným městem, kde byl interní MA, byla donedávna Příbram. To je ale z hlediska komunální politiky poměrně turbulentní město.

Troufám si tvrdit, že mohu úspěšně vyvrátit námitku z výběru zaměřeného na úspěšné příklady. Mám za to, že do vzorku jsem vhodně zahrnul i samosprávy bez MA, samosprávy, které v podpoře MA váhají, a samosprávy, které MA zrušily. Mám za to, že problémem je spíše opak. Není snadné najít sídla a MA, kteří by byli (kromě těch již známých) pozitivním a inspirativním příkladem, a to především kvůli krátké délce trvání funkce. Pevně tak doufám, že předložená práce je vhodným průřezem aktuální situace MA v České republice, jakkoliv je zřejmé, že výběr závisel na ochotě k rozhovoru, či publikační aktivitě MA a že je tak pravděpodobné, že velká část MA bude spíše méně aktivních.

K čemu je tedy celá práce vhodná a co je jejím přínosem? Mám za to, že nejzajímavější jsou inspirativní informace v samotných rozhovorech a jejich kritické shrnutí, které k nim poskytuje možný třídící rámec a celkový kontext. Pevně věřím, že shrnutí a rámec pomohou při aktuálním, ale i budoucím sdílení znalostí, o které jde

především. A také, že ukazuje na „bílá“ místa. Tedy oblasti, které považuji za velmi přínosné, ale MA se jim dosud tolik nevěnují. Také si myslím, že práce je dobrým shrnutím všech dostupných textů k tématu. Tvoří tak určitý milník na cestě k přínosnějšímu a efektivnějšímu fungování MA v ČR. O to více potřebné mi přijde pořádání setkání MA, komunálních politiků a úředníků s možností přenosu zkušeností. To byl ostatně důvod k pořádání SVK Pojďme dělat město, v nichž budu pokračovat s kolegy i v budoucnu.

Specifickým problémem je a zůstalo téma kvality vystavěného prostředí. Úvaha prokazovat ji počtem získaných architektonických cen je velmi základní. Za její sílu nicméně považuji rozhodování o cenách skupinou odborníků. Vnímám ale riziko, že ceny jsou udělovány novým stavbám, které ještě neprošly zkouškou časem. Právě absence „zkoušky časem“ mne vedla k iniciaci nové soutěžní přehlídky České komory architektů s názvem DESET, kde jsou stavby posuzovány po minimálně 5 letech provozu. První ročník přehlídky ale je pochopitelně spíše pilotním projektem a do budoucna určitě je co zlepšovat.

V rámci celoevropského kontextu je zřejmé, že hodnocení kvality vystavěného prostředí je opravdu obtížný úkol, a je až s podivem, jak často se o této kvalitě píše a hovoří, aniž by byla snaha ji hlouběji definovat. Korektivem by ale mohlo být přirovnání k tak exaktní vědě, jakou je matematika. I v matematice se bez ostychu hovoří o „kráse“ teorie a je to bráno jako nikoliv nepodstatný prvek výzkumu. Možná není známkou malé vědeckosti používat jako součást kvalitativního hodnocení i určitý komplexní „vhled“. Nic to ale nemění na faktu, že o kvalitě vystavěného prostředí a jeho aspektech třeba ekonomického rázu publikace v zahraničí vznikají a české prostředí je neregistruje. Zde vidím jednu z možností dalšího výzkumu.

Je také možné vznést dotaz proč tato studie jednoduše nepřevzala strukturu z práce Joãa Benta, když zároveň se o určité srovnání snažím právě kvůli možnosti zahraničního porovnání. Zde musím uznat, že rozhodnutí, zda se více věnovat celkovému rámci práce MA, nebo spíše jeho nástrojům, je arbitrární a doplnění výzkumu ještě o podrobný výčet a katalogizaci nástrojů je možným pokračováním. Zároveň mám ale za to, že samotné rozhovory byly vedeny vždy v celkových souvislostech sídla a tématu a tato celkovost je na nich jedním z kladů. Ostatně jak píše sociolog Ján Mišovič *„využit polostrukturovaný rozhovor pro kvalitativní účely neznamena jen pokládat předem připravené otázky, ale usilovat také o konverzaci“* (Mišovič, 2019).

Samotnému výzkumu předcházela a s ním paralelně existuje moje angažovanost v tématu, která vychází z mé potřeby aktivně vstupovat do veřejné debaty a vnášet do ní téma kvality vystavěného prostředí. Díky angažovanosti v České komoře architektů jsem tak mohl vystupovat na různých setkáních, iniciovat práci na některých tématech (například sledování tématu MA, vytvoření mapy architektonických soutěží a mapy a seznamu MA) a ovlivňovat některé tematické politiky (za ČKA jsem připomínkoval jak původní verzi, tak aktualizaci Politiky architektury a stavební kultury ČR a vnesl do ní i témata MA. Téma prezentuji i pro různá místní sdružení a aktivity (například Města zblízka). Díky samotnému studiu jsem pak s kolegy, kteří pracují na příbuzném tématu (Petr Buryška se věnuje roli architektů ve společnosti, Veronika Kovářová architektům na venkově), spoluinicioval a spoluorganizuji každoroční studentskou vědeckou konferenci Pojďme dělat město. Jsem také přirozeně rád, když se dozvím, že moje snaha debatu v nějakém městě nastartovala nebo posunula (aspoň tak na setkání se mnou před lety na semináři pořádaném Frank Bold vzpomíná tehdejší aktivistka a dnešní starostka Šlapanic). Mám v plánu v této práci pokračovat i nadále, neboť mi přijde smysluplná a přínosná. Tato práce doufám, bude sloužit jako jakési utřídění materiálu nejen pro mne, ale i další zájemce.

5.2 Návaznost na výzkum Joãa Benta

V této kapitole se pokusím nahlédnout městské architektky českých malých a středních měst optikou práce Joãa Benta ¹⁴³. To by mělo přinést jednak mezinárodní srovnání, využití dělení dle typologie programu Urban Maestro (viz kapitola 2.1.2) a dále i srovnatelnost pro budoucí výzkum.

NÁSTROJE KULTURY KVALITY

Analýza

– MA si v některých případech velmi vhodně provedou rozbor daného města nebo jej zadají externě formou územní studie. Je zde velké pole pro předávání zkušeností, ale i pro sběr dat od jednotlivých MA, pokud by existoval koordinační orgán.

Informování

– MA často píší články do městských zpravodajů nebo i publikace o prostředí města a jeho okolí, pořádají přednášky a procházky, někteří jsou aktivní na sociálních sítích. Podle mého soudu by byla vhodná podpora této jejich činnosti ze strany státu a krajů. Na druhou stranu MA nemají dostatečnou váhu, aby vzdělávali zaměstnance městského úřadu. V případě zastupitelů a vedení se to ale daří zejména formou výjezdů za referenčními stavbami.

Přesvědčování

– to je jedna z hlavních činností MA. Jak ve vztahu k soukromým, ale i veřejným investorům, a dokonce i samosprávě, tak při prezentaci záměrů samosprávy občanům. Někdy přebírají i roli moderátorů, jakkoliv pro ni nejsou školeni. To je možné pole pro jejich podporu. Nevyužitá možnost podle mého soudu je pořádání místních soutěžních přehlídek (příklad města Mirovice ¹⁴⁴)

NÁSTROJE REALIZACE KVALITY

Hodnocení

– MA se účastní komunikace s dodavateli veřejných projektů a staveb od přípravy zadání architektonických soutěží po uvedení staveb do provozu. V tomto ohledu jsou klíčoví zástupci samospráv. Nemají ale žádná systematická hodnocení vzhledem k počtu takových akcí. To by mohlo být předmětem koordinačního orgánu na úrovni kraje nebo státu.

Podpora

– MA jsou přirozenými konzultanty investičního odboru a odboru správy majetku městského úřadu, případně dalších odborů a organizací, které se věnují investicím či správě (Technické služby, odbor školství, atd.). Podporu ale poskytují i soukromým investorům. Vždy ale musí dbát na přiměřenost a korektnost vůči projektantům těchto staveb. Někteří MA také zpracovávají pro města ověřovací studie nebo návrhy drob-

¹⁴³ Shrnutí a závěry této studie jsou v příloze 8.5

¹⁴⁴ Účastnil jsem se místní soutěže „Krásné Mirovice“. Obvyklé ceny jsou nejkrásnější okno, nejkrásnější balkon a nejkrásnější předzahrádka. Zavedl jsem ještě kategorie: nejzdařilejší novostavba, nejzdařilejší rekonstrukce a nejlépe udržovaná budova. Smyslem je podpořit občany v péči o jejich soukromou část prostředí, která se ale uplatňuje ve veřejném prostoru.

ných úprav. Výjimečně pro město zpracovávají větší projekty. Zde už do hry vstupuje téma konfliktu zájmů a Kodex ČKA.

Výzkum (Průzkum)

– tento nástroj je MA využíván omezeně. Je spojen zejména se zapojováním studentů architektury VŠ, což ale předpokládá vazbu MA na některou ze škol v ČR. Zapojování občanů do návrhu nebo experimenty ale v ČR nejsou doposud používány. V tom se jeví české prostředí včetně malých a středních měst poměrně konzervativní.

Srovnání s typologií Urban Maestro podle mého soudu jednak ukazuje rozsah a schopnosti českých MA, ale zároveň i nové možnosti jejich práce a možnosti pro kraje a stát, jak jejich činnost podpořit.

João Bento zkoumá pouze dvě města a jejich organizace, které se věnují péči o vystavěné prostředí. Z toho pouze v Kodani mají městského architekta, kdežto Vídeň má odbor architektury a městského plánování. Rozdíl ve velikosti vůči českým malým a středním městům se jeví nepřekonatelný, přesto najdeme zajímavá porovnání.

MA Kodaně stejně jako MA zkoumaných měst v ČR poskytuje poradenství starostovi/primátorovi, politickým orgánům a odborům města, které souvisí s vystavěným prostředím. V obou případech jde o strategickou roli a ovlivňování úřadu i veřejnosti. Jeho jmenování je politickým signálem zájmu města o téma. Úspěch závisí na osobnosti MA, důvěře politiků v jeho doporučení a ochotě ke spolupráci. Politici i úřad mohou jeho doporučení ignorovat. Městský úřad především sleduje zákonný rámec, což pro prosazení kvality péče o vystavěné prostředí nestačí. Jediná významná odlišnost je vyšší míra spolupráce MA v Kodani s dalšími kulturními organizacemi. V malém a středním městě takoví potencionální partneři spíše chybí, nicméně se nabízí spolupráce s místními architekty – aktivisty, třeba při pořádání Dne architektury, což se v českých městech v některých případech děje.

Nad rámec práce Joãa Benta jsem požádal o odpovědi na otázky i městské architekty v Dánsku (viz příloha). Reakce potvrzuje velkou podobnost těchto funkcí v obou zemích. Výrazný rozdíl je nicméně v tématu politiky architektury. V Dánsku má naprostá většina samospráv zpracovanou svou Komunální politiku architektury, o což se zatím v ČR neuvažuje. Považuji to za výzvu pro MA v ČR.

Inspirativní byl také on-line rozhovor s Janem Tintěrou, který je MA v malém estonském městě. Kromě podobnosti je v Estonsku MA vnímán jako přínosný a důležitý aktér v udržení kvality života a atraktivity periferních malých a středních měst.

João Bento nepoužívá pojem úspěšnost, ale vliv a přínos. Upozorňuje, že je dlouhodobý, a proto ho není možné vyčíslit pomocí kvantitativních měřítek nebo počtu realizovaných aktivit. Jeho ustavení má zároveň i deklaratorní, symbolickou hodnotu jako výraz zájmu politiků o téma a ochoty jít příkladem.

MA malých a středních měst ČR naplňují Bentem definovaných pět oblastí přínosu: leadership pro ostatní aktéry, iniciace a inovace, poradenství a podpora, mezioborová spolupráce a nakonec osvěta. Je zřejmé, že různí MA je naplňují v různé míře, ale to je šance pro sdílení a kooperaci. Zajímavý je moment vlivu MA na normy a legislativu. Jak jsem prezentoval v příspěvku „Možná role městského architekta při sběru dat“ na konferenci reVize Typologie 2020 pořádané FA ČVUT, právě široká síť MA v ČR může být velmi přínosná při shromažďování relevantních dat o vystavěném prostředí.

Stejně tak je možné potvrdit platnost limitů práce zmíněných v uvedené studii: meziresortní překážky, střet „měkkého“ přístupu s trhem orientovaným na krátkodobý zisk a s tím související viditelný přínos až v delším čase.

Zajímavý je jeden rozdílný moment mezi prací MA (případně regionálních či státních architektů) v zahraničí a v ČR. Zatímco v zahraničí je standardem střídání jednotlivých osob v této funkci, tak v ČR naopak panuje obecné přesvědčení, že MA by měl být ve své funkci v daném místě co nejdéle. S tím souvisí i obvyklé zpracování výstupů z práce v dané funkci v zahraničí na konci pracovního období a absence tohoto přístupu v ČR. Naprostou výjimkou je tak shrnutí, které na konci svého fungování v Děčíně sepsal MA Ondřej Beneš. Zdá se, že v českém prostředí panuje nastavení o zbytečnosti „sepisování traktátů“ a soustředění se na „dělnou práci“. Výsledkem je nicméně horší zpětná vazba a přenos zkušeností.

6. Závěry, doporučení a možnosti dalšího výzkumu

6.1 Závěry

Samosprávy všech stupňů mají zvláštní odpovědnost za vystavěné prostředí a také specifické nástroje k péči o něj. Proto by v této péči měli jít příkladem. Ustavením funkce městského architekta vytvářejí samosprávy institucionální podmínky pro zlepšení veřejné péče v této oblasti (Bento, 2022).

Téma experta – poradce veřejné správy, který se věnuje péči o kvalitu vystavěného prostředí, je celoevropské. Pokud takového experta státní správa nebo samospráva má, jedná se většinou o konkrétní osobu pojmenovanou státní nebo městský architekt dle stupně samosprávy, pro kterou pracuje. Výjimkou je německojazyčné prostředí, kde je vžitý systém rad. Tento expert má řadu nástrojů, z nichž primárně používá „měkké“ nástroje. S jejich pomocí vytváří pole pro zapojení aktérů, kteří utvářejí, nebo mají vliv na utváření, vystavěného prostředí. V souvislosti s politikami architektury zaváděnými jednotlivými evropskými státy je diskutovanější téma státního, nebo zemského architekta (v Belgické federaci). V ČR je tomu naopak, a zatímco stát tomuto tématu věnuje minimální pozornost, formou městských a obecních architektů jej řeší samy samosprávy. Bohužel mezi jednotlivými městskými architekty i samosprávami je malý přenos znalostí a informací. Přitom každá akce, která se tomuto přenosu informací věnovala, měla na zájem o zřízení funkce městského architekta i jeho kvalitu pozitivní dopad¹⁴⁵. Mimo jiné po nich následoval vyšší počet nově ustavených MA. Je velmi potřeba takové akce pořádat a podporovat. Zatím jsou mimo státní i krajskou agendu. První pozitivní zmínkou je aktualizace Politiky architektury a stavební kultury ČR z tohoto roku. Přínosná je také Ministerstvem místního rozvoje zadaná aktualizace práce Joãa Benta: Státní a městští architekti (Bento, 2022).

Čeští městští architekti malých a středních měst řeší obdobné úkoly, a to i v porovnání s Evropou. Jakkoliv je jejich způsob práce často intuitivní, dosahují významných úspěchů, a to i v evropském kontextu, v němž vyniká město Litomyšl. Pro přínos a účinnost jejich práce je zásadní dobrá spolupráce s vedením samosprávy, která je ostatně potřeba už k samotnému zřízení této funkce.

Spolupráce by přitom měla začít definováním společné vize nebo cíle daného sídla v oblasti péče o kvalitu vystavěného prostředí. Je to především úkolem vedení města, politiků, ale MA je k tomu může inspirovat a cíle pak racionalizovat. Cíle a vize jsou přitom motivační nejen pro vedení a MA, ale i pro úřad a měly by být přiblíženy i veřejnosti. I proto nesmí být formální, ale inspirativní. Specifickým prvkem je nastavení rámcových a regulatorních strategií.

Škála nástrojů je poměrně široká a je možné z nich vybírat jak podle osobnosti MA, tak podle situace spravovaného sídla. Výsledky odpovídají jak pracovnímu nasazení samotného experta, tak ochotě a zájmu vedení samosprávy i úřadu se tématu péče o kvalitu vystavěného prostředí věnovat a uznat jeho dlouhodobou perspektivu a komplexní povahu. Příklad samosprávy pak má vliv i na soukromé aktéry a vede k celkovému zájmu o téma v sídle a zvýšení očekávání veřejnosti u veřejných, ale i soukromých projektů.

¹⁴⁵ Příkladem je akce Starostové starostům Jana Farského bývalého starosty Semil, nebo podpora aktivistů organizací Frank Bold.

Důležité informace poskytují samotné rozhovory s aktéry z vybraných měst, kde lze najít řadu inspirativních příkladů zasazených do kontextu konkrétního města a konkrétního času.

Městský/obecní architekt/architektka jsou v českém prostředí ověřeným a klíčovým aktérem péče o kvalitu vystavěného prostředí.

6.1 Doporučení pro podporu činnosti městských architektů

V ČR je specifická situace oproti jiným evropským státům v nevyjasněnosti odpovědnosti jednotlivých aktérů péče o kvalitní vystavěné prostředí. Jediným existujícím dokumentem je tak Politika architektury a stavební kultury ČR (MMR, 2022), která definuje určité cíle, opatření k nim vedoucí a zodpovědné a spolupracující aktéry. V návaznosti na tato opatření, na základě výzkumných zjištění a po vzoru výzkumu Joãa Benta formulují následující doporučení:

→ Je potřeba nastavit koordinaci a sdílení informací mezi MA.
(souvisí s opatřením 9.3.1 PASK 2022 ¹⁴⁶)

→ Měla by být organizována pravidelná setkání MA, ale i komunálních politiků a úředníků s výměnou zkušeností. Základem je pravidelná roční konference ¹⁴⁷.

→ Měla by být podpořena i přeshraniční a celoevropská výměna zkušeností k tématu MA a aktérů péče o kvalitní vystavěné prostředí ¹⁴⁸

→ Měl by být dohodnut vhodný a přínosný typ dat ¹⁴⁹, jež by MA ve svých sídlech sledovali, aby mohly být optimalizovány veřejné investice (souvisí s opatřením 4.1.3 a 4.4.3 PASK 2022 ¹⁵⁰)

→ Měl by být zvažován i způsob a rozsah vzdělávání nebo přípravy MA. Primární by mělo být zařazení do celoživotního vzdělávání ČKA a zároveň by mělo dojít k dohodě s vysokými školami a nevládními organizacemi (souvisí s opatřením 9.3.8 PASK 2022 ¹⁵¹)

¹⁴⁶ Podporovat platformu pro sdílení znalostí a zkušeností městských architektů a městských krajinářských architektů.

¹⁴⁷ K tématu se vyjadřuje člen komise rozvoje v Humpolci (viz příloha 8.4.2.6.)

¹⁴⁸ Je vhodné využít existujících institucionálních vazeb (New European Bauhaus, Davos Declaration, European Conferences on Architectural Policies, Architect's Council of Europe, European Council of Spatial Planners, a další)

¹⁴⁹ Základem jsou data pro Life cost assessment, tedy zejména energetická spotřeba a provozní náklady. To se týká nejen budov, ale i veřejného prostoru. Díky celorepublikové síti MA je možné standardizovat jejich rozsah a formát, který sledují či mohou sledovat odbory majetku samospráv

¹⁵⁰ Zpracovat metodiku, která by umožnila stanovit kromě pořizovacích nákladů i náklady na provoz (včetně energetické náročnosti), údržbu a dekonstrukci stavby. Připravit návrh systému získávání a využití základních dat o ekonomice realizace, provozu a údržby staveb financovaných z veřejných prostředků. Identifikovat, která data o veřejných zakázkách v oblasti stavebnictví a výsledných stavbách by bylo účelné systematicky sbírat.

¹⁵¹ Posílit vzdělávání pro úlohu MA jako koordinátora urbanistické koncepce a kompozice sídel a mediátora mezi zájmovými skupinami.

→ Samosprávy by měly zvážit vypracování vlastních politik architektury po vzoru dánských municipalit. Ty by jednak deklarovaly zájem samospráv o téma kvality vystavěného prostředí, ale také by poskytly oporu MA (souvisí s opatřením 9.2.1 PASK 2022 ¹⁵²)

→ Měla by být otevřena debata nad úlohou komisí samospráv, které se týkají vystavěného prostředí, a podpořeno sdílení informací k jejich nastavení a práci ¹⁵³

→ Samosprávy by se více měly věnovat osvětě tématu kvality vystavěného prostředí ve svém sídle ať už formou přednášek, workshopů, participačních akcí nebo místních soutěží a využít k tomu MA. Téma péče o vystavěné prostředí by mělo umožnit budovat místní identitu a hrdost. Téma kvality vystavěného prostředí by také mělo být propojeno s kulturními a environmentálními politikami státu, krajů ¹⁵⁴ a samospráv (souvisí s opatřením 7.3.1 a 9.3.2 PASK 2022 ¹⁵⁵)

→ Stát a kraje by měly jít v péči o svůj majetek příkladem ¹⁵⁶ (souvisí s opatřením 9.3.6 PASK 2022 ¹⁵⁷)

¹⁵² Podněcovat a podporovat vznik místních a regionálních politik architektury a stavební kultury

¹⁵³ Doporučení k nim je jednak dle mé zkušenosti (viz příloha 8.1.1) a dále dle rozhovoru s MA Šlapanice (viz příloha 8.4.2.4.2) a členem komise rozvoje v Humpolci (viz příloha 8.4.2.7)

¹⁵⁴ Příkladem je uvažované založení krajského Centra architektury v Královéhradeckém kraji. Vzorem jsou pak Centra architektury rakouských spolkových zemí (<https://architekturstiftung.at/>), nebo francouzských departementů – viz kapitola 2.3.3.

¹⁵⁵ *Podporovat osvětovou činnost o kulturně historickém kontextu sídel, jejich vývoji, o významu jednotlivých dochovaných prostorů a objektů, o jejich hodnotě umělecko-historické, o přírodním bohatství a zázemí sídla a jeho jednotlivých částí. Upozorňovat na hodnoty krajiny a potřebu její prostupnosti. Podporovat roli MA jako realizátorů vzdělávání a osvětových aktivit v oblasti architektury a stavební kultury.*

¹⁵⁶ Způsob popisuje studie Joaa Benta (Bento, 2022)

¹⁵⁷ *Provéřít účelnost zřízení krajských architektů (osob či institucí) jako koordinátorů Politiky architektury a stavební kultury České republiky, garantů prosazení kvality architektury a urbanismu v regionech a podpory měst a obcí v regionu*

6.3 Možnosti dalšího výzkumu

Výzkum odkryl jednu dlouhodobě palčivou otázku a sice jak definovat kvalitu vystavěného prostředí a její hodnotu nebo přínosnost. Tato otázka přitom zaznívá dlouhodobě v evropském kontextu, ale pro přílišnou komplexnost dosud nebyla řešena. Bylo by velmi přínosné pro české prostředí alespoň shrnout aktuální stav této problematiky v evropském kontextu.

Dalším tématem je neexistence koordinace MA a vůbec péče o kvalitu vystavěného prostředí na státní a krajské úrovni, tak jak to pro Skotsko, Irsko, Valonsko, Nizozemí a Švédsko prezentuje studie Joãa Benta. Zde je potřeba dohodnout vhodný model, a to i vůči městským a obecním architektům a architektkám.

Neřešené pole je také příprava nových městských architektů. Má se stát součástí výuky na VŠ? V jakém rozsahu? Jaký další rozsah vědomostí by měli získat nad rámec v této práci prezentovaných témat? Nebo má být pouze součástí profesního vzdělávání v rámci České komory architektů? Případně se tématu má ujmout soukromý subjekt, jak to zvažuje Platforma městských architektů?

V posledních 2-3 letech došlo ke zrušení funkce MA v některých malých městech. Bylo by vhodné zjistit důvody pro ukončení. Ve Vodňanech k tomu došlo po zásadní změně politického vedení města¹⁵⁸. V Příbrami a Děčíně to je zdůvodněno zájmem o externí (v případě Příbrami) a interní (v případě Děčína) formu, tedy opačnou, než dosud tato města měla.

¹⁵⁸ Informace od bývalého místostarosty Pavla Janšty

7. Seznam použité literatury

ACE. 2019.

How to achieve quality in built environment: Quality assurance tools and systems
Innsbruck : ACE, 2019.

AEVP. 2020.

Asociace za estetiku veřejného prostoru z.s.

[Online] Asociace za estetiku veřejného prostoru z.s., 2020. www.azevp.cz.

Aicher, Florian. 2019.

Das Potenzial der kleinen Stadt. München: DETAIL, 2019.

ISBN 978-3-95553-486-8.

archibn. archibn. [Online] <https://www.facebook.com/archibn/>.

AUUP.

Asociace pro urbanismus a územní plánování ČR.[Online] Asociace pro urbanismus
a územní plánování ČR, z.s. www.urbanismus.cz.

Balejová, Daria. 2022.

Městský architekt je práce pro toho, kdo má zvládnuté ego, myslí si Daria Bártová.

Bourání. Radio Wave, Praha: Český Rozhlas, 19. 10 2022.

–. 2022.

Veřejná služba: Profese obecního architekta na příkladu Řevnic. Praha: FA ČVUT, 2022.

Baťková, Kateřina a Koncerová, Lea. 2013.

Obnova malých a středních měst. FA VUT, Brno: 2013.

Bell, David a Jayne, Mark (ed.). 2006.

Small cities: Urban experience beyond the Metropolis. New York: Roulledge, 2006.

ISBN10: 0-415-36658-5.

Benčíková, Barbora. 2016.

Hlavní architekti města Brna. In: ERA21. 2016, 5. Brno, 2016

Beneš, Ondřej. 2022.

Práce městského architekta v Děčíně 2017-2022. Praha: verzone, 2022.

ISBN 978-80-87971-58-1.

Bento, João a Laopoulou, Terpsi. 2019.

Spatial design leadership: The role, instruments and impact of state architect
(or similar) teams in fostering spatial quality and a place-making culture across
five European states. Talinn: Bartlett School of Planing, UCL, 2019.

ISBN 978-9949-9696-3-0.

- Bento, João. 2023.
European architectura policies survey. Brussel: ACE, 2023.
- Bento, João. 2012.
Survey on Architectural Policies in Europe. Amadora: EFAP, 2012.
ISBN 978-972-8897-38-3.
- Bento, João. 2022.
Státní a městští architekti: Vůdčí role v navrhování při kultivaci kvality prostorů a kultury utváření prostorů. Praha : Ministerstvo pro místní rozvoj, 2022.
ISBN 978-80-7538-436-2.
- Borsig ed., Agnes, Burdack, Joachim a Knappe, Elke. 2010.
Small towns in Eastern Europe: local networks and urban development.
Leipzig: Leibnitz – Institut für Länderkunde, 2010.
- Brýdl, Miroslav a Boštík, Martin. 2022.
Nezouvat prosím! Litomyšl: Regionální muzeum Litomyšl, 2022.
ISBN 9788088464020.
- Brýdl, Miroslav. 2017.
Bourání se starostou Litomyšle: Že má být město pro lidi, jsem si přečetl od Chalupeckého. [dotazovaný] Adam Gebrian. Bourání.
Český Rozhlas Wave, Praha, 2017.
- . 2013.
Osudy Miroslava Brýdla. [dotazovaný] Marina Feltlová. Praha, 2013.
- BSBK. 2018. Baukultur Bericht: Erbe-Bestand-Zukunft, 2018/19.
Berlin: Bundesstiftung Baukultur, 2018.
ISBN 978-3-881118-623-0.
- . 2014.
Baukultur Bericht: Gebaute Lebensräume der Zukunft - Fokus Stadt, 2014/15.
Berlin: Bundesstiftung Baukultur, 2014.
ISBN 978-3-88118-535-6.
- . 2020.
Baukultur Bericht: Öffentliche Räume, 2020/21.
Berlin: Bundesstiftung Baukultur, 2020.
ISBN 978-3-9820133-4-3.
- . 2016.
Baukultur Bericht: Stadt und Land, 2016/17.
Berlin: Bundesstiftung Baukultur, 2016.
ISBN 978-3-88118-575-2.
- Bukáček, Roman, a další. 2017.
Pojďme dělat město. Pojďme dělat město.
[Online] Pojďme dělat město, z.s., 2017. www.pojdmedelatmesto.cz.

- Bundeskanzleramt. 2017.
Baukulturelle Leitlinien des Bundes und Impulsprogramm.
Wien: Bundeskanzleramt, Abteilung II/4, 2017.
- CABE. 2006.
Design champions. London: Commission for Architecture
and the Built Environment, 2006.
- Cach, Jan. 2004.
Na téma ÚHA: Nechybí hlavní architekt? Architekt. 2004, 4.
- CBArchitektura. 2016b.
Průvodce architekturou / Horní Rakousko: Příklady dobré praxe 1990-2016.
České Budějovice: CBArchitektura, 2016b.
ISBN 978-80-906572-1-2.
- . 2016a.
Průvodce architekturou / jihočeský kraj: Příklady dobré praxe 1990-2016.
České Budějovice: CBArchitektura, 2016a.
ISBN 978-80-906572-0-5.
- ČKA. 2016.
Bulletin: Rozvoj měst a obcí. 2016, 1.
Praha: ČKA, 2016. ISSN 1804-2066.
- ČKA. 2016.
Městský architekt. Praha. 2016
- ČKA. Bulletin: Městský architekt.. 2018, 3,
Praha: Česká komora architektů, 2018.
ISSN 1804-2066.
- Dunbar, Robin I.M. 1996.
Grooming, gossip and the evolution of language.
London: Faber and Faber, 1996.
ISBN 9780571173969.
- Platform Architekturpolitik und Baukultur. 2006. Erster Baukulturreport.
Wien: Platform Architekturpolitik und Baukultur, 2006.
- ESPON. 2014.
TOWN: Small and medium sized towns in their functional territorial context.
Brüssel: ESPON, 2014.
- Florida, Richard. 2004.
Cities and the Creative Class. New York: Routledge, 2004.
ISBN 9780415948876.

- Hečková, Michaela a Chabera, Matěj. 2019.
20000: O místech a lidech – Literárně-vizuální dokument o současné architektuře malých českých měst a obcí. Praha: Meziměsto, 2019.
- HeiVäl Consulting. 2021.
Doplnění metodiky hodnocení spokojenosti s prostředím a využití dat pro řízení udržitelného rozvoje: Závěrečná zpráva. Tartu: Ministerstvo financí a Ministerstvo kultury, 2021.
- Hnídková (ed.), Vendula. 2020.
Duch, který pracuje: Česká architektura a politika 1918-1945. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2020.
- Hobday, R. 2012.
Search for Healthy City.
In: Daylight and Architecture. 2012, 17
ISSN 1901-0982
- Hoffmann, František. 1992.
České město ve středověku: Život a dědictví.
Praha: Panorama, 1992. 11-028-92.
- Holcnerová, L. 2020.
Neřešit krásu je jako neřešit pravdu. In: ERA21. 2020, 6.
Brno, 2020
- Howard, Ebenezer. 1965.
Garden Cities of To-Morrow. Cambridge: The MIT Press, 1965.
ISBN: 9870262580021.
- Janatka, Marek a Zůna, Václav. 2014.
Architekt města - význam a podpora činnosti.
Brno: Ústav územního rozvoje, 2014.
ISBN 978-80-87318-29-4.
- Kirchgaessner, Stephanie and Tondo, Lorenzo. 2017.
Why has Italy been spared mass terror attacks in recent years?
The Guardian. 2017.
- Klokočka, Jiří. 2014.
Územní plánování v Belgii – vlámský region.
In: Strategie, urbanismus a architekt města: Sborník z konference AUUP, Cheb.
Brno: Ústav územního rozvoje, 2014,
ISBN 978-80-87318-29-4.
- Kohler, Philipp. 2013.
Kein Tag der Architektur am 22. September.
Bauwelt. 2013, 35.

- Kotalík, Jiří T. 2000.
Tři strážci pražské architektury. In: Architekt. 2000, 7.
Praha, 2000
- Koubek, Pavel. 2014.
Sen o působení architekta města: Oživení původního stavu, nebo nová koncepce?
In: Strategie, urbanismus a architekt města: Sborník z konference AUUP.
Brno: Ústav územního plánování, 2014.
ISBN 978-80-87318-29-4.
- Koukalová, Martina, a další. 2016.
Sto let plánování města: Proměna role městského architekta
v Praze, Brně a Hradci Králové v průběhu 20. století.
In: ERA21. 2016,5, Brno, 2016
- Kováříková (ed.), Eva, a další. 2016.
Kouzelnou krajinou Klatovska: Klatovy centrum, Klatovy okolí.
Klatovy: Město Klatovy, 2016.
ISBN: 978-80-906037-3-8.
- Kratochvíl, Petr. 2016.
Fenomén Snozzi: Čtyřicet let Luigiho Snozziho v Monte Carassu.
In: ERA21. 2016,5, Brno, 2016
- Kupka, Jiří. 2009.
Státní regulační komise a rozvoj Prahy.
In: Urbanismus a územní rozvoj. 2009, 6. Praha. 2009
- Lešek, Petr. 2020.
Městský architekt. In: Urbanismus a územní rozvoj. 2020, 6. Brno. 2020
- . 2022.
Program architektura pro komunální volby.
In: Bulletin 1/22: Architekti a samospráva. 2022, 1. Praha. 2022
- Litomyšl. Litomyšlský architektonická manuál. Litomyšlský architektonická manuál.
[Online] <https://lam.litomysl.cz/>.
- Maier, Karel, a další. 2012.
Analýza stavební kultury: Podklad pro řešení problematiky Politika rozvoje stavební
kultury (Architektury). Praha, Brno: MMR, UUR, 2012.
- Mateáško, David. 2018.
Bourání s Davidem Mateáskem: Městský architekt pracuje se střepy. Jeho práce je lepit
je dohromady. [dotazovaný] Adam Gebrian. Bourání. Český Rozhlas Wave, Praha, 2018.
- McCarty, Christopher, a další. 2001.
Comparing Two Methods for Estimating Network Size in Humans.,
Human Organization. 2001, Sv. 60, 1.

Michalik, Věslav. 2015.

Starosta obce Dolní Břežany Věslav Michalik: Investice do veřejného prostoru se nám vrátily několikanásobně. [dotazovaný] Adam Gebrian. Bourání. Český Rozhlas Wave, Praha, 20. 5 2015.

Miles, Malcolm. 2006.

Garden Cities and city gardens. Small Cities: Urban experience beyond the metropolis. New York: Routledge, 2006.

Mišovič, Ján. 2019.

Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor. Praha: SLON: Sociologické nakladatelství, 2019. ISBN 978-80-7419-285-2.

MMR. 2015. Politika architektury a stavební kultury.

Praha a Brno: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2015. ISBN 978-80-87147-83-2.

—. 2022.

Politika architektury a stavební kultury: Aktualizace 2022. Praha a Brno: MMR, UUR, 2022. ISBN 978-80-7538-448-5.

—. 2017.

Politika architektury a stavební kultury: Zpráva o plnění k prosinci 2017. Praha: MMR, 2017.

—. 2010.

Zásady urbánní politiky. Praha: MMR, 2010.

—. 2017.

Zásady urbánní politiky: Aktualizace 2017. Praha: MMR, 2017.

Mongin, Olivier. 2017.

Urbánní situace: Město v čase globalizace. Praha: Univerzita Karlova, 2017. ISBN 978-80-246-3442-5.

Morávková, Zuzana ed. 2016.

Městský architekt. ERA21. 2016, 05.

Mužík, Jan. 2014.

Přemýšlení o městě. Stříbro: Platforma městských architektů, 2014.

Plos, Jiří. 2011.

Desatero hlavního architekta. Praha: ČKA, 2011.

—. 2007.

O potřebnosti či nepotřebnosti hlavních architektů měst a jejich postavení v místní správě. Praha: ČKA, 2007.

–. 2010.

O potřebnosti či nepotřebnosti hlavních architektů měst a jejich postavení v místní správě. In: *Architekt 2010*. Praha. 2010

PMA.

Platforma městských architektů.

[Online] Platforma městských architektů z.s. www.platformama.cz.

Richter, Ilja. 2013.

Idea městského architekta - moje pochybnosti.

Cheb: Společnost Petra Parlěře, 2013.

Říha (ed.), Cyril. 2022.

Ztracená vláda věcí tvých se k tobě navrátí: Architektura a česká politika po roce 1989. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2022. ISBN 978-80-88308-57-7.

Říha, Cyril. 2022.

Litomyšlský zázrak jako exemplum "politické věci". In: Cyril Říha ed. *Ztracená vláda věcí tvých se k tobě navrátí: Architektura a česká politika po roce 1989*.

Praha: VŠUP, 2022.

Říhová, Jolana. 2020.

Jak rozvíjet města ve spolupráci s městskými architekty.

In: *ASB*. 2020, 114. Praha. 2020.

–. 2021.

Rozvoj měst a veřejné stavby: Se starosty o zkvalitňování veřejných zakázek.

In: *ASB*. 2021, 119. Praha. 2021.

Sedlecký, Jaroslav. 2020.

Působnost městského architekta.

In: *Urbanismus a územní rozvoj*. 2020, 6. Brno. 2020

Sklenář, Tomáš. 2014.

Městský architekt. Litomyšl: Platforma městských architektů, 2014.

SPP. 2004.

Společnost Petra Parlěře.

[Online] Společnost Petra Parlěře o.p., 2004. www.cenapp.cz.

Stejskalová, Lucie. 2014.

Myslet město: současné městské strategie.

Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2014.

ISBN: 978-80-86863-47-4.

Stjernholm, Henrik. 2019.

Architectur Policy as a booster of Urban Development.

Innsbruck: Architect's Council of Europe, 2019.

- Szentesiová, Kateřina. 2014b.
Postavení architekta města a jeho začlenění do struktury české veřejné správy aneb chybějící článek. In: Strategie, urbanismus a architekt města: Sborník z konference AUUP, Cheb. Brno: Ústav územního rozvoje, 2014, ISBN 978-80-87318-29-4.
- . 2015.
Postavení městského architekta a jeho začlenění do struktury české veřejné správy. In: Urbanismus a územní rozvoj. 2015, 3. Brno. 2015.
- . 2014a.
Úvaha nad postavením architekta města (městského nebo také hlavního architekta) a jeho začleněním do struktury české veřejné správy. Litomyšl : Platforma městských architektů, 2014a.
- Tangian, Andranik. 2013.
Revival of Democracy in Italian Medieval City-Republics.
Mathematical Theory of Democracy. Berlin, Heidelberg: Springer, 2013.
- Teplý, Ondřej. 2016.
Trenčín: postupnými kroky správným směrem.
Rozhovor Ondřeje Teplého s Martinem Bedáťšem.
In: ERA21. 2016, 5. Brno. 2016.
- UN Habitat. 2016.
New Urban Agenda, Nová agenda pro města, Habitat III.
Quito: OSN, MMR, 2016.
- Urban Maestro. 2021.
Urban Maestro - Panorama of innovative practices.
Brusel, 2021.
- Vaishar (ed.), Antonín. 2008.
Malá města - motory rozvoje jihomoravského venkova.
Brno: Mendelova univerzita, Agrotechnická fakulta, 2008.
- Volf, Petr. 2014.
Litomyšl - renesanční město moderní architektury.
Litomyšl, 2014.
- Vydrová, Zdeňka. 2018.
Rozhovor se Zdeňkou Vydrovou MA Litomyšle.
Praha: Nadace Proměny Karla Komárka, 2018.
- Zikmund-Lender, Ladislav. 2016.
Hlavní architekti Hradce Králové. In: ERA21. 2016, 5. Brno. 2016

Žerava, Stanislav. 2014b.

Halleyova kometa městských architektů.

In: Strategie, urbanismus a architekt města: Sborník z konference AUUP, Cheb 2014.

Brno: Ústav územního rozvoje, 2014.

ISBN 978-80-87318-29-4.

–. 2014a.

Halleyova kometa městských architektů.

Litomyšl: Platforma městských architektů, 2014a.

8. Přílohy

Seznam příloh

- 8.1.1 Komise měst a obcí věnující se vystavěnému prostředí
– doporučení pro jejich fungování
- 8.1.2 Analýza programu politických stran v České republice před komunálními volbami 2018 s ohledem na péči o kvalitu vystavěného prostředí
- 8.1.3 Texty ČKA k volbám komunálním, krajským, poslaneckým a evropským

- 8.2.1 Tabulka městských architektů v ČR 1990-2022
- 8.2.2 Průzkum fungování městského architekta v Dánsku
- 8.2.3 Politika architektury pro municipalitu Vejle
- 8.2.4 Hodnocení kvality vystavěného prostředí

- 8.3 Desk research: Prvotní výběr měst a obcí

- 8.4.1 První série rozhovorů s městskými architekty vybraných měst
 - 8.4.1.1 Anketa MA, Klatovy, MA Eva Kovaříková
 - 8.4.1.2 Anketa MA, Rožnov pod Radhoštěm, MA Jan Horký
 - 8.4.1.3 Anketa MA, Heřmanův Městec, MA Ondřej Teplý
 - 8.4.1.4 Anketa MA, Jičín, MA Radek Jiránek
 - 8.4.1.5 Anketa MA, Žďár nad Sázavou, MA Zbyněk Ryška
 - 8.4.1.6 Anketa MA, Tábor, Iveta Nesrovnalová, odbor rozvoje
 - 8.4.1.7 Anketa MA, Jablonné nad Orlicí, MA Michal Fišer
 - 8.4.1.8 Anketa MA, Leopoldov – Slovensko

 - 8.4.1.9 Výběr městských architektů pro strukturované rozhovory
 - 8.4.2.1.1 Litomyšl – politik
 - 8.4.2.1.2 Litomyšl - MA
 - 8.4.2.2 Litoměřice - MA
 - 8.4.2.3.1 Dolní Břežany – politik
 - 8.4.2.3.2 Dolní Břežany - MA
 - 8.4.2.4.1 Šlapanice – politik
 - 8.4.2.4.2 Šlapanice – MA
 - 8.4.2.5 Žďár nad Sázavou – politik a MA
 - 8.4.2.6 Humpolec – člen komise
 - 8.4.2.7 Poděbrady – MA

- 8.5 Inspirace výzkumu – studie Státní a městský architekt

8.1.1 Komise měst a obcí věnující se vystavěnému prostředí – doporučení pro jejich fungování

Text jsem sepsal na základě osobní zkušenosti z účasti v komisi architektury a urbanismu ve městě Písku v letech 2010-2014.

Vypracoval → Petr Lešek
Datum → 26.11.2018

Velká část městských a obecních zastupitelstev má, kromě ze zákona povinného finančního a kontrolního (případně národnostního) výboru též komise. Ve většině případů je mezi komisemi i taková, která se zabývá fyzickou podobou obce a jejího okolí. Má různé názvy (stavební, rozvoje, urbanismu, dopravy, životního prostředí,... včetně jejich kombinací) a někdy se dále rozpadá na více komisí (typicky bývá vydělována dopravní komise a komise životního prostředí). Je dobře, že taková komise existuje. Svět se totiž skládá ze vztahů a z prostředí ve kterém se tyto vztahy odehrávají. Bohužel většina pozornosti je upřena na vztahy (což dokládá i zákon) a prostředí je vytěšňováno mimo pozornost. Jako by se řešilo „samo“. Na druhou stranu je škoda, že pro práci komise (komisí), která se prostředí věnuje, není žádné srovnání. Žádná možnost výměny informací a vzorů. Nepochybně je komplikací právě různá míra rozdělení tématu mezi různý počet komisí v obcích o různé velikosti a různém počtu odborníků pro to které téma. To by ale možnosti předávat dobré příklady a varovat před problémy nemělo nepřekonatelně bránit.

Záběr komise

Bez ohledu na počet komisí, na které se téma prostředí rozpadá, je vždy potřeba si uvědomovat téma prostředí jako celku a zajišťovat provázanost práce. To může být docíleno překryvem členů komisí, nebo jedním koordinátorem těchto komisí. Vhodným se pro úlohu koordinátora jeví městský nebo obecní architekt. Ten by měl jejich práci propojovat a prezentovat směrem k politikům a zpátky.

Úloha komise směrem k veřejnosti a politikům

Komise by měla být určitým převodníkem mezi politiky a veřejností v otázce prostředí. V tom je doplňkem práce městského/obecního architekta. Měla by obznamovat politiky s názory veřejnosti na prostředí a konkrétní témata a veřejnost s názorem politiků v této oblasti. Její úloha přitom není formalizovaná – nemá žádný pořad v místním rozhlase – ale spíše neformální, založená na přirozené komunikaci v dané komunitě města nebo obce. Komise by zároveň neměla být pouze tímto převodníkem, ale měla by mít vlastní iniciativní funkci opět ve spolupráci s městským/obecním architektem. Rozdělení práce mezi nimi je odvislé od velikosti obce a rozsahu spolupráce obce s městským/obecním architektem. U větších obcí/měst se pak bude složení a práce komise více blížit zastoupení odborné veřejnosti a samotná komunikace s laickou veřejností bude spíše na tiskovém či komunikačním oddělení úřadu, který bude profesionálně interně nebo externě vybaven pro participaci a zapojení veřejnosti. U menších obcí/měst může komise plnit i tuto úlohu zapojení i neodborné části společnosti, a to díky zapojení místních aktivních občanů.

Složení komise

To je odvislé od možností obce. Tradičně by v něm měli být zastoupeni odborníci na téma prostředí (architekti, dopravní inženýři, biologové, výtvarníci,...). Nicméně ani přítomnost laiků není pro práci komise na závadu, neboť pak komise může reprezentovat nejen odbornou veřejnost, ale i laickou část veřejnosti. Viz výše s dopadem na způsob komunikace s laickou veřejností. Rozdělení úloh mezi laiky a odborníky by však vždy mělo být zřetelné. Nikdo si nesmí hrát na to čím není.

Práce komise

Práce komise se typicky soustředí na pravidelná setkání. Většinou jednou měsíčně s výjimkou prázdnin. Aby byl potenciál komise maximálně využit musí být tato setkání dobře připravena a musí mít, v rámci volebního období, určitý plán. Přípravu podkladů pro členy komise má na starosti sekretář komise, například městský/obecní architekt podporovaný kmenovým zaměstnancem úřadu. Ten z ní také zpracovává výstupy. Je zřejmé, že část práce komise bude reagovat na podněty politiků a veřejnosti. Tato část je předem obtížně plánovatelná. Nicméně velkou část práce komise by mělo být i systematické aktivní mapování problémů a doporučování postupů jejich řešení. Typicky je vhodné na začátku volebního období shrnout úkoly strategického plánu, rozpracované akce, podněty z volebních programů a podněty od členů nové komise a určit jim společně významnost a časovou prioritu v návaznosti na strategický plán. Časový plán komise by se měl představit politikům i veřejnosti a navázat na strategický plán obce/města. Nebo si minimálně musí být komise jistá, že se bude věnovat smysluplným úkolům na nichž je obecná shoda a které nezdvojují práci někoho jiného. Podle takto vyvstalého časového plánu pak postupovat, mimo podnětů zvnějšku, po celé volební období. Na jeho konci pak práci shrnout a předat plán v aktuálním stavu komisi nové. Jednotlivé úkoly budou mít nepochybně různou délku trvání. Na každém jednání by měla být prezentována rozpracovanost všech probíhajících a závěry z ukončených úkolů. Každý úkol by měl mít svého garanta v rámci komise, který se mu věnuje. Rozsáhlejší pak i tým dvou a více členů komise. Je samozřejmě vhodné mít v úkolech systém a členit je do oblastí a pořadí. Rozsáhlost systému záleží na velikosti obce a počtu úkolů. Vždy by ale měl pomáhat srozumitelnosti, nikoliv ji komplikovat. Práce komise by měla být průběžně prezentována veřejnosti a veřejnost by měla mít šanci na ní reagovat. Primárně díky otevřenosti členů komise a jejich obecné známosti a přirozenému respektu. Ke zvážení je účast veřejnosti na jednáních komise, a to buď jako tichý účastník, nebo i s možností zapojit se do diskuze. Opět dle velikosti obce/města a přínosnosti takového nastavení.

Střet zájmů

Smyslem práce v komisi je společné usuzování nad prostředím obce a doporučování jeho dalšího vývoje. Komise by tak měla vždy zůstávat v koncepční rovině. Neměla by úkoly řešit, ale analyzovat je a doporučovat je k řešení. V ideálu by se členové komise neměli podílet na zakázkách obce/města. To je ale zejména u menších obcí obtížné a naopak to může odrazovat od práce v komisi řadu kvalitních odborníků. Není proto možné diskriminovat členy komise tím, že jim bude zabráněno pro město/obec řešit konkrétní úkoly, které z práce v komisi vyplynou. Zadávání těchto veřejných zakázek, ale musí být vždy otevřené, nediskriminační a nesmí nikoho zvýhodňovat. Řešením, jakkoliv nedokonalým, je neúčast na jednání ke konkrétní věci těch členů, jichž se úkol týká a budou nebo zvažují jej řešit.

Výměna zkušeností mezi komisemi

Pro výměnu zkušeností mezi komisemi různých obcí a měst může sloužit fórum městských/obecních architektů, podporované Českou komorou architektů.

Na něj by měl být otevřený přístup zástupců komisí i těch obcí, kde městského/obecního architekta nemají. Bylo by vhodné též, kdyby komise měly koordinačního partnera a podporu na krajské a celostátní úrovni, například v podobě krajského architekta a hlavního architekta ČR po vzoru jiných evropských států.

8.1.2 Analýza programu politických stran v České republice před komunálními volbami 2018 s ohledem na péči o kvalitu vystavěného prostředí

Vypracoval → Petr Lešek
Datum → 26.11.2018

Shrnutí

V návaznosti na zpracované texty ke komunální politice architektury a inspirován obdobným posouzením programů politických stran v Německu (Bauwelt, 2013) jsem v roce 2018 před komunálními volbami provedl analýzu programů relevantních kandidujících českých politických stran. Téma architektury bylo ve všech programech roztroušeno v různých oddílech, většina stran nepřipravila celostátní témata a nechala programy na lokálních organizacích. ANO měli pouze program k celostátním volbám 2017, kde se hovoří o investicích do infrastruktury, včetně významných veřejných budov. KDU-ČSL měli pouze program k celostátním volbám 2017, kde se hovoří o opravě památek a využití brownfieldů. KSČM měli pouze program k celostátním volbám 2017, kde se hovoří o podpoře bydlení a volnočasových centrech v obcích. ODS měla centrální program. Podporuje výstavbu veřejných staveb a památkové péče. Piráti měli pouze program k celostátním volbám 2017, kde se hovoří o zavedení architektonické soutěže jako standardu pro veřejné stavby, 1% na výtvarná díla u státních staveb, projednávání vize ČR a regionů s občany. Zřídí Kancelář státního architekta a ve spolupráci s kraj-skými a městskými architekty pomohou rozvíjet kvalitní prostředí města a zejména venkova. Nabídnou obcím nevyužité nemovitosti v majetku státu. Podpoří participativní rozpočty. STAN měli pouze program k celostátním volbám 2017, kde se hovoří o podpoře bydlení a kulturních a sportovních centrech v obcích. Strana Zelených měla pouze dlouhodobý program, ve kterém se hovoří o participaci obyvatel, propojení krajinného plánování s územním plánováním, bránění sídelní kaše, snížení nároků na individuální dopravu, plánování živých a sociálně soudržných sídel, podpoře městských bytů, městech jako klíčovými aktéry, promyšlených úpravách veřejných prostranství, architektonických soutěžích, zvyšování kvality v architektuře veřejných investic, omezení nadchodů a podchodů při podpoře bezbariérových řešení. Podpora regenerace budov, průmyslových areálů a center měst při zachování kvality historické architektury i při akcích se snižováním energetické náročnosti. TOP09 měli centrální program a v něm požadavek zavedení architektonických soutěží. ČSSD bohužel nemělo dohledatelný program.

Nejkvalitnější program s ohledem na architekturu a její kvalitu tak měla Strana zelených s dlouhým odstupem následována Pirátskou stranou a opět s dlouhým odstupem ostatní strany, kde jen některé mají zmínku o participaci obyvatel nebo architektonických soutěžích.

Z analýzy je zřejmý malý zájem o téma mezi českými politickými stranami, byť v porovnání se situací v Německu pět let předtím je u nás situace kupodivu lepší. Ve městech, kde vládnou politici ze stran, které tématu věnují alespoň nějakou pozornost je vidět větší aktivita zejména v pořádání architektonických soutěží (Semily, Mariánské Lázně).

ANO

Nemají centrální program pro komunální volby.

Mají program k parlamentním volbám 2017.

<https://www.anobudelip.cz/file/edee/2017/09/program-hnuti-ano-pro-volby-do-poslanecke-snemovny.pdf>

Nemají téma v jednom bodě, ale rozptýlené ve více.

Úvod

3. Investice do naší země - Česká republika je krásná země a každá koruna, kterou investujeme, se nám mnohokrát vrátí. A je jedno, jestli jde o rychlovlaky, nové kilometry silnic, výstavbu škol, školek, jeslí, domovů důchodců, sportovišť, renovaci vlakových nádraží či obnovu památek. ...Nesmíme zapomínat ani na naše kulturní dědictví, opravy a údržbu historických objektů a investice do zařízení pro kulturu. Sám se chci zasadit o výstavbu galerie pro Muchovu Slovanskou epopej v Praze, která by byla srovnatelná s galeriemi v Bilbao či Paříži.

Vlastní program

9. Veřejné investování a regionální rozvoj - Dotačními tituly podpoříme základní infrastrukturu obcí, jako jsou místní komunikace, občanská vybavenost, sportoviště, bydlení pro seniory.... zjednodušíme proces územního plánování.... Obce musí disponovat vlastním bytovým fondem, aby mohly usměrňovat svůj rozvoj.

17. Životní prostředí - Projektem Dešťovka podpoříme opatření na zadržování dešťové vody pro občany směřující k náhradě pitné vody za dešťovou tam, kde je to možné. Finančně podpoříme a výrazně zjednodušíme povolovací proces obnovení nebo vybudování tisíců menších vodních nádrží v krajině.

18. Zemědělství - Podpoříme i okamžité přímé investice do zlepšení kvality půdy, výsadbu větrolamů, realizaci opatření proti vodní erozi, ale i opatření k zadržení vody v krajině, optimalizaci sítě polních cest a účelových komunikací.

20. Kultura - Navrhne sedmiletý program na investiční podporu a spolufinancování modernizace infrastruktury, jako jsou například koncertní sály, moderní knihovny, výstavní síně apod. pro poskytování veřejných kulturních služeb v celé ČR.

22. Sport - Pasportizace sportovní infrastruktury v České republice; Výstavba multifunkčních sportovišť v každé větší obci, zároveň modernizace stávajících sportovišť; Vytvoření podmínek pro přístup veřejnosti na tato sportoviště, především ta školní či univerzitní; Modernizace olympijských sportovních center, jako jsou Nymburk či Račice; Modernizace a optimalizace využití stávajících významných sportovišť, jako je např. mamutí skokanský můstek v Harrachově; Podpora výstavby nově připravovaných projektů – multifunkční hokejová aréna a fotbalový stadion v Brně Za Lužánkami, Horácký stadion v Jihlavě, Národní tréninkové centrum Věry Čáslavské pro gymnastiku v Praze,

rychl bruslařský areál Martiny Sáblíkové v Novém Městě na Moravě, plochodrážní stadion v Mariánských lázních a jiné pro sport významné stavby. Navrhne systém financování pro výstavbu sportovní infrastruktury.

ČSSD

Na webu je program nedohledatelný.

KDU-ČSL

Nemají centrální program pro komunální volby.

Mají program k parlamentním volbám 2017.

[https://www.kdu.cz/getattachment/f3c301fb-b96a-4915-87e4-6ad5713164a3/](https://www.kdu.cz/getattachment/f3c301fb-b96a-4915-87e4-6ad5713164a3/Volebni-program-2017-2021.aspx)

Volebni-program-2017-2021.aspx

Nemají téma v jednom bodě, ale rozptýlené ve více.

Doprava - Podpora cyklistické dopravy: Budeme podporovat rozvoj sítě cyklostezek s důrazem na cestování do práce.

Zemědělství, lesnictví a rozvoj venkova - Podpoříme akumulaci vody v krajině a vodních ploch k zadržení přívalových dešťů a zlepšování průtoků řek v letním období. Přichystáme mapu Brownfieldů a systém financování, tak aby přednostně byly stavby průmyslových hal stavěny zde. Nebudeme podporovat výstavbu na zelené louce. Nedopustíme další úbytek zemědělské půdy. Podpoříme vznik Demoličního fondu, který bude pomáhat hradit skládkování sutí při demolici starých domů v intravilánu malých obcí, aby se nestavělo na zelené louce.

Kultura a média - Zvýšíme investice do údržby a ochrany českého památkového fondu.

KSČM

Nemají centrální program pro komunální volby.

Mají program k parlamentním volbám 2017.

[https://www.kscm.cz/sites/default/files/soubory/Program%20KS%C4%8CM/](https://www.kscm.cz/sites/default/files/soubory/Program%20KS%C4%8CM/volebni_program_kscm_pro_volby_do_ps_pcr_2017.pdf)

volebni_program_kscm_pro_volby_do_ps_pcr_2017.pdf

Nemají téma v jednom bodě, ale rozptýlené ve více.

II. Sociální spravedlnost a úcta k práci - Podpoříme nízkonákladové bydlení a výstavbu obecních i družstevních bytů.

II. Garance všeobecně dostupných a kvalitních veřejných služeb - Přijetí kvalitního zákona o sociálním bydlení, podporu družstevního bydlení a obecního bydlení s dostupným nájemným a regulací dalších nákladů spojených s bydlením. Koncepti bydlení jako součást rozvoje každé obce. Stanovení normativů sociálně potřebných bytů. Vytváření volnočasových kulturních center v obcích.

IV. Příroda pro nás i další generace - Podporu ekologické krajiny tvorby. Revitalizaci vodních toků, tůní, mokřadů, niv vodních toků, které byly v minulosti nevhodně přeměněny v zemědělské pozemky. o Dopracování do Národní strategie boje proti suchu oblast zvýšení absorpční schopnosti půdy a retenční schopnosti krajiny.

ODS

Mají centrální program pro komunální volby – politiku:

<https://www.ods.cz/volby2018/program>

Nemají téma v jednom bodě, ale rozptýlené ve více.

Veřejná zpráva - Digitální technická mapa ČR v budoucnu i s územními plány

Veřejné služby - Podpora výstavby P+R u železničních stanic

Pestrý život - Podpora navýšení kapacit MŠ a ZŠ; Podpora pro budování a rekonstrukce regionální a lokální sportovní infrastruktury, a to zejména pro neprofesionální dětský a mládežnický sport; Podpoříme kulturní infrastrukturu nadlokálního významu - Vedle podpory chodu významných kulturních institucí zřizovaných městy se zaměříme také na investice, které by města mohla využít pro výstavbu anebo rekonstrukci jejich sídel; Budeme prosazovat vyšší podporu obecních a městských knihoven; Navýšíme podporu památkové péče a zjednodušíme administrativu při jejím čerpání.

PIRÁTI

Nemají centrální program pro komunální volby.

Mají program k parlamentním volbám 2017.

Nemají téma v jednom bodě, ale rozptýlené ve více.

Je to dané tím, že témata se dělí podle existujících ministerstev.

<https://www.pirati.cz/program/psp2017.html>

Doprava – nic o kvalitě dopravních staveb, s výjimkou zájmu o zapojení cyklistů.

Kultura – zavést architektonické soutěže jako standard pro veřejné stavby.

1% na výtvarná díla u státních staveb

Místní rozvoj – projednávání vize ČR a regionů s občany, není řečeno ale jakým způsobem. Jsou proti vyloučení veřejnosti z projednávání velkých staveb. Zřídí Kancelář státního architekta a ve spolupráci s krajskými a městskými architekty pomohou rozvíjet kvalitní prostředí města a zejména venkova. Nabídnou obcím nevyužité nemovitosti v majetku státu. Podpoří participativní rozpočty.

STAN

Nemají centrální program pro komunální volby.

Mají program k parlamentním volbám 2017.

<https://www.starostove-nezavisli.cz/program>

https://www.starostove-nezavisli.cz/fmfile/O/files/STAN_program_17_final.pdf

Nemají téma v jednom bodě, ale rozptýlené ve více.

Sport – Dokončit projekt registru sportovišť a stanovit priority, která sportoviště zrekonstruovat a kde vybudovat nová.

Sociální politika - Podporovat startovací byty pro mladé rodiny, sociální byty i chráněné byty pro handicapované.

Venkov a zemědělství - Chceme krajinu pro lidi, ne jen pro ekonomické využití. Podpořit krajinotvorná a protierozní opatření včetně ochrany lesů. Podpořit opatření upravujících vodní režim v krajině včetně úpravy hospodaření v lesích.

Kultura - Vytvořit investiční program na podporu revitalizace kulturních domů, sokoloven a tradičních spolkových domů či besed v menších městech a obcích. Iniciovat stavbu nové budovy Národní knihovny.

Lidé v krajině - Urychlená opatření k zachování vody v krajině. Zabránit další erozi a znehodnocování půdy.

SZ

Nemají centrální program pro komunální volby.

Mají dlouhodobý program.

https://www.zeleni.cz/web/wp-content/uploads/2017/05/dlouhodobý_program.pdf

Nemají téma v jednom bodě, ale rozptýlené ve více.

1. Ekologická demokracie - Budeme podporovat možnosti participace občanů včetně možnosti daňové asignace. SZ bude prosazovat, aby veřejná správa byla na všech úrovních transparentní a aby byli občané a jejich organizace včas přizváni k rozhodování o záležitostech, které se jich dotýkají. Prosazujeme participativní metody a maximálně inkluzivní zapojování občanů do rozhodování, od participativních rozpočtů přes metody plánování až po podporu výchovy k aktivnímu občanství.

2. Ochrana přírody a krajiny - Cílem je zachování rázu krajiny coby přírodního a kulturního dědictví. Stabilitu krajiny zajistíme pomocí územních systémů ekologické stability, komplexních pozemkových úprav a krajinných plánů. Zadržení a odpovědnější využívání vody, a to jak v sídlech, tak ve volné krajině, bude klíčovým úkolem. Důležitá je pro nás ochrana vodních zdrojů, rezervoárů i biotopů. Je nutné zvyšovat retenční schopnost krajiny jako přirozené protipovodňové ochrany místo stavby velkých nádrží.

3. Ekologická udržitelnost - Vytvoříme legislativní a metodické podmínky pro širší uplatnění přírodě blízkých metod rekultivace území, která byla zasažena těžbou. Kládeme důraz na udržitelné plánování krajiny, měst, obcí i jednotlivých obytných souborů. Územní plánování musí vycházet z krajinného plánování. Je třeba rozvíjet racionální strukturu sídel, nepřipouštět živelný rozvoj sídel formou tzv. sídelní kaše. Kolem větších sídel je nutné chránit volnou krajinu k bezprostřední rekreaci a připouštět intenzivnější rozvoj pouze těch obcí, které jsou napojené na ekologickou veřejnou dopravu. Plánování měst musí vést ke zvýšení dostupnosti všech potřebných služeb v okolí bydlení tak, aby se snížily nároky na dopravu. Územní plánování musí být nástrojem pro vytváření živých, sociálně pestrých a prostupných měst, která jsou odolná proti sociálním a hospodářským změnám, a proto v nich nevznikají ghetta chudých ani ghetta bohatých. Kládeme důraz na participativní a komunitní charakter územního plánování. Zároveň věříme, že klíčovým aktérem rozvoje by měla být samotná města. Ta by měla ve větší míře budovat dostupné byty či občanskou vybavenost pro své obyvatele a aktivně tak formovat svoje prostředí. Stát by měl výrazně upravit financování obcí tak, aby měly reálnou možnost intenzivní výstavbu provádět. Jsme přesvědčení, že drobnější, dobře promyšlené úpravy mohou zvýšit kvalitu veřejného prostoru mnohem více než megalomanské investiční akce. Podporujeme větší využívání transparentních

architektonických soutěží a tím zvyšování kvality v architektuře veřejných investic. ... V rámci plánování soukromých stavebních projektů je třeba v partnerství s investorem dbát i o zušlechťování souvisejících veřejných prostranství. Zasadíme se o pokračování celostátních programů regenerace panelových sídlišť, aby se stávala společensky i energeticky příznivou variantou bydlení pro všechny skupiny obyvatel.... Pěší doprava, cyklo doprava a veřejná doprava musí vytvořit provázaný celek. Cyklistická a pěší doprava musí mít takové podmínky, aby byly první volbou pro krátké cesty. Omezíme výstavbu nadchodů a podchodů, které pěším cestu pouze komplikuje a nepřináší větší bezpečnost, naopak budeme podporovat zavádění bezbariérových řešení.

5. Spravedlivá společnost - Podporujeme programy zaměřené na vytváření, zachování a zkvalitnění obecních bytových fondů s preferencí bydlení nájemního. Zároveň podpoříme bytovou výstavbu společnostmi s omezenou ziskovostí (družstva, bytové neziskové organizace...) a komunitní formy bydlení, jako je např. cohousing.

9. Kultura - Obnovíme povinnost věnovat 2 % procenta rozpočtu každé veřejné stavby na její doplnění uměleckými díly prostřednictvím soutěží. Prosazujeme odpovědný vztah k našemu kulturnímu dědictví obecně. Proto se v oblasti památkové ochrany a péče zasazujeme o ochranu kulturního dědictví v nejširším možném slova smyslu, tedy nejen o ochranu „vnitřní a vnější podstaty“ starých budov, ale také o ochranu historické urbánní krajiny, krajinného rázu a kulturní krajiny jako takové. V historických jádrech měst i obcí by se mělo dát plnohodnotně bydlet, pracovat i odpočívat a současně prožívat a sdílet jejich genius loci. Velkou výzvou, i přes ztráty, které v této oblasti i nadále v českých podmínkách probíhají, je nám zejména konverze industriálních staveb a areálů a dalších významných budov z 20. století, včetně celých industriálních oblastí, tzv. brownfieldů, které pro dnešní dobu ztratily svůj původní účel. Pod památkovou ochranou a péčí zde však nerozumíme novostavby zaniklých architektonicky a urbanisticky cenných objektů, jež nerespektují jejich původní vnitřní strukturu a materiály, zachovávají pouze jejich líbivý „vnější plášť“ a často jsou budovány k čistě komerčním účelům. Prosazujeme zastavení expanzivního urbanismu, který je v rozporu s naším pohledem na kulturu životního prostředí, a to znovuoživením těchto mnohdy architektonicky i urbanisticky vysoce kvalitních celků novou společenskou náplní. Současně s rozvojem nových technologických postupů ve stavebnictví podporujeme při zateplování staveb kvalitní architektonické zpracování fasády, a to i v případech památkově nechráněných objektů, neboť prostřednictvím fasády promlouvá objekt ke svému okolí.

TOP09

Mají centrální program pro komunální volby – politiku:

<https://www.top09.cz/volby/2018-zastupitelstva-obci/pet-priorit-komunalni-politiky-24524.html#kultura>

Nemají téma v jednom bodě, ale rozptýlené ve více.

Bod 3. Moderní infrastruktura - Podpora budování naučných stezek a cyklotras.

Bodu 4. Důstojný život v obci - Blíže neurčená podpora základních a uměleckých škol a nízkoprahových center.

Bod 5. Kultura především - zavedení architektonických soutěží, blíže neurčená podpora knihoven a galerií a granty pro umělce, kluby a spolky.

8.1.3 Texty ČKA k volbám komunálním, krajským, poslaneckým a evropským

V počátku výzkumu tématu péče o kvalitu vystavěného prostředí jsem toto téma rozdělil nejdříve na deset a později na třináct okruhů (rozdělením okruhu regulace reklamy a výtvarné intervence na dva samostatné a přidáním okruhů turismus a kooperace). Výsledné okruhy tedy jsou: Strategický plán, Územní plán, Správa městského majetku, Konkrétní projekty – témata a koncepce, Dotace, Výtvarné intervence, Regulace reklamy, Veřejné zakázky, Městský architekt, Zapojení občanů, Vzdělávání veřejnosti, Turismus, Kooperace. Z tohoto dělení následně vznikl text České komory architektů ke komunálním volbám v roce 2014. Od té doby jej pravidelně aktualizují a doplnil jsem jej i o texty k dalším volbám v České republice. Zde je poslední verze textu pro komunální volby z roku 2022:

PROGRAM ARCHITEKTURA PRO KOMUNÁLNÍ POLITIKU

Česká komora architektů (ČKA) již od komunálních voleb v roce 2014 upozorňuje na malé reflektování tématu péče o vytvořené prostředí v prioritách většiny zastupitelů. Kvalitní prostředí přitom zásadně ovlivňuje kvalitu našich životů, a proto by péči o ně měla být přikládána velká váha právě v komunální politice. Smyslem tohoto textu je povzbudit komunální politiky k zájmu o péči o prostředí jejich obcí.

Materiál je obecný, je vhodné jej proto doplnit o konkrétní místní problémy. Doporučujeme nepředjímat řešení těchto problémů, ale požadovat jejich řešení kvalitními odborníky se zapojením veřejnosti. Česká komora architektů, která je ze zákona pověřena péčí o kvalitu vytvořené prostředí, je připravena samosprávě i veřejnosti poskytnout k otázkám spojeným s místním rozvojem a péčí své konzultace, v některých případech i bezplatně. Rozsah uvedených bodů je potřeba přizpůsobit velikosti sídla. Vytyčené body mají sice význam samy o sobě, v celku se však jejich efekt násobí. Předlohou k této snaze je zkušenost dánských municipalit, kde jsou ustavovány Komunální politiky architektury od roku 1997, kdy vznikla první ve městě Vejle. Výsledky jsou pro každého návštěvníka dobře patrné. Z českých měst je nejznámějším příkladem město Litomyšl, které se stalo dobrým příkladem dokonce celoevropského významu.

1. Strategický plán jako společná dohoda obce

Řada obcí má strategický plán. V praxi je bohužel často nevýznamným formálním dokumentem.

Strategický plán by měl být zásadní dokument obce. Její celková vize vzniklá po široké diskusi. Součástí strategického plánu je vhodné mít i grafickou část s přehledným vyznačením záměrů a časovým plánem. Nabídne obci zpětnou vazbu jejího vývoje a bude dohodou nad prioritami. Má obsahovat plán investic a mapu majetku obce i míst vhodných pro architektonické soutěže. Bude posouzena i kvalita historických budov a lokalit včetně brownfieldů, aby mohl být připraven plán jejich využití. Strategický plán je vhodné zpracovat či aktualizovat prioritně po ustavení nových koalic a první výstupy, které určí prioritní místa a témata, mít během prvního roku volebního období. Je vhodné nastavit získávání potřebných informací k sledování plnění Strategického plánu, zejména ekonomických dat, vstupů od občanů a ukazatele kvality života. Strategický plán má být podkladem územního plánu. Hodnocení vývoje a užívání SP by mělo probíhat jednou ročně s případnými korekcemi. Důležitější je kvalita, nikoliv čas.

2. Srozumitelnou a jasnou podobu územního plánu

Většina obcí má územní plán. Bohužel je to často formální dokument, který slouží pouze k vypořádání individuálních požadavků, nikoliv k odbornému doporučení směřování obce. Ostatní nástroje územního plánování zůstávají nevyužity.

Z územního plánu by se měl stát zásadní dokument obce, její prostorová vize. Aktivní mediace a participace strategického plánu směrem k veřejnosti mají přecházet plynule do aktivní mediace a participace územního plánu. Důležité lokality a témata (rozvojové plochy, centrum, rozvržení veřejného prostoru – včetně zeleně a všech druhů dopravy) je vhodné prověřit územní studií. Územní plán má být obecně srozumitelným dokumentem a obsahovat výkres urbanistické koncepce. Péče v rámci územního plánu má být věnována i krajinnému plánování a propojení obce s krajinou.

3. Zodpovědnou správu městského majetku

Většina obcí nemá přehledné znázornění svého nemovitého majetku ani strategii péče o něj. V důsledku toho se rozhodují nekoncepčně a nepřehledně. Nejen pozemky, ale i budovy často leží nevyužitě.

Součástí strategického plánu je vhodné mít i mapu městského majetku a varianty strategie nakládání s majetkem města. Veřejné investice je vhodné konzultovat s městským/obecním architektem, pokud ho obec má. Přínosné je zpracovat mapu nevyužívaných městských pozemků a budov a umožnit a podporovat jejich alternativní využití, a to i krátkodobé. Výhodné je vyhodnocovat náklady na údržbu komunikací, veřejných prostorů a provozu veřejné dopravy – aby bylo možné srovnávat různé části a optimalizovat je při nové zástavbě či přestavbách.

4. Zaměření na konkrétní projekty či problematiku

(např. zelená páteř, prostředí řeky, nevyžívané areály/budovy, krajina v okolí města apod.) Zvýšenou péčí je vhodné věnovat konkrétním specifickým problémům města, aby byly řešeny celkově se zapojením kvalitních odborníků a za účasti veřejnosti. Tyto problémy je nejlepší vytipovat v rámci participace na tvorbě či aktualizaci strategického plánu. Řešení problémů doporučujeme připravit dle jejich priority bez ohledu na případné dotace, tak aby se jim věnoval dostatečný čas a mohla být zapojena veřejnost. Tím není dotčena důležitost obcí orientovat se v dotačních titulech. Zlomek nemandatorní části rozpočtu je vhodné věnovat formou participativního rozpočtu na realizaci námětů, které vzejdou ze strany občanů.

5. Využívání dotací pro kvalitní kulturní prostředí

Většina obcí přistupuje k dotačním programům pouze jako k možnosti získat finance. Výsledkem jsou projekty připravené ve spěchu bez zájmu o řešení problémů místa. Často se pouze nahradí dožilé materiály a celkový nevyhovující charakter prostředí se ponechá. Mnohdy se jedná o návrat k původní situaci bez ohledu na nové možnosti a již proběhlé intervence samotných uživatelů. Výsledkem je frustrace uživatelů a nezájem o ovlivňování prostředí.

Obec má připravovat projekty průběžně podle potřeby. Ve většině případů to je studie, která bude dopracována při „oživení“ akce. V projektech musí být zahrnut i management veřejného prostoru včetně prostředí sídlišť. Před přípravou zadání projektů bude probíhat participační proces. Kvalitní existující stavby a prostředí budou přednostně rekonstruovány a revitalizovány namísto rozsáhlých asanací. Při sledování

možných dotačních titulů je přínosné zapojit i městského/obecního architekta a využít informační podpory České komory architektů.

6. Cílenou podporu výtvarné intervence a regulace reklamy

Většina obcí rezignovala na výtvarná díla ve veřejném prostoru. Od 60. let v západní Evropě a USA stát nebo města věnují část veřejné investice na výtvarné intervence. V ČR byla tato tradice zrušena. Města u nás rezignovala i na grafickou kvalitu svého prostředí a jsou často přeplněna nekvalitní a agresivní reklamou, a to i na veřejných pozemcích a budovách.

Město zahrne úvahu o výtvarné složce jako součásti veřejné investice. Výtvarné intervence budou součástí strategického plánu. Město zpracuje regulaci reklamy na svém správním území. Kontrolní funkci bude mít architekt města nebo obce, pokud jej obec má.

7. Výběr zpracovatelů na základě kvality

Většina obcí vybírá zpracovatele veřejných zakázek pouze podle ceny bez ohledu na kvalitu. Bývá to zdůvodňováno strachem z obvinění ze subjektivního hodnocení. Výsledkem je výběr nejlevnějšího zpracovatele bez znalosti, jakou práci odvede. Při stejném způsobu výběru by se např. sólista opery vybíral pouze podle ceny. Zejména u projektů se ale rozhoduje i o ceně budoucí stavby a provozních nákladech, tedy o 10- až 100násobně větší investici. Podobné to je u zpracovatelů územních plánů. Bez posouzení akce jako celku dochází k plýtvání městskými financemi.

Zpracovatelé projektů i staveb nesmí být vybíráni pouze podle ceny, ale podle celkové kvality a dlouhodobé přínosnosti. U výběru projektantů je potřeba zohlednit i cenu budoucí stavby a jejího provozu. Ve výběrech to zvládnou poroty s nadpoloviční většinou nezávislých odborníků (zejména u projektů). Pro výběr projektantů strategického plánu, územního plánu, urbanistických studií, veřejných prostranství i budov a výtvarných intervencí je potřeba využívat soutěž s předkládáním návrhů. Stejný postup platí i pro soutěže malého rozsahu, které mohou být i vyzvané na základě hodnocení portfolií. Městský/obecní architekt bude vybrán ve výběrovém řízení převážně odbornou porotou.

8. Městský/obecní architekt

Většina obcí nemá architekta města nebo obce. Nikdo nepečuje o komplexní rozvoj obce se znalostí strategického a územního plánu. Pokud jej obec má, je často pouhým úředníkem schvalujícím různé záměry v území. Nemá aktivní roli.

Obec zřídí či posílí pozici architekta města/obce v rozsahu dle možností obce (celý nebo částečný úvazek či forma externí spolupráce). Bude administrovat architektonické soutěže. Bude vyvíjet osvětovou a výchovnou činnost směrem k většímu zájmu veřejnosti, a zejména dětí a mládeže o prostředí. Bude spolupracovat se školami a seniorskými kluby na vzdělávacích projektech. Bude schopen vést nebo se podílet na participaci a mediaci s občany i developery a stavebníky. Bude nabízet odborné služby obcím ve správním území. Bude mít přehled o dotacích a pomůže při čerpání dotací týkajících se veřejného prostoru a prostředí včetně krajiny. Bude dohlížet na kvalitu městských investic do výstavby a správy a bude je koordinovat. Využije spolupráce s Českou komorou architektů

9. Zapojení občanů

Většina obcí se nevěnuje aktivní komunikaci se svými občany. Pokud ano, tak spíše nárazově a obtížně hledá jak mediátora, tak partnery takových setkání.

V návaznosti na strategický plán a územní plán by měla kontinuálně probíhat aktivní mediace obce s občany, jejíž součástí je participace ke konkrétním tématům. Vhodné je využívat komunitního koordinátora (mediátora), který průběžně aktivně představuje činnost obce a hledá způsoby zapojení veřejnosti. S komunitním koordinátorem by měl úzce spolupracovat architekt města/obce (pokud jím sám není) jako mediátor územního rozvoje. Česká komora architektů k participaci, která se týká prostředí města, nabídne školení.

10. Vzdělávání veřejnosti

Většina obcí se nevěnuje vzdělávání občanů v zájmu a péči o prostředí. Tento nezáměr vede k pasivitě a nezájmu o společné prostředí. Zvyšuje lhostejnost a vandalismus. Brání přebírání osobní odpovědnosti a identifikaci s prostředím a hrdosti „být odtud“.

Obec se má věnovat vzdělávání veřejnosti v zájmu o prostředí, ve kterém žije, a motivovat ji k odpovědnosti. Do spolupráce je důležité zapojit školy, seniorské organizace a ostatní kulturní instituce obce. Školy je vhodné podporovat v účasti na celostátních vzdělávacích programech týkajících se zájmu a péče o prostředí. Pomoci by měl architekt města, spolupráce s Českou komorou architektů a neziskovými organizacemi, které se péčí o vytvořené prostředí a vzdělávání věnují.

K uplatňování všech těchto deseti bodů jednoznačně přispěje jasně vymezený harmogram pro dané volební období. Je proto zásadní sestavit časový plán jednotlivých kroků pro celé volební období s uvedením jejich priorit. Strategickému plánu a zapojení občanů bude věnován zejména první rok. Přípravě podrobných zadání projektů s participací veřejnosti a soutěžím o návrh je vhodné vyčlenit druhý rok. Třetí rok doporučujeme zpracovávání projektů a čtvrtý rok jejich realizaci. Menší akce lze realizovat již dříve, větší budou naplánovány v adekvátním rozmezí, aby byla upřednostněna kvalita před termínem, a to bez ohledu na volební období.

8.2.1 Tabulka městských architektů v ČR 1990-2022

V tabulce jsou žlutě vyznačena města nad 50.000 obyvatel a městské části Prahy.
Zdroj ČKA

Obec	od - do	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022							
Bělá pod Bezdězem	1995 - dosud						1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1							
Benátky nad Jizerou	1997 - 2020								1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1							
Benešov	2017 - 2022																												1	1	1	1	1	1	1						
Bílina	2019 - dosud																															1	1	1	1						
Blatná	2018 - dosud																															1	1	1	1	1					
Boskovice	2017 - dosud																															1	1	1	1	1					
Brandýs n.L.-S. Boleslav	2018 - dosud																															1	1	1	1	1					
Brno	2016 - dosud																																		1	1	1	1	1		
Brumov-Bylnice	1997 - dosud								1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1					
Břeclav	2019 - dosud																																	1	1	1	1				
Bystřice pod Hostýnem	2016 - dosud																																		1	1	1	1	1		
Bzenec	2000 - dosud											1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1				
Čáslav	2019 - dosud																																		1	1	1	1			
Červený Kostelec	2019 - dosud																																		1	1	1	1			
Česká Kamenice	2019 - dosud																																		1	1	1	1			
Česká Třebová	2020 - dosud																																			1	1	1			
České Budějovice	2013 - dosud																									1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1			
Český Brod	2017 - dosud																																			1	1	1	1		
Český Krumlov	2017 - dosud																																			1	1	1	1		
Český Těšín	1997 - dosud								1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1				
Děčín	2017 - 2022																																				1	1	1	1	1
Deštné v Orlických horách	2022 - dosud																																						1		
Dobruška	2017 - dosud																																				1	1	1	1	1
Dobřany	2008 - dosud																																					1	1	1	1
Dobříš	2015 - 2019																																					1	1	1	1
Dolní Břežany	2014 - dosud																																					1	1	1	1

Obec	od - do	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022				
Dvůr Králové nad Labem	2021 - dosud																																	1	1			
Frýdek -Místek	2015 - dosud																										1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Havířov	2010 - dosud																					1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1			
Heřmanův Městec	2017 - dosud																												1	1	1	1	1	1	1			
Hlučín	2015 - dosud																										1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Holice	2019 - dosud																														1	1	1	1	1			
Horní Cerekev	2012 - dosud																							1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Hořice	2011 - dosud																						1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Hradec Králové	2002 - dosud												1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1			
Hranice	2017 - dosud																												1	1	1	1	1	1	1	1		
Chomutov	1993 - dosud			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1			
Chrudim	2011 - dosud																						1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Chýnov	2020 - dosud																																1	1	1	1		
Jablonec nad Nisou	2019 - dosud																														1	1	1	1	1	1		
Jablonné nad Orlicí	2013 - dosud																								1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Jesenice	2018 - dosud																																	1	1	1		
Jeseník	2018 - dosud																													1	1	1	1	1	1	1		
Jičín	2006 - dosud																	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Jihlava	2010 - 2022																						1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Jílové u Prahy	2018 - dosud																													1	1	1	1	1	1	1		
Jindřichův Hradec	2020 - dosud																																1	1	1	1		
Karlovy Vary	2018 - dosud																													1	1	1	1	1	1	1	1	
Kladno	2007 - dosud																		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Klášteřec nad Ohří	2018 - dosud																													1	1	1	1	1	1	1	1	
Klatovy	2009 - dosud																						1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Kolín	2016 - dosud																											1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kopřivnice	2019 - dosud																															1	1	1	1	1	1	
Koryta	2019 - dosud																															1	1	1	1	1	1	
Kořenov	2018 - dosud																													1	1	1	1	1	1	1	1	
Kostelec nad Orlicí	2020 - 2022																																	1	1	1	1	
Kralupy nad Vltavou	2012 - dosud																								1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Kravaře	2005 - 2020																	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		

Obec	od - do	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Krnov	2017 - dosud																											1	1	1	1	1	1		
Kroměříž	2014 - dosud																									1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Kutná Hora	2020 - dosud																															1	1	1	
Kyjov	2015 - dosud																										1	1	1	1	1	1	1	1	
Lanškroun	2018 - 2022																													1	1	1	1	1	
Libčice nad Vltavou	2019 - dosud																														1	1	1	1	
Liberec	2019 - dosud																														1	1	1	1	
Litoměřice	1992 - dosud		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Litomyšl	1991 - dosud	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Lišeň	2019 - dosud																														1	1	1	1	
Louny	2020 - dosud																															1	1	1	
Lysá nad Labem	2019 - dosud																														1	1	1	1	
Mělník	2016 - dosud																											1	1	1	1	1	1	1	
Milevsko	2011 - dosud																						1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Mnichovo Hradiště	2019 - dosud																														1	1	1	1	
Mníšek pod Brdy	2021 - dosud																																1	1	
Moravská Třebová	2017 - dosud																												1	1	1	1	1	1	
Most	2015 - dosud																										1	1	1	1	1	1	1	1	
Mšeno	2008 - dosud																			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Napajedla	2015 - dosud																										1	1	1	1	1	1	1	1	1
Neratovice	2019 - dosud																														1	1	1	1	
Nové Město na Moravě	2022 - dosud																																		1
Nové Město nad Metují	2008 - dosud																				1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Nové Strašecí	2020 - 2021																															1	1		
Nový Jičín	2021 - dosud																																1	1	
Nymburk	2007 - dosud																			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Nýrsko	2011 - dosud																							1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Olomouc	2019 - dosud																															1	1	1	1
Opava	2016 - dosud																											1	1	1	1	1	1	1	1
Opočno	2017 - dosud																												1	1	1	1	1	1	1
Orlová	2021 - dosud																																1	1	
Ostrava	2016 - dosud																											1	1	1	1	1	1	1	1

Obec	od - do	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Pardubice	1998 - dosud								1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Pečky	2019 - dosud																													1	1	1	1		
Pelhřimov	2020 - dosud																															1	1	1	
Písek	1997 - dosud								1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Poděbrady	2018 - dosud																													1	1	1	1	1	
Praha 12	2006 - dosud																	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Praha 14	2011 - dosud																						1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Praha 15	2015 - dosud																										1	1	1	1	1	1	1	1	1
Praha 20	1999 - 2020									1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Praha 22	2019 - dosud																														1	1	1	1	
Praha 8	2008 - dosud																			1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Praha Zbraslav	2016 - dosud																											1	1	1	1	1	1	1	1
Prachatice	2019 - dosud																														1	1	1	1	
Prostějov	2016 - dosud																											1	1	1	1	1	1	1	1
Přerov	2019 - dosud																														1	1	1	1	
Přerov nad Labem	2020 - dosud																															1	1	1	
Příbram	2015 - dosud																											1	1	1	1	1	1	1	1
Rokycany	2021 - dosud																																1	1	
Roztoky	2021 - dosud																																1	1	
Rožnov pod Radhoštěm	2016 - dosud																												1	1	1	1	1	1	1
Rychnov nad Kněžnou	2010 - dosud																						1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Rychnov u Jablonce n.N.	2019 - dosud																														1	1	1	1	
Řevnice	2016 - dosud																												1	1	1	1	1	1	1
Říčany	2006 - dosud																	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Semily	2010 - dosud																						1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Slaný	2020 - dosud																																1	1	1
Slatiňany	2021 - dosud																																	1	1
Slavkov u Brna	2019 - dosud																															1	1	1	1
Strakonice	2006 - dosud																	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Středokluky	2019 - dosud																															1	1	1	1
Světlá nad Sázavou	2012 - 2017																							1	1	1	1	1	1						

Obec	od - do	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022		
Šlapanice	2014 - dosud																									1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Tábor	2015 - dosud																											1	1	1	1	1	1	1	1	
Tišnov	2016 - dosud																												1	1	1	1	1	1	1	
Tmaň	1995 - dosud						1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Trmice	2021 - dosud																																	1	1	
Třebíč	2017 - 2020																													1	1	1	1	1	1	
Třeboň	1995 - 2018						1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Třinec	1996 - dosud						1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Turnov	2017 - dosud																													1	1	1	1	1	1	
Týnec nad Labem	2000 - dosud											1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Týnec nad Sázavou	2019 - dosud										1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Uherské Hradiště	1991 - dosud	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Uherský Brod	1900 - dosud	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Uničov	2007 - dosud																		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Úpice	2014 - dosud																										1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Ústí nad Orlicí	2010 - dosud																					1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Úvaly	2016 - dosud																											1	1	1	1	1	1	1	1	
Varnsdorf	2006 - dosud																		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Velešín	2022 - dosud																																		1	
Veselí nad Lužnicí	2020 - dosud																																		1	
Veselí nad Moravou	2014 - dosud																										1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Vimperk	2019 - dosud																															1	1	1	1	
Vizovice	2019 - dosud																															1	1	1	1	
Vodňany	2012 - 2015																								1	1	1	1								
Vysoké Mýto	2018 - dosud																														1	1	1	1	1	
Vyškov	1991 - dosud	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Zlín	2021 - dosud																																		1	1
Znojmo	2021 - dosud																																		1	1
Žamberk	2017 - dosud																															1	1	1	1	
Žďár nad Sázavou	2016 - dosud																													1	1	1	1	1	1	
Želechovice nad Dřevnicí	1997 - dosud							1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Židlochovice	2016 - dosud																												1	1	1	1	1	1	1	1
SUMA CELKEM		1	4	5	6	6	9	10	15	16	18	20	20	21	21	21	22	27	30	34	35	39	45	49	51	56	65	77	91	101	125	134	142	145		

8.2.2 Průzkum fungování městského architekta v Dánsku

Vypracoval → Petr Lešek
Datum → 5. 7. 2021

Některá města a městské části v Dánsku mají obdobu českého městského architekta. Jejich základní přehled je na webu dánského sdružení architektů: <https://arkitektforeningen.dk/vi-arbejder-for/stadsarkitekt/>

Je tam uveden počet 9 municipalit pro celé Dánsko s městským architektem (architektem municipality). Nutno podotknout, že řada architektů je v municipalitách zaměstnána také na stavebních úřadech a odborech rozvoje. Zmíněná města jsou: Aalborg (město 113 000, municipalita 211 000 obyvatel), Aarhus (město 295 000, municipalita 336 000 obyvatel), Esbjerg (město 70 000, municipalita 115 000 obyvatel), Frederiksberg (část Kodaně 105 000 obyvatel), Gladsaxe (satelit Kodaně, municipalita 70 000 obyvatel), København, Rødovre (satelit Kodaně, municipalita 36 000 obyvatel), Vejle (město 50 000, municipalita 113 000 obyvatel), Kolding (municipalita 58 000 obyvatel). V Dánsku je odlišně od českého prostředí definována municipalita, která se tak blíží spíše bývalému okresu v českém prostředí. Municipalit je v Dánsku 98, regionů/krajů pak 5. <https://www.regioner.dk/services/in-english>. Municipality spravují většinu servisu občanů (školky, školy, domovy důchodců, sociální příspěvky, podporu v nezaměstnanosti, kulturu a volnocasové aktivity. Některé typy stavebních projektu jsou mezi municipalitami koordinovány (infrastruktura, životní prostředí, ochrana proti povodním,...). Příklad investic 2019-2022 <https://www.faod.dk/5-914-kommunale-byggeprojekter-paa-vej/>

Příklad municipalita Rødovre

Ze všech oslovených MA reagovali jen někteří a z nich na konkrétní dotazy odpověděl pouze architekt Rødovre (satelit Kodaně), Bjarne Rieckmann. Níže jsou otázky a jeho odpovědi.

1 Jak je v Dánsku definována municipalita? V ČR je přes 6 000 municipalit od Prahy s 1.3mil obyvatel po nejmenší Vysokou Lhotu se 17 obyvateli.

V Dánsku je 98 municipalit. Jejich rozloha se liší od 9 km² do 1 471 km² a počet obyvatel 1 786 - 630 000. Není žádný přímý vztah mezi rozlohou a počtem obyvatel. Dánsko je dále rozděleno na 5 regionů zejména kvůli organizaci nemocniční zdravotní péče.

2 Můžete popsat pozici architekta municipality v Dánsku? Je to poradce na částečný úvazek/dohodu, nebo zaměstnanec na plný úvazek a dobu určitou či neurčitou? V ČR je většina městských architektů ve městech menších než 50 000 obyvatel najímána jako externí poradci s limitem pracovních hodin za měsíc. Ve větších městech to jsou zaměstnanci na plný úvazek v menších nebo větších týmech. *8 municipalit má městského architekta a je to zaměstnání na plný úvazek. Někteří architekti jsou vedoucí městského oddělení územního plánování a stavebního úřadu – jiní jsou bez odpovědnosti vedoucího oddělení.*

3 Jak jsou měští architekti v Dánsku vybírání? V ČR jsou to často tvůrci územního plánu municipality bez dalšího výběrového řízení. V poslední době jsou noví měští architekti vybírání ve výběrovém řízení kde představují svoje názory na rozvoj města

a představu o rozsahu a obsahu jejich budoucí práce jako městského architekta. *Architektů municipalit je 8 a buď byli pečlivě vybráni ve výběrovém řízení s použitím externích odborníků, nebo byli vybráni interně.*

4 Spolupracují architekti municipalit v Dánsku? Pomáhají jim municipality, profesní organizace nebo stát? V ČR spolupráce téměř neexistuje. Pouze Česká komora architektů nabízí pomoc při výběrovém řízení. *Neexistuje oficiální spolupráce, ale architekti municipalit se potkávají asi jednou ročně ke sdílení zkušeností.*

5 Jaké jsou vaše úkoly jako architekta municipality? V ČR měští architekti zastupují město při vyjadřování se k soukromým záměrům. Aktivní městští architekti také organizují architektonické soutěže, vybírají území pro podrobnější zpracování v územních studiích, připomínají zpracování územně plánovací dokumentace, komentují investiční záměry, věnují se regulaci reklamy ve veřejném prostoru, vzdělávají veřejnost a pomáhají při participaci. *Městský architekt připomíná a podílí se na všech důležitých urbanistických a architektonických projektech. Míra zapojení se mírně liší město od města. Rozsah práce je velmi podobný tomu co popisujete v ČR.*

6 Můžete mi poslat odkazy na zajímavé příklady vaší práce, nebo práce jiných městských architektů v Dánsku?

Příklady místních plánů:

https://dokument.plandata.dk/20_9576652_1561982341143.pdf

https://dokument.plandata.dk/20_2911655_1479378185672.pdf

https://dokument.plandata.dk/20_3241120_1486468796381.pdf

7 Máte informace o rozsahu práce městských architektů v jiných zemích?
Částečně

Příklad municipalita Vejle

Mimo Rødovre je také možné se seznámit s předposledním městským architektem Vejle, který měl anglickou prezentaci na konferenci organizované Evropskou radou architektů v Innsbrucku v roce 2019 na téma: Jak dosáhnout kvality vystavěného prostředí. Jeho přednáška prezentovala Komunální politiku architektury municipality Vejle: https://www.ace-cae.eu/fileadmin/New_Upload/_15_EU_Project/Creative_Europe/Conference_Quality_2019/Presentations/S01_3_Innsbruck_4.5.2019_-_Vejle_Denmark_-_Henrik_Stjernholm_30.4.2019-min.pdf

Municipalita Vejle se pyšní tím, že měla první Komunální politiku architektury v Dánsku již v roce 1997. V samostatné příloze je její překlad do češtiny, výzva k participaci na její aktualizaci a linky na materiály k architektuře, které Vejle na svém webu prezentuje. V současnosti má Vejle již aktualizovanou druhou verzi Politiky architektury.

8.2.3 Politika architektury pro municipalitu Vejle

Překlad → Petr Lešek

Politika architektury 1.0

Přijato městskou radou 6. května 1997, vydáno v září 1997

Úvod

Městská rada se rozhodla aktivně zapojit do debaty o architektuře pomocí Politiky architektury, aby se Vejle stalo krásnějším městem. Kvalita architektury hraje hlavní roli ve zkušenostech, které získáváme z fyzického prostředí. Vědomá politika architektury musí podpořit úsilí účastníků výstavby a posílit zájem občanů. Stát předložil návrh celostátní Politiky architektury, a je proto přirozené, že municipalita Vejle na tento návrh navazuje tam, kde vystupuje jako zadavatel nebo schvalující orgán. Architektura je výrazem životního stylu a postojů. Pomáhá dát naší společnosti identitu. Zároveň tvoří podstatnou součást kulturního dědictví, které zanecháváme budoucím generacím. Architektura hraje významnou roli v kvalitě fyzického prostředí, ve kterém se denně pohybujeme ve Vejle, ve městě i na venkově. Je důležitá jako prostředí pro výchovu a kvalitní život jednotlivce. Prostřednictvím legislativy má stát významnou odpovědnost za podmínky pro kvalitní architekturu, ale municipalita má obdobně svoji zásadní roli ve vztahu ke konkrétní stavbě a části krajiny. Městská rada dříve formulovala obecný postoj k této odpovědnosti pouze v územním plánu a regulačních plánech. Městská rada nyní představuje svoje cíle a postoje k roli vlastníka, investora a stavebního úřadu. Pro městskou radu je důležité, aby architektura u nás měla podmínky zajišťující vysokou kvalitu stavební kultury ve Vejle. To předpokládá cílené a koordinované úsilí ze strany municipality. Městská rada proto představuje Politiku architektury, která stanovuje hlavní cíle pro Vejle. Na ně budou navazovat konkrétní iniciativy v akčním plánu založeném na práci, která již probíhá na odborech města. Tato politika je zároveň výzvou ostatním orgánům veřejné správy a soukromým stavitelům k podpoře architektonického pohledu na prostředí.

Co to je architektonická kvalita?

Podstatné a zároveň velmi obtížné je definovat architektonickou kvalitu. V akčním programu Politiky architektury Ministerstva bydlení z roku 1996 je popsána takto (zkráceno): „*Architektura má umělecký rozměr, kde hraje důležitou roli estetika a vizuální stránka. Budovy a města musí být krásné, atraktivní a plné života. Dobrá architektura nemá specifický styl. Kvalitní architektura znamená, že návrh domu sjednocuje umělecká myšlenka, která dává domu konstrukci, texturu, tvar a prostor. Také to znamená, že jsou pečlivě rozváženy a navrženy světlo a stín, celek a detaily, variace a harmonie, proporce a vyváženost, materiály a začlenění do okolí. Objekty, které byly navrženy s estetickým citem jako trvanlivé, osobité a krásné domy a budovy, jsou více než jen dobrou výstavbou. Jedná se o vysoce kvalitní architekturu, která stojí za zachování pro potomky. Ale architektura je více než jen umění. Budovy vždy slouží účelu, jako je bydlení, administrativa, továrna, škola, muzeum atd.. Musí mít dobré technické vlastnosti, musí být účelně a prakticky navrženy, musí být pohodlné pro život, ekologicky nezávadné a pro uživatele dostupné. Architektura je tedy také o kvalitě pro uživatele, budovy musí poskytovat dobrý rámec pro každodenní život lidí. To je důležité zejména v domácnosti, ale také na jiných místech, kde trávíme čas, např. v práci. Ve všech budovách je důležité uvážit mnoho kvalitativních podmínek. Dům musí splňovat*

technické požadavky stavebního řádu. Musí mít nezbytná technická zařízení. Musí být úsporný a ekonomický. Musí mít dobré vnitřní klima a dostatek denního světla a vybavení musí být praktické a vstřícné - také pro starší lidi a zdravotně postižené. Je také důležité myslet na okolí, integraci s existujícími stavbami, okolím, městem, krajinou a přírodou. Dobrá architektura je tedy také o dobré stavební praxi. Architektura hraje důležitou roli při vývoji stavebních metod, stavebních prvků, materiálů a konstrukcí. V tomto kontextu je dobrá architektura též záležitostí vývoje a využití moderních konstrukcí, zařízení a materiálů takovým způsobem, aby se vytvořily dobře fungující celky při renovacích i nové výstavbě - samozřejmě bez ztráty uměleckého, a experimentálního". Úkolem municipality je definovat architektonickou kvalitu, která je vhodná pro Vejle.

Architektonické cíle pro Vejle

Kvalitu architektury lze zlepšit v celém Vejle. To platí pro obytné oblasti, obchodní oblasti, dopravní plochy, oblasti s veřejnými funkcemi, jako jsou školy, instituce a sportovní zařízení, zelené plochy, ulice a náměstí, vesnice a otevřenou krajinu. Všude můžeme vytvořit krásnější fyzické prostředí, pokud vždy při nové výstavbě nebo změně stávajícího prostředí uvažujeme komplexně.

Plán municipality stanoví následující cíle:

Městské prostředí a obytné oblasti – cíl je:

- vytvářet obytné a městské oblasti, které mají vysoce kvalitní městské prostředí z architektonického hlediska, funkce a možnosti sociální interakce
- při plánování nových budov brát v úvahu charakteristické a ochrany hodné budovy nebo prostředí.
- usilovat o městské ekologické aspekty začleněné do nových projektů, ať už jde o soukromé či veřejné klienty, a co nejvíce podporovat městské ekologické projekty.

Obchodní zóny – cíl je:

- dosáhnout většího vizuálního zkrášlení pomocí rekonstrukcí. To platí pro architekturu budov, venkovní prvky a okolí.
- vytvořit obchodní prostředí, které dokáže uspokojit požadavky mnoha moderních společností a institucí na lokaci, kvalitu městského prostředí a krajinného prostředí.

Krajinné prostředí – cíl je:

- zachovat a chránit řeky, údolí, kopce a lesy Vejle, aby se zlepšily přírodní hodnoty, a zároveň se zlepšila kvalita našeho prostředí a zachoval se otevřený charakter venkovských oblastí.

Tyto cíle podrobněji specifikujeme v místních plánech a příručkách s pokyny, které ukazují dobré příklady architektonické kvality.

Municipalita jako orgán veřejné správy

Akční plán

Akční plán musí zajistit splnění uvedených cílů a větší zaměření se na architekturu. Některé ze zmíněných aktivit již probíhají, ale byly přidány nové a je třeba, aby se výsledky projevíly v prvních 2 letech. Jako prvořadé jsou uvedeny oblasti, kde je třeba zvýšené úsilí. Všechny stavby vyžadují stavební povolení, což dává obci možnost para-

dit soukromému investorovi při architektonickém návrhu budovy v dané lokalitě. Může se jednat o vytvoření charakteru nové čtvrti nebo o zachování a posílení charakteru stávající čtvrti. Zvláštní úsilí je zapotřebí v některých typech oblastí, jako jsou:

Centrální město

V nadcházejících letech bude městská rada věnovat zvláštní pozornost ztraktivněji centra města. Musíme zajistit, aby všechny nové budovy, rekonstrukce a úpravy dodaly centru vyšší architektonickou kvalitu. Totéž platí pro zlepšování městského prostředí, náměstí, komunikací a kulturní náplně města. Všechny budovy proto musí být speciálně upraveny s ohledem na architekturu, integraci do uliční scény a funkční náplně čtvrti. Demolice musí zejména podmínit, že nová budova bude mít vyšší architektonickou hodnotu než odstraňovaná. Cílem je, aby na rámcová ustanovení územního plánu (kommuneplanens) postupně navazovaly podrobnější regulace pro jednotlivé oblasti v centru. To zahrnuje také to, že stávající ustanovení místních plánů (lokalplanbestemmelser) budou přehodnocena na základě obecně zvýšeného procenta zastavěnosti v centru. Upřednostníme oblasti v pořadí, v jakém existují aktuální stavební příležitosti. Například lze zmínit „Plán rozvoje pro Vejle West“. Obecné cíle územního plánu pro centrální část jako centrum pro např. obchod, služby, kulturu a bydlení a cíle plánované dopravní infrastruktury musí být průběžně hodnoceny ve vztahu k dalším faktorům a trendům ve vývoji společnosti.

Obchodní oblasti

Musíme neustále zlepšovat naše obchodní zóny. Proto musí plánování a poradenství zajistit vysokou kvalitu architektury. Je nutné rozdělit obchodní oblasti na podoblasti umožňující umístění „zahradnictví“ i „logistických firem“. Bez ohledu na typ dotyčného podniku musí dobrá architektura a kvalitní prostředí zajistit, aby všechny oblasti byly dobře udržované. Je třeba věnovat zvláštní pozornost tomu, aby se zejména areály podél hlavních přístupových komunikací a dalších charakteristických oblastí prezentovaly harmonickou a atraktivní architekturou, takže příjezd do Vejle bude krásný a bude prezentovat kvalitu. Již při prodeji obecních pozemků si musíme ujasnit, jakou architekturu developer plánuje a jaké plánovací a architektonické požadavky má obec v jednotlivých zónách. Musí být zajištěno, aby bylo ve zvolené oblasti dosaženo nejlepšího řešení, a to i s ohledem na zapojení do okolí. Stejně požadavky musí platit i v případě soukromých areálů.

Obytné zóny

Zvláštní úsilí je třeba věnovat našim oblastem starších rodinných domů, které si zaslouží zachování, a musíme doporučit, aby byl uchován charakter těchto oblastí jak při přestavbě, tak při nové výstavbě. Podrobnější zhodnocení je třeba u oblastí hodných ochrany, jako např. vesnice Mølholm, Bredballe a Vinding. Také v některých novějších oblastech je zapotřebí zvláštního úsilí. To platí např. u Lille Grundet, kde je požadován osobitý architektonický výraz.

Municipalita jako podporovatel

Obnova měst

Obec schvaluje budovy s veřejnou podporou podle např. Zákona o obnově měst a Zákona o obecním bydlení. Aby byla zajištěna architektonická kvalita při obnově města, je třeba klást důraz na památkově citlivé rekonstrukce soudobých objektů i fasád. U všech projektů je potřeba kontrolovat fasády. Je třeba dodržovat pokyny

obce týkající se ekologie při obnově měst. Obec musí aktivně podporovat a iniciovat iniciativy týkající se pilotních projektů v rámci státní podpory.

Bydlení

Nová bytová výstavba musí mít vysokou architektonickou kvalitu jak v interiéru, tak v utváření fasády.

Při schvalování projektů je třeba klást důraz na budovy utvářející nové ulice, utváření fasád a otevřené prostory. Ve všech případech musí být dodrženy pokyny pro ekologii v bytové výstavbě. (Musí být zpracovány a schváleny).

Municipalita jako stavebník

Municipalita je developerem v mnoha oblastech, jako jsou objekty pro děti, obecní bydlení a školy. Dále budovy pro sport, kulturu a správu. Role zadavatele se realizuje v novostavbách i rekonstrukcích. Ve všech úkolech obec posoudí, jak lze zvýšit architektonickou kvalitu. V případě obecních budov musí být dodrženy ekologické požadavky z politiky zadávání veřejných zakázek obce.

Městské prostředí

Při přestavbě a redesignu městských prostor, jako jsou ulice a náměstí, provedeme posouzení návaznosti na okolní budovy a při návrhu a stavbě je třeba klást důraz na výběr materiálů a městského vybavení, které poskytuje vysokou kvalitu a integritu v celkovém městském obraze.

Územní plánování

Při municipálním a lokálním plánování musíme klást velký důraz na to, aby se požadavek na architektonický rozměr dostal do plánů. Architektonická posouzení jsou zahrnuta do strukturálních plánů, urbanistických analýz, plánování přírody a krajiny atd. Plánování musí zahrnovat zajištění zachování a posílení kulturně-historických hodnot a vysokou kvalitu navrhování nových čtvrtí a přírodních oblastí.

Ostatní akční oblasti

V návaznosti na pokyny vydané jinými orgány veřejné moci musí být připraveny pokyny / příklady v architektuře, městském prostředí atd. k prohloubení cílů municipálního/územního plánování a ukázání konkrétních podmínek ve Vejle. Cílem je, abychom udělali každý rok jednu brožuru průvodce.

Průvodci

1. Fasády a nápisy na výlohách
2. Zachování měšťanských domů
3. Zelené vnitrobloky a ekologická řešení na soukromých pozemcích v Midtbyenu
4. Starší oblasti rodinných domů
5. Vesnice a zemědělské nemovitosti
6. Komerční výstavba
7. Sbírka příkladů dobré architektury ve Vejle
8. Historie architektury a urbanismu ve Vejle

Soutěže

Aby mohla být obec v čele vývoje nové architektury a plánování, musí se každé čtyři roky konat vyzvaná nebo otevřená ideová soutěž ve spolupráci s Národní asociací dánských architektů (DAL). Může to být u úlohy, kde je klientem obec, nebo kde je

poskytována veřejná podpora. V závislosti na zadání může soutěže zveřejnit sama obec nebo ve spolupráci s jinými orgány nebo organizacemi. Témata mohou být např. návrh školy budoucnosti, nových obytných oblastí, městských prostor, řadových domů nebo krajinného plánu.

Atlas municipality- památkově chráněné budovy

Abychom posílili úsilí o památkovou ochranu, pokusíme se vytvořit atlas municipality ve spolupráci s Dánskou agenturou pro lesy a přírodu spadající pod ministerstvo životního prostředí. V atlasu jsou všechny budovy postavené před rokem 1940 hodnoceny z hlediska ochrany, a zvláště pak též cenné městské a krajinné prvky. Vejle je na pořadníku od roku 1992.

Umění a architektura

Musíme si podrobněji vyjasnit, zda u všech obecních stavebních prací musí být na uměleckou výzdobu vyčleněno pevné procento ze stavební částky.

Posílení veřejného zájmu

Aby se posílil zájem občanů o architekturu a městské prostředí, musí být každý rok pro občany města uspořádány alespoň 2 výlety do městských oblastí, ať už pěšky nebo autobusem.

Školy a gymnázia

Musí být podporováno a udržováno propojení se základními a nižšími středními školami, vyššími středními školami, technickou školou ve Vejle a vzdělávacími institucemi v jiných městech.

Ustanovení zákona Folkeskole z roku 1994, že architektura a design musí být zahrnutý do výuky, musí mít vyšší prioritu. Toho můžeme dosáhnout vytvořením služby pro školy s architektem jako konzultantem pro oblast vzdělávání a obecně prostřednictvím užší spolupráce mezi úřady municipality. K architektuře mohou být nastaveny nástroje se zvláštním zaměřením na porozumění dětem. Mohou to být přednášky, výstavy, soutěže atd. S County Center for Education v municipalitě Vejle je dohodnuto pořádání kurzů zaměřených na architekturu. Musí zaujmout a inspirovat učitele. Jakmile budou připraveny metodiky, musí být zaslány školám a institucím.

Média

Musíme pravidelně zvát tisk ke spolupráci v oblasti architektury.

Prezentace projektů

Pravidelně se vypisuje podpora veřejných debat a hodnocení obecních a soukromých projektů, aby se podpořilo porozumění architektonické kvalitě.

Debaty s odbornými poradci a řemeslníky

Jednou za rok se musí konat setkání s architekty, inženýry, dodavateli, realitními agenty, finančním sektorem, právníky a dalšími z Vejle, aby se informovalo o nových plánech a předpisech v oblasti architektury a rozvoje měst.

Každé dva roky se musí konat schůzky s řemeslníky Vejle, aby informovali o nových projektech a diskutovali o stavebně technických řešeních s architektonickou kvalitou.

Vzdělávání architektů

V rámci výuky nových architektů mohou být každý rok zaměstnání minimálně 2 stážisté ze Školy architektury v Aarhusu, aby studenti získali přehled o praxi a aby obec mohla být informována o nejnovějších trendech. Stážisté mohou být zaměstnání po dobu 14 týdnů s dotací od ministerstva kultury.

Den architektury

Municipalita se bude aktivně účastnit Dne architektury, který se každoročně koná 1. října jako národní i mezinárodní událost. Oslava se bude konat ve spolupráci s praktikujícími architekty z Vejle. Událost může mít odlišný charakter, který se bude rok od roku lišit, ale téma musí souviset s celonárodním tématem daného dne. Akce musí být otevřena pro všechny, se zvláštním pozváním pro městskou radu, stavební firmy atd..

Cena municipality vejle

Cena města Vejle se uděluje od roku 1972 a je oceněním městské rady majitelům a architektům, kteří vynaložili zvláštní úsilí u novostaveb, rekonstrukcí nebo úprav vnitrobloků. Městská rada uděluje cenu na doporučení stavební komise. Byla ustavena porota z odborníků za účasti architekta jmenovaného Národním sdružením dánských architektů. Cena se uděluje v Den architektury na radnici.

Ročenka

Každé čtyři roky připravíme ročenku, která představí stav a předpokládaný vývoj v částech výstavby ve Vejle, které jsou považovány za architektonicky významné. Se stručným textem a fotografiemi musí být kniha schopna poskytnout přehled o tom, kam architektura ve Vejle směřuje. Musí existovat hodnocení v tématech:

1. Urbanistická revitalizace
2. Bytová výstavba
3. Obchodní výstavba
4. Instituce a školy
5. Sport a kultura
6. Soutěže
7. Cena města Vejle

Architektonická rada

Musí být zřízena Rada architektury, která je odpovědná za zajištění toho, aby průběh akcí v municipalitě odpovídal akčnímu plánu a za vytváření debaty o architektuře v municipalitě. Za Radu zodpovídá Technická správa a musí existovat ad hoc účast odboru dětí a kultury (školy, instituce, kultura a sport), odborů úřadu (prodej pozemků pro bydlení / podnikání, obecních budov a přístavních oblastí) a Sociální správa (obecní bydlení).

Použití architektů ke stavbám a stavebním úkolům

Architekti všech stavebních úkolů

V rámci politiky architektury je cílem, aby se architekti zapojili do všech stavebních a konstrukčních úkolů a vnesli architektonický rozměr do všech projektů. Aby mohla municipalita Vejle udržovat řadu dobře kvalifikovaných architektonických firem, pomůžeme vytvořit dobré formy spolupráce mezi staviteli, architektonickými firmami a městem.

Obec jako stavitel

Obec je developerem v různých oblastech, jako jsou instituce, školy, domovy pro seniory, sportovní haly, vnitrobloky při urbanistických revitalizacích, městské prostory jako ulice a náměstí a zelené plochy. Jako převládající formu spolupráce použije obec jako partnery pro tyto úkoly architektky z Vejle. Výběr společností lze provést několika způsoby. Může to být výběr jedné společnosti, výběr po konzultaci s několika společnostmi, vyzvanou soutěží nebo její obdovou. V některých projektech se bude obec snažit o navázání spolupráce mezi architektonickými firmami z Vejle a mezinárodními architektonickými firmami. V dalších projektech bude obec spolupracovat se společnostmi v Dánsku nebo v zahraničí. V neposlední řadě obec uspořádá veřejné nebo vyzvané soutěže ve spolupráci s DAL, kde se mohou zúčastnit jak kanceláře z Vejle, tak další kanceláře z Dánska. V případě vyzvaných soutěží s omezeným počtem účastníků bude vždy vyzváno několik z Vejle.

Hodnocení městskou radou

Politika architektury musí být vyhodnocena po 2 letech, kdy jsou již v oblasti akčního plánu shromážděny zkušenosti, a v případě potřeby musí být politika revidována. Městská rada se také zabývá Politikou architektury na tematickém zasedání každé 4 roky, zatímco Technická komise každé 2 roky.

Link na Politiku architektury ve Vejle a s ní spojené publikace

<https://www.vejle.dk/om-kommunen/fakta-om-os/planer-politikker-og-strategier/teknik-og-miljoe/arkitekturpolitikken/>

→

Na této webové stránce je:

Politika architektury Vejle (viz její překlad výše)

Výzva k účasti na aktualizaci Politiky architektury 2.0

Průvodce po architektuře Vejle

<http://arkitekturguide.vejle.dk/Arkitekturguide>

Nová Politika architektury 2.0: Můžete se zapojit

Výzva z 4.5.2021

Pracujeme s Politikou architektury 2.0. Chceme nastavit nový standard pro městské politiky architektury v Dánsku. Níže se dozvíte více o procesu a obsahu. Rádi se seznámíme s vašimi nápady k nové Politice architektury. Zaměřujeme se v ní na 6 témat. Chceme vytvořit stručnou a jasnou Politiku architektury, která stanoví nové ambiciózní cíle a ukáže nové iniciativy - napříč velkými i malými městy, veřejnými prostory, budovami a krajinou. U 6 témat nabízíme možnosti, co může Politika architektury obsahovat.

1. Architektura a budovy

Pokračujeme v podpoře architektonických soutěží a výběrů s důrazem na kvalitní architekturu. Chceme být aktivní ve vztahu k stavitelům, kteří mají zájem o kvalitní architekturu, abychom podpořili běžnou i špičkovou architektonickou produkci, kde se lidem daří.

2. Architektura a městské prostory

Chceme pokračovat v naší městské politice pro Vejle Midtby a další centra měst; zahušťovat města mixem funkcí, aby byla centra živá, krásná a bezpečná pro pohyb ve dne i v noci - po celý rok. Musíme městu poskytnout prostor a příležitosti k jeho rozvoji - ať už jde o dostupnost, dočasné experimenty (například pláž na Nørretorv ve Vejle) nebo něco úplně jiného inovativního.

3. Architektura a krajina

Nové velké budovy a struktury musí být vhodně zakomponovány do krajiny. Může jít o velké farmy a sluneční kolektory, větrné turbíny a další zařízení na výrobu energie. Je vhodné podporovat stavby turistické infrastruktury, které umožní prožít krajinu a zvýraznit zážitky z ní. Příkladem je Norská podpora zvelebení národních turistických tras.

4. Architektura a identita

Musíme pečovat o kulturní dědictví. Nelze zastavit vývoj ani zachovat všechny staré budovy. Je ale nutné vždy pečlivě zvážit potenciál místa a možnost stávající stavby zahrnout do nového využití. Staráme se o kulturní dědictví mapováním, propagací, koordinací rozvoje a péče a vedením debaty o něm.

5. Architektura a dialog

Iniciujeme debatu o rozvoji a formování našeho okolí s občany. Ročně se jí účastní 2–3 000 občanů a návštěvníků. Diskutujeme o rozvoji, architektuře a městské strategii. Dialog probíhá na setkáních a procházkách s průvodcem po městech. Při procházce se často naskytne dobrá příležitost k debatě o tom, co se děje a proč. Dialog probíhá také v naší městské laboratoři, kde představujeme všechny městské vize a sny prostřednictvím modelů a videí, ale především při pořádání workshopů a akcí, kde jsou děti i dospělí motivováni k prezentaci svých vizí pro naše město kresbou nebo modelováním.

6. Architektura a odolnost

Vytváříme robustní město. Díky kvalitní architektuře pečujeme o zdroje a vytváříme veřejná prostranství a budovy s prostory pro život a setkávání. Usilujeme o inspirativní iniciativy v oblasti klimatu s přidanou hodnotou.

→ Máte chuť se zapojit?

Přidejte se! Sdělte nám svůj názor na to, co by měla Politika architektury obsahovat - a co pro vás architektura znamená. Pokud používáte Instagram, pořídte fotografie pomocí #VejleArkitektur a ukažte nám, jaká architektura je podle Vás ta pravá.

8.2.4 Hodnocení kvality vystavěného prostředí

Specifickou otázkou je kvantifikace (měření) kvality vystavěného prostředí. Důraz v současném diskurzu je přitom především na městské či spíše velkoměstské prostředí.

V rámci Evropské unie proběhly průzkumy v rámci Urban Audit v letech 2007, 2010, 2013 a 2016. Tyto se věnují velkým městům a aglomeracím. Eurostat zmiňuje tři skupiny zjišťovaných indikátorů: pro města nad 50 000 (počet obyvatel, zaměstnání, vzdělání, doprava a environment); pro metropolitní regiony nad 250 000 obyvatel (demografie, HDP, zaměstnanost, patenty apod.); pro celé státy (více jak 100 indikátorů včetně zaměstnanosti, vzdělání, chudoby a ICT v domácnostech). Všechny průzkumy v jednotlivých letech zahrnují stejná města a stejné dotazy (ČR byla zastoupena Prahou a Ostravou). Zkoumala se spokojenost: s veřejnou dopravou ve městě, školami, zdravotní péčí v nemocnicích, zdravotní péčí u lékaře, zelenými plochami parků a zahrad, sportovními hřišti a sportovními halami, kiny, kulturními domy (koncertní haly, divadla, muzea a knihovny), veřejným internetem v kavárnách a knihovnách, přístupem na internet doma, snadností najít si práci, integrací cizinců ve městě, snadností najít dostupné bydlení, efektivitou pomoci úřadů v případě potřeby, znečištěním vzduchu, hlukovým znečištěním, čistotou města, zodpovědným hospodařením města, životem v daném městě. Průzkum dále zjišťuje reakce na dotazy: život ve městě se v příštích 5 letechlepší, máte problém na konci měsíce uhradit poplatky, ve své čtvrti se cítíte bezpečně a ve svém městě se cítíte bezpečně. V posledních dvou průzkumech byl přidán dotaz, jaká z témat bezpečnost, znečištění vzduchu, hluková zátěž, veřejná doprava, zdravotnictví a sociální služby jsou považována za nejdůležitější. Úsměvné bohužel je, že na titulní stranu průzkumu z roku 2013 byla použita fotografie z jihočeského města Písku navzdory tomu, že se průzkum takto malým městům nevěnuje...

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/gisco/geodata/reference-data/administrative-units-statistical-units/urban-audit>

Mimo Eurostatu se používá hodnocení měst jejich porovnáváním na základě dat zejména ekonomického charakteru. Celosvětově se soustřeďuje na velká města, nebo hlavní města států (most livable cities). Nejznámějšími celosvětovými hodnoceními jsou: Global Liveability Ranking (hodnotí 140 měst podle jejich kvality městského života), Monocle's Quality of Life Survey (prezentuje 25 nejlépe hodnocených světových měst), Deutsche Bank Liveability Survey (porovnává 50 světových měst považovaných za nejdůležitějších hospodářsky) a Mercer Quality of Living Survey (hodnotí místní životní podmínky v 450 městech): Zajímavé hodnocení vybraných světových metropolí také přinesl časopis Daylight dánské společnosti Velux (číslo 17).

Global Liveability Ranking

zpracovávané každoročně společností The Economist Intelligence Unit (hodnotí 140 měst podle jejich kvality městského života založené na posouzení stability, zdraví, kultury, prostředí, vzdělávání a infrastruktury).

<https://www.eiu.com/n/campaigns/global-liveability-index-2022/>

Monocle's Quality of Life Survey

prezentuje 25 nejlépe hodnocených světových měst.

<https://monocle.com/magazine/issues/155/quality-of-life-survey-part-one/>

Deutsche Bank Liveability Survey

porovnává 50 světových měst považovaných za nejdůležitějších hospodářsky. Hodnocení je založeno na porovnávání cen dobře porovnatelných služeb a zboží a na crowdsourcingovém sběru dat.

https://www.dbresearch.com/PROD/RPS_EN-PROD/RPSHOME.alias

Mercer Quality of Living Survey

zpracovávají každoročně firmou Mercer, která patří Marsh & McLennan Companies. Ta hodnotí místní životní podmínky v 450 městech.

Používá k tomu 39 faktorů sdružených do 10 kategorií:

- Politické a sociální prostředí (politická stabilita, kriminalita, vymahatelnost práva,..)
- Ekonomické prostředí (regulace směnného kurzu, bankovní servis)
- Socio-kulturní prostředí (přítomnost médií a cenzura, omezování osobní svobody)
- Zdravotní podmínky (stav zdravotnictví, infekční onemocnění, kanalizace, odpadové hospodářství, znečištění vzduchu)
- Školství a vzdělávání (úroveň a dostupnost mezinárodních škol)
- Veřejné služby a doprava (elektrifikace, zásobování vodou, hromadná doprava, dopravní zácpy,...)
- Rekreační (restaurace, divadla, kina, sportovní vyžití a zábava)
- Zásobování spotřebitelů (dostupnost potravin a zboží denní potřeby, automobily)
- Bydlení (nájemní bydlení, vybavení domácností, nábytek, servisní služby)
- Přírodní prostředí (klíma, historie přírodních katastrof)

Mercer také nabízí vytvořit hodnocení atraktivity měst.

Předkládá k němu základní otázky:

Schopnost soutěžit: Je vaše město kompetitivní ekonomicky, kulturně a kvalitou prostředí. Je vaše město řízeno, aby bylo úspěšně vysokou kvalitou života a dostatečných ekonomických příležitostí?

Propojenost: Je vaše město regionálně a globálně propojeno co se týká veřejné infrastruktury, dopravy a toku talentů?

Výjimečnost a inspirovatelnost: Jak umíte využít jedinečné vlastnosti města k odlišení se od jiných měst, která také chtějí přitáhnout pozornost firem, cizinců, turistů a talentů? Posilujete specifickou identitu města v myslí občanů, návštěvníků, firem a investorů?

Růst: Je vaše město atraktivní pro cizince, turisty, globálně mobilní talenty, kapitálové investory a hlavní nadnárodní společnosti? Hodnotíte aktivity podporující růst města?
<https://www.mercer.com/newsroom/2019-quality-of-living-survey.html>

V českém prostředí podobné hodnocení sestavila firma Deloitte: obce v datech. Toto hodnocení používá indexy s různou váhou sdružené do třech oblastí: Zdraví a životní prostředí, Materiální zabezpečení a vzdělání a Vztahy a služby. Výhoda českého hodnocení je kromě české lokalizace též orientace i na malá a střední města, což mezinárodní hodnocení neumožňují. Na druhou stranu je u mezinárodních hodnocení zajímavý důraz na aktivitu samotného města. Také se v nich na rozdíl od českého objevují indexy, které se týkají kvality prostředí, byť není zřejmé, na čem se zakládají. Ve

všech hodnoceních se objevují i indexy určité danosti místa kde město leží (přírodní okolí, vztah ke státní infrastruktuře), které má samotné město omezené možnosti měnit. Takové nepovažují za ukazatele kvality péče o vystavěné prostředí.

Jednotlivé indexy jsou:

praktických lékařů, dětských lékařů, dojezdu do nemocnice, lékáren, průměrné délky života, znečištění ovzduší, znečišťovatelů, chráněných území, nezaměstnanosti, nabídky pracovních míst na pracovních portálech, nabídky pracovních míst na Úřadu práce, finanční dostupnosti bydlení, hmotné nouze, exekucí, kapacity mateřských škol, kapacity základních škol, kvalitních středních škol, supermarketů, bankomatů, restaurací, kin, silniční sítě, železniční dopravy, sounáležitosti, zájmu o obecní a krajské volby, dopravní nehodovosti, hazardu, stěhování mladých, přírůstku obyvatelstva
<https://www.obcevdtech.cz/>

Velmi zajímavou metodiku v této oblasti aktuálně vyvíjí Estonsko. Ministerstvo financí a Ministerstvo kultury Estonska nechali v letech 2020-2021 zpracovat studii *"Možnosti zlepšení metodiky hodnocení spokojenosti s prostředím a využití dat při usměrňování udržitelného rozvoje"*. Během studie byla vyvinuta metodika hodnocení spokojenosti s prostředím, ta byla pilotována a byly předloženy návrhy na organizaci sběru dat a jejich propojení s tvorbou politik. Byla také vypracována revidovaná metodika LCA a vytvořen manuál jejího použití. Metodika narazila na základní skutečnost, že spokojenost s prostředím je vícerozměrný pojem, pro který v praxi neexistuje jednoznačně přijatelná definice. Teoretický rámec pilotované metodiky vyšel ze zásady, že spokojenost s prostředím, obyvatelnost, kvalita života a další důležité atributy jsou založeny na vztahu mezi lidmi a jejich prostředím. Prostor je definováno široce a zahrnuje vystavěné fyzické prostředí, prostředí bydlení a vnímané prostředí související se socioekonomickými charakteristikami respondenta. Dotazník spokojenosti vycházel z *Cílů udržitelného rozvoje OSN* a z informací získaných z rozhovorů. Šetření zahrnovalo veřejné služby, infrastrukturu, zeleň, místo a lokalitu bydliště, jeho okolí, sousedství a vnímanou bezpečnost prostředí. Pozornost byla věnována socioekonomickému zázemí respondenta, jeho zdraví, sebeúctě a sebepojetí. Zaměřilo se také na mobilitu a cestování a na účast respondenta na prostorových rozhodnutích o prostředí a na jeho prostorovou zkušenost. Metodika byla pilotována v letech 2020-2021. Během pilotního průzkumu byly shromážděny odpovědi od 1162 obyvatel, které byly použity k ověření vhodnosti vylepšené metodiky.

Hlavní politická doporučení studie jsou:

- Zkoumat spokojenost s prostředím ve více dimenzích (s přihlédnutím k sociálním, ekonomickým a environmentálním faktorům) a kontextuálně (např. venkov nebo město) a využít výsledky průzkumu ke sledování celostátně relevantních otázek.
- Kde je to možné přejít k monitorování spokojenosti založenému na datech a zkoumat základní kvalitu života na základě sekundárních údajů z registrů.
- Upřednostnit výzkum vnímání marginalizovaných a nejvíce postižených sociálních skupin v klíčových oblastech, jako je dostupnost a bezpečnost.
- Dosažení meziodvětvových cílů vyžaduje společnou dohodu mezi osobami s rozhodovací pravomocí a koordinované metriky.

- Pokračovat ve využívání výzkumu jako nástroje pro zvyšování povědomí a budování politické vůle.
- Hledat mezinárodní partnery pro výzkum s cílem porovnat výsledky a způsoby jejich zlepšení.

Zajímavé v této studii je i úvodní shrnutí obdobných nástrojů měření a srovnávání. Jmenován je australský Urban Liveability Index a finský Barometr obyvatel. Metodiku poskytla Veronika Vald-Siska, vedoucí oddělení Bydlení na Ministerstvu financí.

8.3 Desk research: Prvotní výběr měst a obcí

Pro sběr dat, která se vztahují k práci městského/obecního architekta jsem zvolil několik zdrojů.

A.

Města/obce jsou v základu filtrována dle počtu obyvatel dle údaje ČSÚ 2019 a to v rozmezí 1 000 až 50 000 obyvatel.

B.

Sledoval jsem u nich:

- existence a forma městského architekta (zdroj databáze ČKA)
- počet architektonických soutěží celkově a podle let od roku 1992 a počet realizací z nich (zdroj databáze ČKA).
- pořadí v hodnocení Obce v datech (zdroj www.obcevdtech.cz)
- zapojení se do Dne architektury (zdroj o.p.s Kruh)
- ocenění v soutěži Grand Prix architektů po jednotlivých ročnících (zdroj Obec architektů a časopis Architekt)
- ocenění v ceně Česká cena za architekturu (zdroj web ČCZA)

U počtu architektonických soutěží na počet obyvatel (podmínkou jsou aspoň 2 architektonické soutěže, aby nebyly výrazně zvýhodněny nejmenší obce) je mezi prvními 20 obcemi/městy (Hostomice, **Libeznice**, Břidličná, Horažďovice, Planá, Lázně Bělohrad, Velešín, Psáry, Planá nad Lužnicí, **Vodňany**, **Písek**, Starý Plzenec, **Litomyšl**, **Semily**, **Jičín**, **Úvaly**, Sušice, **Dobříš**, **Říčany**, Prachatice) 9 s městskými architekty.

Mezi prvními 20 nejvýše umístěnými malými a středními městy v hodnocení „Obce v datech“ (**Říčany**, **Hustopeče**, **Černošice**, **Brandýs nad Labem/Stará Boleslav**, Židlochovice, Beroun, **Šlapanice**, **Litomyšl**, **Turnov**, **Žamberk**, Rosice, Slavkov u Brna, Havlíčkův Brod, Přeštice, **Třeboň**, **Benešov**, Rokycany, Blovice, Kuřim, **Vyškov**) má 12 městského architekta.

Mezi 20 obcemi a městy nejčastěji zapojenými do akce Den architektury (**Jablonec nad Nisou**, **Nymburk**, **Litoměřice**, Beroun, **Roudnice nad Labem**, **Mnichovo Hradiště**, **Černošice**, **Prerov**, **Kolín**, **Písek**, **Strakonice**, Valašské Meziříčí, Jaroměř, **Vysoké Mýto**, **Bystřice pod Hostýnem**, Volyně, Český Dub, Teplice, **Znojmo**, **Mělník**) má 14 městského architekta.

Ze 7 měst a obcí oceněných hlavní cenou Grand Prix architektů za veřejnou stavbu (**Benešov**, **Český Krumlov**, **Litomyšl**, Příbor, **Libeznice**, Rudník, Kobylí) mají 4 městského/obecního architekta.

Ze třech malých měst a obcí oceněných v České ceně za architekturu za veřejnou stavbu (**Litomyšl**, **Dolní Břežany** a Kunčice pod Ondřejníkem) mají dvě městského/obecního architekta.

Je tedy možné vysledovat koincidenci mezi existencí MA a externím hodnocením města.

C.

S ohledem na aktivitu konkrétních měst a jejich charakteristiku (pro dostatečnou různost) jsem u 31 českých měst a obcí zjišťoval existenci MA, rozsah jeho práce, formální zařazení i důvody k jeho neexistenci. Dle předpokladu, není jeden způsob výkonu MA. Naopak se velmi liší. Je to dané nejen rozdílností měst a jejich situace, ale i malým přenosem zkušeností s funkcí MA mezi městy. Ta tak často tuto funkci ustavila zcela samostatně, a i její vývoj byl velmi individuální bez zohlednění zkušeností odjinud. Ustavení MA je většinou nedávné, v některých případech MA oficiálně ustaven není a jeho funkce je neoficiální. Vzhledem k častým změnám politických reprezentací se dají obtížně dohledat důvody ustavení. Často je vznik funkce postupný s tím, že část politické reprezentace dojde k poznání vhodnosti jeho zřízení. Výběr je často neformální s postupným přerodem do formální podoby. Až v poslední době se dává přednost výběrovým řízením (i díky podpoře a vzoru ČKA). Mezi MA jsou letití rekordmani (Litomyšl, Písek), ale občas dochází i ke střídání (Chrudim, Mnichovo Hradiště). Někde byl ustaven, zanikl a po čase byl znovuustaven (Český Krumlov). Většina je jich ve funkci poměrně krátkou dobu s obtížným dokladem výsledků jako tomu je u měst s delší historií MA. Příklady z analyzovaných měst hovoří o interních i externích MA, kteří mají i různá místa ve struktuře úřadu. Často jsou podřízeni přímo starostovi nebo místostarostovi, někdy jsou přiřazeni k odboru rozvoje, či stavebnímu oboru (viz též databáze ČKA a proběhlé ankety Výčet zkoumaných měst a obcí: Bečov nad Teplou, Benešov, Český Brod, Český Krumlov, Děčín, Heřmanův Městec, Hostomice, Hranice na Moravě, Chrudim, Jičín, Jablonné nad Orlicí, Kadaň, Klatovy, Kolín, Litomyšl, Líbeznice, Mariánské Lázně, Mnichovo Hradiště, Nepomuk, Písek, Přerov, Rožnov pod Radhoštěm, Řevnice, Semily, Středokluky, Šlapanice, Tábor, Třebíč, Tuchoměřice, Žamberk, Žďár nad Sázavou

9 obcí nemá MA (z toho 4 má neformálního MA),
4 mají interního MA a 18 má externího MA

3x je řazen mimo obory přímo pod starostou, 1x je řazen mimo obory pod tajemníkem, 4x je pod odborem územního plánování a rozvoje, 1x pod oborem výstavby a územního plánování, 1x pod odborem koncepce a strategického rozvoje a 11x není zařazení známo (stav 20.7.2018)

Základem činnosti MA jsou expertní posudky za samosprávu k městským i soukromým stavebním akcím. Ne všude spolupracují na strategiích města. Většinou umí organizovat architektonické soutěže a výběry pomocí paralelních zadání. Často se účastní komisí rozvoje a píšou články do místního tisku, kromě toho se ale osvětě a participaci nevěnují. Často též zpracovávají drobnější, ale i větší projekty pro města. Náplň práce se vyvíjí a velmi záleží na vlastní iniciativě MA a jeho vztahu s vedením města. Dle reakcí dotazovaných komunálních politiků (Rožnov pod Radhoštěm, Řevnice, Semily, Středokluky) se zdá, že zkušenost s prací MA je veskrze pozitivní, byť právě díky neexistenci srovnání mezi městy je to obtížně hodnotitelné. Zmíněná města neuvažují o zrušení této funkce. MA převážně pracuje jen pro město, jakkoliv se objevují i možnosti nabídnout jej širšímu okolí města (Česká Kamenice) nebo se tak děje (Vysoké Mýto). V převážné většině měst se dá spíše říci, že potenciál MA není plně využit. Málokterý MA organizuje architektonické soutěže, iniciuje územní studie a generely, regulaci reklamy, výtvarné intervence či participaci k tématu městského

prostředí a účastní se na osvětě k tématu kvality prostředí směrem k občanům města (k získání jejich zájmu a angažovanosti).

Pokud je možné určité shrnující doporučení pak je podstatné, aby byl MA přímo navázán na politické vedení a měl jeho podporu. Zároveň by neměl být zahlcován administrací a věnovat se spíše koncepčním úkolům. Podstatné je, aby neztratil elán a byl ve svém městě inovátorem a iniciátorem.

Zajímavou informací byly odpovědi na téma získávání zpětné vazby z práce městského architekta. Městský architekt v Děčíně, Kolíně a Žďáru nad Sázavou se shodli v potenciálu sociálních sítí jako indikátoru bohatosti a kultivovanosti kulturního života, stejně jako indikátoru prosperity města (ve smyslu jak elementární, nebo naopak okrajové problémy jsou předmětem společenské debaty). Při riziku hlasitých, ale asociálních, kritiků na sociálních sítí je tak důležitější počet a kvalita různých sdružení a zájmových skupin v rámci města.

8.4.1 První série rozhovorů s městskými architekty vybraných měst

Na základě desk researche jsem oslovil k anketním rozhovorům vybrané MA s předem připravenými dotazy.

Odpovědi jsem získal z Benešova, Českého Brodu, Českého Krumlova, Děčína, Heřmanova Městce, Nepomuku (místostarosta), Jablonného nad Orlicí, Jičína, Klatov, Přerova, Rožnova pod Radhoštěm, Řevnic (místostarosta), Semil, Tábora, Třebíče, Tuchoměřic (místostarosta) a Žďáru nad Sázavou. Otázky jsou řazeny do témat dle textu Architektura pro komunální volby (viz příloha 8.1.3) doplněného o dotazy k časovým intervalům politiků a městských architektů a také meziměstské spolupráci včetně přeshraniční (partnerská města). Z reakcí je zřejmé sdílení témat mezi malými a středními městy – územní plán, strategický plán, správa majetku. Malý zájem o téma osvěty veřejnosti a také významná závislost MA na komunálních politicích. Ukázala se i specifická interního městského architekta na plný úvazek (Jičín).

Ve výběru jsou zastoupena města i obce s dlouhou tradicí MA (Písek, Litomyšl, Litoměřice, Dolní Břežany, Jablonné nad Orlicí, Klatovy). Města s přerušenu tradicí (Český Krumlov, Třebíč), Většinou se jedná o externí odborníky, ale jsou zde i dvě města s interními MA (Písek, Jičín). Zastoupena jsou města při horní hranici (Děčín) i obce při spodní hranici (Středokluky, Jablonné, Dolní Břežany). Jsou zde města na periferii vnější (Klatovy, Červený Kostelec, Jablonné nad Orlicí, Rožnov pod Radhoštěm) i vnitřní (Žďár nad Sázavou, Semily) stejně jako města a obce v těsné blízkosti velkých měst (Dolní Břežany, Středokluky, Říčany, Šlapanice). Zastoupeni jsou městští architekti i architektky. V seznamu je převaha měst s historickým dědictvím, což může být způsobeno větším vědomím architektonických a urbanistických hodnot a z toho vyplývající zvýšené péče o ně. Výjimkou jsou snad Semily, které nemají významné historické památky. Typicky průmyslové město ale v seznamu není. Snad je okolností i to, že většina průmyslových měst v ČR má více jak 50 000 obyvatel a jak výše konstatováno málo kvalitní prostředí nemotivuje k péči o něj.

Dále jsou vybrané rozhovory:

8.4.1.1 Anketa mezi městskými architekty

→ Klatovy, MA Eva Kovaříková
Vybrané odpovědi z 17.06.2017

Strategický plán

Klatovy mají "Strategický plán rozvoje města Klatov 2017 – 2025 s výhledem do roku 2030". Zohledňuje rozpočet města i „strategii“ investic - Rozpočtový výhled města Klatovy 2017 – 2021. Strategie stanovuje 5 specifických cílů - tématických okruhů, k dosažení strategického cíle. Jenž jsou pojmenovány:

- Život v Klatovech (bydlení, veřejný prostor, životní prostředí, technická infrastruktura)
- Dostupné město krátkých vzdáleností (doprava a dostupnost – vnitřní, vnější doprava)
- Prosperující město (vzdělání, podnikání a inovace, národní a mezinárodní spolupráce)
- Soudržné město (sociální služby, zdravotnictví, bezpečnost)
- Atraktivní a přitažlivé Klatovy (kultura a historický odkaz města, cestovní ruch, sport a volnočas. aktivity,

Jako městská architektka jsem se účastnila řízeného strukturovaného rozhovoru při jeho zpracování.

Územní plán

Klatovy mají od roku 1989 třetí ÚP z roku 2016. Zpracovatelem je ateliér Aulík Fišer architekti, s.r.o, vybraný na základě urbanistické soutěže o návrh. Ve věci pořízení územního plánu byla vytvořena pracovní skupina. Složení: určený zastupitel ve věci ÚP místostarosta, vedoucí příslušných odborů: Odbor výstavby a územního plánování, Odbor rozvoje města, Odbor hospodářský, Odbor životního prostředí a městská architektka. Analytická i návrhová část UP byla s pracovní skupinou pravidelně konzultována, městská architektka i vedoucí Odboru výstavby byli přítomní i při terénních průzkumech. Výsledky a závěry byly prezentovány Radě města a Zastupitelstvu. Pravidelně byla veřejnost informována o aktuálním stavu zpracování UP v místních periodikách, Klatovském zpravodaji a na www. stránkách města. Při samotném návrhu byla velká pozornost věnována určení hranice zastavitelného území Klatov i přidružených obcí ve správním území, definici sídla a krajiny, jejich obrazu a vzájemného vztahu, struktury sídla.

Hlavní principy Návrhu ÚP byly zpracovatelem prezentovány na zastupitelstvu města, dále na veřejném projednání. Strategický plán se odkazuje na územní plán. ÚP vymezuje 26 ploch, pro které je jejich uvažované využití, či změna využití oproti dnešnímu stavu podmíněna vypracováním územní studii. Město Klatovy připravilo časový plán pro zpracování jednotlivých studií. Koncem roku 2016 město Klatovy vypsalo zadávací řízení na 5 územních studií – podlimitní veřejná zakázka na služby. Zpracovatelé byli vybráni na základě 3 hodnotících kritérií: výše nabídkové ceny, portfolio, popis způsobu realizace zakázky. UP obsahuje urbanistickou koncepci města.

PL: Věnuje se UP vytipování míst pro architektonické soutěže?

Ano, vymezuje stavby, soubory staveb a areály, pro které bude výběr nejvhodnějšího návrhu předmětem architektonické soutěže.

PL: Jakou úlohu v UP má městských architekt?

Příprava zadání urbanistické soutěže o návrh, konzultace a spoluúčast při průzkumech a analýzách, konzultace při tvorbě Návrhu, implementace územního plánu, tvorba konkretizovaného zadání pro územní studie.

PL: Jak se UP věnuje krajině okolo města a spojení města s krajinou?

Propojenost krajiny a města je jeden ze základních principů návrhu. Koncepce krajiny viz grafická část ÚP: Schéma vztahu města a krajiny. UP je spojen s pozemkovými úpravami.

Správa městského majetku

Město má aktualizovaný Zásobník projektů - seznam projektových záměrů města nově aktualizovaný dle témat Strategického plánu.

PL: Je nějakým způsobem správa vizualizovaná pro politiky a pro veřejnost?

Informace o výsledcích hospodaření města s městským majetkem je podávána v rámci prezentace rozpočtu města a rozpočtových opatření při zasedání Zastupitelstva města.

PL: Jakou úlohu má ve správě městského majetku městský architekt?

Konzultace předložených záměrů, pomoc při zadání a hledání nové náplně pro nevyužitě budovy, nevyhovující prostranství atd, pokud je MA přizván.

PL: Mají Klatovy mapu nevyužívaných městských pozemků a objektů?**Jakou s nimi mají strategii?**

Nemám informace, spíše ne.

Konkrétní projekty**PL: Jaká jsou specifická témata v Klatovech? Řeka, brownfield, doprava, nemocnice, veřejný prostor, sídliště, krajina,...? Jak se k nim přistupuje?**

Základní témata jsou pojmenována a zapracována v rámci urbanistické koncepce UP. Jejich ochrana a rozvoj tvoří základní nosné pilíře budoucího rozvoje Klatov.

Historické jádro – základ panoramatu města, jeho struktury a organizace. S tím je spojená otázka organizace a nové koncepce dopravy ve městě a aktualizace generelu dopravy. Téma je součástí ÚS.

Město a krajina – poloha Klatov v krajině a její reliéf – land art homolí obklopující město. UP klade důraz na ochranu těchto prvků městské krajiny a za pomoci městských zelených radiál tyto prvky dále rozvíjí a doplňuje.

Drnový potok – linie Drnového potoka navazující na meandry Úhlavy – biokoridor procházející městem od severu k jihu – rekreačně společenský potenciál města. Území je součástí ÚS..

Příklad dalších témat:

Jezuitský seminář – náplň a koncept jezuitského komplexu

Křesťanský vrch – revitalizace městského lesoparku, obnova křížové cesty

Objekt bývalé porodnice – hledání náplně a financí

Částečně opuštěný areál bývalé nemocnice

Areál bývalých kasáren - řeší ÚS.

Městské parky, jejich obnova a oživení – řešeno individuálně, zpracován základní koncept náplně městských parků

Transformační zóna města – řeší ÚS.

Veřejný prostor – řeší ÚS, spolupráce s GKK

PL: Existují generely např. veřejných prostorů vč. zeleně a napojení do krajiny, dopravy,...? Nebo jiné strategické dokumenty – Manuály? Jaká je úloha MA? Jak vznikla zadání k ÚS při práci na UP?

Generely, strategické dokumenty:

Jejich pořízení a následná implementace je v kompetenci příslušných odborů města, resp. jejich vedoucích. Pro daný dokument vznikne pracovní skupina, která se podílí na přípravě zadání a konzultuje práce na dokumentu. Dokument je prezentován Radě města a Zastupitelstvu města. Městská architektka se spolupodílí na přípravě zadání a následných konzultacích, pokud je přizvána do pracovní skupiny.

Technické služby města Klatov, správce zeleně: Generel zeleně v Klatovech.

Bude aktualizován dle UP.

Odbor hospodářský: Generel dopravního řešení Města Klatov a obce Luby u Klatov.

Bude aktualizován dle UP. Audit dopravy v klidu.

Odbor rozvoje města: Regenerace panelového sídliště pod Hůrkou.

Program regenerace městské památkové zóny. Strategický plán města Klatovy 2017 – 2025.

Územní studie

Zadání pro ÚS při práci na ÚP vznikla ve spolupráci zpracovatele územního plánu a pracovní skupiny pro územní plán. Město Klatovy následně zpracovalo Pravidla pro přijímání návrhů a pořizování územních studií v Klatovech a jejich spádových obcí a seznam: Doporučený postup pro zadávání ÚS dle priorit města Klatovy. Pro konkrétní zadávací řízení jednotlivých ÚS zadaných v roce 2016, město vytvořilo pracovní skupinu, jejím úkolem bylo konkretizovat zadání jednotlivých ÚS – úkol městské architektky, stanovit parametry hodnocení výběru zpracovatele.

Dotace

PI: Jaká je úloha městského architekta?

Příprava zadání, pokud je MA přizván. Popřípadě pouze vyjádření MA, k již předloženému záměru, pokud vyjádření požaduje SÚ.

Výtvarné intervence

PL: Mají Klatovy zájem o výtvarné intervence ve veřejných budovách a prostoru? Jak k nim přistupují? Jak vybíráte jejich autory?

Zájem se snad začíná postupně zvětšovat. Aktuálně se připravuje koncept instalací současného umění do veřejného prostoru města ve spolupráci města Klatovy a GKK. Město pracuje na přípravě soutěže architektonicko-výtvarný návrh Pomníku padlým 1. SV.

PL: Co se podařilo od roku 1989?

Instalace soch, pomníků a pamětních desek ve veřejném prostoru, pavilon skla PASK. V rámci veřejné budovy - instalace nástěnného reliéfu do přístavby plaveckého bazénu.

PL: Uvažujete o povinném procentu na výtvarné intervence u veřejných zakázek?

Pokud mohu mluvit za sebe, tak rozhodně ano.

Politické vedení města s danou možností seznamuji.

PL: Jakou úlohu hraje ve výtvarných intervencích MA?

Připravuje analýzy území, možnosti zadání a umístění dle povahy záměru.

Dodává přehled referenční projektů, je nápomocný při přípravě zadání, nebo zadání přímo vytváří. Zajišťuje osvětu dané problematice.

Regulace reklamy**PL: Máte nějaký způsob regulace reklamy nebo o něm uvažujete?****Jakou úlohu hraje MA?**

Snaha o regulaci reklamy je zakotvena v ÚP.

MA píše vyjádření k předloženým záměrům.

Veřejné zakázky**PL: Jakým způsobem vybíráte architekty veřejných investic?****Jakou úlohu u veřejných zakázek hraje městský architekt?**

U zakázek malého rozsahu je volen přímý výběr. U ostatních dle ZZVZ.

Jednou byla použita soutěž o návrh. MA ve spolupráci s ORM připravila:

Urbanistickou soutěž o návrh na ÚP. Výběr zpracovatele, nastavení kritérií i následná spolupráce je hodnocena ze strany města kladně. Kritéria byla nastavena v % – kvalita návrhu, cenová nabídka a osobní pohovor. Podlimitní veřejná zakázka na zpracování ÚS, cíl byl nastavit kritéria s důrazem na zajištění kvality služeb. Kritéria byla zvolena: portfolio, cenová nabídka, způsob realizace zakázky. Přestože město nastavilo základní členění kritérií dle metodické příručky MMR i dle ZVZ, za účelem získat kvalitního partnera, potýkalo se z velkými problémy, co se vlastního hodnocení jednotlivých kritérií týče. Ve snaze nalézt správný postup a transparentní způsob hodnocení jednotlivých hledisek oslovilo MMR, CRR, CKA. Odpověď nepřišla.

Za jediný akceptovatelný způsob hodnocení kritérií ze strany právnický města a ORM Klatovy bylo zvoleno hodnocení kvality pomocí kvantitativních ukazatelů.

Tento způsob není optimální a musel narazit na svá úskalí.

Na základě získané zkušenosti z daných výběrových řízení je nutno říci, že účast ateliérů v soutěžích je v současné době velmi malá. Ve shodě se ZVZ je pro možnost výběru zpracovatele v soutěžích skoro nezbytné předem upozornit ateliéry ohledně zveřejnění výzvy. Město Klatovy oslovilo 5 uchazečů dle ZVZ a tento krok se rozhodně vyplatil. Na základě výběrového řízení město Klatovy získalo na jednu ze zadaných studií zahraničního zpracovatele. Tento krok se i přes otevřený evropský prostor nakonec ukázal jako velmi problematický vzhledem k dodání dokumentů potřebných pro uzavření smlouvy, resp. podání žádosti o dotační titul. Samo CRR doplnilo seznam dokumentů a příslušných prohlášení, nutných k podání dotace zahraničním klientem, až po reálně možnosti dotační titul obdržet. Závěrem: Spolupráce se zahraničním klientem napřímo zdá se v našich podmínkách nereálná. Způsob výběru zpracovatele na základě kvalitativního kritéria, jiným způsobem než-li arch. soutěží, připomíná v současné podobě spíše akademickou úlohu. Ve snaze najít vhodné řešení město stále naráží na nezodpovězené otázky, jak po stránce právní, tak po stránce transparentnosti vzhledem k ZVZ a proto se město bohužel přiklání opět ke kritériu kvalitu nehledající.

MA zpracovává zadání či spolupracuje na zadání, pokud je přizvána, popřípadě je součástí hodnotitelské komise, či poroty.

Městský architekt

MA je v Klatovech od roku 1997. První byl do roku 2009. Druhý je doposud. Byl vybrán v klasickém výběrovém řízení, součástí bylo CV, motivační dopis a osobní pohovor před Radou města. Pozice městského architekta v Klatovech spadá přímo pod starostu města. MA je externí poradce, který je účastný vždy 1. a 3. pondělí v měsíci – práce pouze na 2 dny / měsíc. Pozice městského architekta v Klatovech je stanovena na dobu neurčitou. Náplň práce obecně vychází z požadavků jednotlivých odborů a SÚ. MA píše vyjádření k předloženým záměrům města a soukromých investorů. Přesná náplň není dále specifikována. Hodinová náročnost se v poslední době značně zvyšuje, důvodem je větší konzultace ze strany vedení města. MA pomáhá s přípravou koncepce a vlastním zadáním nových záměrů, arch. soutěží, přípravou projektových záměrů – včetně participací. Pro Klatovy jsme nově nastavili pravidelné konzultace MA a starosty, s cílem představitele města více seznámit s prací MA, předkládat výsledky práce, nové poznatky, doporučení, obecně více komunikovat o městě. Vlastní aktivita MA: nové záměry, koncepce, analýzy, osvěta, arch. soutěže, edice, atd.. Spolupráce je obecně velmi závislá na vůli politiků věci konzultovat, společně připravovat a na vzájemné důvěře.

Zapojení občanů

PL: Jak probíhá komunikace s občany ve věci péče o fyzické prostředí města a okolí? Specializuje se někdo na mediaci a participaci? Věnuje se jí průběžně, nebo po projektech?

Zkušenost a zájem ze strany města byl zatím velmi malý, nutno však říci, že v posledních letech se počet setkání zvyšuje. Pravidelné setkání s občany je úkolem projektu „Zdravé město“: fórum s občany, kde jsou diskutována vybraná témata. Veřejnost je dále pravidelně informována přes Klatovský zpravodaj – měsíčník, www. stránky města, nové facebookové stránky města. Participace je řešena hlavně po projektech – Křesťanský vrch, Strategický plán, Územní plán. Přednášky pořádá město, GKK a MA. Veřejná setkání prezentující výsledky arch. soutěže a spolupráci města se školami zajišťuje úřad a MA.

PL: Jak je město strukturováno? Má svoje čtvrtě s jasnou neformální reprezentací? Máte spolky? Jak se zapojují v tématu péče o fyzické prostředí města a krajiny?

Město Klatovy se zapojuje jako celek, byť je rozděleno na V čtvrtí, zvláště vystupují přidružené obce. Jednotlivé místní spolky jednají přímo s radnicí. Témata spolků např: Klatovské katakomby: přednášky, koncerty, výstavy, kulturní činnost. Spolek Ratolest: téma vydělávání, snaha o inovativní přístup na ZS. Klub přítel Klatovska: historie místa, přednášky. Okrašlovací spolek: péče o veřejný prostor města, klavír na ulici, poezio-mat. Spolek Beseda: přednášky. Sportovní spolky. Klub českých turistů: procházky, projížďky.

Vzdělávání veřejnosti

PL: Jak se věnujete vzdělávání veřejnosti v tématu péče o fyzické prostředí města? Jak je motivujete k zájmu o téma a pocitu spoluodpovědnosti?

Probíhá spolupráce města a GKK, cyklus přednášek o veřejném prostoru, cyklus přednášek „Dialogy s historií“, příprava přednášek k územním studiím prezentovaná zpracovateli. Konají se veřejné setkání nad řešením palčivých míst ze zásobníku záměrů. Příklad Křesťanský vrch: veřejné setkání, prezentace analýzy stávajícího stavu, diskuse o možném využití lesoparku, možnosti, příležitosti, hrozby, veřejná anketa. Veřejné set-

kání s občany nad výsledky architektonických soutěží, informace o návrzích v místních periodikách. Díky spoluúčasti města Klatov a vysokých škol zaměřených na architekturu probíhá prověření bolavých míst. Zpracovaný pohled studentů na nedořešená, bolavá místa v Klatovech je prezentován v rámci veřejných přednášek. Studenti zde prezentují výsledky svých semestrálních prací obyvatelům a vedení města. Například téma „Ideální Klatovy“. Prezentace pomocí přednášek proběhla v rámci nedořešených městských prostor např. jezuitský refektář. Proběhl architektonický workshop 10x10 – snaha vytvořit zásobník nápadů a podnětů, veřejná prezentace, zapojení obyvatel do hledání, uvědomění si, bolavých míst. Snaha ukázat náplň práce architekta. Vychází edice „Kouzelnou krajinou Klatovska“. Prostřednictvím navržených tras (pro pěší a turisty) se edice snaží upozornit a navést na citlivé propojení přírodního prostoru prvky, jež jsou vloženy člověkem.

PL: Jaká je spolupráce s MŠ, ZŠ a SŠ? Jaká se seniorskými organizacemi či zájmovými spolky?

Spolupráce MŠ a města Klatovy probíhá při architektonickém workshopu.

8.4.1.2 Anketa mezi městskými architekty

→ Rožnov pod Radhoštěm, MA Jan Horký
Vybrané odpovědi z 1.9.2017

Strategický plán

PL: Z jakého roku je aktuální verze Strategického plánu města?

Z roku 2017, město jej zpracovávalo samo.

PL: Je propojen s plánem investic? Vytipovává místa pro architektonické soutěže?

Aktuální akční plán ano. Nemá mapovou část. Architektonickým soutěžím se nevěnuje.

PL: Jak je vnímán veřejností?

Nemáme relevantní data, ale domnívám se, že většina občanů netuší, že nějaký strategický plán existuje

PL: Jakou úlohu v něm má městských architekt?

Žádnou

Územní plán

Aktuální územní plán je z roku 2017.

PL: Byly některé lokality ve městě prověřeny územními studii?

Jak byli vybíráni zpracovatelé?

Ano, některé se ještě zpracovávají. Zhotovitelé byli vybráni v poptávkovém řízení s kritériem cena.

PL: Věnuje se vytipování míst pro architektonické soutěže?

Ne

PL: Jak je vnímán veřejností? Jak politiky?

Nemám data k vnímání veřejností, ti, kterých se týká, jej na svých pozemcích (především rozvojových) znají. Politici většinou tuší, že existuje a omezuje či umožňuje výstavbu.

PL: Jakou úlohu v něm má městských architekt?

Konzultuje návrhy změn.

PL: Je spojen s pozemkovými úpravami?

Ne, pouze v rovině biokoridorů a biocenter.

Správa městského majetku

PL: Jakou úlohu má ve správě městského majetku městský architekt?

Konzultuje záměry a investice

PL: Má Rožnov mapu nevyužívaných městských pozemků a objektů?

Ne, nebo nevím.

Konkrétní projekty

PL: Jaká jsou specifická témata v Rožnově? Existují generely nebo jiné strategické dokumenty, manuály? Kdo a jak je vytipovává, jak se diskutují s veřejností a politiky a kdo je řeší a jak je vybírán? Jaká je úloha městského architekta?

Nyní jsou to dvě velké stavby: knihovna a kulturní centrum. Pochopitelně pak jako všude údržba komunikací a chodníků, cyklooprava, regenerace sídlišť. Existuje generel dopravy, zeleně a bude i „koncepte zateplování na ulici Kulturní“ – poslední sídliště, které ještě nebylo z pohledově exponované strany příliš přebarveno. Témata určuje rada města směřováním investic, jmenované dvě velké stavby jsou na delší běh, než je jedno volební období. Řeší se investice i provoz, obě stavby budou např. v pasivním standardu. Městský architekt je pravidelně konzultuje a připravoval soutěž.

Dotace

PL: Jakou máte zkušenost s dotacemi týkajícími se prostředí města? Jaké od roku 1989 získaly a jak je hodnoceno jejich využití? Ovlivňují dotace přípravu projektů? Jaká byla míra zapojení veřejnosti u dotačních projektů? Co byste v Rožnově u dotací uvítali? Jaká je úloha městského architekta?

Na dotace je speciální oddělení, běžně se s nimi pracuje. Nyní se investice jedou podle schváleného akčního plánu (součást strategického plánu) a je v něm kalkulováno s jistým podílem dotací. Dotační podmínky ovlivňují přípravu projektů, dělají se tak, aby „splnily podmínky.“ U dotací bychom uvítali dlouhodobost čerpání, nikoli krátký časový úsek na přihlášení připravených projektů. Městský architekt s dotacemi nepracuje.

Výtvarné intervence

PL: Má Rožnov zájem o výtvarné intervence ve veřejných budovách a prostoru? Jak vybíráte autory? Uvažujete o povinném procentu na výtvarné intervence u veřejných zakázek? Jakou úlohu hraje městský architekt?

Je prozatím ponecháno na tvůrcích budov kulturních institucí (knihovna, kulturní centrum), v jiném není řešeno. Soudobé umění je městu většinou věnováno darem. O povinném procentu na výtvarné intervence se neuvažuje a nejsou ve strategickém plánu. Městský architekt toto téma zatím neotevřel.

Regulace reklamy

PL: Máte nějaký způsob regulace reklamy? Jakou úlohu hraje městský architekt? Zpracovávají se pravidla pro umísťování reklamy, které má vytvořit městský architekt.

Veřejné zakázky

PL: Jakým způsobem vybíráte architekty veřejných investic? Existuje zpětná vazba z výběrových řízení? Jakou máte znalost architektonických soutěží? Kdo veřejné zakázky organizuje? Jakou úlohu u veřejných zakázek hraje městský architekt?

Obecně se vybírá „někdo s kulatým razítkem“, nikoli cíleně architekt, a to především na nejnižší cenu. U zakázek na veřejná prostranství a významnější stavby připravuje městský architekt podmínky a doporučuje rozdílné způsoby výběru autorů: ať již soutěží o návrh, nebo zadáním souběžných studií vybraným týmům na jedno téma. Příprava zakázek se děje ve spolupráci s odborem rozvoje a právníkem na veřejné zakázky.

Městský architekt

PL: Jak stará je pozice městského architekta v Rožnově? Jakým způsobem byli vybíráni? Jakou pozici má v rámci úřadu? Jaká je náplň práce? Mění se v čase?

Pracuje jen pro město, nebo pro celou ORP oblast? Je interní nebo externí? Kolik hodin týdně se průměrně práci MA věnuje? Je na dobu určitou nebo neurčitou? Organizuje architektonické soutěže? Věnuje se nebo spolupracuje při participaci? Věnuje se osvětě ohledně fyzického prostředí města. Koordinuje městské investice, nebo se k nim vyjadřuje?

Je přítomen u klíčových jednání k rozvoji města a stavebním zakázkám, tyto konzultuje, konzultuje záměry občanů, zpracovává vyjádření pro žadatele a na vyžádání i pro stavební úřad, připravuje zadání projektů, atd. V současné pozici jsem od května 2016, zařazený pod tajemníka úřadu. Dříve (nedokáži datovat) měl Rožnov také městské architekty, ale pod stavebním úřadem. Pracuji jen pro město, a to jako externista, maximálně 60 hodin měsíčně, průměrně 40-50 hodin, a to na dobu neurčitou. Připravuji osvětovou sérii článků do místního periodika a Den architektury. Městské investice nekoordinuji, ale projednávám. Přehled o grantech nemám.

8.4.1.3 Anketa mezi městskými architekty

→ Heřmanův Městec, MA Ondřej Teplý
Vybrané odpovědi z 18.10.2017

Strategický plán

PL: Mají Heřmanův Městec strategický plán?

Ne

Územní plán

Aktuální verze územního plánu je z roku 2013

PL: Byly některé lokality ve městě prověřeny územními studii? Jakým způsobem byli vybíráni jejich zpracovatelé a jak se výsledky používají?

O územních studiích nevím, jsou studie jen na konkrétní objekty

PL: Obsahuje urbanistickou koncepci města?

Nevím o žádné – zpracovávali jsem my před nástupem do funkce, ale spíše se jednalo o urbanistické rozborů města s koncepčním přesahem

PL: Věnuje se vytipování míst pro architektonické soutěže?

Ano – nyní ve změnách.

PL: Jak se sleduje jeho plnění a dochází k aktualizaci?

Aktualizace nyní, jsou nutné změny

PL: Jak je vnímán veřejností? Jak je srozumitelný?

Není vnímám, jen v problémových lokalitách – chaty rekreačních oblastí – je zde tlak na vytvoření bydlení

PL: Jak politiky? Kdo z politiků se mu věnuje?

Zatím nikdo se z politiků tomu cíleně nevěnoval, pokouším se do toho politiky vtahovat. Nyní je díky revizi a změnám trochu zájem ze strany starosty.

PL: Jakou úlohu v něm má městských architekt?

Právě seznámení s UP, možná jsem i nositelem koncepce rozvoje, hledám limity a cesty, podklady pro změny UP

PL: Jak se věnuje krajině okolo města a spojení města s krajinou?

Platný územní plán dle mého názoru je spíše vůči okolní krajině devastační. Byla zpracována koncepční dokumentace o krajině, vývoji jejích hodnot a možnostech, kterou je nyní potřeba doplnit a spíše seznámit politiky a lidi, že krajina je součástí města ...

Správa městského majetku

PL: Má Heřmanův Městec strategii péče o městský majetek?

Není žádná koncepce, odbor investiční každý rok předkládá bez koncepce návrhy na investice, dle toho jak co „hoří“ nebo je aktuální.

PL: Je nějakým způsobem vizualizovaná pro politiky a pro veřejnost?

Jsou prezentovány záměry v městských novinách „Leknín“

PL: Jakou úlohu má ve správě městského majetku městský architekt?

Konzultační a poradní, nyní se snažím vstoupit do procesu investičních záměrů na další rok

PL: Má Heřmanův Městec mapu nevyužívaných městských pozemků a objektů? Jakou s nimi mají strategii?

Nevím o žádné, nicméně mapu městských pozemků jsem městu zpracovával. Dle vyjádření odboru investic, je nemovitého majetku tak málo, že o všem vědí ...

PL: Jsou sledovány náklady na provoz a údržbu městských budov, komunikací, veřejných prostor a provozu MHD? Promítají se výsledky do další práce úřadu?

Ano, je snaha vybudovat např. Městskou kotelnu s využitím biomasy z lesů v majetku města

PL: Máte mapu katastru s vyznačením aktuálního majetku města a státu?

Ano – pouze města

PL: Byla po roce 1989 převaha investic do technické infrastruktury?

Co vše se z nich postavilo a co ještě se plánuje – chybí?

Investice za mého ani ne ročního působení je hlavně ve veřejném prostoru (komunikace, ulice, další je třeba sokolovna exteriér a interiér... úvaha o stavbě sportovního areálu). A jestli chybí? To je otázka.

Konkrétní projekty

PL: Jaká jsou specifická témata v Heřmanově Městci?

Hledáme témata ve městě, jedním z témat je voda, která je skrytá, a individuální bydlení, které má vymezené plochy, ale vše na soukromých pozemcích a nedostupné, velké téma je obnova hlavních náměstí. Zvláštním tématem jsou zahrádkářské osady a kolonie – tlak změny na bydlení.

PL: Jak se k nim přistupuje? Existují generely?

Na hlavní náměstí chceme prosadit soutěž a samozřejmě připravit generely vp a krajiny ... to ale bude mít ještě čas

PL: Nebo jiné strategické dokumenty – Manuály? Kdo a jak je vytipovává, jak se diskutují s veřejností a politiky a kdo je řeší a jak je k řešení vybírán?

To začínám řešit a rád bych seznamoval veřejnost – začínáme s přednáškami a neformálními setkáními

PL: Jaký mají vztah k volebnímu období? Jaká je úloha MA?

Zatím jsem nezpozoroval souvislost s volebním obdobím. Úlohu MA zatím hledám, ale jde o koncepční činnost o rozvoji a životě města, jeho struktury a urbanistických hodnotách. Jde o komunikaci s politiky a veřejností, kde by měl MA seznamovat lidi s urbanismem a architekturou včetně územního plánování.

Dotace

PL: Jakou má H. Městec zkušenost s dotacemi týkajícími se fyzické podoby města? Jaké od roku 1989 získaly a jak je hodnoceno jejich využití? Ovlivňují dotace přípravu projektů? Jaká byla míra zapojení veřejnosti u dotačních projektů? Co byste v H. Městci u dotací uvítali? Jaká je zpětná vazba od poskytovatele dotace a srovnání s jinými projekty z dotací v jiných městech? Jaká je úloha MA?

Zatím jsem jen byl seznámen s dotací na přesun autobusového nádraží. S dotacemi město pracuje, ale asi jako každé jiné ... když něco je tak po tom skočit – ale má-li to koncept či myšlenku nevím, trochu pochybuji. Určitě dotaci na veřejné prostory, architektonické studie a projekty. Mnohé dotace jsou vázány na města s nadřazenou působností – tou je Chrudim.

Výtvarné intervence

PL: Má Heřmanův Městec zájem o výtvarné intervence ve veřejných budovách a prostoru?

Kulturní život zde funguje a je podporován. Probíhal zde festival halapaš a vím, že tu byly i výtvarné intervence.

Regulace reklamy

PL: Máte nějaký způsob regulace reklamy nebo o něm uvažujete? Jakou úlohu hraje MA?

Regulaci reklamy jsem zatím neřešil. Ale určitě to bude tématem centrálních ploch města.

Veřejné zakázky

PL: Jakým způsobem vybíráte architekty veřejných investic? Jakou máte znalost architektonických soutěží? Jakou úlohu u veřejných zakázek hraje MA?

Toto mne čeká více v příštím roce. Zatím jen doporučuji dle mého (subjektivního) názoru slušné architektonické kanceláře. Snažím se, aby se dělaly soutěže o návrh. Seznamuji s možnostmi soutěžení.

Městský architekt

PL: Jak stará je pozice MA v H. Městci? Jakým způsobem byl vybírán? Jakou pozici má v rámci úřadu? Jaká je náplň jeho práce? Mění se v čase? Je interní nebo externí? Kolik hodin týdně se průměrně práci MA věnuje? Je na dobu určitou nebo neurčitou? Věnuje se nebo spolupracuje při participaci? Věnuje se osvětě ohledně fyzického prostředí města? Koordinuje městské investice, nebo se k nim vyjadřuje?

MA v Heřmanově Městci neexistoval. Rozhodnutí padlo po zakázce, kdy naše kancelář pro město zpracovávala koncepční dokumentaci. Na základě poznání města a dohody s vedením jsem se rozhodl po nabídce přijmout pozici MA jako externistu. Zatím na dobu určitou. Úloha je stále v definici a je nutné si místo najít, aby mělo smysl jak pro politiky, tak pro úředníky (investiční a stavení odbor).

Zapojení občanů

PL: Jak probíhá komunikace s občany ve věci péče o fyzické prostředí města a okolí? Máte spolky? Jaké a jak se zapojují v tématu péče o fyzické prostředí města a krajiny?

Jednou za 14 dní jsem v kanceláři na městě veřejnosti k dispozici a nyní jsem začal s veřejnými přednáškami. Účastním se případně osadních výborů a spolupracuji s nimi.

Vzdělávání veřejnosti

PL: Jak se věnujete vzdělávání veřejnosti v tématu péče o fyzické prostředí města?

Zatím jen přednášky.

Turismus

PL: Máte strategii turismu?

Není.

8.4.1.4 Anketa mezi městskými architekty

→ Jičín, MA Radek Jiránek
Vybrané odpovědi z 30. 9. 2017

Strategický plán

Jičín má první strategický plán z roku 2004.

PL: Jakým způsobem byl vybrán jeho zpracovatel?

Na základě referencí ve VŘ.

PL: Jak vznikl? Obsahuje i mapovou část?

Na společných jednáních zpracovatele a zástupců města, se zapojením stakeholderů, bez veřejnosti, bez participace, neobsahuje mapovou část.

PL: Obsahuje, nebo je propojen s plánem investic? Obsahuje strategii městských investic?

Ano.

PL: Obsahuje mapu majetku obce? Obsahuje strategii správy městského majetku?

Ne.

PL: Jakým způsobem se věnuje péči o fyzickou stránku města?

Podrobně se nevěnuje, obecně skrze jednotlivé projekty.

PL: Věnuje se vytipování míst pro architektonické soutěže?

Ano

PL: Jak se sleduje jeho plnění a dochází k aktualizaci?

Řeší členové akční skupiny.

PL: Jak je vnímán veřejností a politiky?

Neutrálně.

PL: Jakou úlohu v něm má městských architekt?

Konzultant, člen akční skupiny.

Územní plán

Jičín má druhý územní plán od roku 1989. Aktuální je z roku 2010.

PL: Jakým způsobem byl vybrán jeho zpracovatel?

Ve výběrovém řízení.

PL: Jak vznikl?

Na společných jednáních zpracovatele a zástupců města, se zapojením stakeholderů, se zapojením veřejnosti na projednání, bez participace.

PL: Jak je navázán na strategický plán?

Přes strategii investic.

PL: Byly některé lokality ve městě prověřeny územními studiiemi?

Jak byli vybíráni zpracovatelé?

Ano, vybrání byli ve výběrovém řízení, nebo v architektonické soutěži.

PL: Obsahuje urbanistickou koncepci města?

Vytipovává místa pro architektonické soutěže?

Ne.

PL: Jak je vnímán veřejností? Jak je srozumitelný?

Spíše ano.

PL: Jak politiky?

Pozitivně.

PL: Jakou úlohu v něm má městských architekt?

Konzultant, člen akční skupiny.

PL: Jak se věnuje krajině okolo města a spojení města s krajinou?

Na základě územně plánovacích podkladů.

PL: Je spojen s pozemkovými úpravami?

Není spojen.

Správa městského majetku

PL: Má Jičín strategii péče o městský majetek?

Ne.

PL: Jakou úlohu má ve správě městského majetku městský architekt?

Pouze doporučující, vyjadřuje se v případě prodeje, pokud je dotazován. Může nahlížet a vyjadřovat se k bodům RM a ZM.

PL: Má Jičín mapu nevyužívaných městských pozemků a objektů?

Máme, neaktualizovanou

PL: Jakou s nimi mají strategii?

Na základě mapy nevyužívaných pozemků došlo k záměru jejich prodeje.

PL: Podporují jejich alternativní využívání?

Ano.

PL: Jsou sledovány náklady na provoz a údržbu městských budov, komunikací, veřejných prostor a MHD? Promítají se výsledky do další práce úřadu?

Ano, v rámci hodnocení plnění rozpočtu.

PL: Máte mapu katastru s vyznačením aktuálního majetku města a státu?

Ano, ale pouze mapu s vyznačeným majetku města.

PL: Byla po roce 1989 převaha investic do technické infrastruktury?

Ano. Nové vodovody, kanalizace, komunikace, chybí některé páteřní komunikace (obchvaty), chybí dílčí vodovody a kanalizace v souvislosti s připojení nových městských částí.

PL: Přešlo se k investicím do veřejného prostoru a veřejných staveb?

Ano přešlo se i do investic ve veřejném prostoru a do veřejných staveb. Úprava pěší zóny a navazujících náměstí a prostranství, zámecké zahrady, koupaliště, zimního stadionu, sportovního areálu, kina, městského úřadu, Valdštejnské lodžie. Plánuje se oprava divadla, jezuitské koleje, zámku.

Konkrétní projekty**PL: Jaká jsou specifická témata v Jičíně?**

Řeka, parkování, veřejné stavby, veřejná prostranství, nová obytná zástavba, průmyslová zóna.

PL: Jak se k nim přistupuje?

Zpracovávají se koncepce, případně se témata věnují pracovní skupiny.

PL: Existují generely např. veřejných prostorů včetně zeleně a napojení do krajiny, dopravy,...?

Ano Jičín zpracovává generely na jednotlivá témata a začíná zpracovávat manuály.

PL: Kdo je vytipovává, jak se diskutují s veřejností a politiky a kdo je řeší a jak je k řešení vybírán?

Vytipovává je vedení města, vedoucí odborů, architekt města, veřejnost, řeší se převážně v pracovních skupinách, diskutují se veřejně.

PL: Jaký mají vztah k volebnímu období?

Materiály jsou koncipovány a schvalovány tak, aby šly napříč volebním obdobím.

PL: Jaká je úloha městského architekta?

Městský architekt se snaží vytipovat aktuální témata a získat pro jejich koncepční řešení vedení města.

PL: Jak se v nich řeší investiční a provozní náklady?

Většinou pomocí výhledů v časových rámcích.

Dotace**PL: Jakou máte zkušenost s dotacemi týkajícími se prostředí města? Ovlivňují přípravu projektů?**

Ano, projekty se snažíme připravovat ještě před vypsáním dotace.

PL: Jaká byla míra zapojení veřejnosti u dotačních projektů?

Spíše nízká, občas se veřejnost zapojila formou dotazníkového šetření, případně byla účastna na prezentaci záměru, aby ho podpořila či nikoli.

PL: Co byste v Jičíně u dotací uvítali?

Jeden kontrolní orgán, vypisování dotací na aktuální témata, více finančních prostředků do památek a pro památkové rezervace.

PL: Jaká je úloha městského architekta?

Příprava záměrů a koordinace projektů.

Výtvarné intervence

PL: Má Jičín zájem o výtvarné intervence ve veřejných budovách a prostoru?

Spíš ne.

PL: Jak k nim přistupují?

Občas se tyto intervence projeví v rámci rekonstrukce veřejných budov, také v případě soch a mobiliáře.

PL: Jak vybíráte jejich autory?

V soutěži.

PL: Co se jim podařilo od roku 1989?

Spolupráce s vysokými školami, instalace několika soch.

PL: Uvažujete o povinném procentu na výtvarné intervence u veřejných zakázek?

Zatím ne

PL: Jakou úlohu hraje městský architekt?

Snaží se vytvářet osvětu, snaží se přizvat výtvarníky do projektů.

Regulace reklamy

PL: Máte nějaký způsob regulace reklamy nebo o něm uvažujete?

Ano, zásadní úlohu v této tématice má regulační plán historického jádra města.

PL: Jakou úlohu hraje městský architekt?

Konzultuje návrhy a koordinuje problematiku s odborem památkové péče.

Veřejné zakázky

PL: Jakým způsobem vybíráte architekty veřejných investic?

Výběrové řízení, soutěž.

PL: Existuje zpětná vazba z výběrových řízení a poučení pro příště?

Ano, máme samostatné oddělení veřejných zakázek, které tuto problematiku řeší.

PL: Jakou máte znalost architektonických soutěží a názor na ně?

Město pořádalo již několik architektonických soutěží, názor na ně je s ohledem na výsledky rozporuplný, i když v současnosti spíše pozitivní.

PL: Kdo veřejné zakázky organizuje?

Oddělení veřejných zakázek ve spolupráci s vedoucími jednotlivých odborů.

PL: Jakou úlohu u veřejných zakázek hraje městský architekt?

Je zpracovatelem technické části podmínek zakázky a případných grafických příloh.

Městský architekt

Pozice městského architekta je v Jičíně od roku 1992.

PL: Proč jste se pro něj rozhodli?

Zlepšení vzhledu města, aktualizace studií, koordinace záměrů.

PL: Jakým způsobem byli vybíráni?

Ve výběrovém řízení.

PL: Jak dlouho byli ve funkci?

4-12 let.

PL: Jakou pozici měli/mají v rámci úřadu?

Přímý podřízený starosty města.

PL: Jaká je/byla náplň jejich práce?

- *zajišťuje konzultační a poradenskou a přípravnou činnost pro projektanty, investory a stavebníky v oblasti architektury, a to pro město Jičín a okolní obce dle přenesené působnosti stavebního úřadu*
- *zodpovídá za MPR tzn. odborná část + spolupráce s odborem kultury a oddělením památkové péče, oblast získávání dotací*
- *inicijuje podněty na úpravu, změnu, doplnění územního plánu*
- *inicijuje podněty na tvorbu úpravu, změnu, doplnění regulačních plánů*
- *vyhotovuje dílčí studie na využití území a prostranství na území města*
- *vyhotovuje dokumentaci pro objekty na území města*
- *připravuje zadávání studií a projektů*
- *v rámci rozvoje města spolupracuje na přípravě lokalit pro uskutečnění jednotlivých záměrů*
- *spolupracuje v rámci úřadu s jednotlivými odbory v oblasti architektury*

PL: Mění se v čase?

Ano.

PL: Pracuje jen pro město, nebo pro celou ORP oblast?

Pro celou ORP oblast.

PL: Je interní nebo externí?

Býval externí, v současnosti je interní.

PL: Je omezen lety výkonu? Věnuje se nebo spolupracuje při participaci?

Ne.

PL: Organizuje architektonické soutěže? Věnuje se osvětě ohledně fyzického prostředí města? Koordinuje městské investice? Má přehled o grantech?

Ano.

Zapojení občanů**PL: Jak probíhá komunikace s občany ve věci péče o fyzické prostředí města a okolí?**

Pomocí webových stránek města a hlavně v tištěném měsíčníku radnice.

PL: Specializuje se někdo na mediaci a participaci? Věnuje se jí průběžně, nebo po projektech?

Ano tiskový mluvčí. Práci se věnuje průběžně.

PL: Máte vlastní odborníky, nebo si najímáte externí?

Vlastní, na velké projekty najímáme i externí.

PL: Jaké máte zkušenosti s participativním rozpočtem?

Máte komunitní koordinátory?

Ne.

PL: Jak je město strukturováno? Má svoje čtvrtě s jasnou neformální reprezentací?

Ano, u okrajových čtvrtí – přidružených obcích existují osadní výbory.

PL: Jaké máte spolky a jak se zapojují v tématu péče o prostředí města a krajiny?

Převážně na ochranu krajiny, také v oblasti plánování, spolky pořádají přednášky a workshopy, zapojují se do řízení na stavebním úřadě, konzultují projekty města.

Vzdělávání veřejnosti

PL: Jak se věnujete vzdělávání veřejnosti v tématu péče o fyzické prostředí města?

Snažíme se veřejnost zapojit do aktuálních projektů, pořádáme veřejné diskuze a dotazníky. Snažíme se sdílet informace přes sociální sítě, snažíme se do péče o město zapojit školy. Zapojujeme je do řešení projektů formou školních soutěží.

PL: Jaká se seniorskými organizacemi či zájmovými spolky?

Spolky a seniorské organizace se snažíme zapojovat do jednání a informovat je o aktuálním dění.

Turismus

PL: Máte strategii turismu? Víte, v jaké situaci se nacházíte – podpora, optimální stav, tlumení. Jak často ji aktualizujete a jak provádíte vyhodnocení? Jaké nástroje používáte? Kde jste se inspirovali? Informujete občany a debatujete s nimi o stavu turismu a možném vývoji?

Máme koncepci z roku 2011. Výstupem jsou profilace hlavních směrů rozvoje cestovního ruchu a stanovení základních priorit a jejich naplňování. Dokument využívá město k naplnění stanovených cílů a rozvoji cestovního ruchu. Následně byl vypracován k jednotlivým prioritám akční prováděcí plán s ohledem na aktuální potřeby a finanční možnosti na období 2012-2015 a 2016-2019. Plnění aktivit je průběžně kontrolováno. Nesplněné aktivity se převádí nebo se od nich upustí. K plnění využíváme finančních zdrojů města a dotačních titulů EU. Při plánování vycházíme z místních podmínek a profilací města. Spolupracujeme s Královéhradeckým a Libereckým krajem, se sdružením Český ráj a jejich prostřednictvím s agenturou Czechtourism, ale bereme v úvahu i podněty a připomínky z Informačního centra. Město má poradní orgán komisi pro rozvoj Cestovního ruchu. Členy komise jsou zástupci veřejné, podnikatelské a státní sféry pracující v cestovním ruchu. Máme turistický portál. Dalším zdrojem informací je Informační centrum. Diskuze s občany města k tématu nevedeme.

Externí vazby

PL: Co byste v tématu péče o prostředí města a krajiny uvítali od jiných měst a jejich spolků?

Sdílení zkušeností.

PL: Od kraje?

Lepší koordinaci záměrů.

PL: Od státních orgánů a organizací?

Jasně vymezené povinnosti a pravomoci.

PL: Od profesních spolků – České komory architektů.

Metodické podklady.

PL: Od neziskových sdružení?

Spolupráci při práci s veřejností.

PL: Máte zájem o to, jak tyto věci řeší v jiných městech?**Máte doporučení ke sdílení informací?**

Ano. Rozhodně sdílet.

PL: Je v Jičíně známo, jak téma péče o prostředí města řeší v partnerských městech?

Ne.

PL: Jaké zkušenosti odjinud se již u vás přebraly? Jakými cestami je získáváte?

Zpracování koncepcí a manuálů. Zahraniční cesty, výměna informací při zpracování projektů, školení.

8.4.1.5 Anketa mezi městskými architekty

→ Žďár nad Sázavou, MA Zbyněk Ryška
Vybrané odpovědi z 16. 11. 2017

Strategický plán

Žďár nad Sázavou má strategický plán z roku 2016.

PL: Jakým způsobem byl vybrán jeho zpracovatel?

VR, nejnižší cena.

PL: Obsahuje i mapovou část?

Návrhová část neobsahuje mapovou část.

PL: Obsahuje, nebo je propojen s plánem investic? Obsahuje strategii městských investic?

Je propojený s akčním plánem s investicemi.

PL: Obsahuje mapu majetku obce? Obsahuje strategii správy městského majetku? Jakým způsobem se věnuje péči o fyzickou stránku města?

Mapu ne, obsahuje kapitolu: Technická infrastruktura, doprava, životní prostředí a územní plánování.

PL: Věnuje se vytipování míst pro architektonické soutěže?

Ne.

PL: Jak se sleduje jeho plnění a dochází k aktualizaci?

Aktualizuje se akční plán.

PL: Jakou úlohu v něm má městských architekt?

Funkce MA zřízena, až po vypracování SP. V současné době MA zpracoval strategii veřejných prostranství v centru města a uvažuje se o zapracování do akčního plánu.

Územní plán

Žďár nad Sázavou má Územní plán z roku 2016.

PL: Byly některé lokality ve městě prověřeny územními studii?

Ano, v současné době bude zadána jedna ÚS.

PL: Obsahuje urbanistickou koncepci města?

Ano.

PL: Věnuje se vytipování míst pro architektonické soutěže?

Ne.

PL: Jakou úlohu v něm má městských architekt?

Byl zpracován před zřízením MA.

PL: Jak se věnuje krajině okolo města a spojení města s krajinou?

Hlavní výkres obsahuje standardní řešení biokoridorů a biocenter.

Správa městského majetku**PL: Máte strategii péče o městský majetek? Jak se aktualizuje?****Kdo se mu věnuje z politiků?***Plán údržby se aktualizuje každoročně při přípravě rozpočtu. Objekty mají své správce, ty zastřešuje Technická správa budov města a ta spadá pod starostu.***PL: Je nějakým způsobem vizualizovaná pro politiky a pro veřejnost?***Ne***PL: Jakou úlohu má ve správě městského majetku městský architekt?***Vyjadřuje se k aktuálním projektům***PL: Má město mapu nevyužívaných městských pozemků a objektů?****Jakou s nimi mají strategii?***Ne, z hlediska objektů se jedná o zanedbatelné množství, respektive jen o části objektů.***PL: Máte mapu katastru s vyznačením aktuálního majetku města a státu?***Ano na GIS portálu.*Konkrétní projekty**PL: Jaká jsou specifická témata ve Žďáru nad Sázavou?***Řeka***PL: Jak se k nim přistupuje?***V současné době existuje volné seskupení aktivních občanů a MA která zpracovává participační projekt zelená páteř Sázava***PL: Existují generely nebo jiné strategické dokumenty, manuály?***Bude zpracován generel dopravy. Je zpracován pasport zeleně***PL: Jaká je úloha městského architekta?***Generel dopravy – MA bude spolupracovat na zadání a bude připomínkovat během zpracování*Dotace**PL: Jaká je úloha městského architekta?***Žádná*Výtvarné intervence**PL: Jakou úlohu hraje městský architekt?***Spolupracuje, vyjadřuje se*Regulace reklamy**PL: Máte nějaký způsob regulace reklamy?***V přípravě***PL: Jakou úlohu hraje městský architekt?***Zpracovatel*

Veřejné zakázky**PL: Jakým způsobem vybíráte architekty veřejných investic?***Zadáním, Veřejné zakázky, architektonické soutěže***PL: Jaká používáte kritéria.***Většinou cena***PL: Kdo veřejné zakázky organizuje?***ORUP ve spolupráci s MA***PL: Jakou úlohu u veřejných zakázek hraje městský architekt?***Spolupracuje při zadání VZ, organizuje architektonické soutěže*Městský architekt**PL: Jakým způsobem byli vybíráni?***VŘ***PL: Jak dlouho jste ve funkci?***2 roky***PL: Jakou pozici máte v rámci úřadu?***Externí konzultant, je ošetřeno nedávno zpracovanou směrnicí***PL: Pracuje jen pro město, nebo pro celou ORP oblast?***Město***PL: Je interní nebo externí?***Externí konzultant, příkazní smlouva***PL: Kolik hodin týdně se průměrně práci MA věnuje?***60 oficiálně***PL: Je na dobu určitou nebo neurčitou?***Neurčitou***PL: Je omezen lety výkonu?***Ne***PL: Organizuje architektonické soutěže? Věnuje se nebo spolupracuje při participaci?***Ano***PL: Věnuje se osvětě ohledně fyzického prostředí města – děti, mládež, senioři,....***Účastní se veřejných setkání, procházek. Spolupracuje s architektonickými fakultami.***PL: Koordinuje městské investice, nebo se k nim vyjadřuje?***Snaží se***PL: Má přehled o grantech?***Ne*

8.4.1.6 Anketa mezi městskými architekty

→ Tábor, Iveta Nesrovnalová, odbor rozvoje
Vybrané odpovědi z 27. 7. 2017

Strategický plán

Tábor má strategické plány z let 2000–2007 Strategický plán aglomerace Planá n. L, Sezimovo Ústí a Tábor; 2007–2013 Strategický plán mikroregionu Tábořsko; nyní 2014–2020 Strategický plán rozvoje města Tábor.

PL: Jakým způsobem byl vybrán jeho zpracovatel?

Byl hledán zpracovatel analytické části, návrhovou část jsme realizovali sami (odbor rozvoje ve spolupráci s ostatními odbory), veřejná zakázka byla formou průzkumu trhu – poptávkou 5 zpracovatelů, se kterými jsme měli zkušenosti, výsledný výběr byl podle ceny.

PL: Jak vznikal? k němu participace? Jakým způsobem?

Zapojení veřejnosti bylo pouze okrajové, prostřednictvím webových stránek města a Novin tábořské radnice, obojí veskrze formální.

PL: Obsahuje, nebo je propojen s plánem investic? Obsahuje strategii městských investic?

Je to „banka“ všech zamýšlených projektů a investic, které se kdy uvažovaly a jsou aktuální, nejsou prioritizovány a časově jsou převážně rozprostřeny do celého návrhového období SP, aktuální priority investic jsou zásadně politickou otázkou a jsou průběžně korigovány dle stávající situace ve městě dle měnících se potřeb.

PL: Obsahuje mapu majetku obce?

Ne, majetkovou mapu máme v plánu vytvořit v souvislosti s GIS aplikacemi města.

PL: Obsahuje strategii správy městského majetku?

Ne, to je v režii Odboru správy majetku města, strategie nakládání s majetkem, prodeji bytů a pozemků se průběžně vyvíjí dle diskuzí ve městě, klíčové zásady zůstávají zachovány kontinuitou a dílčími rozhodnutími Rady města.

PL: Jakým způsobem se věnuje péči o prostředí města?

Pouze okrajově, ve formulacích vize a cílových opatření.

PL: Věnuje se vytipování míst pro architektonické soutěže?

Přímo ne.

PL: Jak se sleduje jeho plnění a dochází k aktualizaci?

Jednou ročně se schází jmenovaná komise a řeší jeho uplatňování, více méně formálně prochází banku projektů a aktualizuje je dle současné situace.

PL: Jak je vnímán veřejností?

Veřejnost jej nevnímá jako zásadní dokument města.

PL: Jak politiky?

Obecně je vnímán jako víceméně formální dokument, potřebný pro žádosti z dotačních titulů, diskuze o prioritních investičních projektech probíhají spíše v politických kruzích či méně formální cestou.

PL: Jakou úlohu v něm má městských architekt?

Žádnou.

Územní plán

Tábor má územní plány: 1974-1994 Směrný územní plán, řešena celá aglomerace Tábor, Sezimovo Ústí a Planá nad Lužnicí; 1994-2011 Územní plán sídelního útvaru, celá aglomerace Tábor, Sezimovo Ústí a Planá nad Lužnicí; od 2011 - Územní plán Tábor, proběhly již 4 změny, pátá a šestá se rozbíhá.

PL: Jakým způsobem byl vybrán jeho zpracovatel?

Veřejná zakázka s kritérii nejnižší ceny a doložením obdobných referenčních projektů.

PL: Jak vznikala? Probíhala k němu participace?

Ano, k návrhu byla vedena informační kampaň (plakáty, články), konkrétní návrhové řešení se probíraly na diskuzích s veřejností vždy v jednotlivých částech města (sídlíště, příměstské části, historické centrum, nové město apod.).

PL: Jak je navázán na strategický plán?

V několika dílčích projektech, které byly zapracovány do návrhu např. jako plochy přestavby, koridory pro dopravní opatření apod., záměry známé v době zpracování ÚP se promítly do regulativů jednotlivých ploch (např. omezení podlažnosti či zastavěnosti plochy).

PL: Byly některé lokality ve městě prověřeny územními studii? Jakým způsobem byli vybíráni jejich zpracovatelé?

Ano, ÚS jsou ve městě používány a zavedený nástroj, nyní jich je zpracováno cca 15, průběžně jsou aktualizovány dle potřeby, jsou zpracovány vesměs pro všechny plochy, kde to ukládá územní plán, používají se při rozhodování stavebního úřadu a úřadu územního plánování, ale i samosprávy zejména při parcelaci pozemků, řešení veřejných profilů, okrajově regulují prostorové parametry zástavby (uliční čáry, výšky zástavby apod.), výběr zpracovatelů převážně veřejnou zakázkou s kritérii ceny a referencí (cca 60% ceny, 40% reference)

PL: Obsahuje urbanistickou koncepci města?

Ano, v základním rozvržení rozvojových ploch a regulativů vedoucí k ochraně památkové rezervace, ochraně hodnot.

PL: Jak je vnímán veřejností? Jak je srozumitelný?

Veřejností vnímán obdobně jako v jiných městech, pro laiky je těžko srozumitelný svou komplexností a provázaností.

PL: Jak politiky?

Spadá pod gesci starosty města, politici jej vnímají jako zásadní a pevný dokument, vesměs jej respektují, jsou snahy ÚP řešit i v podrobnosti, které mu nepřísluší.

PL: Jakou úlohu v něm má městských architekt?

Pouze okrajovou, konzultuje ve spolupráci s památkovou péčí nové záměry ve městě.

PL: Jak se UP věnuje krajině okolo města a spojení města s krajinou?

Navrhuje interakční prvky podél cest z města do krajiny, zakotvuje „zelené“ nezastavitelné prstence kolem městské památkové rezervace, v krajině veskrze stabilizuje stav, navrhuje nová biocentra.

Správa městského majetku**PL: Má Tábor strategii péče o městský majetek? Jak se aktualizuje? Kdo se mu věnuje z politiků?**

Ne přímou strategii, spíše souhrn usnesení Rady města – pravidla pro prodej bytů, nemovitostí, pronájmy apod., obecně je prodej a nakládání s majetkem politickým tématem, diskutovaným průběžně na jednáních rady a zastupitelstva

PL: Je nějakým způsobem vizualizovaná pro politiky a pro veřejnost?

Ne přímo, jsou zveřejňovány jednotlivé dílčí nabídky prodeje.

PL: Jakou úlohu má ve správě městského majetku městský architekt?

Okrajovou, diskutuje případné využití budov či jejich stavební úpravy.

PL: Má Tábor mapu nevyužívaných městských pozemků a objektů? Jakou s nimi mají strategii?

Nemá konkrétně mapu zpracovanou, spíše je vnitřní evidence na odboru správy majetku, nevyužití objekty se průběžně řeší dle situace.

PL: Podporují jejich alternativní využívání?

Nabízejí např. jejich bezplatný pronájem pro konání kulturních akcí apod.

PL: Jsou sledovány náklady na provoz a údržbu městských budov, komunikací, prostor a MHD?

U budov přes správcovskou firmu jsou sledovány náklady budov, jejich energetik vyhodnocuje energetickou náročnost budov. Náklady na provoz komunikací a veř. prostranství eviduje odbor dopravy, obdobně tak provoz MHD, který se navíc rozpočítává do celé aglomerace, průběžně se diskutuje náročnost zimní údržby, zeleně, počty sečí trávníků apod.

PL: Máte mapu katastru s vyznačením aktuálního majetku města a státu?

Ano – data pro vnitřní potřebu máme, připravuje se pro i pro veřejnost v nové aplikaci GIS – v provozu bude cca od 10/2017.

PL: Byla po roce 1989 převaha investic do technické infrastruktury? Co vše se z nich postavilo a co ještě se plánuje? Přešlo se nebo přechází do investic do veřejného prostoru a veřejných staveb?

Velké investice po r. 89 do obnovy veřejných prostorů městské památkové rezervace (povrchy, městské budovy), dále pak do kanalizační soustavy, poté se investovalo do volnočasových areálů (odpočinková zóna a sportoviště Komora, odp. zóna Jordán, Sokolská plovárna), do zelených ploch (Tismenické údolí), do veřejných prostranství se investovalo průběžně – převážně na Novém městě – tř. 9. května, náměstí Fr. Křížáka, náměstí TGM (architektonická soutěž), nyní se připravují investice do sportovních

areálů – rekonstrukce plaveckého bazénu, nová všesportovní hala, průběžně dle dotací se zateplují školy a školky, opět dle dotačních prostředků revitalizace sídlišť (dvě sídliště jsou již téměř kompletně revitalizovaná – trvalo cca 10let, třetí – Sídlíště nad Lužnicí se projektuje a připravuje k revitalizaci), velkým projektem bude rekonstrukce veřejného prostoru Budějovické ulice (hlavní dopravní tepna města, probíhají diskuze, projekt se blíží k závěru, realizace etapovitě v budoucích cca 5 letech), připravuje se výstavba Centra pro seniory (architektonická soutěž), samostatnou otázkou je pak revitalizace kasáren – zřejmě bude v režii města, tj. regulace zástavby, postupná výstavba infrastruktury a prodej pozemků zájemcům.

Konkrétní projekty

PL: Jaká jsou specifická témata v Táboře? Existují generely nebo jiné strategické dokumenty? Kdo a jak je vytipovává, jak se diskutují s veřejností a politiky?

Jaká je úloha městského architekta?

Specifické – kasárna – viz. výše, obecně parkování – omezené kapacity dané reliéfem města, zvažují se výstavby parkovacích domů, řeší se vždy konkrétní lokality s přesahem do širšího okolí, spíše než generely fungují průběžné schůzky a diskuze nad jednotlivými tématy, zapojení odborníků a projednání s veřejností na debatách. Ustálené jsou tzv. Zásady pro výstavbu v rozvojových zónách, které nastavují postup realizace nových komunikací a veř. prostranství v plochách bydlení (platí investor, město dává příspěvek). Připravuje se Územní studie veřejných prostranství – jakýsi obecný manuál a lá Praha, bude financováno z dotací, iniciované námi. Iniciátoři jsou různí – buď podněty od starosty, politiků, vedoucích odborů apod. Většina materiálů přesahuje volební období – politická scéna je víceméně stabilní, nejsou zde po volbách otočky o 180 stupňů. Městský architekt je přímo řízený starostou, řeší drobné architektonické počiny ve veřejném prostoru, konzultuje záměry jak města, tak i občanů. Úzce spjat s památkovou péčí – zejména na území MPR. Převažuje sledování investičních nákladů, provozní náklady se systematicky nepropočítávají, je na ně pohlíženo z úrovně obecných znalostí zadavatelů z jednotlivých odborů.

Dotace

PL: Jakou má Tábor zkušenost s dotacemi týkajícími se prostředí města?

Jaká je úloha městského architekta?

Zkušenost veskrze pozitivní, většina velkých projektů viz. výše byla investována z dotací, město systematicky vyhledává dotační příležitosti a snaží se je max. využívat. Z těch dlouhodobějších byl Integrovaný plán rozvoje města na revitalizaci Pražského sídliště. Úloha MA je myslím nulová.

Výtvarné intervence

PL: Má Tábor zájem o výtvarné intervence ve veřejných budovách a prostoru?

Uvažujete o povinném procentu na výtvarné intervence u veřejných zakázek?

Jakou úlohu hraje městský architekt?

Zájem ano, MA např. nyní připravuje umístění sochy na příjezdu do města, výt. prvek v centru města apod. Realizována byla socha Brána času na Křížkově nám. Nejde o systematickou činnost, spíše o konkrétní iniciování na určitém místě. Autoři jsou vybírání přímou poptávkou, ne soutěží. O % ze zakázek se neuvažuje.

Regulace reklamy**PL: Máte nějaký způsob regulace reklamy nebo o něm uvažujete?**

Jediný nyní funkční způsob je přes památkáře – v MPR a ochranném pásmu, v ostatních částech města víceméně volné. Jsou Radou města schválené obecné zásady pro umístování reklamních áček a pravidla pro předzahrádky.

Veřejné zakázky**PL: Jakým způsobem vybíráte architekty veřejných investic? Jaká používáte kritéria. Jakou úlohu u veřejných zakázek hraje městský architekt?**

Různé zkušenosti – většina odborů soutěží pouze o cenu, my se snažíme nacházet i jiná kritéria, ale spíše s menším úspěchem. Byly zakázky, kde určité procento byly reference či ocenění v soutěžích, cena ale většinou převáží i u hodnotící komise. I u soutěží je rozporuplný výsledek, problematická je návaznost na soutěž – JŘBU a otázka ceny zakázky. U veřejných prostranství většinou začínáme my jako odbor rozvoje zadáním a zpracováním studie, poté se studie posouvá na odbor investic, který soutěží projekt a často jej zpracovává jiný architekt, je to problematické z hlediska návazností. Soutěže já osobně vnímám kladně, ostatní po zkušenostech více rozporuplně, je to vždy otázka konkrétních lidí, co projekt po soutěži realizují. MA je přítomen u soutěží, některé administroval on, některé já či ve spolupráci. K ostatním veřejným zakázkám se MA většinou nevyjadřuje.

Městský architekt**PL: Jakou pozici má v rámci úřadu? Jaká je náplň jeho práce? Pracuje jen pro město, nebo pro celou ORP oblast? Je interní nebo externí?**

Nejprve byl organizačně pod odborem rozvoje, nyní je samostatně přímo pod starostou, pracuje pro město, na plný úvazek na dobu neurčitou, část agendy jsou dotace na regeneraci MPR, zbylá část konzultační činnost, plnění drobných arch. úkolů od starosty. Participaci se nevěnuje, osvětu také přímo neiniciuje.

Zapojení občanů**PL: Jak probíhá komunikace s občany ve věci péče o fyzické prostředí města a okolí?**

Nejvíce za město asi koordinátorka za Zdravá města, podílí se na organizaci veřejných setkání, v poslední době je zapojení občanů věnován větší význam, konají se veřejné diskuze k aktuálním záměrům (sportovní hala, rekonstrukce Budějovické ulice, rekonstrukce plaveckého bazénu), většinou forma výkladu projektanta a vedení města s následnou diskuzí s občany. Průběžné jsou asi spíše tzv. Fóra zdravých měst, jinak se řeší odděleně konkrétní projekty.

PL: Máte vlastní odborníky, nebo si najímáte externí?

Většinou vlastními silami, najímá se externě moderátor diskuze.

PL: Jaké máte zkušenosti s participativním rozpočtem?

Bylo uvažováno, cca 1 mil Kč, nakonec se realizace odsunula.

PL: Jak je město strukturováno? Má svoje čtvrtě s jasnou neformální reprezentací?

Centrální město členěno není, nemá své zástupce, fungují zástupci příměstských částí – připojených obcí a čtvrtí k Táboru.

PL: Máte spolky? Jaké a jak se zapojují v tématu péče o fyzické prostředí města a krajiny?

V rozvojových tématech se angažuje spolek Transforma, spíše než formální sdružení tu funguje neformální komunita lidí, kteří se zajímají o rozvojová témata, chodí na diskuze, veskrze je to propojeno i se zájmem o místní kulturní život na Starém městě.

Vzdělávání veřejnosti**PL: Jak se věnujete vzdělávání veřejnosti v tématu péče prostředí města?**

Konkrétně nastavená spolupráce není, pravidelně pouze přednáška pro studenty zemědělské školy k rozvoji města a územnímu plánování, zapojení studentů při Fórum zdravých měst – diskuze k tématům města.

Lidé**PL: Kdo se v Táboře o téma péče prostředí města zajímá?**

Funguje Komise rozvoje města a regenerace MPR – setkává se víceméně pravidelně, MA jí předkládá aktuální problémy k řešení, vydávají svá stanoviska.

PL: Jaká je kontinuita v Táboře? Kolik bylo starostů a od kdy do kdy a jaké vládly koalice?

Stabilní politické prostředí, žádné převraty, současný starosta od r. 2010.

Externí vazby**PL: Co byste v tématu péče o prostředí města a krajiny uvítali? Máte zájem o to, jak podobné věci řeší v jiných městech? Jaké máte doporučení ke sdílení informací?**

Nenapadá mě, co bychom potřebovali „zvenčí“, spíše zevnitř více snahy o koordinaci mezi odbory, aby lidé mezi sebou mluvili, sdíleli informace. Pomůže pozitivní inspirace od ostatních měst, co se kde daří, jaké postupy se osvědčují – to lze získávat ale spíše neformálně na různých setkáních. Pro postup ve věci kasáren jsme sháněli informace a nejpodnětnější bylo objet či obtelefonovat města s podobným územím. V rámci zdravých měst funguje cosi jako Dobrá praxe, ale pozitivních příkladů by se dalo sdílet více, na nějaké přátelštější platformě. Kritiky je všude víc než dost, kladné příklady k následování jsou bohužel skryty. Náročné je hledání informací v postupech – za jaký konec to vzít, jak odladit zadání zakázky apod. Myslím, že nepotřebujeme další metodiky, generely, papíry co zapadnou do šuplíků, spíše se nad tématy potkávat, diskutovat a uvádět je co nejdříve do praxe, k tomu stačí stručné návody či pár zásad.

8.4.1.7 Anketa mezi městskými architekty

→ Jablonné nad Orlicí, MA Michal Fišer
Vybrané odpovědi z 16. 11. 2017

Strategický plán

Jablonné nemá Strategický plán a nepociťuje jej jako potřebný. Vzhledem k velikosti města je vše v hlavách starosty i místostarosty, ale obecně se má za to, že jsou všichni, kdo mají zájem, dobře informovaní – z vedení, opozice i obyvatel. Nicméně na webu města je Program rozvoje města 2014–2018, který je vlastně Strategický plán v malém. Má 7 stránek včetně titulní. Město má také na webu sekci Investiční záměry města.

Územní plán

Město má UP z roku 2004. UP zpracovával Zdeněk Aner, který byl zároveň městským architektem. Jak mu byl zadán není známo. UP je korektní, aktivně se využívá. Bohužel regulativy některých ploch umožňují i výstavbu, která je negativně vnímána, ale „moc se s tím nedá dělat“. UP měl 4 změny od roku 2004. Město má záměr zpracovat příští rok nový UP, pracuje na něm firma SURPMO. Jak byl zadán, není známo. V novém UP budou, i ve spolupráci s MA, vytipovány důležitější lokality s požadavkem pečlivějšího regulativu. Spojení s krajinou je vzhledem k poloze města v úzkém údolí Tiché Orlice a velikosti města vnímáno jako samozřejmost, kterou není potřeba výrazně řešit.

Správa městského majetku

Vzhledem k velikosti města není vlastnictví města podrobněji řešeno, převládá pocit, že je vše dostatečně známo. Tématem tak jsou jednotlivé akce, kterých je několik: Koupaliště a návazné Údolí Hradiska, Nádražní ulice, Sokolovna s kinem, Stará škola – knihovna a „kreativní inkubátor města“, Hostinec U Dubu – přistavěný v akci na kulturní dům města. Tyto projekty se řeší s MA, který je vlastně jediný nezávislý hlas z „vnějšku“. Problematický je průtah městem silnice I. třídy, kterou vlastní kraj.

Konkrétní projekty

Kromě konkrétních akcí, viz výše, je hlavním tématem Údolí Hradiska, které je jednak páteří města a zároveň jeho spojkou s okolní přírodou. Je to údolí Orlického potoka, přítoku Orlice. Samotná Orlice je obklopena ze strany centra průmyslovými objekty, které jsou stále funkční.

Dotace

Město má jednoho externího poradce ve věci dotací, ale obecně o ně není velký zájem. Hlavním tématem je Euroregion s Polskem, kde je úvaha financovat cyklostezku podél Orlice, která by přispěla ke zvýšení turistického ruchu.

Výtvarné intervence

Kromě Dřevěné lžice na náměstí od tehdy městského architekta Petra Fuchse, a která je považována za výbornou turistickou atrakci, není o výtvarné intervence zájem. Nejsou vnímány jako podstatné.

Regulace reklamy

Existuje určitý zájem v některých místech, třeba na průjezdu městem, reklamu usměrňovat, ale není to vnímáno jako podstatné.

Veřejné zakázky

O veřejné zakázky se externě stará bývalý investiční technik v důchodu. Existuje i dlouhodobá spolupráce s externím TDI. Role MA je spatřována buď jako autora drobných úprav (okolí sochy P. Marie, pergola u fotbalového hřiště,...) nebo jako toho kdo připraví některou z akcí strategicky významných (hostinec U Dubu, Sokolovna) a pak se zakázka na projekt zadává na nejnižší cenu v regionu.

Městský architekt

Petr Fuchs byl dlouho neformální městským architektem od 80. let, který navrhoval řadu úprav – zejména na náměstí (včetně výtvarného objektu Lžíce). Jak byl vybrán není známo. Spolupráce s ním byla vnímána jako přínosná a město si na osobu externího městského architekta zvyklo. Po něm byl krátce městským architektem Zdeněk Aner, který ale zemřel. Po něm je nyní Michal Fišer, který byl osloven na přímo přes práci na jednom konkrétním projektu ve městě – kostelní návrší s hřbitovem. Práci se věnuje cca 2-3 dny měsíčně a má smlouvu na dobu neurčitou. Není moderátorem debat, na to si město najímá externistu. Nevěnuje se osvětě ve městě – té se věnuje místní rodák, mladý architekt Petr Vacek – Den architektury. MA nicméně píše vysvětlující články do místního tisku v případě, že je o to požádán.

Zapojení občanů

Ve městě existuje komise rozvoje, která je funkční a již se MA účastní. Řeší se akce od akce, není to pravidelné a systematické. Ve městě je zvyk se o akcích veřejně bavit, na představování akcí chodí do Sokolovny desítky lidí. Například kácení stromů na kostelním návrší bylo možné kultivovaně projednat právě díky otevřenosti vedení a prezentaci záměru. Město je hrdé na to, že bylo ještě v Protektorátu – hranice prý probíhala za koupalištěm. Místní jsou tak s městem srostlí a není potřeba je k zájmu o město motivovat. Kromě externího speakra vystoupení zvládají sami politici – starosta a místostarosta. Město se neformálně dělí na části: Centrum, Sídliště, Benátky a Přednádraží.

Vzdělávání veřejnosti

Není spatřováno jako potřebné. MA má názor, že nejlepší je samotná kvalitní realizace, která hovoří sama za sebe.

Turismus

Konkrétní strategie není. Nicméně jako hlavní dvě akce jsou spatřovány Cyklostezka Orlice a úprava Údolí Hradisko včetně koupaliště, kde se objevují témata turismu, ale spíše s upozorněním u Koupaliště k preferenci místních – málo kapacitní zdroj vody. Ve městě je kupodivu dost hotelů, které fungují jako zázemí širšího regionu, snad až k Opavě.

Lidé

Starosta je již 2-3 volební období, předtím byl místostarosta, střídání je tak přirozené a bez zvrátů. Významným stakeholderem je místní podnikatel, který vlastní továrny mezi centrem a Orlicí, ale je poměrně individualisticky zaměřen v zájmu o město – má své vlastní okrašlovací aktivity.

Externí vazby

Externí vazby nejsou silné s výjimkou orientace na Euroregion – spolupráce s Polskými Kondratowicemi. Dobrou spojkou s vnějším světem je Petr Vacek. MA soudí, že by bylo vhodné navázat spolupráci s obdobným městem přímo v rámci ČR, které řeší podobné problémy.

8.4.1.8 Anketa mezi městskými architekty

→ Leopoldov – Slovensko
Vybrané odpovědi z 20. 09. 2017

Vybrané odpovědi architekta Ondreje Marka, člena Komisie investičných činností, územného plánovania, výstavby a životného prostredia a Krstýny Bajtalovej z Mestského úradu z 20. 09. 2017

Strategický plán

Existujúce strategické dokumenty mesta Leopoldov:

- Územný plán mesta Leopoldov
- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Leopoldov
- Komunitný plán sociálnych služieb mesta Leopoldov
- Program odpadového hospodárstva mesta Leopoldov

Za strategický plán sa asi považuje Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Leopoldov. Tento dokument by mal byť víziou na 7 a viac rokov, s priebežnou aktualizáciou. Pripravovala som podklady k jeho tvorbe, ale bohužiaľ tieto dokumenty u nás nevznikajú participatívne z viacerých potrebných zdrojov. Často krát je dokument vnímaný jako povinnosť při podávaní žiadostí o granty...

UP – je obsahovo hutnejší, potrebnejší z pohľadu budúceho smerovania.

KPSS – povinnosť. Málokdo vníma jeho dôležitosť. POH – nejslabší nakoľko jeho obsah prichádza zhora.

PL: Jakým způsobem byl vybrán jeho zpracovatel?

Referencia o spracovateľovi, cena, skúsenosť.... Nefunkčnosť dokumentov, pokiaľ sú spracovávané primárne dodávateľsky. Zadávatel' nadobúda pocit, že v tom nemá mať úlohu, že je za to platený niekto iný.

PL: Jak vznikal? V diskusi se zapojením stakeholderů a veřejností?

Poslancom, primátorke a členom komisí bol rozposlaný dotazník. Návratnosť 10%.

PL: Probíhala k němu participace? Jakým způsobem?

Veľmi slabo, max 3%.

PL: Obsahuje, nebo je propojen s plánem investic? Obsahuje strategii městských investic?

Obsahuje kapitolu s názvom finančný plán, ktorá není prepojená s plánovaným rozpočtom mesta. Investície sú často smerované veľmi náhodne a konkrétne. Tieto dokumenty sú viacmenej všeobecnejšie.

PL: Věnuje se vytipování míst pro architektonické soutěže?

Neobsahuje termín architektonická súťaž.

PL: Jak je vnímán veřejností?

Myslím, že verejnosť zväčša ani nevie o jeho existencii a teda nerieši jeho obsah.

PL: Jak politiky? Kdo z politiků se mu věnuje?

Na stavebnej komisii, ktorej som členom sme o ňom nikdy nehovorili.

Územní plán

Leopoldov má územní plán z roku 2005. Mometálne platná verzia je asi z roku 2014.

PL: Jak vznikal? V diskusi se zapojením stakeholderů a veřejnosti?

Probíhala k němu participace?

Nie.

PL: Jak je navázán na strategický plán?

Nie je nadviazaný. PHSR hovorí veľa o potrebách a cieľoch.

Málo kto si vie prepojiť UP s PHSR.

PL: Byly některé lokality ve městě prověřeny územními studiiemi?

Áno.

PL: Jakým způsobem byli vybíráni jejich zpracovatelé a jak se výsledky používají?

Ak chce súkromník zmenu ÚP, prinesie hotovú urb. štúdiu.

PL: Věnuje se vytipování míst pro architektonické soutěže?

Nie.

PL: Jak je vnímán veřejností?

Verejnosť vníma tento dokument iba v momente, keď je prekážkou v niekoho individuálnych záujmoch. V takomto prípade rieši len svoj konkrétny problém bez záujmu o celok.

PL: Jak je srozumitelný?

Myslím, že by mohol byť zrozumiteľnejší. Ja osobne sa v ňom ťažšie orientujem.

PL: Jak politiky? Kdo z politiků se mu věnuje?

Zaoberajú sa ním asi najmä poslanci, ktorí sú členmi stavebnej komisie a následne konzultujú s ostatnými poslancami, ktorým potrebné témy z ÚP reprodukujú, vysvetľujú, príp. zjednodušujú. Do diskusie a rozhodovania sa potom môžu zapojiť všetci poslanci.

PL: Jak se věnuje krajině okolo města a spojení města s krajinou?

Pokiaľ viem, tak špeciálne nad tým nepremýšľa a túto otázku nerieši.

PL: Je spojen s pozemkovými úpravami? Jakým způsobem?

V ÚP sú vyznačené potenciálne lokality rozvoja aj s návrhom uličnej siete. Tieto návrhy väčšinou vnímam ako nekoncepčné a prvoplánové. Pri konkrétnom riešení jednotlivých lokalít sa ich s vedením mesta a poslancami snažíme prehodnocovať a meniť k lepšiemu. Možno by stačilo, keby v ÚP boli zóny riešené schematickejšie a riešenia by sa konkretizovali v rámci urb. štúdie.

Správa mestského majetku**PL: Má Leopoldov strategii péče o městský majetek? Kdo se mu věnuje z politiků?**

Občas riešime na stavebnej komisii aj otázky týkajúce sa správy mestského majetku. O nejakej komplexnej stratégii - dokumente neviem. K týmto otázkam pristupujeme individuálne so snahou o rozumné hospodárenie a zároveň so snahou nevytvárať nebezpečné precedensy, so snahou vytvárať systematické riešenia.

PL: Je nějakým způsobem vizualizovaná pro politiky a pro veřejnost?

Okrem zasadaní mestského zastupiteľstva sa osvedčili pracovné stretnutia poslancov a členov komisií, kde sú im v neformálnej atmosfére vysvetľované témy (primátorkou, členmi komisií, zamestancami úradu), môžu sa pýtať, kým nie je všetko vyjasnené. Verejnosť je informovaná o činnosti úradu asi najmä prostredníctvom časopisu Leopoldov (dvojmesačník) a prostredníctvom www stránky.

PL: Má Leopoldov mapu nevyužívaných městských pozemků a objektů?

Leopoldov má na stránke elektronický mapový portál mesta, kde sa dajú vyhľadať parcely podľa vlastníka a tým pádom sa dá vytvoriť mapa mestského majetku. Ich využitie sledujú obyvatelia a poslanci. Vedenie mesta sa snaží riešiť jednotlivé prípady rozvoja nevyužívaných pozemkov a budov individuálne. Niektoré z nich sú teraz rozrobené v rôznej fáze.

PL: Jsou sledovány náklady na provoz a údržbu městských budov, komunikací a prostor?

Náklady sa sledujú iba z pohľadu vyhodnotenia konkrétneho rozpočtového roka. Absentuje spomenutá činnosť.

PL: Co vše se z nich postavilo a co ještě se plánuje? Přešlo se do investic do veřejného prostoru a veřejných staveb?

Mám pocit, že teraz je obdobie, kedy sa začína investovať viac do verejných priestorov a budov.

PL: Co vše se již postavilo a co ještě se plánuje – chybí?

Postavilo sa:

- rekonštrukcia centrálneho priestoru mesta - námestie sv. Ignáca
- rozšírenie cintorína - nová časť na pochovávanie
- rekonštrukcia mosta na trolaskoch (NKP) pre peších
- rekonštrukcia šatní pri futbalovom ihrisku
- rekonštrukcia fasády základnej školy
- rekonštrukcia budovy materskej škôlky
- rekonštrukcia chodníkov a ciest
- športovisko - bublina
- kanalizácia

Plánuje sa:

- rekonštrukcia súčasného MsÚ na knižnicu + výstavba nového MsÚ
- rekonštrukcia starého cintorína na park s detským ihriskom
- rekonštrukcia budovy kina na multifunkčné kultúrne centrum
- novostavba areálu: novej požiarnej zbrojnice pre dobrovoľných hasičov + mestský sklad
- novostavba budovy zázemia pre tenisové kurty

- postupná rekonštrukcia areálu spolkovéj záhrady - priestor so zázemím (barom) pri športovom areáli, kde sa môžu diať kultúrne akcie pod holým nebom
- komasácia Piešťanská - návrh novej obytnej štvrte - pozemkové úpravy, ktoré menia pôvodné polia v centre mesta na stavebné pozemky pre výstavbu RD
- rekonštrukcia domu smútku
- revitalizácia vnútroblokov v rámci bytových blokov (3 miesta)
- výstavba nájomných bytov
- komasácia Rázusova
- plán výsadby a údržby zelene
- rekonštrukcia dvorov - MŽ a ZŠ
- cyklocesty
- parkovisko ŽSR

Konkrétní projekty

PL: Jaká jsou specifická témata v Leopoldově?

Charakter - veľmi malé mesto s malým katastrom, železničná križovatka, okolitá krajina - polia a rovina, zároveň istá hrdosť obyvateľov na štatút mesta. Témou je a bude primerané zahusťovanie a skvalitňovanie zanedbaných verejných priestorov a budov v mestskom vlastníctve a tiež vytváranie lepšieho prepojenia (cyklocestami) v rámci regiónu.

PL: Jak se k nim přistupuje?

- nastavovanie regulácie zastavanosti v nových lokalitách a redefinovanie regulácie v existujúcej štruktúre mesta
- príprava projektov pre revitalizáciu a vhodné využitie verejných priestorov a mestských budov s dôrazom na kvalitu riešení
- projekt cyklociest v rámci regiónu

PL: Existují generely např. veřejných prostorů včetně zeleně a napojení do krajiny, dopravy,...?

Premýšľa sa nad zadaním vytvorenia manuálu pre riešenie zelene. Inak neviem o ďalších manuáloch. Určite by sa zišli, ale ťažko nájsť v meste energiu na riešenie takýchto koncepčných dokumentov popri každodennej agende a mnohých rozbehnutých investičných projektoch. Myslím, že vzhľadom na veľkosť mesta to asi nie je až taký veľký deficit. Zároveň ja osobne pociťujem v SR deficit možných kvalitných spracovateľov takýchto koncepčných dokumentov.

Dotace

PL: Jakou má Leopoldov zkušenost s dotacemi týkajícími se fyzické podoby města?

Celkovo v SR je s dotáciami pomerne veľký problém čo sa týka nastavenia termínov - dotácia býva vyhlásená a vo veľmi krátkom čase treba mať hotový realizačný projekt s rozpočtom. Mesto má v takomto prípade v zásade nasledujúce možnosti:

- mať pripravený projekt v šuflíku (ťažko trafiť)
- na rýchlo projekt zadať niekomu vypracovať - absolútna nemožnosť zorganizovania arch. súťaže, rýchly projekt = zlá kvalita
- získané dotácie - Námestie sv. Ignáca,.....??

Námestie v 2011, MŠ 2009, pred tým iba neinvestičné interregové projekty

Výtvarné intervence**PL: Má Leopoldov zájem o výtvarné intervence ve veřejných budovách a prostoru?**

Nezachytil som diskusiu v tomto smere. Víťazi arch. súťaží riešia tieto otázky individuálne v rámci svojich projektov. Zatiaľ neexistuje snaha o nastolenie systémového riešenia.

Regulace reklamy**PL: Máte nějaký způsob regulace reklamy nebo o něm uvažujete?**

Zatiaľ sa o tom v meste neuvažuje, v Leopoldove to momentálne nie je téma.

Veřejné zakázky**Jakým způsobem vybíráte architektky veřejných investic?**

velké investície - otvorená arch. súťaž (nový MsÚ, kino)

menšie investície, ale dôležité, možno s trochu otvoreným zadáním - menšia arch. súťaž (v oficiálnej terminológii výzva, bez odobrenia SKA) - dvojkolová, s osobnou prezentáciou (Nový park/starý cintorín)

ostatné menšie investície:

- odporúčame mestu spraviť cenovú súťaž, do ktorej vyzvú iba kvalitných architektov (publikácie v časopisoch, nominácie v CEZZARovi) - napr. zázemie pre tenisové kurty
- alebo to projektujeme mi - 2021 architekti ako arch. štúdie napriamo (napr. zbrojnica, spolková záhrada, komasácia, dom smútku) a potom sa napr. súťaží dodávateľ projektovej dokumentácie.

Toto je taký menší manuál pre zadávanie projektov verejných zakaziek v Leopoldove, ktorý sme si v ateliéri v posledných rokoch vytvorili a snažíme sa podľa neho správať, takto to aj prezentujeme mestu.

Městský architekt

V Leopoldove nemáme zriadenú pozíciu mestského architekta.

Zapojení občanů**PL: Jak probíhá komunikace s občany ve věci péče prostředí města a okolí?**

Primátorka a Kristína Bajtalová - referentka sa začínajú zaoberať témou zapájania občanov a participáciou. Sledujeme manuál paricipácie od IPR. Prebehli prvé dotazníky pre obyvateľov vnútroblokov, ktorých renovácia sa plánuje. Požiadavky z vyplnených dotazníkov zapracováva krajinný architekt, ktorý renováciu navrhuje.

Vzdělávání veřejnosti**PL: Jak se věnujete vzdělávání veřejnosti v tématu péče o fyzické prostředí města?**

V tomto smere mesto nevyvíja systematickú činnosť. Snažíme sa komunikovať tému architektonických súťaží v časopise.

Externí vazby**PL: Co byste v tématu péče o prostředí města a krajiny uvítali?**

Uvítal by som a by sme si v mestách nejako systematicky vymieňali skúsenosti. Ale možno sa len ja nezúčastňujem tých správnych fór. Snažím sa jedným okom sledovať, ako fungujú progresívne mestá buď v našom regióne (Hlohovec, Trnava,...) alebo aj mimo (ČR). Od SKA očakávam vylepšovanie legislatívy ohľadom súťaže návrhov (umožnenie dvojkolových súťaží pri veľkých zadaniach), úpravu súťažného

poriadku pre umožnenie overovania neštandardných súťaží (výziev pre malé zadania - tzv. francúzsky model). Zlepšovanie supportu pri organizácii súťaží pre mestá - vzorové podmienky,...

8.4.2. Výběr městských architektů pro strukturované rozhovory

Na základě předchozího desk researche, prvního kola rozhovorů, korekci vedoucího práce a kritérií uvedených v metodice disertační práce byli vybráni městští/obecní architekti ke strukturovaným rozhovorům. Zohlednění kritérií ukazuje následující tabulka, kde jsou i města nevybraná.

kritéria	město	Litomyšl	Litoměřice	Dolní Břežany	Šlapanice	Žďár nad Sázavou	Humpolec	Poděbrady	Děčín	Benešov	Červený Kostelec	Český Krumlov	Heřmanův Městec	Chrudim	Jablonec nad Orlicí	Jičín	Klatovy	Kolín	Písek	Rožnov p. Radhoštěm	Říčany	Semily	Středokluky u Prahy	Tábor	Třebíč
		město	u velkého města																						
	periferie																								
	u význam. komunikace																								
	památka UNESCO																								
	NKP																								
	MPR																								
	MPZ																								
počet	do 10 000 obyvatel																								
	10 000 - 20 000 obyv.																								
	nad 20 000 obyvatel																								
statut	obce																								
	města																								
ceny	GrandPrix, ČCA																								
architektonické soutěže																									
	není MA																								
typ MA	interní																								
	externí																								
délka MA	před 2000																								
MA	zkušenost 1 města																								
	zkušenost 2 měst																								
	zkušenost 3 měst																								
	zrušení funkce																								
	zkušenost střídání																								
	zkušenost z UHA																								
	autoriz. při nástupu																								
	neautoriz. při nástupu																								
	místní občan																								
	dojíždějící																								
gendr	muž																								
	žena																								
ceny	Architekt obci																								

8.4.2.1.1 Litomyšl - politik

Otázky k rozhovoru s vybranými komunálními politiky v ČR

Město	→	Litomyšl
Respondenti	→	Ing. Miroslav Brýdl (starosta Litomyšle 1990-2002), Mgr. Daniel Brýdl LL.M (od 2018)
Výzkumník	→	Ing. arch. Petr Lešek
Datum	→	31. 1. 2022
Místo	→	MÚ Litomyšl

Jak dlouho jste politikem?

D. Brýdl:

*Před 12 lety jsme vznikli jako občanské sdružení. Po nějaké době fungování jsme se rozhodli kandidovat jako sdružení nezávislých kandidátů. Nejdříve jsme se dostali jako 2 zastupitelé, pak jako 4 a poslední volby jsme vyhráli. V Litomyšli funguje politická kultura a vítězná strana má starostu, ačkoliv by třeba druhá a třetí strana měli většinu. Máme pravidelně velkou koalici.
3 roky jsem „placený politik“.*

M. Brýdl:

Byl jsem v radě 20 let z toho 12 let starostou.

Jakou má „Vaše“ město tradici městských architektů?

Co vedlo město zřídit pozici MA?

M. Brýdl:

V rozhovoru s místními intelektuály jsme hned v roce 1990 probírali, že ve městě chybí právníci a já zmínil, že také architekti. V Litomyšli žádný architekt nebyl. Pracoval jsem v místním potravinářském projekčním ústavu, kde byli stavaři a architektky jsme zvali externě. Sochař Arnold Bartůněk mi v tom rozhovoru doporučil Zdenu Vydrovou. O ní jsem věděl jen obecně z výstavy architektů z brněnského Obecního domu, která v Litomyšli proběhla v roce 1988 v Domě u rytířů. Představovali svůj soutěžní návrh do Florencie, kde získali 2. cenu. Mne architektura zajímala a oslovil jsem ji, zda by nechtěla s námi v Litomyšli spolupracovat. Ten nápad a forma se vyvíjely až do podoby městského architekta. První debaty byly právě o tom, jak spolupracovat. Sestavili jsme smlouvu na externí spolupráci. Na počátku byla v Litomyšli každý týden. Stavební úřad domlouval schůzky se soukromými investory. Důležitý zlom byl prodej domu na náměstí bývalého Městského výboru, kdy Zdena Vydrová doporučila architektonickou soutěž a město ji uspořádalo. Vyhrál Josef Pleskot. Památkáři se ale postavili proti.

Měl jste předem představu o rozsahu práce MA?

M. Brýdl:

Zdena Vydrová spíše vedla ze začátku mne. 90. léta byla doba velkého kvasu, proměn a změn zákonů. Osobní kreativity a osobního nasazení. Po prvních volbách bylo úplně nové zastupitelstvo.

D. Brýdl:

Jsou tu aktivní lidé a při volbách se volí křížkováním osobnosti. Platón mluví o tom, že 10tis polis už generuje dostatek osobností, ale ještě se všichni znají. A proto Litomyšl dobře funguje. Lidé nevolí hlupáky. Důležitá je 350letá tradice vzdělanosti mikroregionu od 17. století založená piaristy. Výsledkem je tíhnutí k osobnímu nasazení, individualismu a vzdělanosti. Podobné dědictví je po piaristech i jinde. V Mikulově, Kadani nebo Olomouci. Vzdělání přináší vědomí určitého řádu věcí. Ta tradice vzdělanosti navíc přivádí do města lidi z vnějšku. Zároveň je ochota dívat se mimo vlastní město, poučit se jinde.

S MA se spolupráce vyvíjela. Antonín Dokoupil se posléze přidal a z vedoucího stavebního úřadu šel na samostatnou pozici. On je mimo české standardy. MA má spousta měst, ale někoho tak iniciativního a aktivního nikoliv. On se stará o styk s architekty, kultivaci veřejného prostoru a každodenní témata a operativu.

M. Brýdl:

Důležitá byla trojstranná spolupráce Zdena Vydrová, Antonín Dokoupil a starosta, tehdy já. Hlídal jsem reálnost plánů, jejich financovatelnost a prosaditelnost. Starosta se musí umět postavit před lidmi. S Josefem Pleskotem jsme obhajovali úpravy Loučné a po prezentaci před 100 lidmi z původních 30 odpůrců zůstali 2. Debaty se pochopitelně opakují a jsou intenzivní. Teď se řeší lávka přes průtah s výtahem.

Jaká je stabilita politického vedení města a úřadu města?

D. Brýdl:

Já mám v radě dva bývalé starosty a třetí bývalý starosta je ve stavební komisi. Takže všichni bývalí starostové jsou aktivní. Scházíme se pravidelně na obědy. Bývalí starostové stále dávají svůj čas rozvoji města. Kontinuita je to co Litomyšl odlišuje od velké většiny jiných měst. Kontinuita myšlení o městě, chuť spolupracovat a ochota upozadit žabomyší války a osobní animozity na úkor rozvoje města.

Jaké cíle s ohledem na péči o prostředí si „Vaše“ město stanovilo? Jak se na jejich vzniku podílel MA?

M. Brýdl:

Měl jsem podvědomou touhu město zvelebit. Zdena Vydrová přizvala Martina Rudiše, který posléze připravil zastavovací plán zóny u nemocnice. Územní plán byl zastaralý nedalo se o něj opřít. Zdena Vydrová vytipovala jednotlivá místa. Třeba autobusové nádraží.

D. Brýdl:

Zásadní byla ochota starosty vyjet do světa a pak si říct: „když to jde v Holandsku, Dánsku, Rakousku, tak to musí jít i u nás“. A také říkám, že i na městě musíme dělat věci „jako doma“.

M. Brýdl:

K tomu mne navedli Zdena Vydrová a architekt Aleš Burian právě u projektu v zóně u nemocnice.

D. Brýdl:

Když se nyní plánoval Lidl, tak jsme jeli do Rakouska-Vorarlberska a Švýcarska, nafotili jsme tam obchodáky a pak je ukázali na jednání s Lidlem a řekli jim, že není důvod proč

by to tady mělo fungovat jinak. Výhoda starostování v Litomyšli je, že opozice tyto cesty nenapadá. Zastupitelstvo i rada stojí za starostou, protože je to zažité celých 30 let.

M. Brýdl:

Když se plánoval bazén a obchodní centrum vyrazili jsme do Rakouska a Švýcarska. Viděli jsme v Innsbrucku, že i malou prodejnu M-Preis navrhnul špičkový světový architekt Dominique Perrault.

Měli jsme zásadu, že na pozemcích města se budou stavět výborné stavby, aby město bylo vzorem ostatním. Aby nikdo nemohl říct, že město nemá právo něco vyžadovat, když samo nejde příkladem.

D. Brýdl:

Ano když město chtělo přes Zdenu Vydrovou kvalitní architekturu od místních stavebníků, tak samo šlo vzorem. Nekázali jsme vodu a nepili víno. Zásadním impulsem byl projekt Klášterních zahrad.

M. Brýdl:

Na Klášterní zahrady byla velká otevřená architektonická soutěž. Veřejný prostor, který byl 40 let zamčený, zchátralý na suť, se náhle otevřel a všichni byli nadšení.

D. Brýdl:

Ale bylo potřeba přesvědčit zastupitelstvo. Zpočátku neviděli ten potenciál toho místa, nechtěli do něj investovat. Ale díky výsledku si místní uvědomili, že když něco dělá kvalitní odborník, tak je to krásný. Najednou se cítili jako v Rakousku. Uvědomili si, že má význam pracovat s architektem. Město šlo vzorem a pro soukromníky se stalo standardem zvat si architekta. Nejen jednotliví stavebníci, ale i firmy to dělají a předhánějí se ve snaze o kvalitu. Podnikatel ze sousedního města koupil dům na náměstí a uznal, po schůzce se starostou a debatě nad průchodem jeho domem, že v Litomyšli si musí najmout architekta, přičemž „doma“ by mu stačil stavební inženýr. Výsledkem je zásadní proměna hnusného tmavého bariérového průchodu podle návrhu architekta Jindřicha Škrabala. Je to drobná stavba, ale velmi ceněná veřejností. Město zaplatilo veřejné osvětlení. Architekt navrhl velkoformátovou dlažbu a Antonín Dokoupil ji osobně sháněl v pracovní době městského úředníka pro soukromého investora. Zdá se to neefektivní. Sehnal ji a vznikl nádherný prostor. Sám investor nakonec napsal městu děkovaný dopis za to, že ho přemluvili k náročnější práci a že výsledek mu přináší velké uspokojení.

Podobný příklad je skladovací hala u průtahu. Opět Zdena Vydrová požadovala spolupráci s architektem. Investor s nevolí souhlasil, ale když pak sám v Holandsku viděl srovnání, tak řekl, že je nadšený, že se nemusí za svůj výsledek stydět, ale naopak na něj může být hrdý. Od té doby vnímá kvalitu a usiluje o ní. Prvotní impuls přitom byl tlak města.

Psaná koncepce ale není. Stojí to na té politické a osobní kontinuitě. Ale existují generely.

M. Brýdl:

U sportovního areálu nejdříve vznikl celkový koncept s Alešem Burianem. Je zastavovací plán Dolní ulice, náměstí, nové lokace rodinných domů,...

D. Brýdl:

Promýšlíme nově hlavní Smetanovo náměstí. Teď už nám památkáři povolí vodu a stromy což před pár lety nešlo. Snížíme i počet parkovacích stání.

M. Brýdl:

Vytipování území pro generely jsme dělali společně se Zdenou Vydrovou.

D. Brýdl:

Teď jsem zadal zpracování generelu území okolo průtahu, abychom byli připraveni až bude hotová dálnice. Takže městský architekt s dopravními inženýry vymýšlí, jak uspořádat cyklostezku a parkování. Jak sešít měst zpět dohromady.

M. Brýdl:

Kritik Petr Volf v Litomyšli udělal seminář „Průtah městem“, který byl impulsem pro studentský projekt nadchodu. Antonín Dokoupil se znalostí dotačních titulů na bezbariérovost doporučil použít výtah.

Jaká je historie cílů a koncepcí města?

D. Brýdl:

Díky absenci psané koncepce to je velmi závislé na lidech. Až bude odcházet Antonín Dokoupil, tak bude velký problém najít podobného milovníka architektury. A stejně tak Zdena Vydrová. Ale důvěřujeme v sílu tradice.

M. Brýdl:

Byl plán pro veřejné stavby s rozvahou k jejich umístění a ten se naplňoval 20 let. Kde bude zimní stadion, kde bude bazén.

D. Brýdl:

Z celkového plánu veřejných staveb chybí ještě multifunkční sportovní hřiště na atletickém stadionu. Projekt máme připravený. Čekáme, zda bude dotace z NSA. Po 30 letech by se tak ten plán završil. Nejsou tedy psané koncepce, ale máme dlouhodobě platné plány a generely.

Jaký způsob práce používá MA? Vysvětluje Vám jím používané postupy?

Komentujete postupy MA?

D. Brýdl:

Zdena Vydrová sem již jezdí méně často. Pomohla hodně digitalizace. Pokud přijde stavebník na stavební úřad, tak je mu doporučeno, aby konzultoval s městským architektem už ve fázi studie. I obyčejnou nástavbu nebo plot, který hraničí s veřejným prostorem. Kde je město účastník řízení, tak se vyjadřujeme. Zdena Vydrová přes stavební komisi a Rada města. V 98% případech respektujeme vyjádření MA jako názor stavební komise.

M. Brýdl:

Na nábřeží Loučné jsme vyzvali tři architekty. Buriana, Pleskota a Škrabala. Návrhy hodnotila komise složená z rady, nezávislých architektů, ty ze zastupitelstva, kteří o to měli zájem. Hlasovalo se tajně. Vyhrál Pleskota a já mu sám řekl, že jsem pro něj nehlasoval, ale na výsledek se těším.

Jak si vyhodnocuje město úspěšnost koncepčních materiálů a aktuálnost cílů?

Jak si vyhodnocuje město úspěšnost strategií k jejich naplňování?

D. Brýdl:

To probíhalo na začátku. Teď už je spolupráce zaběhlá. Hlavní je to nezkat. Město zde je 1000 let, tak ten vývoj nesmí naše generace pokazit. Mám svoje malé ambice o korekce. Infrastruktura je postavená a potřebujeme domov seniorů. To je velká investice. Já jsem si řekl, že bych chtěl každý rok investovat cca 0,5mil do kapličky, do cíle cesty z města do krajiny. Chci vždy oslovit předchozího vítěze České ceny za architekturu. Teď jednáme s ova a chceme oslovit architekty z Helfštyňa. Ne s každým se dohodneme, chceme drobnou užitnou stavbu nikoliv sochu.

Jinak ale platí, že způsob spolupráce je zaběhlý a funguje. Antonín Dokoupil je velmi spolehlivý a záměry rychle organizuje.

M. Brýdl:

Jsou stavby, které vzbuzují u veřejnosti nevoli. Ne vše je přijato s nadšením a bez problémů. Třeba úpravy na hřbitově s pohledovým betonem. Je potřeba si pak za svými rozhodnutími umět stát a obhájit je.

D. Brýdl:

Je potřeba vše veřejně prodiskutovat, korektně argumentovat. Nebát se negativních reakcí a nestrkat před nimi „hlavu do písku“.

M. Brýdl:

Veřejná výstava o architektuře Litomyšle také přinesla řadu kritických komentářů. Nikdy to není jenom růžové.

D. Brýdl:

Ale když se o Litomyšli píše v odborném tisku, tak to prezentujeme a občané jsou na to hrdí. Zajímá je to. Dělali jsme anketu pro strategický plán. Na otázku: Jste s životem v Litomyšli spokojeni odpovědělo 91% obyvatel ano. Takový výsledek je asi v ČR, kde je obvyklé si stěžovat, unikátní. Samozřejmě v dalších dílčích dotazech je spousta kritických reakcí, ale ten prvotní dotaz přinesl tak širokou shodu. Což přináší podporu uchování směru vedení města a dále posiluje kontinuitu.

Každý týden k nám jezdí nějaký komunální politik poradit se, jak pečovat o město. Přitom počátek u nás je u občanů – voličů. Oni umožnili kontinuitu a ta přináší výsledky.

M. Brýdl:

I když já byl nejproblematičtější ze všech starostů. Ale pozval jsem do Litomyšle prezidenty, krále, a to mi u občanů pomohlo. Dalo jim to pocit hrdosti.

D. Brýdl:

Založil jsi Smetanovu Litomyšl. Ve městě je velký patriotismus v pozitivním slova smyslu. Místní jsou na svoje město pyšní. To umožnilo posléze i přijetí moderní architektury. Nikdy to ale pochopitelně není 100%.

M. Brýdl:

Když přijde na lámání chleba tak místní za svým městem stojí.

Jaký máte způsob hodnocení úspěšnosti práce MA?**Jaký máte nastavený způsob spolupráce mezi MA a politickým vedením?**

D. Brýdl:

Zdena Vydrová má několik pravidel. Předně neprojektuje pro město. Za druhé pokud přijde s návrhem kvalitní architekt, tak ho neposuzuje. Podle ní by to už byla kolize kreativit. Věnuje se tedy té většině běžných projektů a tam ji v 98% dáváme za pravdu. Ona je velmi pokorná a velmi své oponentní názory cizeluje na jedné nebo dvou stranách vyjádření. Nenavrhuje, neříká jak, ale píše co není přijatelné, co není vhodné a pečlivě to vysvětluje a zdůvodňuje. Stavebník se s tím musí vypořádat. Návrh upraví a debata pokračuje dokud nedojde ke shodě. Její vyjádření dostává stavební komise a skoro vždy se s ním shodne. Ale žádný způsob hodnocení práce MA nemáme – vždy ale její názor prochází posuzováním volených kolektivních orgánů samosprávy – tedy stavební komise, a především rady města, případně celého zastupitelstva v zásadních rozhodnutích.

M. Brýdl:

Někdy se na mne jako na starostu nespokojení stavebníci obrátili. Probral jsem to s MA a do té debaty vstoupil jako další účastník. Ona si je vědoma zodpovědnosti a práv samosprávy a respektuje to. Pokud stavební komise v těch několika případech rozhodne jinak tak to akceptuje. Ví, že ona dává co nejlepší podklady a rozhodnutí je na samosprávě.

D. Brýdl:

Zároveň pokud je samospráva s názorem MA ztotožněná, tak za ní stojí a nevhodným požadavkům neustoupí, i když to může být náročné a nepříjemné.

Kde jste čerpali inspiraci pro péči o prostředí města?

D. Brýdl:

Věděli jsme, že nejsme nejchytřejší a jezdili jinam se poučit. Nebáli jsme se.

M. Brýdl:

Když přišlo na zimní stadión, tak jsme najali autobus. Jelo celé zastupitelstvo, hokejisti a objeli jsme nové zimní stadiony a hodnotili jejich klady a zápory. Díky tomu jsme věděli, co chceme. Projekt zpracoval Aleš Burian a stavba byla nominována na evropskou Cenu Mies van der Rohe. A přesto mi otec mladého hokejisty řekl, že to byly vyhozené peníze. Když jsme připravovali sportovní areál, tak jsme se dohadovali s místostarostou mistrem republiky v desetiboji, kde má být doskočiště. Právě cesty do zahraničí do Rakouska do areálu pro evropské desetibojářské závody nám pomohli dospět k dohodě.

U bazénu jsme navštívili i kýčovitý bazén v Itálii a pak lázně Valls ve Švýcarsku od architekta Petera Zumthora

D. Brýdl:

Kritika je vždy. U zimního stadionu byly stížnosti proč to je ze dřeva, že to nic nevydrží.

M. Brýdl:

Když byl zvolen nový starosta Michal Kortyš, který měl k tématu architektury dále, tak jsme vzali auto a společně s Antonínem Dokoupilem, Zdenou Vydrovou, ale i Davidem Vávrou (jeho proslulost byla důležitá) jeli do Rakouska a Slovinska.

Co byste v tématu uvítal za informace z jiných měst? Co víte o tom, jak obdobná témata řeší jiná města?

D. Brýdl:

Díky tomu, že k nám hodně českých samospráv jezdí pro radu, tak o nich máme přehled. Většina je ale v oblasti spolupráce s MA časově za námi. Spíše odjíždějí truchliví, že mají co dohánět. Rádi je přijímáme. Antonín Dokoupil se jim věnuje především. I já jako starosta se snažím. Říkáme si, že děláme stejnou službu jako nám poskytla města v zahraničí. Jsme takový benchmark českých měst. Plánujeme konferenci, kdy by to bylo soustředěné a více odborné oproti našemu laickému vysvětlování. Rádi tu všechny uvítáme a svoje zkušenosti nasdílíme. Pro nás je ale motivující především zahraničí. Byla úžasná návštěva rakouské spolkové země Vorarlberg na hranicích se Švýcarskem. Věnoval se nám německý autor knížky o Litomyšli, která vyšla v nakladatelství Detail. Byl s námi 3 dny. Připravil schůzky se starosty a architekty. Ta návštěva byla nesmírně inspirativní. Nedávno jsme zase jeli do Itálie, Švýcarska a Německa na veřejné prostory historických měst.

M. Brýdl:

V Litomyšli umíme připravovat projekty do zásoby i s rizikem, že se nerealizují, což by v řadě jiných měst byl politický problém.

D. Brýdl:

Modernizace knihovny, zastřešení na zámku,... Nečekáme na dotace. Řešíme si svoje témata, vize a problémy. Díky tomu jsme ale připravení i na dotace. Teď tak můžeme uplatnit projekt na nadchod přes průtah a získáme 30 mil. Máme připravené projekty na veřejné prostory.

M. Brýdl:

Péče o veřejné prostory byla důležitá i politicky. Nejen centrum i různá pěší propojení, zastavení.

D. Brýdl:

Knížka vydaná o Litomyšli v německém odborném nakladatelství přitáhla pozornost českých architektů. Věnují se jim i v infocentru. Poznají je tam podle černých roláků. Cizí návštěvníky tolik podchycené nemáme.

M. Brýdl:

Po revoluci jsme vyjeli do partnerského města St. Polo v Itálii. Uvítali nás v krásné renesanční radnici, která byla moderně zrekonstruovaná. Viděl jsem přiznanou vloženou ocelovou traverzu. To mne inspirovalo. Nechtěl jsem dělat z města pseudohistorický skanzen. V Rodenu v Holandsku jsem viděl novou budovu radnice a průmyslovou zónu. Tehdy to byla velmi účelná a přínosná spolupráce.

D. Brýdl:

Pro veřejnost už partnerská města nejsou zajímavá. Tehdy to byla pomoc třeba s ubytováním, což už dnes nikdo nepotřebuje. Teď se snažíme o obnovu, ale Covid to celé zabrzdil. Spolupráce zůstává převážně v kulturní oblasti. Problém je s přenosem zkušeností kvůli jiné legislativě a historickému vývoji. V Holandsku nyní změnili funkci starosty. Po volbách do zastupitelstva nové vedení uspořádá výběrové řízení na starostu. Nemusí to být zvolený politik. Je to manažerský post a do funkce ho jmenuje královna. On uvažuje zejména právně-ekonomicky. Ost-West contacten klubu, který se

o spolupráci dlouhodobě staral, tak nový starosta škrtnutí platby. Jsou z toho nešťastní, že starostu-manažera těch společných 30 let spolupráce nezajímá. Neviděl v tom pro město přínos. Přenositelnost je velmi těžká. Jiné uspořádání sídel, jiné daně. V Německu platí velké daně městu místní firmy, což u nás není. Německá města spolu o firmy soupeří, což má ale i riziko bohatnutí bohatých a chudnutí chudých. V Litomyšli je bohatství. Jsou tu velké úspěšné firmy s vysokými platy. Což podporuje třeba soukromé stavebníky. Ale to je nepřenositelné i v rámci ČR třeba do chudých regionů.

M. Brýdl:

Máme tu hodně škol. Úrodnou krajinu.

D. Brýdl:

Máme nemocnici. Je tu hodně vzdělaných lidí. Nemáme vyloučené lokality. Máme nejméně exekucí na obyvatele v ČR. Je zakázaný hazard a s tím se snížila i drobná kriminalita. Byla to velká politická debata, kde se generačně neshodneme. Zastupitelstvo ji ustálo, shodlo se. Město přišlo ročně asi o 6 mil. Ale na těch 6 mil se tu muselo ročně prosázet násobně více a to ztratí právě ti nejslabší s exekucemi. Naopak máme úsekové měření na průtahu, kde získáme 10mil a větší bezpečnost.

Jakým způsobem svou vizi města vysvětlujete a sdělujete MA a veřejnosti?

M. Brýdl:

Já jsem vždy vystupoval osobně, tváří v tvář. Nepoužíval jsem tisk. Dnes je to obráceně. Hlavní debata se vede přes média.

D. Brýdl:

V městských novinách se zveřejní nový projekt s komentářem. Umístí se na FB i na web města. A opět vysvětlujeme s důrazem na přínosy projektu. Komunikaci s MA změnil Covid. Před ním sem Zdena Vydrová přijela a Antonín Dokoupil pro ni měl připravený soupis věcí k řešení a ten jsme společně během asi 3 hodin prošli. Teď to je spíše na emailové komunikaci. Ale mám pocit, že už neřešíme zásadní věci.

Věnujeme se prezentaci litomyšlské architektury. Na webu je Litomyšlský Architektonický Manuál, máme knížku Moderní architektura v Litomyšli a spoustu dalších. Není to uzavřená kapitola. Jsme na naše úspěchy hrdí. Lidé knížky dávají známým z jiných měst. Nadpoloviční většina místních je na moderní architekturu v Litomyšli pyšná.

M. Brýdl:

Měli jsme výstavu o moderní architektuře z Litomyšle v Národním technickém muzeu a jako poděkování za spolupráci teď mají školáci z Litomyšle do NTM vstup zdarma.

D. Brýdl:

V průchodu do turistického zázemí jsou vystaveny panely se šesti nejlepšími realizacemi v Litomyšli. I to na návštěvníka města zapůsobí.

Ve městě je historicky ve výstavbě hodně velkorysosti. Stačí se podívat na budovu gymnázia, zámek, klášter, Smetanův dům. Je to v genech města. Bohužel i průtah se stavěl za komunistů velkoryse. Zdá se mi, že jsme spíše jako občané produkt toho

města, prostředí než obráceně. Ale samozřejmě je to i šťastných náhodách. Za což považuji i moji kandidaturu a vítězství ve volbách.

Jaké máte osobní cíle v péči o svěřené město?

D. Brýdl:

Nezkazít to. Je v čem pokračovat. A také nebránit pozitivní aktivitě občanů a firem. Ta je tu obrovská. Vznikají třeba nové festivaly, a to dokonce s celorepublikovým dosahem. Jinde se musí hodně finančně podporovat ze strany měst a u nás je mnohem více přímo na straně občanů.

Mít oči otevřené. Jezdit se dívat po světě, po Evropě. Chystáme se se Zdenou Vydrovou a Antonínem Dokoupilem po severním Německu a Skandinávii kvůli veřejným prostorům. Antonín Dokoupil jede zítra do Vídně kvůli galerii. Z Vídně se k nám přistěhovala galeristka. Když přemýšlela, do jakého města v ČR se z Vídně přestěhovat, tak si vybrala Litomyšl. A zpětně její znalosti a známosti město obohacují. Líbí se mi australské přísloví: nespravuj co není rozbité. To mne naučil soukromý sektor.

M. Brýdl:

Vždy nám záleželo, aby Litomyšl měla vazby na lidi odjinud. Z Prahy, Brna. Zajímali jsme se vždy i o krajskou a celostátní politiku. Využíváme k tomu dobré jméno Litomyšle.

D. Brýdl:

A využíváme dobrého jména Litomyšle a díky tomu i zájmu kvalitních architektů tady projektovat. A to zpětně posiluje město. Antonín Dokoupil radí starostům, aby začali s velkou soutěží, aby se naučili spolupracovat s architekty. Velká soutěž zájem a spolupráci nastartuje.

M. Brýdl:

Pro mne to byla soutěž na dům na náměstí a následné spolupráce s vítězem Josefem Pleskotem. Důležité bylo, když nás kritik architektury Rostislav Švácha nazval Litomyšlský zázrak. Zdeněk Lukeš o mne napsal, že jsem jako Ulrich a Baťa.

D. Brýdl:

Ty si jako starosta nedělal výjimečné věci. Ty jsi prostě dělal dobře práci starosty. Ale to bylo v té době bohužel výjimečné. Dal jsi všem do vínku cestování a zájem o to, jak věci fungují jinde. Díky tomu nám přišlo normální se snažit o to samé tady. A to bylo také výjimečné. V českých městech dochází v těchto letech ve vedení ke generační výměně, příklad Litomyšle si uvědomují, a proto k nám jezdí každý týden někdo nový.

M. Brýdl:

Vnímám, že naše generace odchází a přebírá to mladší, která spoustu věcí vidí jinak, moderně, a to je správné. Ale stále říkáme svoje názory a je na těch mladších, zda je přijmou nebo ne. I v tom je kontinuita.

D. Brýdl:

A stále platí ten dlouhodobý zájem a účast předchozích starostů. Sedí v radě a mohou mne přehlasovat. Vždy jde ale o společnou dohodu, která se skoro vždy podaří. Nejsou konfliktní hlasování na zastupitelstvu. Jediným bylo hlasování o pojmenování náměstí Václava Havla. A i to nakonec bylo nakonec přijato. Nebude to téma do příštích voleb.

Jaké máte návody na konkrétní případy?

V ČR je téma nejlevnější ceny. Víím, že stavební inženýr zpracuje projekt levněji než architekt. Ale domy se přece staví na stovky let. Vidím to na zámku, na gymnáziu, na Piaristické koleji. Oni nešetřili a nedělali nejlevnější řešení tak proč to máme dělat jinak?

Máme městský pozemek při výpadovce na Poličku, kde jsme chtěli bytové domy. Nechtěli jsme je investovat jako město. Rozhodli jsme se, že budeme ve výběrovém řízení posuzovat kvalitu života. Město není ziskový podnikatel, ale chce co nejlepší kvalitu života. Jeli jsme do Vídně do Neustadtu s paní ředitelkou galerie podívat se na kvalitní bytovou výstavbu – komunitní prostory, balkony, zeleň. Na náš pozemek jsme pak vypsali velmi volné výběrové řízení. Oznámili jsme, že odhadní znalecká cena pozemku je 7mil. Ale neprodáme to nejvyšší nabídkové ceně, protože výsledkem by byly drahé byty. Požadovali jsme podat projekt na kvalitu života. Nespecifikovali jsme podrobnější kritéria, ale doporučili standard: podzemní parkování, kvalitní společné prostory, komunitní prostor, dětské hřiště, zeleň, atd. Byla to velmi vágní definice. Přišlo nám 7 projektů od 4 developerů s kvalitními architekty: ova, Burian a Křivinka,... Antonín Dokoupil nechal návrhy posoudit třem nezávislým architektům. Zdena Vydrová se vyjádřila. Vybrali jsme dva developery a ti prezentovali svoje návrhy před zastupitelstvem. Vybrali jsme vítěze a jsem přesvědčený, že to bude bydlení srovnatelné s tím ve Vídni. Je tam podzemní parkování, ale díky zapuštění ve svahu není potřeba vzduchotechnika. Město převezme komunitní prostor. Kvalitní přirozeně osvětlené společné prostory, žádné temné chodby. Velké balkony. Zelené střechy. Když jsme to ukázali návštěvě z jiného města tak se zhrozili, že tohle by jim jejich městská právnička nedovolila. Odpověděl jsem: proč nedovolila? Zákon o obcích přece ukládá péči o kvalitu života. Nepožaduje, že město má nejvíce vydělat na pozemku. My jsme to totiž nezaložili na zákoně o veřejných zakázkách, ale na zákoně o obcích. Teď tak děláme další akci na prodeji Vily Klára. Opět požadujeme projekty a vybereme ten, který nejvíce konvenuje kvalitě života v Litomyšli. A zase jsme budili údiv u měst, co k nám jezdí pro zkušenost. Ten náš přístup byl možný jen díky návštěvě Vídně a uvědomění si, že cílem péče o město je co nejlepší kvalita života. Ano kdybychom měli politicky rozdělené město, tak by nás mohl někdo žalovat, že to není na nejvyšší cenu, nebo že to není nejvíce bytů. Jeden projekt měl 100 bytů, ale my jsme uvážili, že tolik bytů na maloměstě už znamená také k tomu potřebnou veřejnou infrastrukturu, novou školku. Že nám tedy stačí 70 bytů, ale celkově kvalitních a přispívajících ke kvalitě života v Litomyšli. Nechceme růst skokově, ale kontinuálně. Raději větší byty pro rodiny, které pak nebudou potřebovat rodinný dům se zahrádkou vedoucí k dalšímu rozpínání se města.

V té lokalitě nových bytových domů plánujeme nový krásný park. Namísto utilitárního poldru vybudujeme v rámci protipovodňových opatření park se zadržovací funkcí s cestami, stromy, sadem, keři a herními prvky. To je ta kvalita života, o kterou nám musí jít. Opět to je inspirace z Vídně. A opět na tom byla shoda v zastupitelstvu.

Právě k posouzení tak náročného kritéria kvality života je dobrý kolektivní orgán, zastupitelstvo. Máme zastupitelskou demokracii. Jako zastupitelé jsme poučení laikové, poradili jsme se s odborníky, načerpali jsme znalosti v Rakousku a kvalita života je zřejmá: jestli postavím hnusný panelák se spoustou bytů nebo kultivovaný dům. Každý si dělal u prezentace poznámky, byla společná debata a z výběru vzešel poměrně jednoznačně vítěz. Architekt Aleš Burian měl velmi kvalitní prezentaci. Zastupitelstvo má odpovědnost se rozhodnout, posoudit obtížně posouditelné.

U vily Kláry to může být mezi krásným hotelem s parkováním pro Smetanovu Litomyšl nebo komunitním centrem. To bude těžké rozhodování. Veřejnost očekávatelně nefandí hotelu. 23 zastupitelů je zvoleno, aby rozhodlo a musí to unést. A to i ve veřejném hlasování, aby to bylo transparentní.

M. Brýdl:

Oproti našim časům je velký problém, že se kriminalizují rozhodnutí zastupitelstva.

D. Brýdl:

Ale soudy to posuzují a padlo už hodně osvobozovacích rozsudků.

Asi jsme tím museli projít. Samozřejmě by to mělo být jen o svobodném neúplatném a zodpovědném rozhodování. Naopak u přímé demokracie je právě problém se zodpovědností.

Máme výhodu ve velikosti Litomyšle a ochotě přijímat lidi a názory zvenčí. Ta je velká. Byli s námi ve Vídni ještě z jiného města a přivezli si úplně jinou zkušenost a sice potvrzení toho, že už to dělají skvěle.

Litomyšl nabízí velmi kvalitní život obzvláště v době pandemie, kde se k nám lidi z velkých měst vracejí. Děti vyrůstají v maloměstě, kde je všechno blízko. Oni dělají několik dní v týdnu on line a pak sednou na vlak v České Třebové, nebo použijí v budoucnu dálnici. Venkov na pandemii může získat, pokud mají v obci kvalitní internetové připojení. Vracejí se sem lidé z Prahy i z Londýna. Důležitá je kvalita školy, která do města láká rodiny a udržuje je. Malá města na rozdíl od velkých mohou nabídnout větší vstřícnost škol a ocenění zapojení rodičů. U nás vznikla rodičovská škola Školamyšl podle Začít spolu. Tedy nabízíme klasické školy i alternativní. Místní podnikatel nabídl budovu bývalé školy. Máme u nás velké firmy, které nabízejí i kvalitní zázemí pro zaměstnance. Rodinné firmy i e-shopy. Využívají staré budovy i staví nové. Je zde chuť zkoušet inovace. Zároveň máme širokou veřejnou vybavenost: bazén, zimní stadion, divadlo, kino. Na počet obyvatel jsme vybavenější než Praha. A je snazší to využívat než v Praze. Vše je v dostupné vzdálenosti i pro děti. Je u nás bezpečno.

Litomyšl má jedinou nevýhodu a sice že nemá u města les. Pracujeme ale na lepším propojení s krajinou. Chystáme tři nové cyklostezky. Děláme a obnovujeme zkratky a pěší cesty do krajiny, aby lidé mohli vyrazit bezpečně mimo silniční tahy. Sážíme aleje. Nové přírodní parky za hranicí města. Městské sady. Vykupujeme pozemky kolem vodotečí a plánujeme nové cesty. Chceme vytvořit okruh kolem Litomyšle. Vykupujeme a směňujeme kvůli tomu pozemky.

M. Brýdl:

Já pracoval na propojování uvnitř města. Uličky, průchody, schodiště,... Iniciátorem byla Zdena Vydrová.

D. Brýdl:

Každý rok děláme akci Děkujeme, že chodíte pěšky v rámci evropského dne mobility. Sám jsem zvyklý chodit po městě pěšky. Natočili jsme motivační video, aby děti nebyly do školy vozené a chodili pěšky. Lidi to opravdu motivuje.

M. Brýdl:

Doufám, že se dožiju úprav náměstí u pomníku Bedřicha Smetany. Už v prvních plánech na zvelebení centra to byl důležitý bod, ale nepodařil se zatím kvůli střetu

o parkovací místa. Aby okolo pomníku Bedřicha Smetany nebyly jenom auta, ale byl to pěkný kus náměstí. Jeden ze starostů zkusil zákaz vjezdu na náměstí, ale to vyvolalo velký odpor podnikatelů. Není možné centra úplně od aut odříznout. Kuriózně to vyvolalo i dosud neukončenou debatu kdo je vlastníkem podloubí. Což je problém řady měst v ČR.

D. Brýdl:

V Litomyšli nevznikla nákupní centra na periferii. Centrum je tak stále plné obchodů. Je to obchodní centrum města s asi 100 obchody a restauračními zařízeními. To je myslím v takovémto rozsahu v ČR unikátní. A do budoucna jde o vyváženost příjemného pobytového centra s obchody a počtu parkovacích stání v něm. Téma parkování v centru je i v Litomyšli rozdělené cca 50 na 50% mezi těmi co chtějí omezit parkování v centru a těmi co chtějí počet stání ponechat. Je potřeba k tomu vést dlouhou pečlivou debatu.

M. Brýdl:

Podle mne je nutné za rušená stání nabídnout náhradu.

D. Brýdl:

S tou vyvážeností počítáme. Neuvažujeme jenom rušit. Naopak se mi nezdá šťastný projekt parkovacího domu. Je to bezpečnostně rizikové a nevlídné prostředí. Velkou šanci skýtá rušení průtahu po zprovoznění dálnice. Podobně můžeme i úpravami stávajících parkovacích ploch zvyšovat jejich kapacitu. Je tedy šance kultivovat okolí pomníku Bedřicha Smetany a zároveň uchovat vhodný počet parkovacích stání v centru. U pomníku se zároveň využijí existující prameny pro vodní prvek.

Památkáři v Litomyšli respektují kvalitní vstupy moderní architektury.

Umožní nám vysázet stromy na náměstí, což je jinde stále v historických centrech tabu. Za tu dlouhou dobu zjistili, že Litomyšl je korektní. Městská architektka Zdena Vydrová je i pro památkáře osobností.

M. Brýdl:

Je ale potřeba stále argumentovat, jako u nového nadchodu nebo i Zámeckého návrší.

D. Brýdl:

Není to jednoduché, je to založené na dlouhodobé korektní debatě vedené právě díky městské architektce.

M. Brýdl:

Někdy jsem se památkářům postavil. Trval jsem na doplnění zábradlí u prvorepublikového schodiště kvůli bezpečnosti. A obhájil jsem si to i v televizi. Lidi to ocenili. Je jiná doba oproti 90. letům. Ale i tehdy měla konečné slovo rada města, a ne vždy můj návrh zvítězil. Treba dům s pečovatelskou službou.

Úžasný počin bylo obnovení průchodu podloubím pošty od Josefa Pleskota. I on sám to považuje s Jelením příkopem za jedno ze svých nejlepších děl, protože to pomáhá občanům, propojuje to místa.

Bylo nutné ale kvůli dohodě s Poštou zajet do Prahy na generální ředitelství. Jel jsem já, starosta Jan Janeček a Josef Pleskot. Město se na úpravě podílelo 3mil Kč. Jednání bylo náročné a až argumentací Viléma Kostky z Postupic se podařilo generálního ředitele přesvědčit. Všichni starostové se za Litomyšl bilí na spoustě jednání na

ministerstvech. A každý do rozvoje města vložil svůj um. Navzájem jsme se obohatili a stali jsme se přáteli.

D. Brýdl:

V Litomyšli je velká důvěra v místní politiky. Nikdy tu nebyl žádný korupční případ. Naopak se řeší estetika. Největší rámus byl kvůli laminátovým prvkům v zámeckém parku. V té škále projektů jsou některé více užité či naopak méně uživatelsky vstřícné.

Za jak významné cíle a koncepce v péči o město v porovnání s jinými oblastmi považujete?

D. Brýdl:

To je zcela základní věc, starat se o město, o veřejný prostor o jeho kvalitu a kvalitu veřejných staveb. Je potřeba být vzorem. Takto došlo nejen k úpravě projektu na rekonstrukci pedagogického internátu u náměstí podle projektu Aleše Buriana, ale dokonce k úpravě uzavřeného dvora na kus veřejného prostoru s novou kašnou, kde je teď úžasně živo.

M. Brýdl:

Nebál jsem se postavit vůči státní správě za místní státní zaměstnance, když jsem jim důvěřoval. Společně jsme pak bojovali za kvalitu investic v Litomyšli. Když bylo třeba jel jsem přemlouvat. V Litomyšli jsme opravili všechny školy a postavili dvě nové se špičkovými architekty.

D. Brýdl:

Výsledkem je kvalitní prostředí, které je nejen funkční, ale i inspirativní. Děláme i drobné úpravy. Antonín Dokoupil navrhl odstranění zbytečného zábradlí před základní školou a nahrazení sedacím prvkem jednoduchou betonovou lavicí. Kultivace drobné architektury je velké téma Antonína Dokoupila a dlouhodobě „čistí“ město od zbytečných a nevhledných prvků typu betonových květináčů nebo zábradlí. Kde je to potřebné tam je nahradí kultivovaným prvkem. A soukromí investoři je rádi přebírají a tím sjednocujeme veřejný prostor. I obyčejné cedule nejsou opomíjené. Hlídáme reklamní smog. Zdvořile žádáme soukromníky o kultivovaný přístup.

M. Brýdl:

V Litomyšli proběhla Valná hromada České komory architektů. Setkávání je velmi důležité. Bylo to velké povzbuzení pro mne i kolegy v zastupitelstvu.

D. Brýdl:

Plánujeme architektonickou konferenci jako bienále. Litomyšli bude slušet.

8.4.2.1.2 Litomyšl - MA

Otázky k rozhovoru s vybranými městskými/obecními architekty v ČR

→ součást výzkumné práce: Působení městského/obecního architekta v malých a středních městech

Město	→	Litomyšl, Tišnov
Respondenti	→	Ing. arch. Zdena Vydrová. (MA v Litomyšli od 1992, v Tišnově od 2015)
Výzkumník	→	Ing. arch. Petr Lešek
Datum	→	29. 11. 2022
Místo	→	Brno

Jak dlouho jste městskou architektkou?

V Litomyšli jsem od roku 1992 kdy rada města zřídila tuto pozici. V Tišnově od roku 2015. V Litomyšli už díky dlouhodobé práci vidíte nastavené dlouhodobé cíle i strategie. Přitom v Litomyšli ten záměr na počátku neměl přesné obrysy. Doba byla velmi hektická a plná vážných problémů, které město muselo řešit. Důležité bylo, že jsme se se starostou Miroslavem Brýdlem shodli, že chceme do Litomyšle dostat kvalitní architekturu a že se nám nelíbila úroveň nově vznikajících staveb. Díky tomu, že jsem praktikující architektka, tak mám za to, že důležitá je zodpovědnost architekta, který navrhuje tu danou stavbu. A moje zodpovědnost jako městské architektky je ve veřejné službě. Já mám vnímat, že vy navrhujete do nějakého prostředí, které ovlivňujete a jde o to, jak k tomu přistupujete. Zda pozitivně nebo negativně. Výškou, funkcí a dalšími prvky. Není to tak, že bych se jako městská architektka soustředila na detaily návrhu, ale snažím se držet zásadní věci. Na počátku byla strategie jednoduchá, chceme živé město, a ne skanzen s náměstím jako pouze vizuální perlou. Chtěli jsme, aby město žilo. Přicházeli různé podněty. Některé se realizovaly a část se z finančních důvodů odsunula. Ale protože ta témata byla silná a stály za nimi aktivní skupiny občanů jako třeba sportovci, tak se postupně realizovaly. Například se nejdříve upravilo otevřené kluziště se zastřešením, následně se doplnil obvodový plášť a později se dočkal úprav atletický stadion. Vždy ta témata měla v radě města svoje zastánce. Díky tomu se stále připravovaly projekty, které pak třeba čekaly několik let v šuplíku. Ale nový nebo staronový starosta je mohly v příhodnou chvíli vytáhnout. Někdy byla nutná aktualizace, ale nikdy nebyla zásadní.

Takový byl počátek. Příkladem je obytná skupina v Litomyšli u nemocnice, ze které jsou návštěvy nadšené a vidí ji jako takové malé Švýcarsko. Ty pozemky byly před rokem 1989 vykoupené pro „komplexní bytovou výstavbu“. Starosta přišel s tím, že buď do roku nebo roku a půl s tím něco uděláme, nebo pozemky vrátíme původním majitelům. Proto jsme připravili malou urbanistickou soutěž, kterou tehdy vyhrál ateliér Rudiš a Rudiš z Brna. Přišli s hezkým konceptem, kdy každý kousek pozemku je definovaný a je jasné komu patří, a kdo se o něj bude starat a kdo ho bude užívat. Koncept se postupně naplňovala. Kromě Rudišů zde navrhoval i Josef Pleskot, Vladimír Krátký a dále se ve výstavbě pokračuje. Připravila jsem urbanistickou studii jako koncepci dalšího rozvoje, takže víme, co od toho území můžeme očekávat. Původní rozsah pozemků se vyčerpал, proto musí město nejdříve pro další výstavbu pozemky koupit. Posledním vstupem do tohoto území bude dům pro seniory, na který byla architektonická soutěž a který opět čeká na finance. Je to pro aktuální volební období jedno z top témat.

Jak to tehdy v 90. letech bylo s městskými architekty?

V Litomyšli bylo impulsem jednání starosty Miroslava Brýdla se skupinou lidí, kterým na městě záleželo. Byli to muzikolog Jan Kapusta, sochař Arnold Bartůněk, který se do Litomyšle přizemil z Prahy a inženýr Ivan Šouta. Měli za to, že je potřeba starat se o architekturu a rozvoj města. Starosta se jich ptal, kdo by to měl podle nich dělat, že se na něj obrátí. Podle něj ve městě nebyli právníci ani architekti. V Litomyšli byl Potravinoprojekt jako jediná projekční kancelář, která měla k ruce jednoho architekta. Nevím, jestli tam někdy v minulosti, třeba ve 20 nebo 30 letech, nějaká taková funkce byla, ale domnívám se, že to bylo vždy na purkmistrovi. Tedy buď na osvícených lidech ve městě nebo na šlechtě. Nebylo to jako v Hradci Králové, kde Josef Gočár zanechal významnou stopu. Z Brna jsem měla povědomí o působení hlavního architekta Zdeňka Chlupa v 70. letech, který měl poradní sbor složený z významných brněnských architektů, např. Ivana Rulera nebo Viktora Rudiše. V Litomyšli jsme v některých případech pozvali architekty, kteří do Litomyšle navrhovali, abychom společně probrali důležitá aktuální témata a abych měla nějakou zpětnou vazbu.

Snažila jsem se vytvářet optimální podmínky pro práci architektů, protože jsem z vlastní praxe věděla v jak problematickém společenském prostředí pracujeme. Proto jsem doporučovala architektonické soutěže, aby se jich mohli účastnit architekti zvenčí a touto formou jsme mohli vybírat kvalitní návrhy a diskutovat o nich. Prosadit architektonickou soutěž nebylo jednoduché, zejména, když se v té době od architekta očekávala spíše jen skica. Díky těmto soutěžím přišli do Litomyšle architekti, kteří předvádí komplexní práci včetně autorských dozorů na stavbách. Považuji za důležité, že se změnilo právě vnímání role architekta.

Co Vás vedlo k tomu stát se městskou architektkou?

Město mělo svoje kouzlo a podílet se na jeho dalším rozvoji, to byla výzva, kterou jsem se nechala zlákat. Možná to byla zvědavost.

Měl jste předem představu o rozsahu práce městského architekta?

Úplně jasno jsem neměla. I pro mne to byla novinka. Já si tehdy založila svoji kancelář a měla jsem svoji práci. A teď tohle. Tak jsem si řekla, že to zkusím a uvidím. Rozhodně jsem nesnila o spolupráci s jakýmkoliv úřadem a samosprávou, i když to bylo až po roce 1989. K tomu jsem byla zdrženlivá. Úřad byl nicméně malý, protože část agendy byla na okresním úřadu ve Svitavách, např. odbor kultury. Komunikace nebyla jednoduchá. Připravila jsem např. text vyhlášky upravující některé zásahy v památkové rezervaci týkající se reklam, antén a podobně, s čímž odbor kultury nesouhlasil. Řekli nám, že si nemůžeme vytvářet vlastní vyhlášku. Jedinou možností bylo zpracování regulačního plánu, ale toho jsem nedosáhla. Což je možná i dobře, protože vím, že s takovou regulací je nutné nakládat opatrně. Sbírala jsem zkušenosti na seminářích nebo na cestách např. do Štýrského Hradce. Se zájmem jsem navštívila semináře v Praze, kde nás Francouzi seznamovali se způsobem zpracování územních plánů a s regulacemi, s jejich platností, pružností, s vazbou na ceny pozemků atd.. Mým cílem také bylo, aby v Litomyšli mohli pracovat dobří architekti a aby kvalita jejich práce byla inspirativní a příkladná pro místní projektanty a pro soukromé investory. To se snad podařilo. Procentuálně se zvýšilo množství dokumentací podávaných na úřad, které zpracovávají architekti.

Kdo je Váš hlavní partner v politickém vedení a v rámci úřadu?

Hlavním partnerem je v Litomyšli i Tišnově starosta. Máme společná setkání, na která se oba připravujeme. V Tišnově je dělení kompetencí trochu jiné, kromě starosty se

ještě potkávám s místostarosty, kteří mají odpovědnost za určité oblasti a chodí tak na příslušná jednání.

Kontakt s městským úřadem je různý. V Litomyšli byl na počátku naší spolupráce stavební odbor a odbor městského stavitele. Dnes je spolupráce širší. Jsem partnerem pro stavební odbor, odbor územního plánování a pro rozvoj města, který má na starosti přípravu městských stavebních akcí a záměrů. Připravuji vyjádření pro město k jednotlivým podaným projektům a posílám ho na stavební komisi, která vydává doporučení k respektování mého vyjádření nebo dospěje k odlišnému názoru ve stanovisku města. Tedy moje vyjádření nejsou závazná. Kromě toho probíhají mezi námi vzájemné konzultace, včetně odboru městského stavitele. Tak jsem měla v minulosti možnost doporučit a prosadit architektonickou soutěž na novou základní školu, kterou městský stavitel zamýšlel zadat jako druhou etapu tehdy dostavěné sousední školy. Je to také spolupráce s odborem majetkoprávním nebo životního prostředí, kdy moje vyjádření umí podpořit a máme společný cíl nebo s odborem památkové péče, kde společně řešíme reklamní a světelný smog v městské památkové rezervaci. Celkové nastavení tedy je, že všichni spolu komunikují. V Litomyšli i Tišnově. V Tišnově například posouváme projekt na revitalizaci náměstí po architektonické soutěži a všichni zainteresovaní u toho sedí. Snažím se, aby měli všichni možnost se s projektem seznámit předem. Samozřejmě zásadní je motivace stavebníků. V Litomyšli město podporovalo finanční pobídkou renovace fasád nebo jejích prvků (sokly, okna, kamenné portály,...) z programu regenerace na základě zpracovaného projektu regenerace městské památkové rezervace od architektů Petra Hruši a Petra Pelčáka.

Jaký máte nastavený způsob spolupráce mezi architektem a politickým vedením?

Ze začátku, v 90. letech, jsem byla v Litomyšli celý týden v měsíci, což tedy bylo dost náročné se pak vracet do kanceláře. Následně jsme se dohodli na konzultacích jednou týdně. Nyní jsem v Litomyšli nebo v Tišnově jednou za 14 dní. Díky elektronické komunikaci řeším také řadu věcí u sebe v ateliéru. Terénní jednání je pochopitelně na místě.

Jaké máte osobní cíle v péči o svěřené město?

To nevím. Dá se to popsat, že od začátku sledujete zkvalitnění veřejného prostoru. Například v Tišnově byl územním plánem vymezen nový park za městem jako biokoridor. Jenomže byl umístěn na řadě soukromých pozemků, což výrazně snižovalo reálnost záměru. Naopak uvnitř města bylo místo k zástavbě, ale spíše se jednalo o zbytkovou plochu. Ta nebyla vhodná pro zástavbu, byla by nutná neadekvátně rozsáhlá a drahá technická infrastruktura. Navrhla jsem panu starostovi a radě, aby právě do tohoto území vložili ten park. Aby park využili lidé, kteří v tom území už žijí. Tedy cílem je, vidět ve městě potenciál a snažit se jej využít a správně uchopit. Nepromarnit ty chvíle, kde se nabízí pro veřejný záměr vhodné pozemky a město je může získat. Když v Litomyšli město prodává pozemek nebo objekt, tak s předem definovanými podmínkami nebo na základě předloženého návrhu. Jako v případě pozemku na Nový kostel od Zdeňka Fránka, kde se v porotě setkali zástupci města, farnosti a investora. Také se snažím o širší pohled k řešeným tématům, z přesně vymezeného území se často ztrácí širší kontext. Při přípravě architektonické soutěže na náměstí Míru v Tišnově jsem upozorňovala na nutnost právě tohoto širšího pohledu, přesahu řešené problematiky včetně dopravní.

Jaké cíle s ohledem na péči o prostředí si „Vaše“ město stanovilo?**Jak jste se na nich podílela Vy?**

Podél říčky Loučné byla kdysi dávno taková lázeňská promenáda. A pan starosta Brýdl přišel s tím, že by chtěl, aby v Litomyšli byly lázně. Ale protože tam nejsou léčebné prameny, tak z této myšlenky vznikly Lázně ducha. Když podporujete kulturu, výtvarné umění můžete udělat také něco pro duši.

Mrzí mne, že se nepovedl vytvořit strategický plán zpracovaný s architekty. Sice jsem se na přípravě podílela, ale jen na určité malé části problematiky. Není to strategie rozvoje města, jak ji já vnímám. Při zpracování nového územního plánu v roce 2011 autor Petr Hruša hovořil o charakteru krajiny kolem Litomyšle s odkazem na některé obrazy Josefa Matičky. Propojení města s krajinou a kultivace jeho okolí je pro mne důležitým tématem a cílem. Myslím, že to tak cítí i současný starosta Daniel Brýdl. Hledá místa, kterým říká Cíle cest a jejich naplnění očekává od architektů, kterým tento úkol zadává. Mít cíl při procházce s dětmi a zase se vracet. Na cestě v jižním Rakousku jsme viděli drobné intervence v krajině, kde se zastavíte, schováte před deštěm nebo se jen těšíte pohledem do okolí, anebo inspirace jako byly autobusové zastávky v Krumbachu. Krajinářská architektka Eva Wagnerová navrhla do Litomyšle protipovodňový park nad sídlištěm. Jedná se o inovativní projekt s modelací terénu a jeho schopností ochránit zastavěné území proti přívalovým deštům a být současně příjemným prostředím se stromy a další vegetací. Jsou navrženy ovocné stromy a lidé si budou moci natrhat jablka nebo třešně. Užitek budou mít i ptáci.

V Chrudimi první městský architekt Karel Thér vytipoval cca 27 míst k zásahům v centru města. Je něco takového v Litomyšli?

V Litomyšli jsem se zabývala konkrétním územím a jeho problémy, které jsem, pokud to bylo potřeba vztahovala k širšímu území. Pro řešení například sportovního areálu na Černé hoře jsme nechali zpracovat generel, na jehož základě se postupně prováděly úpravy sportovišť nebo se umísťovaly nové stavby jako tenisová a bowlingová hala nebo městský bazén, pro nějž se hledalo vhodné umístění. Řešila se také přestavba venkovního koupaliště, zimního stadionu a celého atletického areálu. Součástí území je také autokamp nyní vkusně přestavěný ve spolupráci města a soukromého investora. Počáteční připravenost se vyplatila, i když nebyla zcela vyčerpávající. Město však mělo dostatek informací k nakládání s územím a k umísťování staveb, také k problémům, které je nutné řešit. Tyto informace byly cenné. Potom jsme měli dostatek informací o celém území.

V Tišnově jsem si po příchodu uvědomila, jak cenné a neřešené je území mezi centrem města a vlakovým a autobusovým nádražím. Proto jsem doporučila malou soutěž na toto území a s návrhem nyní můžeme pracovat.

Které koncepční materiály k péči o prostředí má „Vaše“ město zpracované a jaká je jejich historie? K jakým proměnám u koncepcí a cílů došlo během Vašeho působení, případně i před ním?

Město má k dispozici strategický plán, územní plán, regulační plán ulice Mariánské, řadu urbanistických studií nebo územních studií, manuál zeleně nebo zmíněný generel sportovního areálu a program regenerace městské památkové rezervace. Územní plán považuji za důležitý dokument, který změnami reaguje na aktuální potřeby a je doplňován o regulační prvky. Třeba regulace plotů. Bráníme se betonovým prefabrikovaným nebo příliš vysokým neprůhledným plotům zejména do veřejného prostranství. Při přesvědčování stavebníků se občas angažuje i starosta a návštěvou se

snaží stavebníka přimět k jinému řešení. Díky regulaci v územním plánu můžeme nyní požadovat citlivější přístup alespoň v uličním prostoru. Máme malý materiál na řešení reklam v historickém náměstí, kdy jsme chtěli lidem ukázat, jak mohou pracovat s reklamou, s vývěsním štítem, nebo s výlohou. Jsou tam názorné příklady. Dokument není závazný a je obtížné přesvědčit majitele nebo nájemce k jeho akceptaci.

Musím být připravena reagovat na nová témata např. agrivoltaiku nebo fotovoltaiku v okolí městské památkové rezervace a přistupovat k nim s obezřetností. Doporučuji městu, aby se touto problematikou zabývalo koncepčně a pokusili jsme se najít optimální podmínky pro jejich umístování a způsob řešení. Otázku městské památkové rezervace řešíme s památkovým ústavem, který připravuje vlastní metodiku a s níž jsme zahájili diskusi. Rádi bychom nějaká pravidla vložili do územního plánu.

U regulačních plánů je problematika jejich rigidita. Může přijít kvalitní návrh architekta, který regulační plán neumožňuje. Všichni jsou pak naštvaní včetně veřejnosti. Takže u regulačních plánů je potřeba opatrnosti a dobře definovat jen to nezbytné. Ani v územním plánu nejste schopni vše dopředu dokonale odhadnout. Takže méně barev a spíše definovat území. Dívám se na to i z pohledu práce architekta. Některé limity nicméně samozřejmě potřeba jsou pro korekci problematických záměrů.

Jaké strategie nebo postupy používáte při prosazení těchto koncepcí a pro dosažení těchto cílů? K jakým proměnám došlo u strategií a postupů?

Opírám se o právní rámec. Když je věc citlivá, tak oslovím samosprávu a vysvětlím jim problém. Zásadní je komunikace. S tím souvisí i medializace. Přitom nejde o propagaci Litomyšle, ale o vysvětlení občanům, že naše úsilí má smysl. Vysvětlovat a uvádět příklady. Musím radním umět naslouchat, vysvětlit a obhájit to, za co chci, aby se postavili. Nikdo nebude obhajovat věc, o které není přesvědčený, že je dobrá. U přestavby autobusového nádraží bylo potřeba přesvědčit, že koncepce přinese nové kvality. Že to za ty peníze a úsilí stojí. Že to něco důležitého přinese. Takže komunikace a i medializace je důležitá. Zvláště dnes, kdy můžete hodně psát v mediálním prostoru a lidé vám snadno pošlou zpětnou vazbu.

Moderní architektura v Litomyšli není samozřejmá. Město je takové spíše staromilské. Všichni občané moderní architekturu neprožívají, kritizují nás. Vnímám to a dávám si otázky. Nemůžu to hodit za hlavu. Ale mám za to, že je to správná cesta. Že máme právo stejně jako kdykoliv v minulosti se vyjádřit.

Někteří během té doby a dialogu pochopili, že to není myšleno špatně. Že to není pro radost a slávu architektů. Takže kritika existuje, ale není samoúčelná. Je to korektní soupeření názorů.

Jak ověřujete vhodnost a úspěšnost prosazování cílů a koncepcí?

V čem jste uspěla a v čem neuspěla?

Vždy je lepší, když vám zrcadlo nastavuje někdo jiný. Z vnějšku pochopitelně není patrná každodenní práce v péči o město. Právě v tom každodenním procesu poznáte, kde jste měl přidat, nebo se více angažovat. Nejsem nikdy zcela spokojená. Je za námi kus práce, ale vždy se dá dělat jiným způsobem.

Jakým způsobem svou vizi města vysvětlujete a sdělujete politikům a veřejnosti?

Některé zásadnější projekty jsou zastupitelům a veřejnosti představovány formou prezentací, často spojených s výstavou a s prostorem pro diskusi s autory. K oslavě

Světového dne architektury město pořádá několikadenní program ArchiMyšl, který bývá kromě komentovaných prohlídek, procházek, vernisáží také spojen s prezentací nových záměrů a s diskusí s odbornou i laickou veřejností, k čemuž slouží také beseda Na pivo s architektky.

Nedávno proběhla veřejná prezentace projektů úpravy rodného domu Bedřicha Smetany od Petra Vsetečky, úpravy Smetanova náměstí architektů Tomáše Rusína a Ivana Wahly a další části nábřeží na Vodních Valech od Jindřicha Škrabala. Představování záměrů probíhá samozřejmě jak před Radou města, tak v zastupitelstvu.

Jaký má Váš způsob komunikace vývoj v čase? Co jste změnila ve strategii?

Účast veřejnosti na setkáních se v čase zlepšuje. Komunikace se zlepšila větším prostorem pro různé formy prezentace a také tím, že autoři projektů mají možnost sami veřejnost seznámit s návrhem a vést diskusi. Některá témata jsou z pohledu veřejnosti tak důležitá, například prodej vily Klára, že byla přirozeně velká účast na představení záměrů jednotlivých uchazečů. Je také celkem logické, že přijímám pozvání k prezentaci naší společné práce v jiných městech nebo v Litomyšli formou procházky. Větší pozornost věnuji úpravám územního plánu například doplnění o prvky regulace nebo koncepcím jako je proměna průtahu komunikace I/35 na městskou ulici. Určitý čas jsem věnovala spolupráci při přípravě publikací o Litomyšli.

Jakou má odvalu město Litomyšl být developerem?

S ohledem na to, jak vysokou částku město Litomyšl již investovalo, tak má nejen odvalu, ale i bohaté zkušenosti. Město realizovalo řadu novostaveb a rekonstrukcí, v řadě případů financovaných z dotačních programů. Pokud jde o výstavbu bytů dává dnes město přednost developerům, kteří se touto problematikou zabývají. V některých případech může město k realizaci takových projektů poskytnout za předem daných podmínek pozemky. Tímto způsobem město nedávno vypsalo výběrové řízení na developera bytových domů a v zdání bylo vytvoření komunitního prostoru, požadavek na odkoupení několika bytů do vlastnictví města a kvalitní architektonické řešení s veřejným prostorem. Důležitost a zájem o bytovou problematiku nás se starostou a radními vedla k návštěvě Vídně, kde jsme se informovali o fungování obecní bytové politiky, která je propracovaná a dlouhodobě dotovaná městem a státem. Další stavbou, kterou má Litomyšl připravenou, je domov pro seniory. V Litomyšli k realizacím spíše chybí finanční prostředky, ale to není nic neobvyklého.

Kde jste čerpali inspiraci pro péči o prostředí města?

Sleduji dění nejen u nás, ale také v zahraničí. Pro prosazení některých důležitých záměrů to není dostatečné, podstatné je přesvědčit o kvalitách a trendech radní a starostu. Oni také cestují a mají možnost shlédnout příklady dobré praxe, ale osvědčila se nám metoda cíleného programu k problému, který řešíme nebo se mu chceme věnovat. Ať to byly supermarkety MPreis v Rakousku, školy ve Švýcarsku, bazény, sportoviště, úpravy veřejných prostranství v Německu nebo bydlení v Rakousku, Německu. U společnosti MPreis jsme byli domluveni s managementem firmy, takže k nám byli vstřícní a v obchodech nás provedli celým provozem a mohli jsme tak poznat jejich strategii například v oddělení prodeje pečiva a spojení s malou kavárnou hned před vstupem do prodejny. Někteří soukromí investoři tyto příměry nepřijímají, tak potom je na nás, abychom i je přesvědčili, že jsme v Evropě a teorii, že jsme Východ prostě nepřijímáme.

Ta ochota vyjet a investovat do poučení se byla u politiků v Litomyšli výjimečná. Jedou zastupitelé, starosta, městský stavitel. Každou cestu je potřeba připravit.

Co víte o tom, jak obdobná témata řeší jiná města?

Sleduji to, pokud můžu. Zajímá mne, jak řeší problémy IPR v Praze, co dělá KAM v Brně, ale také řada jiných. Samozřejmě, že mne zajímají výsledky jejich práce, převádění záměrů do praxe. Jelikož jsem byla v některých městech v komisi pro výběr architekta města, zajímá mne, jak se kolegům daří, například ve Žďáru nad Sázavou Zbyňku Ryškovi. Výjimečný je například holandský způsob posuzování kvality řešené stavby a její fasády do veřejného prostranství v komisí pro krásu, i když jen ve velkých městech. V Brně jsem se s kolegy věnovala přípravě Principů veřejných prostranství. Nejsem angažovaná v Platformě městských architektů, ale sleduji, co dělají druzí.

Co byste v tématu uvítala za informace z jiných měst?

Vždy se něco zajímavého objeví. Inspirativní je manuál pro reklamu a označování provozoven. Hledám dlouhodobě cestu, jak přesvědčit veřejnost, aby se chovala k reklamě kultivovaně, aby dokázala vkusně zaujmout kupujícího. Inspirativní je příklad řešení reklam, manuál dobré praxe reklamy ve Žďáru s pozitivní motivací. V Litomyšli je to letitý problém a příliš nám nepomáhají ani připravené návody poskytující dostatek prostoru pro variabilitu a osobitost. Je to vlastně marginálie z hlediska rozvoje města, ale když procházíte prostředím, tak to není nepodstatné. Určitě by mě zajímala spousta věcí, které řeší kolegové jinde.

Důležité téma je propojování města s krajinou. Možnost vyjít nebo vyjet na kole z města a pohybovat se v příjemném a bezpečném prostředí by mohl postupně podpořit program současného starosty, kterým jsou Cíle cest. Důležité je pro nás poučení z Covidu a to jak důležité byly možnosti pobytu ve veřejném prostoru, proto čím více možností nabídneme, tím lépe. Obnovit historické cesty a místa v krajině. Opravit nebo vrátit křížek, umístit lavičku pod stromem. Obnovit aleje.

8.4.2.2 Litoměřice – MA

Otázky k rozhovoru s vybranými městskými/obecními architekty v ČR

Město	→	Litomyšl
Respondenti	→	Doc. ing. arch. Jan Mužík, městský architekt
Výzkumník	→	Ing. arch. Petr Lešek
Datum	→	11. 1. 2022
Místo	→	ČVUT, Praha

Jak dlouho jste městským architektem?

Od roku 1992.

Co Vás vedlo k tomu stát se městským architektem?

Moje úloha ve městě vyplynula postupně. Na začátku 90. let se na FA ČVUT obrátil nový starosta Litoměřic Zdeněk Rosol, sám profesí stavební inženýr. Po rozšířování města v 70 a 80 letech začalo mít vedení města zájem o regeneraci zanedbaného historického centra. Na Fakultě architektury se podařilo sestavit tým, který měl za úkol zpracovat studii regenerace historického jádra Litoměřic. Kolegové Svatopluk Voděra a Jiří Škabrada měli na starosti analýzu hodnot a já s Ivanem Kaplanem jsme se věnovali urbanismu. Výsledek – vizi centra jsme prezentovali také občanům v místním kině. Starosta byl s prací spokojen a požádal nás o jakýsi autorský dozor, který by uváděl studii do praxe. Toho jsem se ujal. Původně to byly smlouvy vždy na půl roku. Nakonec agenda postupně rostla.

Nutno dodat, že malá a střední města v ČR považuji za svého druhu národní poklad. Něco, na čem můžeme stavět a být v rámci Evropy pyšní. S tím souvisí i odpovědnost za toto dědictví a nutnost se mu věnovat.

Měl jste předem představu o rozsahu práce městského architekta?

Původně jsem ani jako městský architekt nevystupoval. Šlo pouze o spolupráci v rámci užívání studie regenerace. Rozsah práce se zvyšoval postupně. Jednalo se jak o ostatní části města, tak se rozvíjela i spolupráce s jednotlivými odbory městského úřadu. Zajímavé je, že i stavební úřad začal příležitostně využívat městského architekta ke konzultacím v rámci celého území ORP.

Navázal jste a jak na práci předchozího městského architekta?

V Litoměřicích přede mnou městský architekt nepůsobil. Byl zde ale vzhledem k významu historického jádra, ateliér SURPMO. Nicméně mezi porevolučním vedením a místní architektonickou scénou spolupráce vážla. V tom bylo pozitivní, že jsem přišel „zvenčí“. Mimo to je u Litoměřic specifické spojení s CHKO České Středohoří. I tam bylo potřeba v čase dohodnout způsob spolupráce.

Kdo je Váš hlavní partner v politickém vedení a v rámci úřadu?

Klíčový byl první porevoluční starosta Zdeněk Rosol, který dokázal na úřad přivést skvělé lidi. Na odboru rozvoje to byl Jiří Hrdlička a na stavebním úřadu Jan Nejtek. V současnosti zde úspěšně působí Venuše Brunclíková a Dominik Miko. Oba výborně navázali na své předchůdce. Po odchodu Zdeňka Rosola mělo vedení města menší zájem o dlouhodobé koncepce. Poté ale starosta Ladislav Chlupáč navázal na Zdeňka Rosola.

Sám jsem zařazen pod Odborem územního rozvoje vedeném Venuší Brunclíkovou. Kromě ní spolupracuji s odborem školství, kultury a památkové péče (přece jen díky historickému dědictví je stále zásadním tématem Litoměřic regenerace historických budov), odborem životního prostředí (kde je krajinářská architektka) a odborem majetku. Jemu dávám doporučení k pozemkové strategii města. Jde zejména o prodeje pozemků a jejich zhodnocení z pohledu dlouhodobého zájmu města, ale i o jejich charakteristiku či omezení možností jejich využití (ilustrované případně i graficky) což potencionální kupující velmi vítají.

Jaké cíle s ohledem na péči o prostředí si „Vaše“ město stanovilo?

Hlavními dokumenty města jsou Strategický plán a Územní plán. Pro centrum a jeho okolí je pak podrobnější Program regenerace historického jádra, který se aktualizuje každých 5 let. Odbory si z něj berou konkrétní úkoly. Je to díky finanční spolupráci státu, města a majitelů objektů velmi účinný nástroj dlouhodobé spolupráce, jakkoliv jsou finanční prostředky omezené. Do roku 2019 pro Program byla podkladem naše prvotní urbanistická studie. V roce 2019 byla zpracována nová Územní studie veřejných prostranství v historickém jádru a ta je podkladem nyní. Město má pozitivní zkušenost s koncepční přípravou projektů. Nevadí, že jsou „v šuplíku“, naopak díky kontinuitě jsou vždy po ruce a pomáhají v úspěšných žádostech o dotace.

Jak jste se na nich podílel Vy nebo předchozí městští architekti?

Podílel jsem se na zpracování Strategického plánu i na zadání a přípravě Územního plánu. A jak jsem zmínil na původní urbanistické studii regenerace historického jádra.

Jaké strategie nebo postupy používáte při prosazení těchto koncepcí a pro dosažení těchto cílů?

Město velmi dobře využilo dotační program na regeneraci sídlišť, která jsou i v Litoměřicích důležitou součástí města. Největší sídliště má dlouhodobý projekt členěný do 5 etap z nichž se už 3 realizovaly. Litoměřice jsou v ČR lídrem MA21 a město má propracovaný systém participace. I u regenerace sídliště byly veřejné prezentace.

Mojí specifickou možností je zapojení studentů VŠ. Díky tomu je možné prověřovat konkrétní lokality ve městě. Grafická prezentace je zásadně lepší než textová. Příkladem je vznik nového parku Václav Havla, který vznikl na zanedbaném nepřístupném území u městských hradeb. Město po zrušení pivovaru díky původně studentské vizi koupilo pozemky, park se realizoval a patří k velmi oblíbeným místům obyvatel.

Obdobně jsem jako městský architekt podporoval místní politiky k získání území kasáren, na něž následně proběhla architektonická soutěž organizovaná Společností Petra Parléře. Podílel jsem se na přípravě soutěže na regeneraci parku Jiráskovy sady. Ta byla připravována ve spolupráci s Nadací Proměny Karla Komárka. Výsledek se úspěšně realizoval a park plně slouží veřejnosti.

Standardně pak městský architekt iniciuje územní studie a analýzy ploch s rozvojovým či regeneračním potenciálem.

Držím se zároveň pravidla, že městský architekt nemá v rámci „svého“ města projektovat. Hlavní úloha je tedy iniciační a zároveň koordinační. Supervizuji práce kolegů v rámci města. Pro samosprávu nicméně nové záměry prověřuji a dokumentuji jednoduchým grafickým vyjádřením – skicou.

K jakým proměnám došlo u strategií a postupů?

V čase jde spíše o nárůst zájmu o spolupráci s městským architektem díky tomu, že politici i úředníci vidí její přínos. Postupy pochopitelně reagují na aktuální procesní situaci, například využitím územní studie veřejných prostranství díky podpoře MMR.

Jak ověřujete vhodnost a úspěšnost prosazování cílů a koncepcí?

Zpětnou vazbou jsou primárně spokojení občané Litoměřic. To se ukazuje v dlouhodobém čase spolupráce. Vidím, jak roste jejich zájem a hrdost na město. Poučné bylo i období menšího zájmu o spolupráci ze strany samosprávy. Volební úspěch pak potvrzuje smysluplnost zejména pro komunální politiky. Přínosem je též zájem o spolupráci s městským architektem ze strany úřadu.

V čem jste uspěl a v čem neuspěl?

Z realizací je to kromě parku Václava Havla a Jiráskových sadů také úprava předimenzovaného autobusového nádraží zmenšeného na polovinu a využití druhé poloviny pro P+R parkoviště k autobusovému a železničnímu terminálu. Podpora cyklistiky ve městě (cyklověž), ale i podél Labe. Přirozeně též všechny rekonstrukce proběhlé v historickém jádru a regenerace sídliště. Také zmiňované strategické materiály. Důležité jsou i dohody s dotčenými orgány státní správy (CHKO, NPU) díky čemuž je umožněna řada kvalitních úprav ve městě. Naopak za problematické považuji umístění obchodního domu na úkor rozvoje sportovního areálu právě během období horší spolupráce s vedením města. Náročné jsou rozhovory se soukromými vlastníky. Specifický v rozvoji měst je také časový faktor. Vývoj některých akcí je bohužel velmi pomalý.

Kde jste čerpali inspiraci pro péči o prostředí města?

Inspirativní mi přijdou některé zahraniční zkušenosti. Třeba ve Finsku jsou s rozborů rozvojových ploch samosprávou aktivně oslovováni potenciální developři. Hlavní inspirací je pro mne nicméně zážitek s českých měst a poučení z jejich každodenního života. Pravidelně sleduji své realizace v jiných městech, jako je třeba Písek. To mi poskytuje jak zpětnou vazbu, tak poučení. V některých případech velmi dobře zafungoval příklad z jiného města. Například rekonstrukce Zámecké sýpky v Děčíně pozitivně ovlivnila přístup NPU k rekonstrukcím i v Litoměřicích.

Co byste v tématu uvítal za informace z jiných měst? Co víte o tom, jak obdobná témata řeší jiná města?

K tématu městských architektů jsem vystoupil jak na konferenci Platformy městských architektů ve Stříbře, tak na konferencích Asociace pro urbanismus a územní plánování, kde se též dozvídám o praxi v jiných městech. Zároveň několik mých bývalých studentů je městskými architekty (Písek, Milevsko,...) a jsem s nimi ve spojení.

Jaký máte nastavený způsob spolupráce mezi architektem a politickým vedením?

Mám pravidelný den v týdnu – pondělí – jednou za 14 dní kdy jsem ve městě k dispozici pro konzultace soukromých záměrů. Setkání organizuje kolega z úřadu územního plánování a vím tak dopředu jaká budou a mohu se připravit. Spolupráce s úřadem se pak odvíjí od konkrétních témat. Den ve městě je vždy mimo zasedání Rady města a je tak čas setkat se i s politiky. Pravidelně 1x za měsíc se schází komise územního rozvoje, kterou vede Filip Hrbek. Komise má 14 členů. Dle témat přicházejí i další politici a úředníci. Komise také projednává záměry regenerace historického jádra.

Které koncepční materiály k péči o prostředí má „Vaše“ město zpracované a jaká je jejich historie?

Většina již byla uvedena. Pouze u územního plánu je možné doplnit, že UP z roku 1995 od architekta Šantrůčka nahradil UP z roku 2008 od architekta Koubka, který byl aktualizován v roce 2015, se kterým je velká spokojenost, neboť nevyžaduje prakticky žádné změny.

Jakým způsobem svou vizi města vysvětlujete a sdělujete politikům a veřejnosti?

Město má, i díky zapojení do MA21, velmi dobře propracovaný způsob participace. Záměry jsou představovány již na počátku pomocí setkání s kulatými stoly – rozdělení účastníků po skupinách. Každý tak může do zadání přispět svojí znalostí místa. Setkání jsou v kongresovém centru v bývalém hradu nikoliv pravidelně, ale vždy k danému záměru. Setkání vede externí moderátor a účastní se ho až 100 občanů. Městský architekt je na místě k dispozici pro dotazy. Výstupy jsou prezentovány v městském zpravodaji. Město cíleně zve i mládež ze středních škol.

8.4.2.3.1 Dolní Břežany – politik

Otázky k rozhovoru s vybranými komunálními politiky v ČR

Město	→	Dolní Břežany
Respondenti	→	Ing. Věslav Michalík Csc. (starosta 2004-2022)
Výzkumník	→	Ing. arch. Petr Lešek
Datum	→	2. 1. 2022
Místo	→	OÚ Dolní Břežany

Jak dlouho jste politikem?

Od roku 2002

Co Vás k tomu motivovalo?

Nespokojenost s veřejným prostorem. Ale taková bazální. Já jsem specifická skupina, kterou bych popsal: Z vědy nastoupil do banky. Zvýšily se finanční příjmy a chtěl se z paneláku odstěhovat do vlastního domu. Koupil si pozemek, ale nic nevěděl o tom, proč se někam stěhuje a co tam chce dělat. Tak se to dělá. A tak jsme postavili dům a vůbec nás nezajímalo, že tam není silnice a veřejné osvětlení. Protože jsme se plně soustředili na ten dům a možná zahradu kolem. Ale i architekti se soustředili jen na dům a bylo jim jedno kde se staví. A nikdo, kdo u té akce byl, mi neřekl: Ale vážený pane Vy tam opravdu chcete bydlet? Vždyť tam není nic. Vždyť to je kus rozparcelovaného pole s blátivými silnicemi. To byl přibližně rok 1998. Nicméně já se po přestěhování přirozeně sám začal zajímat o veřejné dění. Několikrát jsem se byl podívat na zastupitelstvo. V té mojí oblasti bylo asi 50 pozemků, ne všechny zastavěné. Já jsem je zorganizoval a přesvědčil, že od obce se nedočkáme pomoci a musíme si pomoci sami. Vybral jsem peníze. Zajistil jsem realizaci veřejného osvětlení, provizorních asfaltových silnic, zavedení telefonu,... Dodělával jsem práci developera. Tím jsem se začal zajímat o vztah s obcí, o územní plánování, proč to tak vzniklo a proč to nejde jinak. A komentoval jsem záměr obce dát další území do zastavitelných ploch: počkejte nás se sem stěhuje tolik, a to znamená tolik dětí do školky a do školy. A vy ve školce nemáte žádná místa a ve škole skoro žádná. To přece bez plánování nejde. Jak to, že to neplánujete a někdo vám dovolí v územním plánu rozšiřování. To já takto nenechám. Šel jsem za svým právníkem s dotazem, jak je možné takto bez rozmyslu v územním plánu rozšiřovat zastavitelné území. Napište mi, jak tomu můžu zabránit. A on mi odpověděl: tomu nemůžete zabránit, když si to zastupitelstvo odhlasuje, tak to tak bude. Namítal jsem, že to není možné. Ujišťoval mi, že to je právě tak. Já trval na tom, že musí být nějaká cesta, jak to napravit. A on reagoval: Ano je jedna. Musíte udělat kandidátku, vstoupit do komunální politiky, vyhrát volby a pak to můžete zastavit s novým zastupitelstvem. A já jsem přesně to udělal. Takže moje motivace pro vstup do komunální politiky byl územní rozvoj a veřejný prostor.

Jakou má „Vaše“ město tradici MA? Byl někdo před současnou MA?

Ne. U nás obecním architektem byl starosta, což nemyslím ve zlém. On a jeho nejbližší spolupracovníci vlastně rozhodovali o tom, jak to v obci bude vypadat. A to je z definice. Když není obecní architekt, tak to musí řešit rada, nebo stavební komise, která dává stanoviska. My jsme bez obecního architekta nějaký čas fungovali, ale měli jsme štěstí, že u těch velkých rozhodnutí, které se týkali urbanismu jsme se obraceli na fakultu architektury. V Břežanech to pomohlo v tom, že celá rada se vlastně

dovzdělala. Jenom spoluprací s fakultou. Mě to přirozeně zajímalo, byl jsem v kontaktu s fakultou architektury, účastnil se některých konferencí a měli jsme štěstí, že jsme dělali s dobrými architekty. Přes krajinářského architekta Zdeňka Sendlera jsem byl několikrát v Luhačovicích na ročních setkáních krajinářských architektů. Pochopil jsem, že existuje něco jako obecní architekt. Chodil jsem s přednáškami na urbanistická setkání. Případalo mi nejdříve, že městský architekt je jenom ve velkých městech. Bavil jsem se o tom s Miroslavem Brýdlem z Litomyšle, jak to u nich funguje a pak jsem si uvědomil, že městského architekta může mít i malá obec. Že to nemusí být zaměstnanec, ale někdo na smlouvu. Anna Šlapetová tady už tehdy byla aktivní a spolupracovali jsme s ní, ale ne jako s obecním architektem, ale díky jejím projektům ve škole. My jsme tedy k obecnímu architektovi dospěli postupným vývojem. Tím, že starosta byl relativně v tématu aktivní a zjistil, že to je možné. Tak jsme se dohodli s Annou Šlapetovou na spolupráci a vyčlenili jsme si co je její náplň. Zároveň jsme si řekli, že má smysl abychom na obecní stavby dělali soutěže, které je ale potřeba organizovat. Místostarosta, který má za obec na starosti územní rozvoj se vyjadřoval ke stavbám, a uvědomili jsme si, že by u toho měl být odborník. A je to jednodušší, protože když přijde stavebník tak místostarostovi namítne, že je politik a nemá právo diktovat, jak má stavba vypadat a jak má být umístěná. Ale když to říká obecní architekt, tak má jeho vyjádření úplně jinou váhu, i kdyby říkal totéž. To nám přišlo vhodné. Ještě jedna poznámka. Já jsem z té nedodělané lokality. Developer rychle otočil peníze a nestavěl infrastrukturu. Stejný developer zde pracoval na jedné menší lokalitě, kde jsme ho alespoň přiměli k vybudování cest a osvětlení. A měl zájem ještě o jednu lokalitu asi o 10ha. Území ještě nebylo rozparcelované. Věděli jsme, že by tak přibylo dalších 100 parcel s tak velkým infrastrukturním dluhem, že nebudeme schopni obec rozvíjet dalších 10 let, neboť to bude vyžadovat investice, a navíc to vyvolá velkou nespokojenost. My jsme už jako vedení obce přesvědčovali vlastníka, aniž bychom měli reálné páky k vyjednávání, dosáhli jsme toho, že od smlouvy odstoupil a naopak, že souhlasil s tím, že území bude developovat obec. Obec se tedy ujala developmentu, kdy území zpracoval architekt Michal Bartošek. Strašně jsme se na tom jako obec naučili. Pochopili jsme, co znamená uliční čára, nároží, uliční prostor a možnosti stromořadí. To, že jsme se učili přímo při práci na tom projektu nás výborně vyškolilo. Jako kdybychom všichni prošli školením základního urbanismu a teprve díky tomu jsme pochopili že jsou méně důležité věci jako je barva a sklon střech. Že některé momenty není potřeba regulovat a obec do nich nemá mluvit. A že něco jako Hanspaulka vznikne tím, že mám širokou ulici se stromořadím a až stromy vyrostou, tak domy nebudou tak vnímatelné a mohou se měnit. Ale ulice je ta trvalá hodnota. To nás vyškolilo a posunulo ke zřízení obecního architekta, který pak může tyto věci vyžadovat a hlídat. Anebo naopak vyjednávat kompromisy, které bychom neuměli, protože nemáme potřebné vzdělání a vlohy. A já tak vím, když městská architektka přijde s tím, že u tohoto projektu je možné dům posunout kvůli potřebnému osvětlení a přitom nedojde k porušení kvality celku, tak jí věříme. Je odborník.

Co vedlo město zřídit pozici MA? Měl jste předem představu o rozsahu práce MA?

Vzniklo to nabíráním zkušeností postupně. Když jsme to místo zřídili, tak to nebylo proto, že bychom se někde dočetli, že ho máme mít, ale protože už jsme jasně vnímali tu potřebu a byli jsme schopni obecnímu architektovi vydefinovat co od něj chceme.

Jaké máte osobní cíle v péči o svěřené město?

Můj cíl je v souladu s tím co jsme si dali do strategie. My jsme si před 10 lety u druhé verze strategického plánu řekli, že bychom z Dolních Břežan chtěli udělat vědecké městečko, které je příjemné pro život obyvatel i návštěvníků a které má ke své velikosti rozumnou nabídku služeb a kvalitní veřejný prostor. To stále trvá jen se přesouváme z fáze investiční do fáze udržovací, což je někdy mnohem těžší. Postavit je fajn, ale udržet to ve patřičném standardu a po 5 letech začít opravovat a zbavovat se grafity. S tím se musí počítat.

Jaké cíle s ohledem na péči o prostředí si „Vaše“ město stanovilo?**Jak se na jejich vzniku podílel MA?**

Jsme asi trochu jiní v tom, že opravdu píšeme strategický plán, řídíme se jím. Děláme si každoroční akční plán, tedy seznam úkolů, co v souladu s tou strategií ten rok uděláme a vyhodnocujeme je každý rok. Takže na začátku roku zastupitelstvo schválí vyhodnocení. Vyvěsíme ho pro občany na webu. Takže každý vidí, k čemu jsme se zavázali a píšeme, zda je to splněno nebo ne a kvůli čemu nesplněno. Nebyly finance, nezískala se dotace nebo jsme to prostě nezvládli. Takže v Dolních Břežanech pracujeme v souladu s dlouhodobou strategií. Když jsme přišli na radnici, tak jsme si udělali 10 letý strategický plán. Po 10 letech druhý strategický plán a letos začínáme přípravu třetího. Víme, co chceme a problematika územního rozvoje se propsala i do toho prvního, který byl dělaný tak trochu na koleni. Až ten druhý byl standardně bottom up přes kulaté stoly, diskuse a analytickou část. V obou se problematika urbanismu a veřejného prostoru projevuje velmi silně. Impulzy z prvního strategického plánu se promítly do územního plánu. Ve strategii jsme si řekli, že chceme koncentrické sídlo, že nechceme, aby jednotlivé obce splývaly. Tedy zabraňovat tomu, aby se rozvojové plochy sousedních obcí dotkly. Aniž bychom to uměli, tak to pro nás bylo důležité a artikulovali jsme to. Také jsme definovali, že chceme centrum obce, ale neřikali jsme jak. Nepodílel se na tom tedy obecní architekt, ale to téma silně rezonovalo.

Jaký způsob práce používá MA?

Jsme malá obec. Obecní architekt není zaměstnanec. Pracuje na smlouvu. Má několik základních agend. Je u nás stále silný rozvoj, neboť máme historicky vymezená velká rozvojová území. Proto pokud se vyjadřujeme jako samospráva k nějakému stavebnímu záměru, byť je to v regulovaném území dle územního plánu, tak chceme, aby každá stavba byla posouzena obecním architektem. Posouzení je zejména urbanistické, ale často se stává že obecní architekt stavebníkovi dobře poradí. Chceme, aby nová výstavba navazovala na stávající zástavbu. Případá mi, že v tomto ohledu dokáže obecní architekt stavebníkovi dobře poradit, i když to není primárně jeho funkce. Druhá oblast je v případě větších záměrů, které obecní architekt posuzuje. Větší záměr ale může být i jen jedna stavba třeba v případě obchodních řetězců, které chtějí postavit prodejnu a mají už smlouvu o smlouvě budoucí na pozemek. Stačilo by tedy jen respektovat územní plán, ale my využíváme obecního architekta v tlaku na řešení vstupu, orientaci vůči obci. U těchto akcí tedy obecní architekt pracuje s projektantem developera a vysvětluje mu v jakém prostředí se nachází a jaké jsou naše požadavky, že máme určité nároky na veřejný prostor. A v tomto případě může dojít i ke střetu mezi obecním architektem a vedením obce. Můžeme mít různý názor na rozsah veřejného prostoru a jeho vybavení, kdy jeho větší rozsah může požadovat obecní architekt, ale také vedení obce. Tedy není to tak,

že názor obecního architekta bez diskuse akceptujeme. Vzniká dialog. A jednání i s developerem bývá více a společně se přibližujeme vhodnému řešení. Vedení může trvat i přes souhlas obecního architekta na některých úpravách třeba z praktických důvodů, včetně dopravní obsluhy nebo napojení na síť. Třetí oblastí je organizování soutěží. Přičemž se snažíme přesvědčit i soukromé investory, aby s pomocí našeho obecního architekta zorganizovali soutěž. Aktuálně je téma zbourání čerpací stanice a rozšíření školy. My jsme jako vedení obce upozornili investora, že je to už významný zásah v rámci obce a přejeme si vysokou kvalitu projektu, která odpovídá tak významné budově, jakou je škola. A vyzvali jsme je k uspořádání soutěže, kam se může přihlásit i jejich současný architekt, ale bude srovnán s konkurencí. A náš obecní architekt soutěž pro investora uspořádá zadarmo za peníze obce.

Jak vykonává MA svou práci?

Má partnera na úřadě a sice vedoucí oddělení technické infrastruktury, která po přípravě technických připomínek ze strany obce svolá schůzku na úřadě kam pozve místostarostu, který má na starosti územní rozvoj, a architektu obce. Architektka obce dostává podklady v předstihu a přichází tak na schůzku připravená. Spolu sestaví stanovisko obce. Pokud není shoda, tak téma přinese místostarosta na radu. Pokud je shoda, tak už se vyjádření rovnou publikuje. Architektka obce může přímo kontaktovat stavebníka a zvat si ho na schůzku.

Má MA iniciativní roli?

U nás tolik ne. Představoval bych si, že architekt obce je více proaktivní a sám upozorní na veřejné prostory, které je potřeba zvelebit. Nicméně kromě architektky obce máme i krajinářskou architektku. Cítili jsme deficit v péči o veřejný prostor. Strašně důležitou součástí veřejného prostoru je zeleň, její kvalita. Každá její větší plocha má i urbanistickou funkci. Proto jsme vytvořili funkci krajinářského architekta, na kterou jsme uspořádali výběrové řízení. Ta se věnuje upgrade veřejné zeleně, náhradám ploch, plánům péče, výsadbám a stará se i o realizaci a dozoruje ji. I u nových projektů, nových lokalit, nebo rekonstrukcí ulic ve starších vilových čtvrtích kde byl jen pruh asfaltu, tak z toho děláme obytnou zónu. Dopravní inženýr navrhne parkování, výhybny, k čemuž se vyjadřuje architektka obce a koriguje ho třeba ve volbě materiálů a krajinářská architektka koriguje návrh z pohledu zelených ploch a stromů. Tedy je to věc drobná, na kterou neděláme architektonickou soutěž, a právě architektka obce a krajinářská architektka na ní participují.

Dělám pravidelné pohovory se zaměstnanci a naše krajinářská architektka si spolupráci pochvaluje. Zabývá se i extravilánem. Ted' připravovala obnovu ovocných alejí podél cest, co jsou ven z obce. Věnuje se koordinaci krajinného plánu, který vytváří Klára Salzmann. Předává ji podklady z úřadu a je to pro ni samotnou velmi inspirativní v přemýšlení o okolí a širším kontextu.

Jak spolupracují architektka obce a krajinářská architektka obce?

Neformálně spolu komunikují a potkávají se na jednáních. Například jsme nyní u architektky Hany Zachové zadali úpravu prostoru před školou, aby to byl bezpečnější prostor a ne jen uliční koridor, chodník a trávník, ale aby to bylo integrované. K návrhu Hany Zachové se vyjadřuje jak architektka obce, tak krajinářská architektka. Ta z pohledu péče o zeleň a obecněji modrozelené infrastruktury, práce s vodou, zasakování,...

Vysvětluje Vám jím používané postupy?

Má jasně definovanou úlohu ve zmíněných třech oblastech. Když vzniká nový projekt tak to jsou buď architekti ze soutěže, když to je obecní projekt, se kterým je architektka obce již obeznána a komunikuje s nimi. Když je to soukromá stavba, tak se snažíme od začátku co nejdříve jejich architekta zkontaktovat s naší architektkou obce, aby odborná debata probíhala mezi nimi. A to běží mimo vedení obce. Bereme, že je to odborná diskuse.

Jak si vyhodnocuje město úspěšnost koncepčních materiálů a aktuálnost cílů?**Jak si vyhodnocuje město úspěšnost strategií k jejich naplňování?****Jaký máte způsob hodnocení úspěšnosti práce MA?**

Nejlepší zpětná vazba je, když vidíte výsledek a poznáte, zda je dobrý nebo ne. Nemáme žádný systematický přístup, že bychom si řekli, že něco budeme jednou za 3 měsíce vyhodnocovat, jak to vypadá. Nicméně kooperace sama probíhá úzce a zpětněvazebně. Účastníci spolu mluví. Nemáme architekta obce jako blackbox kam se něco strčí a z něj něco vypadne a já výsledek za sebe validuji, zda se mi líbí nebo ne. Je to aktivní přístup z obou stran. Samospráva je vtažena do práce architektky obce a ona je vtažena do práce samosprávy. Máme více iterací a není to tak, že by architektka obce něco přinesla s komentářem, že se na tom s developerem dohodli a teď to má být schváleno v radě. Je více jednání a výsledek nejde do rady formálně. Dopředu stav nebo výsledek okomentuje a případně požádá o schůzku, kde se vše probere. Tedy systém je zpětnovazební z definice. Mám za to, že problém je spíše ve velkých městech, kde vzniká návrh architekta, expertů a až pak je prezentován politikům. Vzniká pak nedorozumění a otevřená debata vážne. Naopak v tom mají menší sídla výhodu. Jako třeba v Litomyšli, kde ten proces je také zpětněvazební se snadnou schůzkou vedení a městské architektky. Mohou si o problému pohovořit, a to ne ultimativně.

V nejširším kontextu je zpětnou vazbou spokojenost občanů. Ani volby nemusí být indikátorem. Tématem voleb nemusí být dobrá architektura.

My si občas měříme spokojenost občanů s důležitými tématy a díky tomu víme, že v Břežanech je pro občany kvalitní veřejný prostor a zeleň aktivum, kterého si váží. Určitě je příjemné, když o kvalitě Dolních Břežan vycházejí i odborné články. Prostě není to tak ultimativní, že volby jsou zpětnou vazbou pro toto téma. Nemusí to tak být. Nicméně obecně platí, že dobrá práce městského architekta se projeví tak, že obyvatel lokality při nějakém šetření řekne, že se tam dobře cítí. Když to rozebíráte tak lidé neví přesně proč se někde cítí dobře. Neví, že kdyby ulice byla užší a domy jinak postavené, tak by se tak dobře necítili. Nedokážou pojmenovat, že to je díky tomu, že je prostředí dobře navržené.

Jakým způsobem svou vizi města vysvětlujete a sdělujete MA a veřejnosti?

Architektce obce to sdělují v neustálém dialogu na projektech a myslím, že to funguje velmi dobře. Vůči občanům je asi jediná forma prostřednictvím volebního programu.

Kde jste čerpali inspiraci pro péči o prostředí města?

Hrozně záleží na samosprávě. I když budete mít skvělého městského architekta a bude mít nevnímavou samosprávu jako partnera tak se může roztrhat a neudělá nic. A naopak když bude vnímavá samospráva a bude mít městského architekta, který svojí práci odbyde, tak z toho taky nic nevznikne. U nás máme zkušenost, že ve vedení

obce jsou lidi, kteří poměrně hodně cestují. Slyšel jsem, jak si jejich partneři stěžovali, že na dovolené okukují třeba kanály, vpustí, odvod srážkové vody z veřejného prostoru. Myslím, že právě cesty do zahraničí nás velmi inspirovaly a daly představu o tom o co máme usilovat. Byla to intuitivní prvoplánová inspirace. Já jsem dále v určité době hodně navštěvoval konference týkající se urbanismu, územního plánování a veřejného prostoru. Sledoval jsem architektonické soutěže, vyhlašování cen a podobně. Tedy i tam je určitá inspirace. Když plánujeme naší veřejnou stavbu tak řekneme architektce obce o reference. Třeba v případě nové mateřské školky aby sestavila 30 kvalitních příkladů realizací z poslední doby v širším okolí. Společně i s ředitelkou mateřské školky jsme je procházeli a komentovali co je pro nás vhodné. Nebylo to vytváření zadání do soutěže, ale tříbení si názoru, a to včetně jednotlivých částí jako je například zahrada či vnitřní dispozice. Což samozřejmě vede k vytvoření si určitého nastavení vnímání pro samotnou soutěž. Co v ní budeme sledovat a hodnotit.

Co byste v tématu uvítal za informace z jiných měst?

Co víte o tom, jak obdobná témata řeší jiná města?

Podle mne je výborné sdílení dobré praxe. My jsme třeba řešili, zda naše architektka obce může projektovat v obci. A když mi Miroslav Brýdl řekl, že Zdena Vydrová v Litomyšli dům navrhla a neviděli v tom konflikt, tak nás to uklidnilo. Inspirace a dobrá praxe se prolínají. Také jsem dříve netušil, že jsou krajinářští architekti na obcích. Ale Zdeněk Sandler mi řekl, že vlastně dělá krajinářského architekta pro Litomyšl. S Martinem Kupkou jsme sdíleli zkušenosti s veřejnými zakázkami, jak vybrat architektky. Pro Nadaci Via dělám mentora začínajícím komunálním politikům. Často se ptají co mají udělat, aby územní rozvoj probíhal k prospěchu obce. Sdílením dobré praxe člověk zjistí, jak to dělají jinde. Nicméně je zřejmé, že to funguje pro ty, kteří mají zájem. Můžete napsat tisíc publikací, IPR může vydat krásnou brožuru jaké jsou možnosti veřejného prostoru a uspořádání ulic a buď si to chcete přečíst a nebo ne. Nejlepší je seminář nebo konference, kde se starostům odprezentují tři či čtyři dobré příběhy a část z nich to nakopne. Je to pro zájemce i nejsnazší.

Jak u vás fungují obecní technické předpisy, které mi prezentovala MA?

Jak jsou závazné?

Právně to vymahatelné není. U technické infrastruktury je soukromý stavebník musí splnit, protože na ně potřebuje připojit. U vizuálních věcí jako jsou ploty je to horší. Nicméně teď změnou územního plánu uděláme regulaci na ploty. Je to tak, že s každým není možné se dohodnout bez právního předpisu. Někdo se přistěhuje do staré zástavby s průhlednými ploty a usiluje obehnat svůj pozemek zdí. A vy ho můžete pouze přemlouvat. A když neuspějete, tak vám vizuálně zničí půlku ulice.

Jak vnímáte debatu nad obecně technickými předpisy s možností modifikace obcemi?

Jsem založením subsidiarista. Když si něco obce umí vyřešit, tak ať to vyřeší. Proč jim brát tu pravomoc, když je to lokální věc. Podobně u pořizování územního plánu. Samospráva, ta komunita, si má říkat jak ta obec nebo město má vypadat. Je to jejich zodpovědnost za jejich město. Žádný úředník to neudělá lépe. Pokud vedení obce toto téma nezajímá je to její odpovědnost a občany to za nějakou dobu zajímat bude. Úředník je před tím neochrání.

8.4.2.3. 2 Dolní Břežany – MA

Rozhovory s vybranými městskými/obecními architekty v ČR

Město	→	Dolní Břežany
Respondenti	→	Ing. arch. Anna Šlapetová
Výzkumník	→	Ing. arch. Petr Lešek
Datum	→	4. 8. 2021
Místo	→	Praha, Holešovice

Jak dlouho jste MA?

Neformálně od komunálních voleb v roce 2006. Nicméně formální ukotvení a název mám až od roku 2014.

Co Vás vedlo k tomu stát se MA?

Špatná situace v péči o obec před komunálními volbami v roce 2006 v Dolních Břežanech mne vyburcovala ke kandidatuře. Nicméně už během volební kampaně mne zaujala konkurenční kandidátka vedená Věslavem Michalíkem, která následně volby vyhrála. Zašla jsem za nimi s nabídkou spolupráce a ta se skutečně rozběhla.

Měla jste předem představu o rozsahu práce MA?

Ne. Vše vznikalo za pochodu dle postupného „osahávání si“ obce a jejích možností. Byla jsem mladá architektka bez zkušeností s rozvojem obce nebo města. Klíčové bylo, že jsem si přizvala architektka Bašeho, který byl zásadním mentorem prvních celkových rozvah nad rozvojem obce.

Navázala jste a jak na práci předchozího MA?

Žádný nebyl.

Kdo je Váš hlavní partner v politickém vedení a v rámci úřadu?

Klíčová osoba byl a je pan starosta Věslav Michalík, vzděláním fyzik. Je starostou obce kontinuálně od roku 2006. S postupujícími lety a vnímáním toho, že moje práce je důležitá a užitečná se zapojují i další komunální politici.

Jaké cíle s ohledem na péči o prostředí si „Vaše“ město stanovilo?

Obec byla v neutěšené situaci. Dezurbanizovaná, se skládkou v těžišti, bez centra, s brownfieldem JZD v místě původního centra. Nutno také říci, že díky církevnímu vlastnictví obce zde nikdy nebyla specificky náves. Zároveň sílil tlak developerů díky blízkosti k Praze. Cíle tak byly praktické a elementární. Vybudovat centrum obce a pak se postupně přidávaly další základní veřejné budovy – rozšíření školy, školky, park, úřad, fotbalový areál, hřbitov,... A také postavit novou čtvrť v blízkosti centra. Cílem tedy bylo vybudování normální funkční obce. Rozvaha nad novým centrem vedla k rozhodnutí budovat centra dvě: nové obchodně obytné a v původním těžišti před zámekem správní/kulturní – je zde rekonstruovaná budova úřadu, rekonstruovaný objekt pro základní uměleckou školu, výzkumný ústav a vlastní zámek přestavěný na hotel a kongresové centrum. Specifické je promítnutí historie do rozvoje obce. V katastru Břežan je velmi známé keltské oppidum Závist. Přesto zde ale nevznikla obdoba Muzea keltské kultury jako v Nižboru. Historie se ale promítla při plánování a podpoře regionálního informačního centra a také v motivech parku nebo hřbitova, což už bylo

na invenci krajinářského architekta. Samozřejmě součástí rozvahy byla i prioritizace jednotlivých projektů a jejich etapizace.

Jak jste se na nich podílel Vy nebo předchozí MA?

Byla jsem při prvním klíčovém rozhodnutí o zásadnosti vybudování centra – náměstí společně s panem architektem Bašem, jakkoliv on spíše preferoval původní historické těžiště před církevním zámkem. Nakonec ale zvítězila varianta „na skládce zeminy z metra v centru“. Podílela jsem se i na strategických rozhodnutích o dalších veřejných stavbách. Byla jsem jediným odborníkem, kterého měla samospráva k dispozici.

Jaké strategie nebo postupy používáte při prosazení těchto koncepcí a pro dosažení těchto cílů?

Vzhledem k malé velikosti obce je vše o osobním kontaktu. Vytipovali jsme klíčové instituce, které by měla normální obec mít a následně se hledaly možnosti kde je možné je realizovat a z jakých financí. Mimo zcela nového náměstí, které řešilo i problém „skládky“ v těžišti obce se většinou jedná o potvrzení, rozvoj a využití existujících objektů – škola, školka, fotbalové hřiště. Klíčové je pozemkové vlastnictví obce, které umožňuje umisťovat i zcela nové objekty jako je nově vznikající parkovací dům. Důležitá byla také spolupráce s dalšími aktéry v území. Specifikum Dolních Břežan je, že je zde jeden velký vlastník: pražské arcibiskupství. V tom byla jednání jednodušší. Nebo spíše specifická. Arcibiskupství rozvažuje v mnohem delších časových horizontech než běžný developer a zároveň rozvaha nějakou dobu trvá. Nicméně byli ochotní s obcí, včetně mne a architekta Bašeho, své záměry konzultovat a dokonce korigovat. Specifické bylo přivedení velké investice do obce – výzkumného ústavu. V tom byla rozhodující profesní historie pana starosty, odvaha a píle při vyjednávání.

Při zájmu developerů pak vyžadujeme zpracování územních studií, které město s mojí odbornou pomocí schvaluje. Tak tomu bylo už u první akce s novou obytnou čtvrtí.

K jakým proměnám došlo u strategií a postupů?

Na počátku byla na jedné straně „velká“ rozhodnutí – třeba kde umístit a jaké centrum a jak rozvrhnout novou čtvrt, a na druhé straně drobné úlohy – rekonstrukce základní školy, kde jsem byla v úloze projektanta a rodiče žáků v jednom. K „velkým“ úlohám bylo jednak zásadní zapojení pana architekta Bašeho a zároveň využití vyzvaných soutěží. U malých úloh se očekávalo moje osobní zapojení. Postupně se těžiště přesunulo k vyzvaným soutěžím a moje úloha se přesouvala do koordinace, výběru a supervize. Dnes už je základní rozvrh obce hotov a moje práce je už ponejvíce konzultační v malém měřítku například v korigování plotů mezi pozemky. Za důležitou součástí mé práce po celou dobu považuji iniciaci výtvarných intervencí ve veřejném prostoru.

Jak ověřujete vhodnost a úspěšnost prosazování cílů a koncepcí?

Dolní Břežany jsou samozřejmě specifické blízkostí k Praze. Příliv obyvatel by tedy nastal v každém případě. Mám ale za to, že díky definování centra, veřejného prostoru a důležitých institucí, ale třeba i dlažeb a výtvarného díla ve veřejném prostoru získaly Břežany charakter. Ostatní obce a města v těsné blízkosti Prahy a v sousedství Břežan spíše zápasí s dezurbanizací. Typickým příkladem je Jesenice. Mám tedy za to, a stejný pocit má i vedení obce, že Břežany jsou obec s kvalitním prostředím. Která jiná obec

v okolí Prahy si například zřídila zcela nově hřbitov? Samozřejmě, také platí, že celková proměna musela mít ekonomický smysl.

V čem jste uspěla a v čem neuspěla?

Zdá se mi, že proměna obce z místa se zbytky JZD místo historického centra a skládkou navážek z metra v těžišti obce, včetně zavazení rybníku, na obec se dvěma náměstími, kvalitními povrchy, rekonstruovanými i novými institucemi a novou čtvrtí a novými soukromými areály, které ale spolupracují s obcí, je očividná.

Je otázka, zda by mělo být více využito propojení s oppidem Závist, ale pro místní to nemá velkou přidanou hodnotu. Lepší by mohlo být propojení se sousedními obcemi, ale to už vyžaduje koordinaci.

Kde jste čerpali inspiraci pro péči o prostředí města?

Bylo to velmi intuitivní. Velkou oporou byl v počátku pan architekt Baše.

Co byste v tématu uvítala za informace z jiných měst?

Sdílení jednotlivých akcí, které mohou být inspirativní a pomoci při vizualizaci témat pro samosprávu.

Co víte o tom, jak obdobná témata řeší jiná města?

Pochopitelně je známá Litomyšl s paní architektkou Vydrovou a některé zahraniční příklady. Nicméně kontexty a doba, ve které projekty vznikají se různí.

Jaký máte nastavený způsob spolupráce mezi architektem a politickým vedením?

Díky malé velikosti obce jsou jádrem osobní setkání s vedením samosprávy. Pravidelně se scházíme jednou týdně.

Jaké máte osobní cíle v péči o svěřené město?

Kvalitní místo pro život i mě jako občanky Břežan a majitelky rodinného domu v obci.

Které koncepční materiály k péči o prostředí má „Vaše“ město zpracované a jaká je jejich historie?

Obec má od roku 2004 Strategický plán, který se každý rok aktualizuje. Je velmi krátký a srozumitelný (cca 15 stránek). V roce 2014 byl vydán nový. Z něj vyplývá další dokument Programy a projekty, který se od roku 2014 jmenuje Akční plán. Opět jde o jednoduchost, srozumitelnost a stručnost. Samostatným dokumentem je Plán rozvoje sportu. Umíme tedy jít dle potřeby v jednotlivých oblastech do podrobnosti.

Zvláštní sadou dokumentů jsou Technické podmínky obce Dolní Břežany. Ty vznikají postupně a jsou i revidovány s tím, že obsahují co nejsrozumitelněji formulované požadavky obce. Příkladem je technický předpis pro oplocení nebo zeleň, ale i na rozsah dokumentace k žádosti o vyjádření ze strany obce.

Územní plán má obce z roku 2009 a ke konci roku 2021 k němu bylo vydáno 8 změn. Zároveň byly vydány dva regulační plány.

K jakým proměnám u koncepcí a cílů došlo během Vašeho působení, případně i před ním?

Výhoda je, že strategické texty se průběžně aktualizují a doplňují. Základní cíl: kvalitní obec s obvyklými institucemi a příjemným prostředím pro život, díky své jednoduchosti zůstává a umožňuje flexibilitu a úpravu priorit a etap.

Jak jste ke strategiím a postupům dospěla?

Za pochodu a s pomocí starších kolegů – architekt Baše a další z vyzvaných soutěží. S časem se přirozeně nashromáždily zkušenosti, které nové akce usnadňují.

Jakým způsobem svou vizi města vysvětlujete a sdělujete politikům a veřejnosti?

Klíčovými osobami jsou lidé ze samosprávy a zejména pan starosta Michalik. Já sama nepoužívám žádné sociální sítě. Komunikuji s architekty soukromých projektů a koriguji je. Důležitou součástí mojí práce jsou i přednášky pro mládež v základní škole.

Jaký má Váš způsob komunikace vývoj v čase?

V zásadě jde o větší sebejistotu a klid při vysvětlování.

8.4.2.4.1 Šlapanice – politik

Otázky k rozhovoru s vybranými komunálními politiky v ČR

Město	→	Šlapanice
Respondenti	→	Mgr. Michaela Trněná (starostka od 2014)
Výzkumník	→	Ing. arch. Petr Lešek
Datum	→	14. 12. 2022
Místo	→	MÚ Šlapanice

Jak dlouho jste politikem?

12 let

Mělo město již dříve MA?

Město MA nemělo.

Co Vás vedlo k tomu zřídit pozici MA?

My jsme se spolu potkali na setkání neziskových organizací organizovaném Frank Bold, kde Vy jste prezentoval, že něco jako městský architekt existuje. Naše začátky jako aktivních občanů nebyly spojené s architekturou. Na setkání jsme se dozvěděli, že MA vůbec existuje, a když jsme potom mohli na radnici ovlivňovat místní politiku, tak jsme o zřízení MA usilovali, protože jsme věděli, že jako laici nejsme schopni do strašně moc věcí vstupovat a nevěděli jsme si s nimi rady.

Vy jste byli 4 roky v opozici a potom jste vyhráli volby a Vy sama jste už 3. volební období starostkou. Jakou jste měli představu o tom, co od MA můžete chtít?

My jsme zřizovali pozici MA, protože jsme věděli, že rozvoj města je de facto neřízený, nebo byl řízený před tím úplně jinými zájmy.

Ačkoliv tady byl starosta autorizovaný architekt.

My jsme měli pocit, že rozvoj města orientuje jenom podle jednotlivých zájmů a občas podle vlastnictví pozemků. Neměli jsme dobrý pocit ani jako laici z toho, jak se město vyvíjelo: průmyslová zástavba na kontaktu s obytnou zástavbou, zatažení nákladní dopravy do nedostačujících uliček a podobně. S tím se lidi potýkali dlouhodobě.

My jsme chtěli získat odborný náhled na tu situaci, a proto jsme si přizvali městského architekta. Současně jsme chtěli pracovat s územním plánem. A tak jsme doufali, že se nám bude hodit odborné vedení. To byl náš první pohled a pak jsme zjistili, že otázek, ke kterým se městský architekt vyjadřuje, je o hodně víc. Počínaje stavbami městských budov nebo investicemi města. Včetně drobnějších záležitostí u jiných investorů, velkých i menších.

Jaké máte osobní cíle v péči o svěřené město? Motivace, vize.

Chtěla bych, abychom tady neměli průmyslovou zónu, kvůli které jsme vstoupili jako aktivní občané do místní politiky. Abychom dotáhli v budoucnu bývalý areál cukrovaru, který jsme za město koupili. Abychom areálu položili dobrý základ, protože to je program pro město na dalšího čtvrt století. Byla bych ráda, kdyby se nám podařilo nějak rozumně podchytit zástavbu v zastavěné části. Dát jí rozumné měřítko, protože to je problém, se kterým se potýkáme vlastně denně. Můj osobní cíl je neřešit ulice tak jako na začátku našeho působení, kdy jsme převzali připravené projekty rekonstrukce

ulic a jejich realizace jsou tristní. Máme dvě takové, kde převažuje parkování. Ne že by parkování bylo špatně, ale chybí tam rozumný rozměr. Další cíl je dostat zeleň do krajiny.

Šlapanice jsou specifické, mimo blízkosti Brna, že jsou v intenzivní zemědělské krajině. Vztah s krajinou je podobný, možná ještě horší než v Litomyšli.

Kde nyní také hledají cestu do krajiny.

Ono se to prolíná i s dalšíma tématy. Když jsme vedli debatu o nové průmyslové zóně, tak jsme argumentovali i tím, že to území je už tak zatížené. Máme v dosahu dálnici, letiště a existující průmysl. Chtěli jsme, aby občané byli nějakým způsobem chráněni, aby měli dobré životní prostředí. To byl náš primární cíl. Teď vidíme, že se nám prolíná téma zeleně v krajině s ochranou půdy, která se smývá. Přijímáme moderní a asi potřebnou adaptační strategii. Dnes ji budeme na zastupitelstvu schvalovat a mimo ni ještě studii Principy rozvoje města. V uplynulých letech jsme zažili nižší srážky, a když srážky přijdou, tak jsou to přívalové deště. V loňském roce se koryto Říčky zvedlo za půl hodiny na 1. povodňový stupeň. Šlapanice jsou umístěné v údolnici podél toku Říčky. Snažíme se alespoň na své části katastru dělat to, co si myslíme, že by pomohlo a vidíme, že to vlastně nejsou komplikované věci. Když na ty rozsáhlé plochy dáte po domluvě se zemědělcem třeba jen zelený pás jetele, tak dokáže výrazně pomoci.

Jaká je stabilita politického vedení. Kdo je nositelem tužeb zlepšování prostředí ve městě? Zajímá to téma víc místních politiků nebo to je velmi specifická ojedinělá agenda, která až tak zajímavá pro většinu není?

Já se trochu bojím, že to není až tak zajímavá agenda. Nám pomohlo to, že máme angažované místní architekty: Petra Buryšku, Jaroslava Mareše a další. Založili Spolek šlapanických architektů. Pomohli tím, že s námi aktivisty debatovali a nám laikům téma vysvětlovali a dokázali nám ukázat i kam bychom měli směřovat. Doufáme, že kontinuitu zajišťují Principy rozvoje, které chceme přijmout, a nastavená diskuze se stavebním úřadem, která je kontinuální. S naším odborem investice a správy majetku se tyto procesy snažíme institucionalizovat. Aby na to všichni více mysleli.

Takže původně před těmi 12 lety to bylo mimo vnímání lidí a teď se postupně dostává do povědomí?

Myslím, že ano. My například děláme v rámci Principů rozvoje urbanistické procházky, a vidíme, že se účastní asi 20 lidí. Většina nicméně řeší problém, až nastane. Ale to už je pozdě. Autor našich Principů rozvoje Lukáš Grasse tam má napsané to podstatné, co by si lidé měli uvědomit. A sice že urbanismus není jenom to, že mají kam dát auta, ale že to velkou mírou ovlivňuje jejich život, a to, jestli se cítí ve městě dobře nebo ne. A že to je kvalita, na kterou bychom neměli rezignovat, jen proto že potřebujeme parkovací místa. Je to ta kvalita, kterou vnímáte, když někam přijedete a cítíte se tam dobře. Je to strašně důležité.

Když chci mluvit řečí ekonomů, tak říkám, že díky kvalitě společného prostředí stoupne i cena soukromých nemovitostí okolo. Každý by raději bydlel v Černošicích než v Jesenici u Prahy.

To je dobrá věta.

Jaké máte ve městě cíle a koncepce? Jaký na ně měl vliv městský architekt?

Pan Žerava je jako městský architekt prakticky u všeho, co se odehrává. To souvisí s jeho vrozenou ochotou. Pravděpodobně by bylo nápomocnější pevnější vymezení rolí.

Když shrnete strategie a koncepce: územní plán byl motivem k aktivizaci občanů a pak prošel vývojem. Jak funguje strategicky plán i s tématem klimatické změny? Máte Principy rozvoje.

My to máme trochu napřeskáčku. Naposledy jsme se viděli na konferenci v Líbeznici u Prahy, kde jsme prezentovali Šlapanice s krajinářskou architektkou Lydií Šušlíkovou. Já jsem tam říkala, že kdybych začínala teď znovu, se všemi nasbíranými informacemi, tak bych postupovala úplně, ale úplně jinak. My jsme začínali územním plánem, protože jsme strašně spěchali s řešením průmyslové zóny; stejně nám nakonec územní plán trval 8 let. O některých věcech jsme ani nevěděli, že bychom je mohli dělat, a postupně jsme je objevovali. Dnes bych s nabytými zkušenostmi postupovala jinak: To znamená nejprve se shodnout na strategii; my jsme ji dodělávali až ve druhém volebním období, nebo ke konci prvního. Podle mne je důležité lidi, co přijdou na radnici řešit konkrétní problém a nemají celkovou představu, nasměrovat k tomu, aby začali strategií, pak si řekli, jak to chtějí dělat a co z toho je pro ně důležité a teprve pak to propisovali do dalších dokumentů, jako je třeba územní plán. My to dělali vše zároveň. Takže asi jsme nepostupovali úplně nejpříjemněji, ale doufám, že teď už to poskládáme.

Nakolik jsou tyto cíle a koncepce související s prostředím důležité oproti jiným?

Třeba sociální oblasti nebo ekonomické oblasti. Časté dělení je spíše na sociální oblasti a oblast vzdělávání a podobně. Příkladem jsou cíle udržitelnosti.

Téma prostředí se pak prolíná vším, ale nikde není jasně patrné.

Dá se to oddělovat, nebo naopak propojovat?

Existují ty oblasti nezávisle na sobě v různých odborech?

Sociální oblast řeší kraj. Tématem samosprávy je školství. Vedli jsme v té souvislosti velkou diskuzi o velikosti města. Začali jsme ji vést ve strategii, a to kvůli dopravní návaznosti na Brno, které je cíl číslo 1. Úzké hrdlo je jedna konkrétní křižovatka.

Řeší se to už 20 let a situace se pořád zhoršuje. Lidi u nás jsou naštvaní. Tak jsme si nakonec položili úplně jednoduchou otázku, abychom zjistili názor občanů.

Otázka byla: Preferovali byste Šlapanice do 10 000 nebo nad 10 000 obyvatel?

A 92% řeklo do 10 000 s tím, že je to aktuálně maximum, které jsou ochotni tolerovat.

Určitě je to spojené s přetlakem dopravy, který vnímají. Zakotvili jsme to ve strategii.

Zjistili jsme, že územní plán nám na tento požadavek nedává odpověď. Takže to musel řešit architekt Lukáš Grasse v rámci Principů rozvoje. Principy rozvoje nám říkají, že ta a ta rozvojová lokalita má zhruba takové a takové nároky. Městský architekt říká, že obdobně za socialismu, když se stavělo sídliště tak se vědělo, že potřebuje tak a tak velkou veřejnou infrastrukturu, třeba tak velkou školu. Díky naší poloze v zázemí Brna je tlak na další výstavbu velký. Ve městě se přestavují rodinné domy na maximum, klidně tři bytové jednotky. Staré selské usedlosti, protože jsme původem dědina, se přemění třeba na 35 bytů. Některý investor je vstřícný a zajistí si uvnitř dost parkovacích stání, a je to třeba potřebné nájemní seniorské bydlení. Ale není to pravidlem.

Bývalá hospoda se přeměnila na 25 bytů. My sledujeme zhruba počet obyvatel, abychom věděli, jaký to má dopad do škol a školek. To sdělujeme investorům, když je žádáme o příspěvek na infrastrukturu. U bytové výstavby příspěvek promítnou do

nákladů. U průmyslových areálů je to komplikovanější. Příspěvek je nicméně dobrovolný. Převedeme rozvojové údaje do řeči čísel a bude to zdůvodnění územního plánu. Přijali jsme územní plán, který razantně redukoval zastavitelné plochy a očekáváme žaloby. Myslíme si, že obec má právo si říct, jak moc se chce rozšiřovat nebo nerozšiřovat. Vytvoříme proto dokument, který nám ukáže, jaké máme kapacity. Sledujeme investiční náklady obce, abychom dokázali zdůvodnit požadavek na příspěvek od investorů a ukázali, že to jsou reálné náklady obce, které nedokáže pokrýt z daňového příjmu.

Z nutnosti aplikujete aktuální téma sociologických konferencí o nerůstu.

Nemyslím si, že to zvládnou obce. Je to úloha pro stát. Velká města jsou magnetem pro obyvatele, a to nejen kvůli nabídce pracovních příležitostí a tlak na území v metropolitní oblasti je tak enormní. Ta debata je kritická. Nám tu pláčou v kanceláři rodiče, protože neumístíme ani svoje vlastní obyvatele. Moje doporučení zní: kupte si tady starší domek a přestavte si ho. Nebo řešte vícegenerační bydlení, které je ale v poslední době málo akceptovatelné.

Jak máte nastavené způsoby spolupráce s městským s architektem?

Jak často je v úřadě a jak je v jeho struktuře řazen?

Má tady své místo ve sdílené kanceláři, kde jsou i další externisté. Máme ho zaměstnaného na dohodu. Je tady jeden den v týdnu. Máme pravidlo, že v jeho úředních hodinách za ním mohou přijít občané i úřad, když něco potřebují. Případně podle potřeby. To ještě budeme optimalizovat. Je zařazen přímo do kanceláře starostky. Jsme malé město, takže je to malý úřad, navíc státní správu pro ORP máme odděleně v Brně. Tam je stavební odbor. Což je komunikačně horší a ráda bych proto jeho část přesunula sem blíže k lidem. Náš výkonný odbor, což je spojený odbor investic a správy majetku je tady o patro níž. Rádi chodí za městským architektem, i proto že na něho mohou přenést část odpovědnosti jeho souhlasem.

Máme tady specifickou komisi územního rozvoje. Tento formát přinesl Ing. arch. Petr Buryška. MA je její host. Petr Buryška je tam za urbanismus, Lydia Šušlíková jako krajinářská architektka. Dále dopravní inženýr a pak zaměstnanci z odboru za investice a za správu majetku. Nově do komise chceme přidat lidi ze samosprávy, aby byl přenos informací do rady a zastupitelstva rychlejší. Teď je náročnější jim vysvětlovat odborné stanovisko a zpětně připomínky politiků tlumočit odborníkům. Uvidíme, co to udělá.

Je za vás posun ve vnímání cílů a koncepcí v čase? Přišli jste s nějakými inovacemi?

Teď před volbami za mnou chodili lidi pro radu. Byli z různých obcí a mě zaujalo, že ta mladší generace, protože už se počítáme k té starší, má docela dobrou představu, jak na to jít. Myslím, že se veřejná diskuze posunula. Měla jsem z toho dobrý pocit. Já jim trošku závidím, protože oni mají náskok. Podle mne je ale potřeba najít správný mix osobního zaujetí a odbornosti, protože jedno bez druhého prostě úplně nefunguje. Ti lidé, co sem přijeli a byli výborní, tak ve volbách neuspěli. Měli velmi hezkou představu, jak to dělat, jak na to jít, ale myslím si, že jim chybělo osobní zaujetí. Tedy „jdeme do voleb nejen, protože víme jak na to, ale také protože chceme něco přinést lidem“. Mám dobrý pocit, že víc lidí už ví, jak na to. Veřejná diskuze oproti dřívějšímu probíhá. Když jsme začínali s tématem průmyslové zóny, tak komentáře ke článkům s naším problémem v médiích zněly vesměs: „vy byste tady chtěli zeleň, ale kde vezmeme peníze, jak budeme rozvíjet město, jak přežijeme bez průmyslové zóny?“

A teď po 10 letech, když se podíváte na diskuzi, když se někde objeví nějaký průmyslový záměr většího rozsahu, tak lidi jsou po 10 letech úplně jinde, skloňují slova jako úrodná půda. Začínají si témata zasazovat do širších měřítek, což je za 10 let radikální změna. Myslím, že to je vidět i ve veřejném prostoru. Většina stále chce především parkovací místa, ale zároveň hodně lidí oceňuje, když se něco udělá hezky a kvalitně. Individuální doprava je nicméně stále velké téma. Šlapanice mají 7 500 obyvatel. V Principech rozvoje architekt Lukáš Grasse vizualizoval naše malé docházkové vzdálenosti. Stejně lidi jezdí autem, vozí děti do kroužků. Já jsem rozčarovaná z těch našich rekonstrukcí ulic podle starých projektů. Ničí mne, když tam jdu a vidím ta naskládaná auta. Tak jsem najela na opačný pól. A pan architekt Lukáš Grasse mě zas postavil nohama na zem, že to nejde silou, ale že je potřeba hledat kompromisní řešení. Směřuje k tomu, že tam, kde to jde, tak sdružuje parkovací stání a mezi ně dá stromy. Podobně sdružuje vjezdy, aby se zbytečně neubírala parkovací místa a udělá to ve prospěch stromu. To mě přijde jako rozumný model a tam vidím silnou roli urbanistů.

Jak MA pracuje? Jaké používá strategie a cíle? Jak se je snaží aplikovat v realitě? Vysvětluje vám svůj přístup? Chápete, jak naplňuje společný záměr?

Tím diskuzním místem je komise rozvoje, tam se jednou za dva týdny bavíme, vysvětlujeme si navzájem, řešíme všechny větší záměry a říkáme si kudy kam. Do komise posílá témata většinou investiční odbor. Po diskusi a doporučení se závěr propíše zpět do odboru a ten pak výsledek předkládá radě. Komise je takový průsečík. Mám pocit, že by bylo potřeba tomu věnovat větší pozornost. V tom bude muset mít větší díl práce městský architekt. Možná je jeho účast jednou za týden málo, možná bychom to měli více tematizovat a aktualizovat. Vnímám, že na to nemám odbornost a zmíněný čas. Měla bych předat více odpovědnosti, iniciativy a kontroly. Treba zadání územních studií dělají lidi z investic ve spolupráci s územním plánováním a městský architekt je také zapojen. Nicméně asi by v tom měl být více ponořen.

Máte nějakou zpětnou vazbu, hodnocení úspěšnosti, říkáte si co se povedlo, osvědčilo nebo neosvědčilo?

Ano, já si myslím, že máme dobrou zpětnou vazbu. Buď já nebo městský architekt vás vezmeme do parku. To je naše oblíbené místo, kterým jsme začínali. Na něm je to dobře vidět. Postupně tam vznikl prostor, který lidi mají rádi, kde je narváno. Jsme rádi že máme objekty, které vypadají dobře, které lidi oceňují. Nebudu ale říkat, že to jsou nejvýznamnější stavby, to očekáváme v budoucnu například od Sýpky, která prošla architektonickou soutěží.

Trávili jsme spoustu času na radě laickou debatou. Teď díky Principům rozvoje máme dokument, kde většinu věcí najdeme. Jsou vystavené na webu města. Co považuju za náš chybný přístup, bylo řešení věcí odděleně. Byl problém v jedné konkrétní ulici, vypadala bídne, praskl v ní vodovod. A tak odbor investic udělal výběrové řízení na zpracování opravy té konkrétní ulice. Po projektu se situacemi proběhla stavba. Výsledek byl ale promarněná šance, nelíbil se nám. Dnes, když se rozhodneme rekonstruovat konkrétní ulici, tak vím, že první krok je, že půjdou do Principů rozvoje, kde je pojmenováno, co všechno si má projektant pohlídat. Jsou tam úkoly k řešení pro projektanta a je to uváženo v širším měřítku než jenom té jedné ulice od křižovatky ke křižovatce. Je tam i požadavek na kvalitu veřejných prostranství. Předtím to byly dlouhé diskuze, spousta stráveného času.

Připravít Principy nám taky trvalo hodně času, ale vím, že jsme si strašně zjednodušili práci. Diskuse samozřejmě budou, všechno je ve vývoji, ale teď máme základní představu.

Zaujalo mne u starosty Dolních Břežan Věslava Michalíka, že neoznačil dobrý volební výsledek jako průkaznou zpětnou vazbu. Podle něj jsou volby celkem samostatná „disciplína“.

Platí, že bez podpory veřejnosti neuděláte nic a bavit se s nimi jednou za čtyři roky před volbami roky není správně. Sami jsme se museli poučit z naší práce. Na začátku jsme nastoupili na radnici s tím, že se nikdo nebaví s občany, a my to budeme dělat.

A tak když jsme se vrhli na úpravy jedné ulice, tak jsme veřejnost vyzvali: pojdte a řekněte nám, co byste chtěli? Veřejnost řekla a výsledek je spousta parkovacích stání a nic jiného. Navíc všechno nejde sladit, prosadit nebo zafinancovat. Ale veřejnost to popudí. Mají pocit, že jejich přání mělo být splněno a nebylo. Myslím si proto, že je potřeba občany k danému tématu přizvat, ale také jim rovnou říct, že některé věci z těch a těch důvodů není možné splnit. Je potřeba bavit se už nad nějakým podkladem. Proto také jdeme s dokumentem Principy rozvoje do zastupitelstva, aby to zastupitelstvo vzalo za své. Ta studie je rozsáhlá, zastupitelé ji nemohou dopodrobna znát, ale já chci, aby jejím přijetím souhlasili s tou vizí a bylo možné se na ni v budoucnu odkazovat. V každém projektu, při každé rekonstrukci ulice, pak můžeme říct, že pokud je projekt v intencích té vize, tak je to vůle zastupitelstva takto rozvíjet Šlapanice.

Před naším vítězstvím ve volbách byl dvě období starostou pan architekt Klaška a až na konci druhého období začal připravovat projekty. Nejen že to bylo pozdě, ale ani to nemělo na výsledek voleb vliv. Tématem se stala průmyslová zóna. My jsme myslím během našeho vedení pracovali intenzivně, ale nakonec velkým tématem voleb byly poměry na základní škole.

Jak téma péče o prostředí komunikujete s veřejností? Vychází články v městském zpravodaji, nebo pořádáte urbanistické procházky?

Snažíme se veřejnost zapojit. U strategie jsme obdrželi 600 dotazníkových odpovědí, přestože by nám pro relevantnost stačilo 300 na velikost našeho města. Když něco pořádně, tak zveme veřejnost, děláme to online. Trošku mám pocit, že jsou lidi unavení, nebo že mají informací hodně. Na rozsvícení vánočního stromu jich přijde tisícovka, ale na urbanistickou procházku dvacet. S autorem Principů rozvoje jsme například natáčeli video. Cílem je sdělit všem, ty informace tady jsou, můžete k nim kdykoliv. Dívejte se na ně, než postoupíme o krok dále. U adaptační strategie placené z norských fondů je participace povinná. Někdy je náročné získat od občanů reakci. I u Principů rozvoje, i když to je odborný materiál, jsme vyzývali veřejnost, aby se s nimi seznámila. Byť s Principy překlopenými do územní studie budou nejvíce pracovat architekti ať už soukromých stavebníků nebo samosprávy.

Věnujete se osvětě vůči dětem a mládeži?

U adaptační strategie to funguje. To mají děti i v rámci tématu životního prostředí ve škole a myslím si, že to dělají dobře. Když jsme zaváděli třídění odpadu, tak byl velký tlak ze strany dětí na rodiče i učitele. Ale co se týče veřejného prostoru, tak tam jsme se školou nekomunikovali, to řeknu otevřeně.

Náš městský architekt je skvělý svým nadhledem. Občas umravní mě, občas

umravní nás jako samosprávu, občas občany. Má určitou nezávislost. Nemá žádnou volenou funkci, tak si říká, co považuje za důležité, to je super. Ráda bych se s ním znovu nyní po čase prošla po městě. Když probíhala urbanistická procházka s tvůrcem Principů, tak se účastnil místní architekt a upozornil nás na konkrétní místo, na nejasné ukončení cyklostezky. Měl zážitek místního experta, který je velmi přínosný a jsem za to ráda.

Jak užíváte sociální sítě?

Používám FB, protože nechci nechat prostor jednomu intenzivnímu názoru. Opakovaně se mi to vyplácí. Přímo se mě občané v debatě nezastávají, ale vím, že můj komentář čtou a zajímá je. Dokonce mi někteří říkají, že sami FB nemají, ale že jim z něj referují děti. Městský zpravodaj je taky dobrý, ale není to živé médium. Nemáte možnost dovysvětlit. Vychází jednou za 2 měsíce, tak není zcela aktuální. FB je divoký, ale lidi se znají navzájem, vědí kdo je kdo. Sympatizují nebo nesympatizují. Teď jsme řešili na FB vodné-stočné. Přitom to není FB města, ale skupina založená místními. Sleduji ji a když vidím, že je tam informace, která není korektní, tak ji okomentuji.

Zdá se, že u malého města je FB díky vzájemné známosti relativně korektní oproti velkým městům.

Jsme malá obec a všichni mají vzájemný přehled.

Kde jste brali inspiraci k péči o prostředí města. Co víte o tom, jak to dělají jiná města. Co byste uvítali k tématu za informace z jiných měst?

Vzali jsme je na počátku od Vás ze setkání pořádaného Frank Bold. Z jiných měst čerpáme a zase na setkáních, která jsou inspirativní. Na konferenci v Líbeznici, jsem se seznámila s lidmi, co dělali územní studii na vysokorychlostní trať (VRT). A to mě úplně nadchlo, protože nám tady také běží vysokorychlostní trať. Na našem katastru se setkává Brno, letiště, dálnice D1 a VRT. Autoři VRT neví, kde udělat zastávku, protože se tam už staví logistické haly. Z Líbeznic jsem si odnesla že máme chtít koordinaci záměrů a územní studii pro dotčené území. Bylo určitě přínosné vidět co mají jinde už vymyšlené, protože mě to samotnou nenapadlo. Považuji to za jeden z top nápadů, co jsem viděla v poslední době.

Máte tip na pro vás přehledné informační platformy?

SMOČR dokáže dostat informace ke svým členům. A zároveň rádi vyjdou svým členům vstříc, pokud je něco zajímavé. Dělají velké konference se spoustou účastníků. A když je téma zajímavé tak si informace dohledají. SMSČR dělají taky hodně věcí, připomínkují návrhy zákonů. Zájem o témata je odvislý od toho, co kdo zrovna řeší. Platforma je dobrá, ale tu v „Pojďme dělat město“ máte. Dobrý je systém FAQ: Jdeme stavět takový a takový objekt, co máme dělat? Jdeme řešit takovou a takovou lokalitu? Nevíme jak s parkováním? A tam nasdílet příklady dobré praxe. Umím si představit, že když starosta nebo samospráva neví, tak si sednou a vyhledávají příklady, dělají rešerše.

Jsou pro Vás města, u nás nebo v zahraničí, zajímavá a případně čím?

Sledovala jsem Jihlavu v rámci jejích Zásad, příspěvku pro developery. To pro nás teď je zajímavé. Určitě se podívám v Jihlavě i na téma urbanismu. Jsou tam zajímaví lidé, které jsem slyšela mluvit. Na Litomyšl nemám názor, protože si myslím, že to je specifický příběh a neví, jestli je opakovatelný. Tam se přiznám, že se ani nedívám. A pak

různé menší obce, menší města. Na velká se dívám, když potřebuji najít něco opravdu výrazného, specifického. Třeba u Brna přístup k sítím, k síťářům. Praha je určitě taky inspirativní, tam jsme začínali s Principy rozvoje, tam bral myslím inspiraci Petr Buryška a přetavil to do něčeho menšího Šlapanicím na míru. Komoru architektů by si podle mne měl hlídat městský architekt a myslím, že to dělá.

Zahranicí by nás zajímalo, protože sto procentně mají vychozené věci, které my tady teď teprve objevujeme. Řešili jsme jednoduchou věc: přechody pro chodce na jedné naší frekventované ulici a tam jsem se přes Google proklikala k příkladům řešení veřejného prostoru. Z hlavy neřeknu město, ale bylo to velmi dobré pro naše potřeby. My jsme referenci použili v debatě s veřejností, jestli přechody dělat nebo ne, jestli s ostrůvkem nebo bez něj. To je jediný případ. Petr Buryška navrhoval výjezd do Vídně, který jsme zatím nestihli. Jezdíme se podívat, když něco připravujeme. Teď chystáme ten areál sýpky s rearchitekti a s pracovní skupinou, kterou k tomu máme, jsme udělali kolečko po různých volnočasových kulturních centrech.

Co byste uvítali k tématu z jiných měst?

Mě by zajímalo, čímž se vrátíme oklikou na začátek k otázce, co jsou moje cíle, jak inteligentně nakládají s parkováním, protože to máme na stole několikrát týdně. My máme návrh koncepce, kterou teď začneme projednávat. Zajímá mě na tom to inteligentní, neprvoplánové řešení. Pak mě zajímá, jak vycházejí se zemědělskými podniky, protože potřebujeme dostat zeleň do krajiny a narážíme na naše zemědělce, se kterými ale máme a chceme mít dobrý vztah. Ale zároveň víme, že je to pro ně problém. Zajímá mne územní studie na VRT, jak dokázali dohodnout spolupráci více obcí a dalších partnerů na liniové stavbě. Ještě bych měla dotazy ke školství, ale to je jiná disciplína.

8.4.2.4. 2 Šlapanice – MA

Rozhovory s vybranými městskými/obecními architekty v ČR

→ součást výzkumné práce: Působení městského/obecního architekta v malých a středních městech

Město	→	Šlapanice
Respondenti	→	Ing. arch. Stanislav Žerava, městský architekt od 2014
Výzkumník	→	Ing. arch. Petr Lešek
Datum	→	14. 12. 2022
Místo	→	MÚ Šlapanice

Jak dlouho jste MA?

Já mám historii trochu zvláštní. Zkusil jsem si to totiž v životě hned dvakrát. Hlavním architektem města Olomouce a šéfem ÚHA jsem byl 5 let (1987-1992) a externím hlavním architektem Šlapanic jsem už 9. rok (2014 – dodnes).

Na olomouckou radnici, na odbor územního plánování a architektury jsem nastoupil hned po škole, resp. po vojně v roce 1978, ještě jako mladý a perspektivní, plný ideálů a nezkušenosti. Kamarádi spolužáci si ťukali na čelo, že jdu na úřad. Jenomže mě bavil urbanismus a připadlo mi fascinující dělat práci s širokým společenským dopadem, což není ani tak vymyšlení baráků, ale třeba právě činnost městského architekta. Nedostávají se za to Pritzkerovy ceny, je to činnost plná konfliktů, ekonomických a politických bariér, ale když se navzdory všemu dobré věci podaří, občané jsou spokojení a hrdí na svoje město, je to odměna nade vše...A nic nemobilizuje schopnosti člověka víc než zodpovědnost, kterou si každý dobrý MA (a každý člen jeho týmu ve velkých městech) uvědomuje.

Ale zpět do Olomouce a do roku 1978. Na radnici jsem přišel současně s jedním ambiciózním, o 7 let starším architektem, který byl velký vizionář. A řekl mi, že buď se nám podaří do 2 let obnovit práci útvaru hlavního architekta (tenkrát se přesnější název „městský“ nepoužíval), jinak jdeme „od toho“. I když to dnes zní absurdně, v té době bylo téma Útvaru hlavního architekta v Olomouci tabu, protože si ještě všichni pamatovali, že v minulosti již v Olomouci ÚHA byl, a že v roce 1969 byl zrušen z politických důvodů...

Ale my jsme o nezbytnosti koncepčního pracoviště mluvili a suplovali jeho činnost tak dlouho, až jeho vzniku nebylo možné zabránit, byť byla u moci stále ještě „predrevoluční“ garnitura samosprávy. Onen kolega architekt z radnice odešel za výnosnější práci rok před spuštěním ÚHA se slovy: „Ty máš stejně lepší předpoklady dělat městského architekta než já. Budeš to dělat ty. Jenomže to dopadlo jinak. Psal se rok 1986 a já jsem byl politicky nepřijatelný, protože jsem nerespektoval apel doby: totiž neříkat nahlas, co si myslím. Tehdejší předseda stále ještě městského národního výboru, právník a bezpáteří kolaborant prohlásil: „Tak dobře, ať už ten ÚHA v Olomouci vznikne, ale Žerava nebude dělat hlavního architekta“. A já jsem za těchto okolností z radnice odešel pracovat do inženýrsko-projekční organizace za cca 2-násobný plat...

Hlavním architektem města Olomouce se tak stal kolega, dokonce kamarád, který měl ženu, která byla politicky přijatelná. Jestli jsem byl uražený? Zhrzený? Nezní to moc uvěřitelně, ale když člověk začne dělat tuto práci, začne být pro něj osud a prosperita města a spokojenost jeho obyvatel důležitější než osobní ambice. Takže když jsme se na radnici střídali, nabídl jsem mu, že si spolu sedneme a já mu

zkusím předat všechny informace, které by mu mohly pomoci. Tak jsme si párkrát uvařili kafe a já jsem mu dával nalejvárnou toho, co jsem za uplynulé desetiletí načerpal, co jsem stačil udělat a co jsem měl v plánu. Ale bylo to beznadějně. Jsou věci, poznání a zkušenosti které jsou nepřenositelné...

Přišly volby, vyměnila se také politická garnitura. No a mě zavolal nový místopředseda, který měl tuto oblast v gesci. On to byl člověk se 2 vysokými školami, ovládal 3 jazyky a dělal manažera Dopravních staveb v Libyi. Byl to člověk velkého světa...jak se mohl ocitnout na tehdejší olomoucké radnici vůbec nechápu. Řekl mi, že o mě slyšel a že mi nabízí místo hlavního architekta a že s mým předchůdcem, že je to domluvené – k jeho velké úlevě. A když se mě zeptal, jaké chci podmínky, já jsem nemluvil o mé mzdě, ale o tom, že mi nikdo nebude mluvit do výběru lidí, které si na ÚHA přivedu. Fungovali jsme několik let. Naše práce přinášela výsledky, získali jsme si respekt u samosprávy, kolegů z městského úřadu, resp. magistrátu. Svoji pozici hlavního architekta jsem bez potíží obhájil v opakovaném výběrovém řízení po roce 1989. Ale pak nám porevoluční garnitura kariéristů začala ubírat kompetence a de facto bránit v práci, což pro nás bylo nepřijatelné. Žádnou práci nejde dělat, pokud zodpovědnost není propojená s pravomocí. Všichni jsme odešli a ÚHA v Olomouci skončil.

A jak jsem se stal MA ve Šlapanicích? Začalo to nenápadně. Na začátku se na mě obrátili nějakí aktivní občané ze Šlapanic. Několikrát mě navštívili v Olomouci a požádali mě, jestli bych se jim nepodíval na územní plán, že se jim v něm řada věcí nezdá. Tak já jsem si ho nastudoval, udělal jeho analýzu a skici možných alternativ nejkontroverznějších míst. Začali mi důvěřovat a získal jsem si u nich respekt. Asi po 2 letech občasných (bezplatných) konzultací mě pozvali do Šlapanic na předvolební besedu s občany, kde jsem část své prezentace věnoval vysvětlení smyslu zřízení pozice externího MA a přínosu pro město.

Pak přišly volby a nedlouho po ní nich mi zavolala jedna z těch občanů, kterým jsem 2 roky radil, že šli do voleb a že je vyhráli. Byla to pozdější starostka, která stojí v čele města už 3. volební období.

Ona, ale i další představitelé samosprávy po zkušenosti s konzultací věděla, že městského architekta chtějí. Vyhlásili otevřené výběrové řízení a vyzvali mne, abych se ho zúčastnil. Což jsem rád udělal a vyhrál. No a od té doby až dosud působím ve Šlapanicích jako externí MA.

Samozřejmě jsem se sám sebe ptal, jestli je po zkušenosti z působení v roli hlavního architekta Olomouc lze podruhé vstoupit do téže řeky jako externí MA Šlapanic. Ale ona to je úplně jiná řeka. Dělat šéfa kanceláře městského architekta ve stotisícovém městě a externího architekta města se 7 000 obyvateli je absolutně jiná disciplína. Ale v obou případech fascinující disciplína. A zodpovědností je stejná, i když v jiném měřítku. V malém městě je to mnohem osobnější. Vztahy se samosprávou i s úřadem jsou v menším městě až na hraně kamarádství, jakkoliv musí být vždy vyplněny vzájemnou úctou a respektem. A také to neznamena, že můžeme slevit ve své profesionalitě a povinnostech.

Druhá věc je, která kancelář MA ve velkém městě a externího MA na menším městě spojuje, jsou shodné cíle: že město prosperuje, a že lidé v něm mají dobré podmínky pro život. Když pro to nebude vůle u samosprávy, tak se MA na jakékoliv úrovni může postavit na hlavu a nedosáhne ničeho. Plyne z toho nějaké poučení? Je zcela zásadní, když samospráva města MA chce a ví proč ho chce.

Kdybych předem věděl, že si samospráva města jen chce „odfajknout“ bod volebního programu, nevytvoří mu podmínky pro jeho práci, ale ve skutečnosti si do

ničeho nechtějí nechat mluvit, nečekají na jeho odborné rady, nepotřebují ho, do takového výběrového řízení bych nikdy nešel. A ani žádný jiný kompetentní architekt, který bere roli MA vážně. Cílem města není mít MA. Cílem je udělat s jeho pomocí z města dobré místo pro život.

Ale stejně důležité jsou vztahy MA s pracovníky městského úřadu. Musí to být kompetentní a pracovní lidé, a pak už je na MA, aby jim dál najevo, že jen společně jsou tým, bez jehož fungování MA ničeho nedosáhne.

Tyto vztahy u nás ve Šlapanicích fungují dobře, s jedinou drobnou výhradou. Šlapanice mají specifikum, že šlapanický městský úřad sedí z části v Brně. To je velmi nešťastné. Půlka radnice je ve městě. Když něco potřebuju, tak šéf odboru investic sedí o patro níž. Sedneme si spolu v konzultační dny kdykoliv je to potřeba. Ale v Brně sedí odbor výstavby - státní správa. Odbor, který se stará o územní plán bych potřeboval tady. S vedoucím odboru a několika pracovníky se sice znám, ale spíš přes e-maily, a to nestačí. Bylo by ideální, kdyby i tato část radnice byla na jednom místě, protože to, že máme telefony je málo. Věci se musí řešit osobně. Oni samozřejmě čas od času přijedou, občas zajedu já za nimi, když se potřebujeme, ale je to složitější.

A ještě jedna věc, která je hodně důležitá, a to je nějaký poradní nebo oponentní orgán pro městského architekta. Například komisi rady. Paní starostka přišla s úvahou, že v ní apriori nechce politické nominanty, jak to většinou bývá, ale skutečně špičkové odborníky. A vznikla komise územního rozvoje se zajímavými experty: sociolog, dopravní inženýr, zahradní architektka, urbanista dokončující doktorské studium ... Většina těch lidí jsou pedagogové z brněnských vysokých škol. Já s paní starostkou jsme stálými hosty a účastnit se jednání komise je pro mě jako MA nenahraditelné. Mám rád koedukované týmy a mám rád, když je v nich pestrá věková skladba. O kompetentnosti nemluvím, ta musí být základní podmínkou každého člena. Za takových okolností dává vzájemná diskuse smysl. Všichni se snažíme ze sebe dostat všechno, co umíme, protože všichni naše město milujeme a chceme, aby vzkvétalo.

Komise radě města poskytuje expertní názor, neřeší politiku, protože to není její role...

Pamatujete si jak to bylo v 90 a nultých letech? Byl zásadní vliv Litomyšle?

Vzhledem k tomu, že jsem byl od roku 1987 5 let hlavním architektem stotisícového města Olomouce, byla Litomyšl sice úžasnou inspirací, ale také úkazem, anomálií jiného měřítka. Ale pokukovali jsme po ní a moc nechápali, ani ne tak bezpochyby významnou roli MA Zdeňky Vydrové, ale především tehdejšího starosty Ing. Miroslava Brýdla. Jakákoliv inspirace je důležitá. A když to trochu odlehčím, tak na Litomyšli byla a je ukázkou pozitivního vlivu závidi: „Když to šlo a jde tady, proč by to nešlo v našem městě? Je to podobné, jako když si někdo koupí lístky na koncert ne proto, že bez vážné hudby nemůže žít, ale protože se to společensky očekává. A najednou zjistí, že je to nádhera, balzám na duši, a řekne si: proč já jsem do toho divadla nechodil už dávno. A koupí se „abonomá“ na celou sezónu... Myslím, že v oblasti pochopení role kvalitní architektury v obrazu města a životě jeho obyvatel byla a je podobným spouštěčem naší kulturnosti návštěva Litomyšle.

Lze si vzít z Litomyšle nějaké poučení? Má-li město vzkvétat, angažovat sebelepšího MA nestačí. Klíčem je cílevědomá a statečná samospráva, kompetentní a pracovitý úřad, dobrý MA a to, že potáhnou za jeden provaz.

K ještě té prehistorii kancelářů MA, útvarů hlavního architekta, jak se jim tehdy

velmi nevýstižně říkalo. Byla tu jedna pozoruhodná tendence, která se dá demonstrovat na Olomouci.

V Olomouci existoval první Útvar hlavního architekta v roce 1968-69, kdy byl zrušen. Pak trvalo bezmála 20 let, kdy vznikla druhý ÚHA a existoval od roku 1986 do roku 1992, kdy celý jeho tým odešel a ÚHA tak zanikl. Určitě by stálo za analýzu, jestli to bylo způsobeno neschopností, špatnou prací hlavních architektů, že ÚHA nenaplnily to, co se od nich očekávalo. Nebo byly ty důvody úplně jiné? Nebylo to spíše spojeno s politickými změnami?

Kancelář či útvar (nebo i jednotlivec – MA) zabývající se koncepcí rozvoje, vytvářející podmínky pro zrod kvalitních urbanistických a architektonických děl není volený orgán, který má vymezené volební období. Naopak je veledůležité, aby měl dlouhodobou hlubokou znalost daného sídla, aby byl jeho nositelem kontinuity. A vůbec nesmí záležet na tom, kdo vyhraje volby. Deficit v kapacitě čistírný odpadních vod bude problémem pro kohokoliv, kdo vyhraje volby...

Napříč republikou se tehdy střídaly perioda přízně a nepřízně. Města, která ÚHA neměla, ho chtěla zřídit. A ta, která ho měla je rušila...a ten důvod nebyl neschopnost.

Na práci MA (tím spíš kancelář MA) je třeba se dívat kriticky. Za těmi lidmi musí být vidět nejenom systematická práce, ale především výsledky, přínos pro město okamžitý i budoucí, jinak ztrácí jejich působení smysl. Ale pokud tuto roli plní, neměla by změna politické garnitury vést k jeho výměně nebo dokonce zrušení. Neexistuje k tomu žádný ideologický důvod.

Zpátky ke Šlapanicím, když jste nastoupil, tak jste spíš věděl, co by mohl MA dělat a vedení města nevědělo? Vysvětloval jste rozsah práce MA?

Mohl jsem si říct, že jsem přece před pár lety dělal 5 let hlavního architekta Olomouce, tak přece vím, co mám dělat. Jenomže ono ta tak vůbec není. Základní teze, východiska a cíle jsou stejné. Ale rozdíl je v měřítku a v době. Dělat externího MA v sedmitisícových Šlapanicích a vedoucího ÚHA (dnes nejspíš kanceláře MA) ve stotisícové Olomouci je úplně jiná disciplína.

Když mě někdejší hlavní architekt Pardubic a dlouholetý kamarád Milan Košař lákal do pracovní skupiny Urbanismus, abych se v ní věnoval oblasti městských architektů, argumentoval tím, že jsem hlavního architekta přece dělal. Říkal jsem mu, že ÚHA to je prehistorie, jiná doba. Ve společnosti se od té doby změnilo úplně všechno. Nakonec mě přemluvil, ale když jsem psal reedici brožury Městský architekt, jen jsem si potvrdil, že z té minulé zkušenosti se toho mnoho vytěžit nedá.

Důležité je si to uvědomit, mít odvalu úplně zahodit věci, které platily kdysi, protože čemu město čelí a na co musí městský architekt reagovat je něco úplně jiného než dříve.

Mám takovou profesionální deformaci, že ať přijedu do jakéhokoliv města, tak tam nejsem návštěvník, turista, ale v duchu tam chci dělat MA. Baví mě to, vnímat cizí město nezasažený místní slepotou, je to dobrodružství, hádanka, kvíz. A Šlapanice jsou sedmitisícové město, dva roky jsem s nimi spolupracoval, už jsem měl město a jeho okolí prošlapané, už jsem se zkoušel zamýšlet nad slabými místy územního plánu. Už jsem věděl, v čem spočívají jeho největší problémy.

Při výběrovém řízení na pozici MA ve Šlapanicích, jsem tak o své práci MA docela jasnou představu měl, výběrové komisi jsem ji řekl a vlastně díky tomu si mě vybrali. A ani v průběhu mého působení to nebylo tak, že by paní starostka a tým samosprávy nevěděli, co by bylo potřeba dělat. Dlouho o tom přemýšleli před

vstupem do politiky, zanedbaného toho bylo spousta a byli velmi cílevědomí. Oni věděli, měli vize. To byla obrovská výhoda pro mě, protože už jsem mohl souhlasit nebo oponovat, nebo něco přidat. Nebyl jsem ten, který dělá akční plán. Do značné míry jsem s jejich představami souhlasil. Samozřejmě něco jsme pozměnili, ale bylo docela snadné se zapojit.

Jakou mělo vedení města vizi a cíl a jak jste k nim jako MA přispěl u zrodu i vývoje?

Z vysoké školy jsem si odnesl jednu fóbii. Když jsem slyšel pojem „strategický plán“, tak jsem dostal kopřivku. Měli jsme plnou hlavu pseudovědeckého územního plánování a teď ještě nějaké další plánování, kterému jsme nerozuměli vůbec. Už to neplatí.

Dneska říkám: jak někdo může tvořit kvalifikované zadání územního plánu bez strategického plánu? Obzvlášť v situaci, kdy územní plány nemají návrhové období. Perioda jejich povinné aktualizace je stejná jak perioda voleb. Nic horšího nikdo nemohl vymyslet. Ale co je vlastně nositelem té proklamované (dlouhodobé) koncepce, když územní plán to není? Znat východiska, potenciály, vůli obyvatel a vizi směřování města je při kvalitním zpracování a projednání strategického plánu spolehlivější a stabilnější, než garantuje územně plánovací nosič koncepce města – územní plán.

V procesu vzniku strategického plánu je – podle mého přesvědčení – zapojení občanů a dalších stakeholderů mnohem smysluplnější, srozumitelnější a účinnější než v územním plánu. Při projednávání strategického plánu jsou účastníci projednání zcela kompetentní. V případě projednání barevných fleků, šrafy, kódů, textů a tabulek Výroku územního plánu, je to promarněný čas pro obě strany... O Odůvodnění nemluvě. Jaký je rozdíl mezi Výrokem a Odůvodněním územního plánu neví drtivá většina zastupitelů, kteří někdy územní plán schvalovali, resp. vydávali.

Samospráva Šlapanic došla k názoru, že je nesmyslné dokončovat územní plán, když město neví, kam chce směřovat, jakou bude mít vizi o svojí budoucnosti, aniž bych je o tom musel přesvědčovat. A rozhodli, že se pustí do strategického plánu, jehož zpracování a projednání jsem pozorně sledoval. Touhy a přání občanů, stejně jako názory opozičních zastupitelů (kteří nemusí být v opozici věčně) by se totiž měly brát v úvahu s maximální vážností. Strategický plán zpracovávala kvalifikovaná a zkušená firma. To je moc důležité, aby to byli lidé, kteří to berou vážně, kteří mají nadhled a zkušenosti. Vedení radnice nabádali, aby intenzivně zapojili opozici. Protože jinak uběhne nějaká doba, situace se změní a strategický plán se vyhodí? Ptát se občana na názor, co říká na dohodu o parcelaci ve stabilizované ploše s rozdílným způsobem využití „smíšené obytné“ je marné. Ale zeptat se ho, jestli si přeje, aby se počet obyvatel ve Šlapanicích zvýšil na 10 nebo na 15 tisíc smysl má. Takže probíhaly ankety, mluvilo se s občany, opozicí. Stanovily se limity, protože Šlapanice jsou netypickým městem v blízkosti velké metropole - Brna. Což má svoje výhody, když je Šlapaničák milovníkem divadla, tak není potřeba ve Šlapanicích stavět malou scénu.

Takže vznikl strategický plán, což je skvělá věc. Ale přece jen mu chybí podstatné – průmět do území. Nový územní plán Šlapanice potřebovaly, ale jeho zpracování se táhlo, jako všude jinde. Zrušená krajská ZÚR-ka, nedokončený a nejspíš nekonečný územní plán Brna měly pochopitelně dopady na průtahy při dokončování územního plánu Šlapanic, který začínal být neaktuální už před svým dokončením. Paní starostka se mě ptala na názor, jestli by neměli začít znovu, a při vši úctě k dosavadnímu zpracovateli, který je bystrý a zkušený, ale už nepřekročí svůj stín, zda nezaangažovat progresivnějšího zpracovatele. Po složitých diskuzích jsme se ale shodli, že z časových a finančních důvodů ten rozpracovaný plán není možné hodit do koše a začít znovu. A že se ten rozpracovaný dokončí.

A mně jako MA přibyl jeden úkol, jak zajisti, aby při respektování překonaného stavebního zákona a jeho vyhlášek a nedokonalého územního plánu, zajistit řešení klíčových otázek – které by apriori mělo územní plánování řešit.

Taková nikoliv občanská, ale mírná urbanistická či územně plánovací neposlušnost v mezích zákona. Územní plánování je v ČR zkrátka 30 let staré. Promíchání koncepce a detailů pro rozhodování do jednoho elaborátu (územního plánu) je pitomost. A tak jsme si říkali: děláme nový územní plán, ale pořád to bude stejné, to vlastně nepovede k ničemu. A marnili jsme čas debatami v Komisi územního rozvoje o tom, jak neporušovat zákon a přitom dosáhnout progresu, nad kterou MMR ČR 30 let váhá.

Neděláme to jenom my. Jsou města, která si nechávají zpracovat „masterplan“. Takový koncepční dokument sice naše územní plánování nezná, ale také je nezakazuje. Udělají to, protože jsou hluboce přesvědčeni, že je to účelný dokument. Udělají něco jako čistou koncepci.

My jsme se rozhodli jít cestou územní studie. Je v tom samozřejmě vždycky obsažené riziko, že takový pokus nemusí být úplně správný, ale je lepší se o něco pokusit, než regulovat rozvoj města nefunkčními nástroji. Na začátku jsme tomu říkali dopravně urbanistická studie. Pro tento úkol jsme vybrali mladé architektky Lukáše Grasseho s Ivanem Gogolákem. Udělali jsme s nimi výbornou zkušenost, šli na to sice s plným respektem vůči konzervatismu, který vždycky v malém sídle existuje, s velkou trpělivostí, ale také s vizionářstvím. Začali analýzou.

Když je odevzdali, tak jsem řekl paní starostce, že i kdyby neudělali už nic dalšího, tak Šlapanice získali územně analytické podklady takové kvality, o které se jiným sídlům ani nesní. Už toto je hodnota, na kterou lze navázat kdokoli, protože v nich nechybí nic podstatného, je v nich všechno. V době, kdy některá vylepšující novela zákona resp. vyhlášky zrušila průzkumy a rozbor. Ale jak se může urbanista nebo krajinář zabývat návrhem, když si neudělá vlastní průzkum? Takže stejně všichni poctiví urbanisté si průzkumy a rozbor dělají, ale zadarmo.

My jsme se nemuseli s nikým dohadovat, jestli je „přípustné“ dělat průzkumy a rozbor v rámci územního plánu. Protože jsme je dělali v rámci této naší undergroundové koncepce, vlastně územní studie. A o jejím obsahu stavební legislativa nic neříká.

Teď už k analytické části přibyla i část návrhová (liší se podrobností) a nakonec jsme změnili název na Principy rozvoje města. A se zpracovatelem územního plánu došlo k dohodě o převzetí těch částí, které svou podrobností územnímu plánu odpovídají. A už zbývá jenom rozhodnout o zařazení této územní studie do evidence ÚP činnosti. Bude i tak nezávazná, ale stane se neopominutelným podkladem pro rozhodování. A o to samosprávě šlo.

Bude to územní studie pro celé město. Ale má několik samostatných částí, které se liší účelem budoucího využití a podrobností. První je koncepce: 3 čáry, 2 fleky. Protože já jsem přesvědčen, že dobrá urbanistická koncepce se má dělat několika čarami a fleky. Jsou pochopitelné, kontrolovatelné, jsou dlouhodobé, mají setrvačnost a životnost. Ale abys je mohl udělat musíš mít vynikající analýzu území a o tom řešeném území musíš spoustu dnů a nocí přemýšlet a mít ji prodiskutovanou se všemi, kdo do toho mají co mluvit.

V další části jde ta studie do nižších úrovní a končí se uličními prostory se stanovením základních principů jeho uspořádání... To odboru investic a správy majetku velmi usnadní život. Když samospráva rozhodne, tady tuto komunikaci s křížovatkou musíme spravit, tak v Principech už máme připraven názor jak se

má upravit. Je to skvělý podklad pro zadání, který sice řeší detail, ale je dělán v širším kontextu a souvislostech. Známe význam tohoto veřejného prostranství oproti ostatním v určité hierarchii, aby projektovaná úprava byla přiměřená, protože musí být nejenom funkční a krásná, ale také udržitelná. Hodně si od toho slibujeme, i když zkušenost s uplatňováním ještě nemáme, ještě jsme to nezkusili. Ale to je vývoj. Všechno nejde tak rychle, městský rozpočet je a vždy bude menší, než je potřeba. Ale MA, stejně jako občan či člen samosprávy nesmí být zklamaný, že věci trvají. Paní starostka byla první volební období mrzutá, že třetí rok ještě není vidět moc výsledků, i když všichni pracovali jak draci. Tak to prostě je. Tím se člověk nesmí nechat odradit. Já myslím, že je skvělé, že máme strategický plán, že máme územní plán a nikdo nás za něj nezavře, protože plní všechny zákony a vyhlášky, ale taky máme něco, co kompenzuje ten nesmysl toho územního plánu a to jsou Principy rozvoje města. Takže super podle mě.

Kdo je Váš hlavní partner v politickém vedení a v rámci úřadu?

Starostka. Za prvé spolu dlouho spolupracujeme (2 roky před tím, než vstoupila do politiky). Za druhé ona je neformální lídr samosprávy. Přirozená autorita. Navíc nechce některé věci delegovat, protože na tak malém městě (cca 7 tis. obyvatel) si může dovolit se o tom bavit s lidmi na radnici přímo. Já mám každý pátek konzultační den, tak mě buď pozve do své kanceláře, anebo ona si přijde sednout s kafem a probereme to, co má na srdci, nebo to děláme v užším vedení, občas v radě. Se zastupitelstvem tolik ne, protože tam je to víc politické kolbiště. Na každém městě jsou politické animozity, i když současná garnitura vyhrála už 3. volby po sobě. Moje účast by tam - až na výjimky - nebyla efektivní. No a kromě členů samosprávy se zcela neformálně stýkám s profesionálním aparátem radnice, s referenty, vedoucími oddělení či odborů. Je to velmi příjemné, protože mezi námi panuje vzájemný respekt, jsem přece „jejich“ architekt.

Chodí sami nebo máte nastavený režim třeba jednou za měsíc?

Když něco mají tak přijdou. My jsme v čase režim mé přítomnosti měnili, podle nabyté zkušenosti. Teď je to tak, že pravidelně každý pátek od 8 do 15 jsem ve Šlapanicích ve stabilní kanceláři. Takže když někdo zavolá, že potřebuje konzultaci s MA, tak je směřován na pátek. Případně mi individuální stavebníci, developeři, jejich architekti či projektanti ale i občané, kteří se mě potřebují na něco zeptat, zavolají a domluvíme se napřímo. Ale samozřejmě během konzultačního dne může přijít kdokoliv bez ohlášení, což se týká jak externích návštěv, tak interních kolegů z úřadu či samosprávy. Cca jednou za 14 dní zasedá cca 2 hodiny Komise územního rozvoje, ve které jsem jako MA stálým hostem. Ta pravidelnost je dobrá, že se na moji přítomnost může každý spolehnout. Týden počká každá věc, ale kdyby to bylo třeba jednou za měsíc, tak by to byl už problém...

Co uvidím jako slabinu zvláště u soukromých stavebníků je to, že přicházejí s projektem, až kdy je „v mašličkách“, což je pozdě. Anebo nepřijdou vůbec a já se seznamuji s jejich záměrem až v rámci zpracování svého „sub-vyjadřování“, o které mě požádá odbor investic a městského majetku, který připravuje podklady pro stanovisko rady města. Aby nedošlo k omylu: neříkám to proto, že jako MA bych chtěl být cenzorem autorizovaných architektů. Naopak. Jsem „na prášky“, když to některý MA dělá: „Pane architekt, není to tak úplně ono... tady bych to viděl jinak... já bych tu věžičku trošku posunul...nebo vypustil úplně?“. Ten důvod, proč považuji za prospěšné, aby se investoři a jejich projektanti potkali s MA hned na začátku, tedy před zahájením

projekčních prací, anebo nad prvními skicami, je jiný. Situace je totiž taková, že architekti ve Šlapanicích projektují jen naprosté minimum připravovaných staveb. To dělají většinou stavební inženýři nebo středoškoláci-stavaři. Někteří dobře a někteří špatně. Podobně jako titul architekta nezajistí, že architekti občas odvádějí podprůměrné výkony.

Ale zpět k projektantům – ne-architektům. I když jsou vesměs zběhlí ve stavebně technických věcech, formálních náležitostech skladby projektu, koordinaci profesí apod. ideový základ návrhu, architektonický a urbanistický kontext, typologické zákonitosti – tedy de facto samotná podstata „navrhování stavby“ – jim uniká, nebyli pro ni nikdy školeni a ne všichni mají k architektonické tvorbě předpoklady. Neplatí to samozřejmě 100%. Pier Luigi Nervi také nebyl školený architekt...

Přátelské povykládání s MA nezachrání všechno, ale může nasměrovat vznikající projekt správným směrem. Vůbec nejlepší je, když přijde stavebník, protože občas je to jedna z mála příležitostí, kdy se navzájem potkají, ujasní si zadání, očekávání, představy. Když to dělají sami mezi sebou, je to často „přesilovka“ projektanta, anebo to nedělají vůbec, aby se zpracování projektu zbytečně nezdržovalo. Obojí je špatně. Když se ale společně setkáme, půlka mé práce je v tom, že „moderuju“ jejich diskusi. Tu obhajuju nosné myšlenky projektanta, tu hájím legitimní potřeby toho, kdo to celé platí. A kromě toho oběma vysvětlím širší souvislosti, založené koncepce, veřejný zájem. Beru přitom velmi vážně přání toho, kdo to celé platí a kdo v tom bude žít. Ale také hlídám bod, kdy by tento jejich legitimní zájem překročil zájem veřejný. Hledání symbiózy mezi oběma zájmy je de facto nekončící úkol MA. Většina mých připomínek je spíše doporučení. Protože k tvrdým požadavkům se může MA uchýlit jen tehdy, když pro to má oporu v nějakém závazném dokumentu. Předvídatelnost pravidel považuji obecně za nejdůležitější princip korektních vztahů a hladkého průběhu přípravy a povolování staveb.

Pokud jde z nějakého důvodu o kontroverzní záměr, kde se nedokážeme shodnout a každá strana je přesvědčena, že má svůj díl pravdy, eliminujeme riziko subjektivní pohledu MA tím, že ho probereme v Komisi územního rozvoje. Jejimi členy, je další urbanista, dopravní inženýr, zahradní architekt, sociolog, ale také šéf odboru investic a správy majetku a paní starostka jako zástupce samosprávy. Komise si vyslechne argumenty obou stran a buď dá investorovi za pravdu, nebo mu doporučí úpravu kontroverzního návrhu. A zápis z komise je tentokrát již kolektivním doporučením pro radu či zastupitelstvo, jak by se měly k dané věci postavit. Nepamatuji si, že bychom nedokázali najít přijatelné řešení, přijatelný kompromis.

Jaké máte osobní cíle v péči o svěřené město?

Činnost MA má 2 roviny: ta první je průběžná, každodenní rutinní činnost. Pěna dní. Na první pohled nezáživná, málo viditelná, ale ve skutečnosti pro vlastníky nemovitosti veledůležitá. Někdo chce vybourat záchod, někdo využít půdu pro bydlení... To musí fungovat a mělo by to běžet na základě přátelských pohovorů, konzultací bez nesmyslné buzerace. A většinou se to tak děje. Občas na mé doporučení stavebník a jeho projektant něco změní, protože si řeknou: „Vidíte, to jsme si neuvědomili“. Direktivní požadavek vyřknu jedině v případě, když pro to existuje právní podklad. V této oblasti nejde o architektonické perly, o reprezentaci města, ale o jeho funkčnost a udržitelnost. Je to víc, než by se mohlo zdát.

Ale kromě toho má město nějaké vyšší cíle, záměry, vize. Aktuálně využití bývalé sýpky, oživení někdejšího cukrovaru. Je to první soutěž, kterou jsme po zahájení mé činnosti udělali. Už jsme ji zvažovali několikrát předtím – v případě rekonstrukce

městského parku, nového objektu v parku (restaurace a městská knihovna) a dostavbě nároží ulic Čechova-Nádražní. Já jsem se tehdy pustl do přípravy soutěže a soutěžních podmínek. Dělat vlastními silami bylo na samé hraně, vyžaduje to čas a zkušenosti. Ale hlavně jsme se zabrdili na tehdy ne úplně dobře fungující PS Soutěže, jejíž pověřená pracovnice na konzultaci zadání neměla asi 3 měsíce čas. I vůči paní starostce a radě města, protože já jsem byl ten, který loboval za soutěž. Nakonec jsme se shodli na tom, že v případě drobnějších akcí nebudeme hledat nejlepší řešení cestou architektonické soutěže, nýbrž cestu paralelního zadání – kdy jsme pečlivě vybrali 3 renomované architektonické kanceláře a objednali u nich 3 paralelní studie. Regulérnost takového postupu a hlavně dalšího projekčního rozpracování vybraného návrhu jsme nechali ověřit městským právníkem a konzultovali i se komorou architektů, jejíž pracovní skupina Soutěže začala být k této formě hledání co nejlepší kvality mnohem liberálnější, než dříve.

Lze říci, že ve všech 3 případech dopadlo toto hledání výborně. Rekonstrukce Městského parku je hotová. Objekt v parku s knihovnou a restaurací už slouží a Nárožní objekt v centru je vyprojektován, povolen a za nedlouho se začne stavět. Samozřejmě je třeba dodržet několik věcí. Velmi pečlivě připravit „zadání“, velmi pečlivě a zodpovědně vybrat vyzvané architekty a neméně pečlivě vybrat členy hodnotící komise, která vybírá po všech stránkách nejlepší návrh, jehož autoři budou pokračovat ve zpracování projektu. Podcenění byť jediného ze jmenovaných předpokladů může všechno pokazit.

Zvládnout se to ale dá, a nám se to ve všech případech ve Šlapanicích podařilo. Ale mnohahektarový brownfield bývalého cukrovaru se sýpkou a ekologickou zátěží dehtárny, která tu za války nějakou dobu fungovala, bylo něco úplně jiného. Řekli jsme si, že jestli někde ve Šlapanicích uděláme soutěž, tak to musí být zde. Nemá smysl dělat soutěže na malé věci v malých městech, je to zbytečně komplikované, časově náročné a vlastně i drahé. Přitom jsme se přesvědčili, že se u drobných veřejných městských investic dá dosáhnout velmi slušného výsledku jednodušeji a hbitěji - paralelním zadáním.

Ale areál cukrovaru je veliký. Jeho poloha uprostřed husté zástavby, ale také potoka Říčky vytváří ohromnou příležitost umístit zde jedno ze subcenter, kde lze v průběhu času umístit téměř vše, co dnes Šlapanicím chybí. To současná centra - Masarykovo náměstí a prostor Čechovy ulice u prodejny Albert neumožňují... Prostor bývalého cukrovaru, jeho velikost, skvělá poloha, industriální charakter, ale i některé objekty, které si přímo říkají o konverzi pro novou funkci je pro město darem z nebes. Přes vědomí všech starostí, které na sebe město koupí areálu, převzetím povinnosti odstranění steré ekologické zátěže, vypsáním architektonické soutěže a jejím postupným převáděním do reálu, uvrhlo.

Není nejmenších pochyb, že neexistovala jiná možnost, než hledat poslání, podobu a integraci po dlouhé roky nepřístupného areálu do okolní městské struktury, než urbanisticko - architektonickou soutěží. Ta proběhla, je vyhodnocena. A nejbližším krokem je konverze sýpky, která by měla být prvním krokem k oživení areálu. Město například nemá svůj vlastní sál a pronajímá si ho za peníze v sokolovně. A spolky potřebují klubovny a neměl by v ní chybět gastro provoz, umožní zde pořádat kulturní a společenské akce a přilákat lidi z okolí. Možná tu z podobných důvodů vznikne minipivovar. Asimilace bývalého cukrovaru, jeho účelné funkční využití, prostorová a architektonická kultivace a občany očekávané uplatnění přírodních prvků – vody (potoka Říčky) a zeleně, to je cíl ne pro mě a momentální politickou garnituru, ale pro mnoho a mnoho dalších.

Ale těch úkolů a cílů je mnohem víc, není možné se soustředit na jednotlivost, jakkoliv je významná. Šlapanice postavily nový pavilon základní školy, novou sportovní halu, pracuje se na rozšíření hřbitova, postupně se budují cyklostezky, chtěli bychom něco udělat s podobou neurbanizovaných částí města, zejména velikostí nečleněných lánů. Zmenšit jejich velikost, vrátit do krajiny polní cesty provázené remízy a alejemi. Aniž by to hospodařícím farmářům komplikovalo obdělávání, využití a pohyb zemědělských strojů. Bojujeme za přijatelnou polohu silničního obchvatu Slatiny, za zlepšení silničního propojení Šlapanic a Brna, za milosrdnou polohu a výškové uspořádání plánované vysokorychlostní železniční trati, za přijatelné využívání letiště (přeprava osob, ne zboží), které by skokově navýšilo jak frekvenci letů, tak frekvenci kamionové silniční dopravy. A průběžně budou nabíhat další a další akční úkoly, které si nevymýšlí MA, ale vycházejí ze znalostí potíží a problémů města. Nehrozí, že bychom se ve Šlapanicích v dohledné době začali nudit...

Proměňují se koncepce a cíle, je v nich vývoj a je možné ho přenést, získat ponaučení?

Sem tam. Olomouc je první město, které si pořídilo studii modrozelené infrastruktury. Ale leží v šuplíku. Dělá se rekonstrukce ulice, jejíž prostor nedovoluje umístit výpočtový počet odstavných a parkovacích stání, který vychází na 50 a dnes je jich tam 18. A když zpracovatel 3 stání zruší, aby zde mohl umístit alespoň nějaké stromy a travnaté plochy pro vsakování, místní se ohradí a nejráději by vykáceli i poslední živořící stromy a z 18 stání udělali 21. A město (politici) ustoupí, městská architektka mlčí a nikdo není ochoten a schopen občanů vysvětlit, že uchování podmínek pro život je důležitější než pohodlí šťastlivce, kterému se podaří zabrat (na rozdíl od těch, kterým se to nepodařilo) z veřejného prostranství určeného pro všechny funkce, které by veřejné prostranství obsahovat mělo, pro svůj nehrazený soukromý účel. Je nesmyslné plýtvat prostředky na pořízení studií, které zapadají prachem, protože jejich uplatňování je složité... Přitom stačí vysvětlit, že na parkování v ulicích, na veřejných prostranstvích není nárok. Ale samozřejmě nabídnout alternativní řešení. I ze špatných příkladů si lze vzít poučení. Olomouc se chlubí: máme zpracováno 150 studií! To je fajn, ale možná by stačilo mít 3, ale uplatňovat je.

I ve Šlapanicích to skřípalo v tom, že každý úřad má zaběhlou rutinu. Odbor investic je 20 let naučený, komu zadá rekonstrukci ulice: dopravnímu inženýrovi. Nemá krajináře, specialistu na zeleň, a už vůbec ne specialistu na zeleň v intenzivně zadlážděném, inženýrskými sítěmi prošpikovaném městském území. Vodaře, který umí nakreslit kanál sice má, ale ten zase nikdy neslyšel o tom, co je modrozelená infrastruktura. Není to pro ně jednoduché, protože by projektanty, se kterými léta velmi dobře spolupracovali a mají s nimi tu nejlepší zkušenost, měli vyměnit anebo přinutit ke zcela novému přístupu. Je to nepříjemné a komplikované. Projekt rekonstrukce ulice vyžadovali vždy koordinaci specialistů na dopravní technickou infrastrukturu. Jenomže pokud chceme něco dělat s tepelnými ostrovy, začít rozumně hospodařit se srážkovou vodou nejenom na loukách za městem, ale v ulicích a na náměstích, nestačí vzít si na úplný závěr zelenou pastelku a vybavit zbytkové plochy, kde by mohla být tráva, kdyby ovšem nechcípala suchem z rozpálené dlažby a obrubníků kolem.

Modrozelenou infrastrukturou a stromy je nutné brát stejně vážně jako jízdní pruhy, chodníky, přechody, obrubníky a všechna trubky a dráty schované pod zemí. Rovnocenně a hned od začátku. Ale kolik zaběhnutých dopravních projekcí svůj přístup takto změnilo? Koho by tedy měl odbor investic ve výběrovém řízení oslovit?

A je vůbec v silách objednatele (městského úřadu) dosáhnout změny přístupu dopravních projekcí?

Změnit zažité věci je složité. Ale už o tom mluvíme a dohodli se, že to ve výzvách k podání nabídek začne odbor výstavby vyžadovat, jako nutnou podmínku pro možnost získání projekční zakázka. Tak uvidíme...

Všichni se učíme. A protože život je vždycky rychlejší, než pravidla, které by ho měli řídit. Nedá se na ně čekat. Vracím se k těm našim Principům rozvoje města, které jsou de facto územní studií. Když jsme se před jejím pořízením o jejich pořízení radili, padla otázka: „Územní plán je závazný a územní studie závazná není, tak k čemu nám je, jakkoliv je praktičtější, přehlednější, detailnější a využitelnější? A ptali se mne na právní aspekty. Studie je sice nezávazná, ale když je zaevidovaná, tak je neopominutelným podkladem pro rozhodování stavebního úřadu. Pak je to tedy otázka komunikace samosprávy se státní správou, stavebním úřadem. Té sice samospráva nevelí, ale není důvod proč by nespocovala, pokud po ní nebude někdo chtít, aby porušovala zákony, vyhlášky a územní plán. A to po něm samozřejmě nikdo nechce. Státní správa není negativní, jen potřebují „noty“, které budou uplatňovat, jak jim to zákon umožňuje, přesněji řečeno nařizuje. Takže když my zpracujeme studii, zastupitelstvo rozhodne o zařazení této naší územní studie do evidence ÚP dokumentace a podkladů tak po ní rádi sáhnou, protože podle zákona po ní sáhnout musí. A využijí ji při vydávání stavebního povolení, územního rozhodnutí nebo společného rozhodnutí.

Máme dvě cesty, buďto hořekovat nad zastaralostí českého územního plánování, jeho nástrojů a procesů, anebo se naučit využívat oněch nedokonalých nástrojů jinak, nově, kreativním způsobem. Když se nemůžeš dočkat pomoci, pomoz si sám.

Jaké strategie nebo postupy používáte při prosazení těchto koncepcí a pro dosažení těchto cílů?

Rada města ve Šlapanicích je velmi agilní a vždy na začátku roku přichází s tématy, které je třeba prioritně řešit. Ta se proberou v komisi územního rozvoje, kde jsem s paní starostkou stálým hostem, proberou se, zpřesní a případně doplní.

Ve Šlapanicích tak neexistuje přepážka mezi vůlí samosprávy a vůlí mou. Ve způsobu řešení samozřejmě ano. Ale právě proto mě zaangažovali.

V běžné praxi já říkám své odborné názory, které se samozřejmě mohou od jejich lišit. Pokud mám pro svůj názor argumenty, když mu dám dobrou radu, proč by měl být politik v opozici? Šlapanice jsou malé město, malý úřad, samospráva je skutečně tím nejbližším zastoupením občanů. Takže když za mnou přijde nějaký zastupitel, je to jako bych mluvil přímo s občany. Až na zcela ojedinělé výjimky se nestává, že by se „vox populi“ lišil od toho, co mi říkají jednotliví zastupitelé. A s ním se nemusíme scházet každý den ráno, nám stačí skutečně se vidět jednou za týden a mezitím si vyměnit pár e-mailů nebo telefonátů. Podle důležitosti buď se bavíme jednotlivě, v úzkém kruhu, nebo mě pozvou do zastupitelstva anebo na nějakou akci s účastí veřejnosti. Ta potřeba se dá odhadnout.

A ještě jedna poznámka ke vztahu závazného „Územního plánu“ a nezávazných „Principů rozvoje města“. Autor „Principů“ se před dokončením a závěrečným projednáním územního plánu sešel s autorem územního plánu a velmi konstruktivně se dohodli na zapracování těch částí principů, které (z hlediska měřítka, podrobnosti, obsahové příslušnosti) v tomto stupni územně plánovací dokumentace mohou být. Jinak řečeno vše, co šlo promítnout do územního plánu s ohledem na zákon a vyhlášku se do něj promítlo. Díky tomu máme územní plán z hlediska především prostorové regulace výrazně vylepšený. A řada věcí z „Principů“ se tak stala součástí regulativů závazného územního plánu. To věc zjednodušuje.

V dřívějších územních plánech byl léta letoucí plán na obchvat Šlapanic (šlo o jakousi západní tangentu). Obchvaty jsou obecně vnímány jako jakési univerzální řešení dopravného přetížení vnitřního města. Ale jsou situace, kdy takový obchvat může naopak přitáhnout dopravu z širokého okolí. Konkrétně ve Šlapanicích stovky a tisíce aut jedoucích od Vídně směrem na Olomouc a Ostravu (a naopak), pro které by mohlo být lákavé nezajíždět až do Brna, ale diagonálně si zkrátit cestu právě po tomto obchvatu Šlapanic. Tyto věci, které se řeší v nadřazené územně plánovací dokumentaci (ZÚR) velmi bedlivě sledujeme, jakkoliv vyjednávací pozice sedmitisícového města není bůhvíjaká. Naštěstí máme v Komisi územního rozvoje dopravního inženýra, který je vysokoškolský učitel a dopravní řešení Brna, dálnice a jejího napojení na území je jeho „hobby“. On nám tyto souvislosti perfektně zmapuje, objasní. Navíc čte ty dopravní krajské koncepce mnohem obratněji, než bych to dokázal třeba já. Je to doklad toho, že MA může znát mnohé, ale jsou situace, kdy odborná pomoc specialisty (tu dopraváka, tu krajináře, tu sociologa) je prostě nenahraditelná!

Výsledkem bylo, že jsme se shodli, že Šlapanice takový obchvat nepotřebují. A to ani v případě, že by jeho realizace byla v režii Krajského úřadu. Že by přinesl víc škody, než užítku. Problém Šlapanic přitom není obchvat, ale napojení na Brno a na dálnici. To je průšvih. Tu komunikaci ve stopě někdejšího obchvatu bychom ale potřebovali – ale pro obsluhu území, a ne s křižovatkami po 300 m... Vysvětlit občanům rozdíl mezi obchvatem a obslužnou komunikací nebylo úplně jednoduché. Zvlášť těm, kteří nechtějí jedno, ani druhé...

Koncepci rozvoje města máme docela dobrou – po odstranění některých mnohaset-hektarových záborů orné půdy pro logistické krabice, umístované bez jakéhokoliv užítku pro město a jeho obyvatele na spekulativně skoupených pozemcích některých představitelů někdejšího vedení města. A kromě zděděných věcí – např. dlouhatánských úzkých ulic lemovaných souvislým domořadím přízemních rodinných domů, které se postupně proměnily na dvoupatrové, přibýly byty, přibýli obyvatelé a přibýly auta, které pochopitelně stojí po obou stranách ulice, protože garáže domy nemají a většinou ani nikdy moci mít nebudou. No a mezi těmi dvěma řadami parkujících aut nezůstávají 2 jízdní pruhy ani náhodou. To je docela průšvih, protože když do ulice vjedeš a potkáš nějaký kamion v protisměru, tak couváš třeba 300 m, abyste se vyhnuli. Takže by nám velmi pomohla paralelní obslužná komunikace, která by stáhla alespoň tu nákladní dopravu a odvedla alespoň část dopravy. Jenomže na takovou komunikaci nebude město nikdy mít.

A čtyři podnikatelé (ve Šlapanicích je docela dost průmyslu) mají své výrobní areály a frekventovanou dopravu zrovna na jihu Šlapanic. Před dvěma týdny paní starostka pozvala ředitele těch firem. Přišli všichni. A všechny jednání bavilo, protože věděli, že město má snahu jim pomoci vyřešit jejich problém a zároveň si vyřešit problém odlehčení těch parkovacích ulic, jak jsem se zmínil. Věděli velmi dobře, že je to něco bude stát, ale zároveň jim to přinese úžasný efekt, protože oni bezproblémový příjezd a odvoz svých odběratelů potřebují. Na začátku z toho byla paní starostka trochu nervózní, měla obavu, že se s námi nebudou bavit. Ale v takovém případě není k zahzení MA, když se někdy potkal s někým, kdo má roční obrat půl miliardy, případně pro takové podnikatele pracoval. Člověka to vycvičí a oni to poznají okamžitě, jestli jen prázdňě fabuluješ, anebo směřuješ ke společnému cíli.

Člověk se naučí uvažovat jako oni, je strašně poučné něco pro ně vyprojektovat, společně přemýšlet, začít chápat jejich způsob myšlení, že je neděsí objem investice, ale její návratnost atd... A to se pozná během 5 minut debaty. Dohodli jsme se na dalším postupu, úkolech pro příštích setkání. A když se na konci paní starostka

zeptala, koho za sebe nominují na příští jednání, tak všichni řekli, že nikoho nenominují. Že to považují za tak důležité, že budou chodit sami jako ředitelé. Kdyby poznali, že nemají na radnici partnery, se kterým má smysl jednat, že je to ztráta času, tak by tu osobní účast určitě nenabídli...

Utvrđilo mě to v přesvědčení, že MA, který má životní a profesionální zkušenosti, určité renomé, je na tom přece jenom líp, než mladí lidi bez autorizace a bez těchto zkušeností. I když už ve chvíli kdy jsem to vyřkl, se sebou tak napůl nesouhlasím. Protože je potřeba, aby městskými architekty byli progresivní lidi. A ne každý v mém geriatrickém věku je schopen držet krok s proměnami světa. Takže asi bychom měli hledat kompromis mezi těmi těmito dvěma póly. Ti staří MA by se měli nutit získávat čerstvé informace. A ti mladí MA by měli hledět sbírat zkušenosti a udělat si co nejdříve autorizaci a budovat si svůj odborný a morální kredit.

Rada Platformy městských architektů si dala úkol, že by rádi zřídili jakousi Akademii či Institut pro výchovu začínajících MA. To považuji za velmi pozitivní věc. Kdyby se dala šance lidem, kteří o práci v pozici MA mají zájem, aby se aspoň částečně na svoji společensky hodně vážnou roli připravili, bylo by to skvělé. Pak už by záleželo jen na kvalitě lidí, kdo tam budou učit. Předseda rady Jarda Wertig mě pozval na jejich poslední zasedání a já jsem jim slíbil, že pokud tomu budu moci jakkoliv pomoci, tak to určitě udělám. Už jsem s tím ostatně před nedávnem začal, když mě požádali, abych sepsal jakousi osnovu možného programu, co by na základě mých zkušeností měl MA všechno vědět...

Něco jsem napsal. Nedělá si to nárok na nějakou komplexnost. Uvažoval jsem: co bych já ještě potřeboval a neumím to? A naopak to, co se mi osvědčilo. Já věřím, že podobných elaborátů by si měli od praktikujících (úspěšných!) městských architektů vyžádat víc a pak z toho udělat nějaký rozumný extrakt. Osobně si myslím, že by to měl být třeba volitelný předmět na FA. Ale forma postgraduálu by byla taky určitě užitečná... Uvidím, jestli je v silách rady Platformy MA, aby to vlastními silami někam posunula.

Téma je, zda má být MA nositelem autorizace. Myslím, že znalosti a zkušenost, které autorizační zkoušky prověřují, MA obrovsky zvyhodňuje, protože developéři umí územní plánování líp, jak všechny úřady územního plánování dohromady. Totéž platí o chodu města, zvláště o ekonomické stránce, o udržitelnosti, o investičních, provozních a údržbových nákladech, daních. Příchozí developéři potřebují mít při jednání s městem kompetentního partnera. Tím samozřejmě musí být reprezentant samosprávy, kompetentní úředníci a MA... Když bude zřejmé, že MA je autorizovaný architekt, tak mu to dává lepší vyjednávací pozici. Postupem času to ztrácí na důležitosti. To už se prokáže, co je kdo zač, jestli něco ví, ale na ten začátek to pomůže. A je to i otázka sebedůvěry. Jako autorizovaná osoba musí mít za sebou profesní praxi. Je zkušenější v jednání. Z toho důvodu jsme v PS Urbanismus ČKA doporučili, že je vhodné, aby byl MA autorizovanou osobou.. Víím, že mladé, kteří občas do toho mají chuť jít, to omezuje. Určitě by pomohla specializovaná příprava, o kterou usiluje Platforma městských architektů. Ale rozhodně bych se nezbavoval obrovského potenciálu, té chuti do života, progresivních znalostí mladých lidí. Viděl jsem materiál, popisující proces přípravy a projednání stavebních záměrů v Benešově, který zpracoval asi nejmladší MA v ČR Luboš Klabík. Byl výborný!

Jak ověřujete vhodnost a úspěšnost prosazování cílů a koncepcí?

Jakou máte zpětnou vazbu?

Zpětnou vazbu musíš sledovat každý den. V tvůrčí práci doděláš barák, žiješ

projektem, vidíš na něm všechny (i vlastní) chyby a děláš vše pro to, aby jich bylo co nejméně. Ale když je hotový, tak už pro tebe přestane existovat. Sice ho po očku sleduješ, ale on už žije svým vlastním životem. A samozřejmě Tě těší, když si vede dobře. Když ne, pronásleduje Tě to jako černá můra, ale už s tím nic nenaděláš. U města je to trošku jinak. Jednak ho MA netvoří, jen směřuje a vytváří podmínky, aby ho tvořili ostatní. Kéž ti nejlepší a kéž co nejlépe.

Ale v něčem je to stejné. Tak, jak člověk vidí chyby na svém baráku, tak je musí vidět na „svém“ městě. I v urbanismu, v územním plánování nebo při nakládání s veřejným prostorem je strašně důležité nejenom hodnotit zděděné, ale také to, co se událo za Tvého působení. Hledat chyby a vidět je. Někdy ti to řeknou občané. Je to o to smysluplnější, že město nekončí kolaudací, ale vyvíjí se a mělo by být čím dál funkčnější, příjemnější a krásnější.

Bylo velmi zajímavé, když autor šlapanických Principů rozvoje města, architekt Lukáš Grasse prováděl a komentoval skupinu občanů po Šlapanicích. Ne já, který už tu jsem tak trochu „doma“, ale on - architekt odjinud - z Olomouce nás učil vidět a vnímat Šlapanice, upozorňoval na věci, které my už nevidíme. Bylo by moc dobře, kdyby v oblasti tvorby, zpracovávání urbanistických a architektonických úkolů působila co nejširší škála architektů odjinud. Dobrých architektů. A kéž by to byli architekti. Při vši úctě k našim nejbližším kolegům – stavebním inženýrům. Ti jsou samozřejmě pro vznik stavebního díla nepostradatelní, ale přece jen nejsou školení pro tvorbu a postrádají znalosti a talent, bez kterých se navrhování staveb a prostředí prostě neobejde.

Ale MA nemůže nařídít stavebníkovi, ať si vezme architekta a ať si ho pečlivě vybere podle výsledků jeho práce. Ale doporučit ano. Role stavebních inženýrů nebo projektantů je jiná, ne méně důležitá, často pracují precizněji, mají technické myšlení, jsou systematičtější. Ale dobrý výsledek je vždy podmíněn spoluprací a vzájemným respektem. V praxi, u jednoduchých staveb si občas tyto svoje profese proměňují, ale ne vždy je výsledek optimální.

A jsou exponované stavby a prostory, které by ve fázi návrhu měl dělat architekt. Přesto existuje jen velmi omezená možnost, aby si město vymínilo, že tyto mimořádně exponované stavby musí být řešeny architektonickou soutěží, nebo minimálně „vysoutěženým“ architektem. S tím, že nějakou stavbu mohl navrhovat pouze autorizovaný architekt jsem se setkal pouze v historickém jádru, v exponovaných částech městské památkové rezervace.

90% stavebních záměrů, které posuzují, nenavrhovali architekti. U jednoduchých stavebních úprav, zateplení, vnitřních stavebně technických úprav apod. to ani není nutné. Ale vedle toho jsou tu novostavby, rozsáhlé rekonstrukce... a když odhlédnu od vnějšího vzhledu a ignoraci kontextu, tak tam velmi často nacházím elementární dispoziční chyby... které stavebník ve fázi projektu nepozná, nebo v průběhu zpracování s ním projektant řešení nekonzultuje. A tak si je stavebník uvědomí až ve chvíli, kdy sedíme nad hotovým projektem společně a diskutujeme o něm.

Velmi by pomohlo – zvláště když není zpracovatelem architekt – aby stavebník s projektantem přišli na konzultaci hned na začátku, nad prvními skicami. Měnit hotový projekt, byť se shodneme, že to budou změny k lepšímu, je nepříjemné. Nešťastná nebo chybná řešení totiž nepramení z nějakého tvůrčího přesvědčení, spíš potřebují radu.

Další věc, v souvislosti s klimatickými změnami, je zeleň ve městě, zeleň v ulicích, vodní režim a tak dále. Ted' jsem posuzoval novostavbu rodinného domu.

Nebylo tam vůbec řešení venkovní, nezastavěné části pozemku ani náznak jeho uspořádání natož návrhu zeleně. Když jsem ho na tento nedostatek projektu upozornil, tak mi pan projektant napsal, že to není povinnou součástí projektové dokumentace. Ale znejistěl. Ve vyhlášce o dokumentaci staveb samozřejmě řešení vegetačních úprav je. Jak v technické zprávě, tak ve výkresové části. Já vím, že to stejně nebude řádný projekt, že to budou jen kroužky v situaci. Ale díky tomu je možné při kolaudaci říct, že to chybí. Je to bráno jako nedodělek, který bude do roka doplněn. Když na to nebudeme dbát, většina lidí si sice spontánně stejně něco někam zasadí, ale když to je v projektu, tak může na jejich pozemcích směrem k ulici vzniknout třeba stromová alej, která vtiskne ulici charakter a řád.

Krátce odbočím: zatím ve Šlapanicích nemáme koncepci, která by např. stanovila, že zahradu za domem si může každý využít pro zeleň jak uzná za vhodné (zatrávnění, ovocné stromy, rybízy, zeleninové záhony), ale v přední části vnímané z veřejného prostoru ulice budou vysazeny např. dva stromy stanoveného druhu...

Nemáme (a nevím, jestli někde existuje) koncepci zeleně, která by byla zadáním pro řešení nezastavěné části pozemků jednotlivých domů. Bylo by možno namítnout, že je to přece ryze privátní věc, jenomže v době změn klimatu, tepelných ostrovů, nedostatku srážek atd. to přestává být pravda...

Když jsme pak přátelsky hovořili s tím projektantem ze začátku se vehementně bránil a řekl mi: „jestli je ta povinnost zakotvena v nějaké vyhlášce, třeba i městské, tak mi o tom řekněte... Tak jsem mu poslal výstřižky z vyhlášky č. 499/2006 Sb., kde je to uvedeno černé na bílém. Hned poté pan projektant projekt doplnil...

Už v přátelském tonu jsem mu řekl, že chápu, že to vnímal trochu jako buzeraci, ale že to je pro město jediná příležitost, jak si něco vymoci v případě, kdyby tam vyčerpaný stavebník chtěl nechat jen úhor. Protože kolaudačním souhlasem vliv města na podobu stavby a jejího privátního okolí končí. Město v tu chvíli deklaruje, že je spokojeno s aktuálním stavem.

Ono to vyzelenění trávy a doplnění několika kroužků imitujících stromy samozřejmě není žádný zázrak. Od zahradně krajinářského řešení to má daleko... a zatím si s tím nikdo (natož stavební úřady) nelámou hlavu. Je to dost tristní zjištění, kdy víme, že nezastavěným plochám měst je třeba věnovat úplně stejnou pozornost, jako plochám zastavěným a zastavitelným.

Lýdia Šušlíková, naše kolegyňka z Komise územního rozvoje nám to (a samosprávě) neustále připomíná a jsem moc rád, že to dělá. Udržet dnes strom ve městě není totéž, jak udržet strom ve městě před 50 lety. Je to opravdu problém a technická opatření jsou strašně složitá, pracná, drahá. Se zelení ve městě dnes všichni souhlasí, ale když se dostane do střetu s parkovacími místy v ulici, když se zmapují ochranná pásma zmateně vedených podzemních sítí (jejichž šířku si jejich správci ve svých vyjádřeních oproti normě zdvojnásobí, mají to stromy předem prohrané... Máme sice dobré úmysly, objektivní znalost, že bez zeleně ve městě je ohrožena i naše existence Ale pro zrovnoprávnění postavení zeleně vůči autům, inženýrským sítím, míře zastavění, exploataci pozemků nemáme účinnou municí.

Trápí nás to, a je nám jasné, že se to nedá. Už padl návrh, že by město nemělo jen svého externího MA, ale také městského krajináře, či jak ho nazvat. Který by podobně jako já v oblasti urbanismu a architektury, šířil osvětu, apeloval, připomínal význam téma zeleně a radil vesměs málo informovaným stavebníkům a stavebním projektantům, jak na to.

Tak to je jedna z těch zpětných vazeb. Musíme jí hlídat, a pokud zjistíme, že něco nefunguje, přemýšlet o nápravě...

V čem jste neuspěl?

Ve spoustě věcí. S Markem Janatkou (MA v Chrudimi) jsme se kdysi shodli na tom, že dělat městského architekta, to je kontinuální řada proher. Je to sice trochu skeptická zkratka, ale je na tom velký kus pravdy. MA musí se „svým“ městem dýchat, poznávat a napravovat slabá místa, hledat cesty k zlepšení, nasazovat laťku co nejvýš, protože kdyby si nechával rezervu, tak nedosáhne ani toho, co je možné. Určitě je toho moc, co se nedaří. Ovlivnit jde všechno, ale někdy to trvá dlouho. Není to o nařízeních, ale o schopnosti komunikace. V každém městě jsou vlastníci nemovitostí, kteří buď nekomunikují, anebo vidí jen svůj vlastní zájem. Ale město je z podstaty věci organismus, ne soubor jednotlivostí. A aby jakýkoliv organismus fungoval, musí neustále vyvažovat individuální zájem a fungování celku. Není to ústupek, je to hledání „win – win“ řešení. Co s tím? Asi uběhla příliš krátká doba, kdy došlo k rehabilitaci soukromého vlastnictví. A neuvědomujeme si, že vycházet vstřícně veřejnému zájmu neznamená naši soukromou oběť nebo dokonce prohru, ale právě naopak součet vítězství... Některé důležité věci se zdají neřešitelné, ale vše je otázkou času, komunikace, vzájemného respektu k partnerům, byť zastávají odlišné názory.

Jakým způsobem svoji vizi města vysvětlujete a sdělujete politikům a veřejnosti?

V prvé řadě je potřeba říci, že MA ani Komise územního rozvoje nemá žádnou „svoji“ vizi města. Tu má samozřejmě politická reprezentace. My jsme jim jenom byli nápomocni při hledání této vize. Takže správně by ta otázka měla znít: Jak samospráva města a ty jako MA vysvětlujete a sdělujete vizi dalšího směřování města občanům, veřejnosti?

Tak příklad. V areálu bývalého cukrovaru se budou investovat městské peníze daňových poplatníků řadu let. A je hrozně důležité, aby se občané co jim to přinese, aby se na výsledek těšili. Stojí to přitom málo. Nebylo to moje iniciativa, ale starostka a rada města uspořádala výstavu proběhlé architektonické soutěže, přímo v místě – v objektu sýpky, která by se měla proměnit v komunitní centrum. Pozvala vítěze, ale i další účastníky soutěže.

Promluvila tam paní starostka, architekti, kteří soutěž vyhráli a kteří budou pokračovat na projekčním rozpracování. Občané si mohli na architekty „šáhnout“ i s nimi zcela neformálně „poklábosit“. Zjistili, že jsou to normální, šikovní, zapálení, komunikativní a neokázalí lidé. A naopak zájem občanů je hnacím motorem pro všechny, kdo se na odstartování tohoto historického počínu podíleli a podílet budou...

Kdokoliv, kdo na takové akci vystoupí, si buď získá veřejnost na svou stranu, ale samozřejmě se tam může úplně znemožnit – přehlíživostí, pýchou, neochotou naslouchat. To je kouzlo, šance, ale i riziko podobných setkání.

Kvůli sýpce padl v radě města návrh, že bychom se měli podívat na komunitní centra po okolí. Hasiči vzali malý autobus. Tým lidí se starostkou, místostarostou, dalšími členy zastupitelstva i radnice jsme vyrazili na rozumy. Nejenom, že to bylo strašně poučné, že jsme se dozvěděli, co funguje a co ne, na co si máme dát pozor atd.. Ale současně to byl team-building. Poznal jsme se blíž s lidmi, které tady na chodbě pozdravím, ale víc s nimi nepřijdu do styku. A při bezděčných komentářích, otázkách a reakcích se dovíš o těch lidech mnohé. Radnice a úřad, samospráva a státní správa nosíme v tom českém specifiku přenesené působnosti různé dresy. Ale má-li město fungovat, musí fungovat jako tým. A takové příležitosti tomu mohou napomoci.

Nebo třeba veřejné zasedání zastupitelstva, kde se řeší nějaké kontroverzní téma. Když tam MA dostane slovo a promluví tak, že to má hlavu a patu, může se

spousta věcí vyjasnit a uvolnit zbytečná pnutí. Bourají se předsudky.

Mám zvyk nedělat si názor na člověka podle toho, co mi o někom někdo řekl. Ale není to úplně běžné, řada lidí to dělá. Jak tomu chceš čelit? Je to jednoduché: Když se chce někdo znemožnit, dej mu mikrofon. A buď to ustojím. Navíc mě to baví, chovám se uctivě vůči posluchačům, naslouchám jim a jsem schopen přijmout nějaké výtky. Můžeš je získat úplně úžasným způsobem. Já si myslím, že toto je skoro ta ne nejdůležitější, ale jedna z nepostradatelných částí povahy lidí, kteří můžou dělat MA. A když něco člověk v komunikaci podcení, nebo na to nemá povahu, tak to pak nemůže dělat. Dobré je, když se pak třeba při jednání se soukromým sektorem může MA s vedením doplňovat. Pak mají pocit, že to je secvičený tým, kde každý hraje svou roli a vzájemně se respektujeme, vzájemně na sebe navazujeme. Máme konzistentní názory. To dělá dojem na protistranu.

Co obecné komunikační nástroje: městský časopis, facebook nebo přednášky?

Na začátku, ještě než jsem začal působit jako MA, jsem měl prezentaci na setkání občanů, organizovaném skupinou lidí nespokojených s řízením města, spekulacemi a kupčením s pozemky v rámci zpracování územního plánu apod.. Ti za mnou asi 2 roky zajížděli do Olomouce, já jsem jim radil, zpracovával oponentní posudky. Už tehdy měli jasnou ideu, že budou usilovat o zřízení pozice MA, tak mě tam pozvali, abych jim řekl, co to obnáší. Pak vyhráli volby a přizvali mě do výběrového řízení na MA, ve kterém jsem uspěl.

Nedávno jsem měl řeč při otevření výstavy architektonické soutěže na řešení areálu bývalých papíren a objektu sýpky. Nebo jsem měl prezentaci a zúčastnil se besedy v nově otevřené knihovně v parku. Občas něco napíšu do Šlapanického zpravodaje. Těch příležitostí je mnoho.

Pro vedení města je úleva, že nemusí mít strach, že jim udělám ostudu. Protože i kdy jsem externím MA, v očích občanů a hostů Šlapanice jsem představitelem města, i když jsem pouze jejich odborným poradcem.

Když jsem v Olomouci dělal hlavního architekta, tak jsem z legrace říkal (byť pouze nejbližším spolupracovníkům), že si budu „kult osobnosti“. Onen zprofanovaný „kult osobnosti“ totiž není nic jiného, než odborný a morální „kredit“, „renomé“, bez nichž se osobnost městského architekta nemůže obejít, bez nichž by nemohl dělat svoji práci. Když kredit nemáš, je účinnost tvój práce poloviční, pokud vůbec nějaká. Externí městský architekt je „sám voják v poli“, a nemůže se opírat o nic jiného, než o souhrn svých znalostí, zkušeností a osobnostních vlastností. O svůj kredit. Pokud jsi vedoucí týmu – třeba kanceláře MA, což není náš případ, protože se bavíme o menších městech o externích MA, tedy jednotlivcích, tak se bez těchto vlastností a kreditu také neobejdeš. A navíc bez manažerské schopnosti vybrat dobře členy týmu, řídit je, ale ponechat prostor jejich iniciativě.

Jaký má Váš způsob komunikace vývoj v čase?

Přímá komunikace se osvědčuje vždy, ať jde o pohodová jednání nebo řešení konfliktů. Ani o jedny není v práci MA nouze. Jedeme třeba do Brna do velké dopravní projekce, kde sedí experti, kteří pracují pro půl Moravy. Když se s paní starostkou představíme, tak ji blahosklonně přijmou a z městského architekta mají kopřivku. Ale když prohodíš pár vět a bavíš se s nimi v rámci možností kvalifikovaně, ale také s pokorou a s úctou vůči tomu, co oni umí stokrát líp než ty, tak se uleví všem, a existuje dobrá šance, dobrat se nějakého konstruktivního řešení. Vedle co nejširšího rozhledu, znalostí a zkušeností je právě umění komunikace jednou z nejdůležitějších dovedností

MA. A samozřejmě odborný a morální kredit, který si musí získávat den po dni.

Kde jste čerpal inspiraci pro péči o prostředí města? Co víte o tom, jak toto téma řeší jiná města?

Samozřejmě musí padnout Litomyšl. To je velká inspirace. Ne přímo vůči Šlapanicím, protože historie, blízkost metropole (Brna), dotčení tranzitní dopravou (Litomyšl), blízkost letiště (Šlapanice), velikost a charakter městské struktury jsou jiné, nepřenositelné. Ale ta inspirace tu přesto je. Litomyšl se kdysi probudila díky skvělému, vizionářskému a statečnému starostovi, zastupitelům, kteří ho podpořili, kompetentním a pracovitým úředníkům a výborné městské architektce. To vše byly ingredience, které nastavily laťku architektonické kvality a nastartovaly proces, který trvá dodnes, ačkoliv mezitím proběhly 4 nebo 5 volby. A ať tam uspěje ve volbách kdokoliv, proč by měl měnit něco co opakovaně přináší výsledky, na co mohou být občané (a voliči) hrdí a po čem jiná města trochu závistivě pokukují. Na předání cen České ceny za architekturu jsem se při deci vína bavil se současným starostou Mgr. Danielem Brýdlem, LL.M. a ten mi řekl, že se u nich dodržuje nevídaná tradice: všichni bývalí starostové Litomyšle (jeho otcem počínaje) se pravidelně scházejí. To vypovídá o mnohém.

Litomyšl je velmi specifické město. Jeho historie a kulturní dědictví je sotva srovnatelné s městy obdobné velikosti. Co by ale inspirativní a přenosné být mohlo je to, jak se město chová k věcem, které samo vlastní a jejich rekonstrukce, úpravy, provoz a údržbu samo platí: tedy veřejná prostranství, městské budovy. Jen vlastním příkladem lze inspirovat soukromé majitele, což se v Litomyšli skutečně děje. A to je přenositelné třeba i do třítisícové obce. A není to o nutně nákladných „perlách“. Je to o kultivovaném prostředí úměrném možnostem – obce nebo soukromých vlastníků. Já se teď čím dál víc dívám na město z hlediska udržitelnosti, jakkoliv je to nadužívaný termín. Hodně mne o tom poučil nedávný náměstek jihlavské primátorky Ing. Vítek Zeman. On má zajímavou profesionální minulost: podnikal, 10 let šéfoval jihlavskému ÚHA, zabývá se implementací GIS technologií do územního plánování, intenzivně se věnoval oblasti zlepšení spolupráce samospráv s developery. A ten říká, že to sice vypadá bezvadně, když samospráva developera „skřípne“, ať v rámci svého stavebního záměru udělá pro město nějaký navazující exkluzivní veřejný prostor. Ale už nikdo nepřemýšlí, kolik bude město stát ročně a dalších 10, 50, 150, 200, 300 let atd. údržba toho prostoru. A to je věc, kterou jsem jako urbanista nebo architekt nikdy moc nebral v potaz. Ten pohled jsem neměl, to nás nikdo nikdy nenaučil. A dneska to považují za absolutně klíčový aspekt, protože ty něco navrhneš, zrealizuje se to a pak tam přijedeš za rok, a je to zanedbané, zapadané prachem, protože tam to nikdo neutře, polo rozbité, protože jsem to nenavrhl dostatečně odolné a na údržbu a opravy nejsou lidé a peníze. To je ta zpětná vazba a sebereflexe, do které bychom se měli my architekti nutit. A jako městští architekti to vyžadovat od samosprávy, developerů a jejich architektů. Mnohdy skromnější prostor, který je ale stabilní v čase, nevyžaduje extrémní údržbu a složitý úklid, protože peněz moc není, slouží a vypadá lépe než exkluzivní prostor, který je při intenzivním veřejném užívání, neomezeném přístupu kohokoliv, a dýchavičných rozpočtech měst neudržitelný. Parametr udržitelnosti bychom měli brát všichni vážně, jakkoliv nám to může připadat, že je to ústup od ambice exkluzivity k prosté normalnosti. Jenomže udržitelnost spočívá právě v ní.

Ale je tu ještě jeden pohled na urbanistickou udržitelnost měst jako celku. Jádro problému spočívá v tom, že už není socialismus, KBV, Stavoprojekty a Pozemní stavby, a o spoustu věcí, o která se dřív staral stát se už nestará nikdo.

Samosprávy neumí a nemají za co stavět a obnovovat infrastrukturu - technickou, dopravní, občanskou, environmentální atd. A v rozpočtovém určení daní to není (jakkoliv nikdy nebude 100% spravedlivé).

A s každým developerem, který přichází zrealizovat svůj záměr do našich měst, se stávajícím obyvatelům zhoršují podmínky pro život. Developeři a jejich klienti využívají existující nebo z minulosti zděděné zdroje, služby, potenciály a inkasují tak z části nezasloužený zisk. To je samozřejmě neudržitelné. A řada prozíravých měst už přijala „Zásady pro spolupráci samosprávy s developery“, jejichž součástí je mj. také nějaká forma podílení se na budování infrastruktury. Ale je to v moci každé ze 6 250 obcí a měst ČR?

ČKA (PS U) se rozhodla vypracovat brožuru „Spolupráce samospráv s developery“, která by měla pomoci tuto nejednoduchou, ale životně důležitou oblast samosprávám sídel pochopit a najít cestu ke zpracování, vydání a praktické aplikaci. Ta porevoluční emancipace samosprávnosti sídel je fajn, ale je řada oblastí, kde zvláště malé obce byli hozeni do vody, aniž by bylo v jejich silách se naučit plavat, anebo měli někoho, kdo jim hodí záchranný pás.

A ještě jedna inspirace z Jihlavy, která úzce souvisí se spoluprací samosprávy s developery. Oni si svého času přijali jakési Jihlavské stavební předpisy (i když je tak nenazvali, to se v této zemi nesmí), tak je nazvali Pravidla pro výstavbu, myslím. Ty samozřejmě nemohly být (a ani nebyly) v rozporu ani s územním plánem, ani se stavebním zákonem či požadavky vyhlášek, ale rozšiřovaly a prohlubovaly je o kvalitativní parametry - v oblasti environmentální požadavek na zelené střechy, v oblasti sociální o dětské hřiště apod. Těch požadavků bylo na počátku 11, a byly projednány v radě, v zastupitelstvu a byly vyvěšeny na webu města. Pro příchozí developery tak byly 100% předvídatelné, i když nepovinné. A proč by se jimi měl developer a jeho architekt řídit? To bylo jednoduché.

Přišel developer a řekl: koupil jsem tady pozemek a chci na něm v souladu s regulativy územního plánu postavit 150 bytů. A město mu řeklo: dobře, tady máte Pravidla pro výstavbu. A dalším krokem je jednání o uzavření dohody o vzájemné spolupráci, jejíž součástí jsou i příspěvky na investice do veřejné infrastruktury. Ty se vypočítají vzorcem z m², takže developer vidí, kolik ho to bude stát. Ale za každý splněný bod z Pravidel pro výstavbu se mu úměrně snižuje požadavek na příspěvek. To by byl developer blázen, aby stavěl blbě a pak zaplatil městu 100% výši vypočteného příspěvku, když může postavit dům, který naplní všechny kvalitativní požadavky z Pravidel, a neplatit zbytečně městu nic nebo jen zlomek vypočtené částky? Takže oni dosáhli tou primitivní kontribucí, že podstatou spolupráce není placení „odpuštěk“ za urbanistickou nekvalitu, ale naopak urbanistická kvalita, a urbanistická udržitelnost, o které ví Jihlava víc, než jakékoliv další město v ČR. Město dosáhne vysoké kvality, udržitelného urbanismu, investor dobře prodává byty ve svých domech, protože mají zelené střechy, pod zemí skrytá stání, dětské hřiště, park a další pozitiva. A najednou to začne dávat logiku, je to win-win řešení, přínos pro město i pro developera. Město sice dostane méně peněz, ale získá kvalitu a udržitelnost... A o to přece jde: získat kvalitu pro život. To je smyslem rozumné a moudré správy města s kompetentním a informovaným městským architektem někde v týmu.

Co byste uvítal za informace z jiných měst k tématu péče o vystavěné prostředí?

Vždycky všechno. Dívat se, naslouchat, opisovat dobré, a samozřejmě v duchu kriticky hodnotit to, co se nepovedlo. Uvědomil jsem si to znovu, když jsem si četl vzpomínky prvního porevolučního starosty Litomyšle Ing. Miroslava Brýdla (a jeho syna Daniela - současného starosty), který úplně změnil pohled samospráv na postavení a smysl

kvalitní architektury ve městě a na důležitost zaangažování těch, kteří jsou schopni ji do města přinést. Kolik oni udělali výletů! Než přesvědčovat zastupitele, je lepší je naložit do autobusu a ukázat jim, jaké by to mohlo být, kdyby... On ten „výlet“ bude sice něco stát, ale možná si ušetříš třičtvrtě roku dohadování a kyselých ksichtů, protože tě někdo přehlasuje, ne na základě poznání, ale třeba jen z principu... Ve Šlapanicích ještě nejsme tak daleko, ale zkusili jsme to. Z objektu opuštěné sýpky v bývalých papírnách chceme vytvořit komunitní centrum... Tak někoho napadlo vzít autobus šlapanických dobrovolných hasičů, naložit do něj pár zastupitelů, pracovníků odborů a objet několik objektů komunitních center v okolí Brna. Já (a věřím, že každý z účastníků zájezdu) jsem si z toho odnesl strašně moc, protože jsme navštívili 3 typologicky absolutně rozdílné objekty. První byla bývalá výměňková stanice v sídlišti Nový Lískovec na kraji Brna, kterou městská část dobrým architektem upravila na komunitní centrum „Skála“. Pak jsme byli ve dvou bývalých kulturních domech - v Kuřimi a v Bystřici nad Pernštejnem. Ten byl obzvlášť zajímavý, protože vyrostl v době rozkvětu těžby uranu v nedaleké Dolní Rožínce, je na něm vidět, že peníze tehdy nebyly problém. S udržitelností provozu dnes je to horší... Bylo to jak z filmu pro pamětníky z šedesátých let. Kultivovaná architektura, dřevěné světlé táflování stěn, i chodby plné originálních olejomalb. Pozoruhodný doklad doby vzniku, jenomže kdo z jakých peněz má topit, svítit, uklízet, v sále, který se naplní jednou za 14 dní a v chodbách, kde by se vyhnuly dva nákladňáky? Oni by potřebovali maličké místnosti pro kroužky, pro holky, co cvičí aerobic. Krátké přístupy, samostatně vytápěné a samostatně uzavíratelné sekce atd. Uvědomil jsem si, jak těžký, ale zároveň inspirativní úkol je transformace podobných staveb - ideologicky mrtvých, ale architektonicky pozoruhodných. Jak zachovat toto memento naší nedávné minulosti, ale současně do něj dostat aktuální „utilitas“ a hlavně „udržitelnost“, na kterou Vitruvius zapomněl...

A zcela nenahraditelné byly komentáře lidí, kteří mají na starosti management, provoz a údržbu. Pro řešení komunitního centra v naší šlapanické „sýpce“ jsou to nenahraditelné zkušenosti.

8.4.2.5 Ždár nad Sázavou – politik a MA

Otázky k rozhovoru s vybranými komunálními politiky v ČR

Město	→	Ždár nad Sázavou
Respondenti	→	Ing. Martin Mrkos ACCA, starosta Litomyšle od 2018, Ing. arch. Zbyněk Ryška městský architekt od 2016
Výzkumník	→	Ing. arch. Petr Lešek
Datum	→	21. 1. 2022
Místo	→	MÚ Ždár nad Sázavou

Jak dlouho jste politikem? Jakou má „Vaše“ město tradici MA? Co vedlo město zřítit pozici MA? Jaká je stabilita politického vedení města a úřadu města? Jaký máte nastavený způsob spolupráce mezi MA a politickým vedením?

P → Politik

Měli jsme to jako součást volebního programu v roce 2014 našeho místního sdružení, které tehdy ještě nebylo pod STAN. Právě k těmto volbám jsem vstoupil do komunální politiky.

MA → Městský architekt

Mě to poslala kamarádka, že město hledá MA. Nebyl to můj dlouhodobý plán, spíše jsem to šel zkusit. Měl jsem zkušenost se soutěžemi na veřejná prostranství a urbanismus, a to téma mne zajímalo, ale být MA jsem neplánoval. Šel jsem to zkusit a vybrali mě.

P

Bral si to jako profesní výzvu?

MA

To neumím říct.

Měl jste předem představu o rozsahu práce MA?

MA

Určitě jinou, než je realita. Ale teď už myslím, že tu představu mám. Ujasnil jsem si vizi, co by měl MA dělat.

P

My jsme vycházeli ze zkušeností z Chrudimi.

MA

Mimo Marka Janatky MA z Chrudimi pomáhala městu i Zdena Vydrová MA z Litomyšle.

P

Impuls byl i od Vás pro mého kolegu Zdeňka Navrátila ze setkání na debatě Starostové starostům organizované Janem Farským v Praze v Poslanecké sněmovně. Tvořili jsme obsah z čistého stolu pomocí inspirací odjinud. Postupně se to vytříbilo, byť je to zatíženo některými provozními nedotaženostmi. Ale to už je spíše o managementu, než o úpravě systému. Představa ve volebním programu byla, že MA bude partnerem samosprávy i veřejnosti zejména s důrazem na zlepšování kvality veřejného

prostoru. Do doby ustavení MA byla problémem určitá izolovanost a rezortismus u jednotlivých projektů. Každý projekt se dělal bez souvislostí a pak to vyubdlalo z jiné strany, že dané rozhodnutí nebo řešení působí problémy.

Jaké cíle s ohledem na péči o prostředí si „Vaše“ město stanovilo?

Jaké máte osobní cíle v péči o svěřené město?

P

Pokud vizi vztáhnou na architekturu, na veřejný prostor, tak je to kvalitní a funkční veřejný prostor. Což má v sobě objektivní estetiku, funkčnost, praktičnost a uživatelskou přívětivost. Promítá se to do různých úrovní od samotné budovy po prostředí, ve kterém je umístěna: park, centrum města... Tedy po, z mého pohledu poučeného laika, královskou disciplínu urbanismu daného města spojenou s aspektem řešení více vrstev jako je doprava, zeleň, osvětlení, bezbariérovost nebo udržitelnost.

Za nástroje k provádění vize považuji kvalitní projektovou a předprojektovou přípravu, pravidla pro investory a plánovací smlouvy, koncepční a strategické materiály a pak i úplně základní téma výběrového řízení, do kterého prosazujete kvalitativní způsoby hodnocení i kvůli snaze vyvarovat se mimořádně nízkých nabídkových cen a s tím spojené kvality práce za ní provedené.

Jak se na jejich vzniku podílel MA?

MA

MA má velmi omezené časové možnosti, což souvisí samozřejmě i s financemi. Nemá také žádné kompetence. Hledám nástroje, jak město mohu ovlivňovat. Jsou to jednak strategické materiály, u kterých mám pochybnosti, zda fungují. Druhou věcí je hledání partnera v projektování což souvisí s tím, jak město organizuje veřejné zakázky. na výběr dodavatele určité služby, a právě používání výběru podle kvality. Jak si město může vybrat v rámci zákona o zadávání veřejných zakázek kvalitního partnera. Díky tomu jsem se ve Žďáru naučil organizovat soutěže o návrh. Zkoušel jsem různé modely zadávání zakázek malého rozsahu, protože soutěž o návrh je drahá, komplikovaná a náročná. Což jde pochopitelně jen do limitu zakázky malého rozsahu. Jiný způsob jsme nenašli. Teď zkusíme zadat územní plán a přemýšlíme, jak si vybrat partnera podle kvality. Jak hodnotit portfolio nebo koncepci na kvalitu. Použít soutěž o návrh se nám nejeví vhodné.

První rok mého působení proběhla PechaKucha a já na ní připravil prezentaci. Udělali jsme si pro ni jednoduchou vizi města prezentovanou v knížečce na pár stránkách. Paradoxně z té vize do dneška čerpám, včetně zadávání soutěží. Definovali jsme si v ní v mapě hranice města a vnitřní infrastrukturu. Prázdné plochy uvnitř s potenciálem rozvoje. To vedlo například k urbanistické soutěži v těsné návaznosti na centrum a sídliště. Soutěž navázala na vizi. Snažím se o kontinuitu.

P

Vize města je obecná zaštitěná kvalitou života. Osobně jsem logičtější ekonomičtější typ. Vyhledávám srovnání. Proto mám vizi dostat Žďár do TOP10 nejzajímavějších měst pro život. Je to z principu komplexní vize, protože život má spoustu rozměrů. Jeden z nich, v mých očích zásadní, je kvalita veřejného prostoru. A tam je pro mne partnerem a opinion leaderem MA. V celém spektru od urbanismu až po městský mobiliář nebo koncepci, jak s veřejným prostorem pracovat. I jak získávat ke spolupráci kvalitní projektanty a architekty. Má to tedy více vrstev, nicméně celou tu mozaiku vede k synergii a konzistenci právě vize MA stran kvality veřejného prostoru.

Měřitelnost je obtížná. Běžný člověk řekne, že se mu dům líbí nebo nelíbí, že se v parku cítí dobře nebo ne. Podprahově vnímáme, co je hezké, tedy hezký dům, čistotu, dostatek zeleně, absenci reklamního smogu a hluku z dopravy. Tedy praktické projevy, které se měří hůře, jsou subjektivní. Ale pořád lze objektivně konstatovat, že to předurčuje přívětivost města. Že uživatel řekne: je mi tady fajn.

Propagace té vize, její přiblížení občanům je věc PR. Je ale jasné, že lidé mají rozdílné priority a někdo kvalitu veřejného prostoru nevnímá jako hodnotu. Mohou vnímat jako hlavní jen nejbližší okolí svého domu. Tradiční efekt NIMBY. PR je ale o dlouhodobé komunikaci. Proto se snažíme u každého projektu, když je tiskovka, když o tom píšeme do radničního zpravodaje, když to prezentujeme, tak stále zdůrazňovat kvalitu veřejného prostoru a vysvětlovat co to znamená. Čím je ta stavba dobrá, proč bylo zvoleno toto řešení. Je to kontinuální vysvětlování, představování dílčích částí. Jsme v sociální bublině, když spolu hovoříme o vizích, tak tomu rozumíme. Ale laikovi je potřeba ukázat ten navrhovaný dům, park, ulici srozumitelně. A když se 10, 20, 30 kvalitních projektů poskládá, tak začnou tvořit funkční dobrý celek. Jak říkal T.G.Masaryk: každodenní drobná práce. Samo se to neudělá. U práce architekta je důležitá kontinuita. Aby ve městě byl 3,4,5,6 volebních období a jeho rukopis se postupně propsal. A stále vše vysvětlovat veřejnosti. Vysvětlovat, vysvětlovat, vysvětlovat.

Máme pilotní průzkum spokojenosti od STEMu vzniklý na základě grantu z TAČRu na vytvoření Metodiky hodnocení kvality života ve městě, která by byla aplikovatelná v kterékoliv obci. My jsme jednou ze tří obcí, které se zúčastnili pilotní verze. Má to kvantitativní a kvalitativní část. V kvalitativní části byly rozhovory s focus groups. K práci MA tam byla reakce: dělá neuvěřitelné problémy lidem, je z Brna, nejde zastihnout a dělá naschvály. Je to ukázka, že pro část veřejnosti je architekt otrava, který jim reguluje volbu barevnosti fasády.

MA

Já s nimi tak trochu po 5 letech zkušeností souhlasím. Myslím si, že to není práce MA vykládat lidem, jak má vypadat jejich rodinný domek. Má se soustředit na veřejné investice samosprávy. Nebo nastavovat podmínky dopředu, aby investor před koupí pozemku znal pravidla.

P

Ano, máme pravidla pro investory, ale ne pro stavebníky rodinných domů. Ty jsou dané regulativem a územním plánem. A daří se to.

MA

Ale je to vyčerpávající práce. S každým stavebníkem konzultovat každý stupeň projektu a to několikrát. Včetně kolaudace. Není reálné napsat regulativ na kvalitní architekturu. Ta vzniká jen nasazením autora. Pěší zóna je kvalitní, protože ji zpracoval kvalitní architekt Ludvík Grym. MA se nemůže podrobně věnovat každému projektu, až po detail, který tu kvalitní architekturu dělá.

P

Je to o míře ambice. Buď si řekneme ok, umíme vybrat kvalitního architekta pro městské zakázky, nebo budeme mít ambici větší a budeme se snažit ovlivnit i tu individuální výstavbu od zahradního domku a včetně rodinného domu na kraji města. Já to беру tak, že MA veřejnost kultivuje. Bez jeho přítomnosti si řada vybere

nejlevnějšího projektanta a zaúkoluje ho svými touhami. Je to principiální otázka jakou ambici máme mít. Můžeme mít pěkné jen centrum a na zbytek města rezignovat.

MA

Ono to je s architekturou ještě složitější. Lidi chtějí mít kvalitní dům, ale chtějí to, co si za sebe pod kvalitní architekturou představují. Obyčejné věci, co já považuji za kvalitní, tak pro řadu lidí architekturou nejsou.

P

Já preferuji praktický přístup. Není reálné vést s každým debatu o kvalitě architektury. Snaha by měla být, aby byl výsledek hezký, což je vágní pojem, ale MA jako profesionál by to měl umět posoudit a stavitele nasměrovat. A zdá se mi, že to funguje. Druhá část nově stavěné čtvrti je lepší, má určitý řád, má tvarově sladěné střechy, jako celek dává smysl. Byť je vidět co dělal projektant a co architekt.

M

Poznáš to i když jsem se snažil nastavením regulace tomu předejít.

Mění se strategie? Osvědčilo nebo neosvědčilo se něco?

MA

Mám pocit, že přesvědčovat moc nejde. I projekty, které se mi zdají, že se povedly. I když najdeme kvalitního architekta a za mne je to povedené. Tak vždy se objeví petice proti tomu, zvedne se část občanů, že s tím nesouhlasí. I když to je bohužel zadání jako náměstí. I když by si člověk řekl, že to děláme pro lidi, tak jim se to nelíbí.

P

To je efekt NIMBY. Oni s projektem souhlasí, ale někde jinde. Nehledal bych v tom hlubší význam. Když se začala realizovat druhá část pěší zóny byl první příspěvek na FB šílený hate. To ale přece nemůže řídit naši práci. Já vycházím možná z naivní představy, že spokojená většina mlčí. Řada lidí mi řekne, sice přímo nepochválí, ale řekne, že se Žďár za ty roky proměnil. Nicméně město je i pro lidi co to neocení. Je potřeba respektovat jiný názor.

MA

Evergreenem je vždy parkování.

P

Součástí práce MA je vysvětlovat. Je to misionářská práce. Do úmoru vysvětlovat, dávat příklady, nikoho neodmítat.

MA

Přiznám se, že v tomhle nejsem úplně silný.

P

Podle toho Tě ale lidi hodnotí. Podobně musíš obhajovat svůj návrh.

MA

To je něco jiného. Když navrhuji a jednám s klientem tak je to jiné.

P

Ale město je Tvůj klient.

MA

Ale dlouhodobý a efekt je velmi malý.

P

To není pravda. Ta cesta není přímočará s architektem na vrcholu, co má právo veta. Je složitější. Je to větší výzva. Vyžaduje určité dovednosti a je dost exponovaná.

Jak komunikuje MA s ostatními odbory?

MA

Ve Žďáru byla dobrá věc, že byla přijata i městská krajinářská architektka, byť nakonec odešla. S ní jsme to měli rozdělené. Ona měla komunální služby a já rozvoj. Ona se městu věnovala přes údržbu. Bylo to dobré. I přes údržbu se dá udělat spousta věcí.

P

Přišel jsem z komerční sféry, kde je jiný systém práce. Na úřadu panuje velký rezortismus. Je dobré s tím pracovat. Také je specifické, že je v jednom domě samospráva a státní správa, kterou jako starosta neřídím.

Mě by se líbilo mít jen dva odbory. Odbor radosti, což by byla samospráva, a odbor nutnosti jako státní správa.

Rezortismus má dva důsledky. Jednak tam je malá spojitost s důsledkem rozhodnutí. Vědomí že moje rozhodnutí ovlivní život dalším dvěma kolegům a bylo by lepší se s nimi o tom bavit. A dále by byla potřeba generační obměna, což se částečně daří. Je potřeba aby zaměstnanci úřadu neviděli ve svojí práci jen doživotní pozici, ale hlavně smysl a naplnění a šanci pracovat pro místo kde žijí. Vidím, že se to s novými lidmi mění.

Jak používáte strategické materiály a koncepce?

P

Co je dobré a funkční je Strategie centrum, kterou zpracoval MA. Dále generel dopravy. SAAR plan Systém zeleně.

MA

Držíme název SAAR plán, ale dále se to větví. SAAR plán je ta moje původní vize. Navázala na ni krajinářská architektka Lucie Radilová právě systémem zeleně. Pak dělala systém rekonstrukce hřišť. Nejsou to strategické, ale akční plány. Které hřiště se zruší, které přebudují. Aby byly investice účelně využity. Abychom neopravovali 50 hřišť a peníze se tak rozpustili. Namísto toho některé zrušíme a některé naopak uděláme perfektně.

P

Jedeme více na kvalitu než na kvantitu. Když jsme ve 2014 přišli tak město nemělo koncepční materiál. Město bylo řízeno ad hoc přístupem, což se velmi projevovalo na veřejném prostoru a urbanismu.

MA

Teď připravuji manuál veřejných prostranství a mobiliáře. Máme manuál reklamy.

P

Velice důležitý nástroj jsou Pravidla pro investory a plánovací smlouvy, který zviditelní zodpovědné investory. Mají povinnost zelených střech, propustných parkovacích stání, dbát na kvalitu veřejného prostoru v konkrétních parametrech. Má to obecný rámec a pak se specifika každého místa dotahují přes plánovací smlouvu.

MA

Územních studií moc nemáme. Strategie centrum definovala co chceme ke zvelebení centra, rozdělili jsme území na části a já se snažil je dostat do investičního plánu města na každý rok či dva, aby se vyprojektovala jedna z částí a zrevitalizovala. Z architektonické soutěže na jednu oblast vznikla územní studie, která definovala zastavění.

Jaký způsob práce používá MA? Vysvětluje Vám jím používané postupy?

Jaký je systém spolupráce?

MA

Jsme v intenzivním kontaktu. Ale to i díky úzkému až neformálnímu vztahu. Mám štěstí, že mám podporu u starosty téměř 100%.

P

Je důležité, aby vedení města MA podporovalo.

MA

Mám smlouvu pod odborem rozvoje, ale reálně můj šéf je starosta. Tak to cítím.

Jak si vyhodnocuje město úspěšnost koncepčních materiálů a aktuálnost cílů?

Jak si vyhodnocuje město úspěšnost strategií k jejich naplňování?

Jaký máte způsob hodnocení úspěšnosti práce MA?

MA

Existoval nástroj Dotazovna, kam lidé posílali anonymní názory. Přes jejich anonymitu, která umožňovala velmi negativní obsah, na ně musel úřad reagovat. I já se musel k těm názorům vyjadřovat a obhajovat se proti anonymním nepodloženým tvrzením.

P

Je to nástroj s určitou místní tradicí. Nyní už není anonymní a výrazně se odfiltrovala ta negativní nepodložená obvinění. Bohužel to bylo zneužíváno i v místním politickém boji.

MA

Pan starosta má dobrou FB stránku, která se jmenuje Debordelizace. Ve městě je spousta nevzhledných zbytků z minulosti: klepače koberců, staré už neplatné dopravní značky, různé držáky, nefunkční zábradlí,... Lidi na tu stránku posílají upozornění na takové prvky. To mi přijde super, že lidi se takto starají o svoje prostředí, že se dívají kolem sebe. Takový jednoduchý nástroj, který městu velmi pomůže.

P

Globální zpětná vazba není. Byl tu ten pilotní průzkum, což je dobré. Je FB, Dotazovna, máte svoji sociální bublinu. Takže máte určitou zpětnou vazbu. Ale abyste měl sociální průřezovou vypovídající zpětnou vazbu tak to za ty 4 roky nezískáte. Takový výzkum stojí milion, a to nikdo nedá. Jinou zpětnou vazbu dostanu ve své sociální bublině a jinou ve 3 ráno v pivnici.

Kde jste čerpali inspiraci pro péči o prostředí města? Co byste v tématu uvítal za informace z jiných měst? Co víte o tom, jak obdobná témata řeší jiná města?

P

Pro mne jsou inspirace periodika jako je Moderní obec. Rád město nominuji do různých soutěží. Tam získám zajímavé nápady a kontakty. Inspirací je městský architekt a městská zahradní architektka, protože přinášejí do města znalost soudobých trendů a dokážou upozorňovat na věci ve městě. Občas se podívám na zahraniční web. A pomáhají mi i kontakty na kolegy starosty ve STANu.

Chybí mi inspirační web ze zahraničí. Ptal jsem se kamaráda, co je ve Švédsku zda tam není nějaká anglickojazyčná publikace, ale nenašel. Mám rád Skandinávii a UK. Tam mi přijdou inspirativní systémová řešení a vztah k prostředí města a přírodě. Máme přeshraniční spolupráci s Rakouskem. Systém partnerských obcí byl živý v 90. letech, ale dnes už to nepřináší sdílení know-how. Je ale dobře, že z té doby vydržela osobní přátelství. Je to propojení školních nebo kulturních komunit. Zároveň máme partnerské město na západní Ukrajině a tam mám za to, že po čase vrátíme to, co jsme získali my v těch 90. letech. Máme v Polsku spolupracující město Lešno, a to je aktuálně nejzajímavější. Jsou tam podobná veřejná témata: knihovna, zdravotnická škola, sport. Nicméně přeshraniční přenos u měst je obtížný díky jinému legislativní pozadí. Příkladem je reklamní smog, kdy v Polsku mají zákon, který městům umožňuje využívat efektivní nástroje správy veřejného prostoru. U nás naproti tomu vymýšlíme komplikované způsoby. Bohužel jsme u nás papežštější než papež. V EU se vymyslí dobrý základ a my si to sami v transpozici zkomplikujeme. Pak se ptáme v Polsku jak to, že tolik čerpají EU fondy a oni nechápou proč to máme tak složité. Byl jsem na studijní cest v Mnichově přes programy SECAP a HORIZONT2020, díky tomu, že máme člověka, co umí psát projekty v angličtině. Tak můžu načerpat inspiraci. Ale není to tak, že bych probíral jednotlivé konkrétní oblasti, třeba odpadové hospodářství.

MA

Pro mne je dobře, že jsem na obou stranách. Zároveň tady MA a zároveň dělám jinam projekty, organizujeme soutěže. Velmi jsem se naučil od městské krajinářské architektky, co se týká uličního prostoru. Sázení stromů, ochranná pásma, detaily obrubníku a dlažeb Learning by doing.

Proč skončila městská krajinářská architektka?

MA

Byla strašně moc intenzivní. Chtěla změny všech a hned. Chtěla být u každého detailu, mluvit s bagristou. A to se ukázalo jako nereálné. Podle mne by krajinářští architekti byli lepší městští architekti než architekti.

P

Chceme s ní dále pracovat už na konkrétních zadáních.

Za jak významné cíle a koncepce v péči o město v porovnání s jinými oblastmi považujete?

P

Když to vezmu čistě přes čísla a podívám se na strukturu rozpočtu, tak rozpočet je asi 600mil, tak letos kdy máme dost finančních rezerv a nechceme, aby nám je požrala inflace, tak letos investujeme do různých rozvojových projektů 200mil. Patří k tomu i opravy a údržba. Lze tak říci, že investiční část rozpočtu je poslední roky přes 20%. Teď dokonce skoro třetina.

Pro mne je to téma důležité. Mám rozvoj v gesci. Zejména považuji za důležité téma kvalitu veřejného prostoru ve všech konotacích a aspektech, které jsem už zmiňoval. Myslím, že i složení rady je na to nastavené. Na zastupitelstvu je to už předmětem politického boje a architekt je označen i za nepřítele. Ale za koalici, co vede město, téma rezonuje. Ale je to dané výsledkem voleb.

Jak fungují komise?

MA

Já s komisí rozvoje spolupracuji, nicméně hlavní partner je starosta. Nejsem na každé komisi, účastním se podle témat.

P

Komise je politicky složený poradní orgán rady. Politická nominace vede k omezení odbornosti což ovlivňuje práci komise. Nicméně pro mne to je součást projednávacího procesu.

MA

Mohlo by to fungovat lépe jako způsob předjednání se všemi politickými subjekty, ale bohužel to není pravidlem, že by bylo předjednání v komisi dále využito při hlasování zastupitelstva.

Komentujete postupy MA?

P

Zdráhám se abych projektoval. Důvěřuji názoru MA. Nicméně vznáším upozornění a připomínky, které by bylo dobré zvážit. Výsledek pak spíše obhajuji, včetně narovnávání nedorozumění. V tom si myslím má MA ještě příležitost se zlepšit. Tedy obhajuji, prezentuji a zdůvodňuji, a to i proč je pozice MA pro město důležitá.

Jakým způsobem svou vizi města vysvětlujete a sdělujete MA a veřejnosti?

P

Ve městě žiju a znám i realie, které nejsou viditelné. Místní zvyklosti, které MA nemůže znát. Je dobře, že je MA nezná, že tím není zatížený, ale jsou situace, kdy je potřeba je zohlednit.

MA

Máme tu formát, který se jmenuje Setkání s občany. Je to většinou k projektům. Bylo k projektu rekonstrukce veřejného prostranství okolo tvrze a kostela, což je historická část města. K projektu Nádražní ulice. Vždy se k tomu sezve veřejnost do knihovny. Dělal se i procházky s občany, ale nejsem na to ten pravý.

P

Většinou se účastní občané, kterých se akce bezprostředně týká. Dnes máme setkání s občany kvůli hřišti na ulici Purkyňova přímo na místě. Na setkání načerpáte podněty, co znají jen místní. Část publika je na setkání kvůli vyjádření nesouhlasu dle NIMBY efektu. Je to součástí našeho programu z roku 2014 a sice otevřenost a transparentní komunikace. I ti co nesouhlasí ocení, že se o věci veřejně debatuje. A jsme na malém městě, takže tu funguje slovo z úst, osobní kontakt. Je to filosofie práce a nejde o to získat tím popularitu. Děláme to u významnějších projektů a kdy je vhodné prezentování v lokalitě.

Jak se odehrává debata o architektuře ve městě?

P

Velká témata se berou na zastupitelský klub. Příkladem je požadavek Lidlu na změnu územního plánu. Tam téma diskutují ti decision makeři. Byl tu pěkný projekt, který neprošel, protože to u místních vyvolalo odpor a zastupitelský klub to nepodpořil.

MA

Důležití opinion makeři jsou tady také oba faráři. Takoví lidé jsou v obci důležití. Směřují veřejné mínění.

P

Malé město je v takových debatách mnohem intenzivnější. Ve velkém městě to nefunguje. Na malém městě může nějaké téma rezonovat se socioekonomickou nebo geografickou skupinou. Je nutné veřejné mínění reflektovat a poslouchat, ale odpovědnost za rozhodnutí je na samosprávě. Není možné řídit město podle jednotlivých negativních reakcí. Snažím se vnímání posouvat. Není možné navrhovat oplocení dětského hřiště jen podle jednoho nezodpovědného pejskaře nebo rodiče. V tom je starší generace více ustupující. Ale já si říkám, proč mám kvůli jednomu nezodpovědnému vynakládat navíc velké veřejné finanční prostředky. Myslím, že je potřeba umět říci i ne, ale řádně to vysvětlit. Tedy je špatně jednat silou bez veřejnosti a stejně tak není dobře jednat jen podle všech jednotlivých přání občanů bez ohledu na celkový výsledek.

8.4.2.6 Humpolec – člen komise architektury

Otázky k rozhovoru s vybranými městskými/obecními architekty v ČR

→ součást výzkumné práce: Působení městského/obecního architekta v malých a středních městech

Město	→	Humpolec
Respondenti	→	PhDr. Dan Merta, člen komise rozvoje od 2016
Výzkumník	→	Ing. arch. Petr Lešek
Datum	→	28. 11. 2022
Místo	→	Praha, Galerie Jaroslava Fragnera

Jak dlouho jste v komisi? Jak dlouho komise funguje?

V komisi jsem od počátku od roku 2016. V roce 2014 došlo k určité „revoluci“ ve městě a komise byla jejím vyústěním.

Co Vás vedlo k tomu stát se členem komise?

V roce 2014 jsme vydali publikaci „Humpolec a okolí: Architektura 1900-2014“. Já jsem byl hlavním editorem. K publikaci byla v Humpolci uspořádána výstava. V roce 2014 se konaly komunální volby a skupina aktivistů v čele se současným místostarostou pro místní rozvoj Petrem Machkem vyvolala diskusi k záměru města zbourat staré autobusové nádraží ze 70. let minulého století. Čemuž jsme však nezabránili. V debatě jsem preferoval nebourání a využití na multifunkční areál. Záměr developera odsouhlasený vedením města byl naopak na místě nádraží postavit nový Kaufland. Výsledkem debaty je posunutí Kauflandu přes silnici do bývalého industriálního areálu. Území po zbouraném nádraží je zatím prázdné. Proběhla tehdy velká diskuse s vedením města a díky tlaku se vedení rozhodlo ustanovit komisi pro územní rozvoj, protože do té doby žádná neexistovala a Humpolec neměl a nemá městského architekta. Vznikl tedy tlak zdola a vyvolal dialog o urbanismu a architektuře města. Komise se stala poradním orgánem rady města v roce 2016. V té době byl navíc zpracováván nový územní plán, který také vyvolal velkou diskusi. Významným moderátorem v té době byl Vít Zeman, kterého si město najalo pro tuto agendu. Ten inicioval zpracování několika urbanistických koncepčních studií (např. Jan Šépka, Pavel Hnilička) a inicioval v lednu 2018 konferenci Hukot/ Fórum managementu územního rozvoje: Humpolec.

Do komise byli hledáni odborníci se vztahem k Humpolci. Oslovili i mne, neboť ve městě působím přes 20 let, a manželka zde vlastní dům, vydal jsem uvedenou publikaci a angažoval jsem se v debatách o rozvoji města. Dalšími členy se stali Luděk Rýzner, místní architekt, Hana Procházková architektka, která pochází z Humpolce, a architekt Jiří Poláček, který má na Vysočině dům, a pro město Humpolec zpracoval několik studií a také ho doporučil tehdejší místní aktivista Petr Machek. Petr Machek je nyní nově po volbách/2022/ místostarostou pro místní rozvoj. Byl to tedy mix lidí, kteří Humpolec znají, protože místních architektů, kteří by se mohli angažovat, tolik není. Já jsem byl brán jako aktivista, který vystupoval i proti stávající politické koalici a vedení města, ale vždy v rámci korektního dialogu. Nebylo to občas jednoduché. Komise je jen doporučující orgán vůči radě města, která doporučení nemusí respektovat. Naše stanoviska nejsou závazná. Specifikum komise v Humpolci je právě účast nemístních odborníků. Vedení města vnímalo spolupráci s komisí jako dialog, ale velká témata

si bohužel často řešilo bez komise, i když jsme se s vedením města na schůzích komise potkávali a předkládali naše stanoviska podložená odbornou garancí. Příkladem je pivovar Bernard nebo Kaufland. Ani odbory jako je stavební úřad, nejsou nucené nám posílat svou agendu. Město nemělo úředníka na koordinaci k tématu architektury. Odborníka, který by sledoval vše, co přijde z agendy územního rozvoje na různé odbory jako je například správní, investiční nebo hospodářský. A odbory nemají povinnost to předkládat komisi. Takže stav byl trochu dvojcestný. My jako členové komise jsme si sami někdy dohledávali podklady. Došlo ale alespoň ke kultivaci agendy okolo tématu architektury a rozvoje. Práce komise byla trochu zpolitizovaná, neboť kromě externích odborníků v ní byli i místní politici. Nyní se komise ustavuje znovu a má být zcela apolitická, pouze s účastní místostarosty pro územní rozvoj, který ale bude bez hlasovacího práva. Hlasovat budou jen odborníci.

Měl jste předem představu o rozsahu práce v komisi?

Už jsem v podobných komisích předtím pracoval, takže ano. Už při jejím ustavování byl záměr, že komise bude předkládat především vize a koncepty, jak by město mělo fungovat. S preferencí architektonických soutěží, hledáním projektů a strategií. Měl jsem zkušenost z Prahy 3, kde jsem byl v komisi pro památkovou péči, kterou vedl architekt a urbanista Ivan Vavřík. Její setkání byla jednou za 2-3 měsíce. Bohužel jsme především řešili drobnosti v rámci památkového fondu atd., ale ne urbanismus a koncepční strategie. Můj zájem byl, aby komise pracovala koncepčně, v kontextu rozvoje města. Díky zkušenosti z Humpolce jsem posléze inicioval vznik Komise pro územní rozvoj Městské části P 3, která byla ustavena na volební období /2018-2022/ a přebrala i agendu zmíněné památkové péče. Tam jsem přišel s vizí, že se hlavní agendou stane diskuze o koncepci proměny velkých rozvojových celků, což původně u památkové komise nebylo. Tam jsme řešili i výměnu oken, barevnost fasád, umění ve veřejném prostoru, což je také důležité, ale za hlavní považuji péči o velké projekty, vize budoucí struktury města či městské části.

Díky tomu, že v Humpolci není městský architekt, tak jej komise supluje. Řeší i zmíněnou výměnu oken a historické fasády. Agenda komise je dost často roztříštěná, ale řekněme že ze 70% to je architektura a urbanismus.

Navázal jste a jak na práci předchozího MA?

V Humpolci neexistuje.

Kdo je Váš hlavní partner v politickém vedení a v rámci úřadu?

Místostarosta pro územní rozvoj.

Jaký máte nastavený způsob spolupráce mezi architektem a politickým vedením?

Potkáváme se pravidelně jednou za měsíc. Máme tajemnici komise, které má však ale i jinou agendu. Podklady připravuje velmi kvalitně, členové je mají k dispozici týden před jednáním. Potkáme se, jednáme a hlasujeme, a nakonec přijde zápis ke kontrole od tajemnice. Členové jsou na místě případně on line.

Jaké máte osobní cíle v péči o svěřené město?

Když jsme začínali, tak jsme měli za vzor Litomyšl. Později Dolní Břežany a Líbeznice. I když víme, že i v těchto obcích není všechno ideální. Všechny projekty nebyly zcela demokraticky zadávány. Ale je tam snaha o kvalitní urbanismus a o rozvoj města v široké odborné diskusi. Naše snaha je pomáhat tvořit kvalitnější

město. Což je samozřejmě složité vysvětlit co to znamená kvalitnější. Popisujeme je jako dostupné, udržitelné, otevřené pro diskusi mezi veřejností, politiky a odbornou veřejností. Chceme, aby probíhal dialog, který předtím v Humpolci chyběl. Díky proběhlým kauzám si dnes mnoho občanů už uvědomuje, že je potřeba diskutovat i o územním plánu, o všech větších investičních projektech, vizích a podobně.

Jaké cíle s ohledem na péči o prostředí si „Vaše“ město stanovilo?

Celková koncepce neexistuje. Humpolec má strategický plán jako každé město. Ale není závazný. Jsou to napsané vize a strategické linie, ale to je tak všechno. Ale ve strategickém plánu chybí deklarace k architektuře a urbanismu jako má třeba Vídeň. Byť vím, že ani Praha něco takového nemá. S vedením města nebyl prostor k debatě o tom, jaké má být město za 10, 20 let. Vzniklo několik dobře zpracovaných studií na kvalitní rozvoj některých území města. Ale územní studie mají omezenou závaznost. Klíčové je, zda vedení města chce přijmout názory komise.

Jak jste se na nich podílel Vy nebo komise?

Dost omezeně. Tato agenda šla mimo komisi. Nikdo nám spolupráci nenabídnul. Komise pouze připomínkuje všechny změny územního plánu i přípravu nového územního plánu. Ale strategii města po stránce architektury a urbanismu nevytváříme.

Které koncepční materiály k péči o prostředí má „Vaše“ město zpracované a jaká je jejich historie?

Zmíněné studie. Například koncepční studie k rozvoji sportu a rekreačních oblastí, nebo k bydlení. Nejsou to generely, ale koncepční studie. Tyto studie také iniciuje komise právě k definování diskurzu rozvoje města.

K jakým proměnám u koncepcí a cílů došlo během Vašeho působení, případně i před ním?

Před založením komise vedení města tuto agendu vůbec neřešilo. Došlo ke změně uvažování nejen kvůli komisi, ale i díky příkladu jiných municipalit. Vedení města bylo zřejmé, že pokud existuje tlak zespodu, tak toto téma nemůže opomíjet a musí být otevřené odbornému dialogu. Proměnu vnímám jako velkou. Aktuální změny ve vedení města slibují další posun – otevřenější dialog. V minulosti byly dost často politické třenice, střet různých pohledů, třeba místních politiků i podnikatelů. Komise chtěla, aby byl zřízen městský architekt případně i s odborem, aby se tématu rozvoje a prostředí věnovalo více lidí. Úkolů k řešení je hodně. Parkování, urbanistický rozvoj důležitých lokalit a podobně. Byl tam samozřejmě i osobní střet, kdy mělo vedení města pocit, že jejich dosavadní práce dvaceti let je kritizována. Výzva komise k jinému přístupu byla bohužel některými vnímána zbytečně konfrontačně. Myslím si, že ve střetech různých zájmů v rozvoji města vedení města nebylo dostatečně aktivní a neurčovalo jasné podmínky pro investory. Objevovaly se kauzy, i když město připravilo manuál, aby stavebníci a investoři věděli, jak a co má být komisi předkládáno. Požadavek komise nebyl vnímán dostatečně silně. Mám však za to, že díky práci komise došlo ke kultivaci diskuse. Už je srozumitelné že existuje veřejný prostor, ve kterém musí být jednáno o architektuře a urbanismu transparentně.

Jaké strategie nebo postupy používáte při prosazení těchto koncepcí a pro dosažení těchto cílů?

Mělo by to být nastavené lépe, ale odvisí to od velikosti sídla. Malá obec si asi nemůže dovolit městského architekta na plný úvazek. Ale myslím si, že by v obci měl být jako externista nezávislý architekt, který řeší tuto agendu. Může být na půl úvazku, na čtvrt úvazku. Ve městě nad 10 000 obyvatel by prostě měl být někdo kdo je za toto téma zodpovědný a měl by mít potřebné nástroje včetně podpory úřednického aparátu. K němu by měla být odborná komise, nebo nějaký poradní sbor, se kterou konzultuje věci většího významu a strategické věci. To se mi zdá nejjednodušší. Mě jako členu komise přijde neadekvátní, že řeším detail typu výměny oken. Komise má hledat linii pro vizi budoucnosti obce. Posuzovat opravdu velké projekty a zvát si k tomu případně i externí odborníky. Co chybělo byla komunikace a koordinace s odbory městského úřadu ze samosprávy i státní správy. Když se projednává něco důležitého, tak by na jednání komise měl přijít zástupce odboru životního prostředí, investic, památkové péče, dopravy a podobně. Některé projekty jsou komplikované a komise se k nim vyjadřuje bez znalosti názoru odborů úřadu. Ty se k tomu vyjadřují separátně a bohužel to pak běhá v kolečku a čas běží. To považuji za velkou chybu. Komise by měla mít podklady už okomentované a doplněný stav projednávání projektu a až pak se vyjadřovat. Působí to komplikovaně administrativně, ale bez takové koordinace je to spousta zbytečné práce a času nejen komise navíc. Na malém městě by taková koordinace měla být dobře zvládnutelná. Není jiná možnost. Aby rozhodování bylo transparentní a kvalitní tak se k projektům odbory pochopitelně vyjadřovat musí. Investoři bohužel uvažují dle časového rozvrhu schůzek komise rozvoje. Schází se jednou za měsíc, podklady potřebuje aspoň týden dopředu. Požadavek na koordinaci dobu k vyjadřování prodlužuje. Ne každý projekt vyžaduje takto komplexní proces, ale pokud ano, tak předběh vyjádření úřadů před jednáním komise je důležitý. Jinak se kolečka projednávání zbytečně násobí. Mám obavu, že to je obecný problém v ČR.

V Praze 3 jsme v komisi neřešili malé projekty, je to přece jen velká městská čtvrť se 70 000 obyvateli. Tam byli na jednáních komise vždy vedoucí odborů a radní s danou gescí. Koordinace se podařila dohodnout. Nastavení města by mělo koordinaci obsahovat, pokud město má nějakou strategii. V případě Humpolce a jeho významné polohy na dálnici, která generuje tlak investorů, přitom je strategie nutná. Na novém vedení města po volbách požadujeme zřídit pozici koordinátora se správním odborem, aby vše fungovalo rychleji, kvalitněji a transparentně.

K jakým proměnám došlo u strategií a postupů?

Město za 8 let práce komise přistoupilo na to, že se zadávají a zpracovávají územní studie. Vyhlašuje architektonické soutěže, byť stále často preferuje výběrová řízení. Bohužel odbory úřadu si často zadávají zakázky zcela samostatně a komisi neinformují. Pak se do komise dostane až hotová studie, která už město stála 300 000,- a komise ji odmítne. Jsou to pak bohužel vyhozené peníze. Ale situace se lepší a takových případů ubývá. Není to revoluce, ale postupný vývoj. Výsledek voleb k tomu nyní významně přispěje.

Je ve městě kontinuita?

Nový radní pro rozvoj byl dříve opoziční zastupitel, který původně nový způsob složení komise inicioval. Předpokládám, že nyní dojde ke korekci některých projektů a přibudou architektonické soutěže. K této změně došlo až nyní po 8 letech práce komise. Minulá dvě volební období měla obdobné složení vedení města.

Tehdy komise vznikla spíše pod tlakem zdola, který vedení města už nemohlo ignorovat. Tak silný byl tlak veřejnosti. Bohužel to přineslo skutečnost, že spolupráce komise a vedení města nebyla ideální. Komise nebyla ke všem projektům přizvána, ale její existence zároveň měla i uklidnit veřejnost.

Jak ověřujete vhodnost a úspěšnost prosazování cílů a koncepcí?

Zdá se mi, že jsme přispěli přes kultivaci fyzického prostředí města k celkové kultivaci i společenského prostředí. To se nakonec projevilo i ve změně vedení města. Původně byly v Humpolci vazby komunálních politiků a místních podnikatelů. Bavili se spolu. Pak ale komunální politici přestaly vést tento dialog a díky tomu se objevili nové strany. Vnímám to tak, že podnikatelé nechtějí zasahovat do politiky, ale potřebují funkční debatu o rozvoji města.

Práce komise podle mne měla smysl. Přinesla změnu. Veřejnost začala diskutovat. Velmi to městu pomohlo.

Město si musí nastavit linii kam se chce ubírat. Musí vědět kam jde. Musí mít vizi. Samozřejmě města jsou různá. Velikostí, historií, okolím,... Jiný byl vizionář Věslav Michalík v Dolních Břežanech, které jsou relativně malé a snáze uchopitelné, jiná je Litomyšl, která už měla historický základ. U Líbeznice Martin Kupka vidí architekturu i jako budování identity obce. Vize města se přitom musí týkat i urbanistického rozvoje. U města s 10 000 obyvateli je to v dnešní době především téma bytové politiky a péče o veřejný prostor. Veřejnost už požaduje kvalitní veřejný prostor. Nový radní Petr Machek už jako opoziční zastupitel inicioval první architektonickou soutěž v Humpolci v roce 2015 na městský parčík s hřištěm. Tou soutěží, kterou si aktivista vyvzdoroval to začalo. Pak přišly další.

V čem jste uspěl a v čem neuspěl?

Nepodařilo se zvrátit rozhodnutí o demolici starého autobusového nádraží. Mohl z toho být polyfunkční areál jako je třeba nádraží v Litomyšli. Vznikla fádni krabice Kauflandu, která mohla být součástí něčeho městotvornějšího. Plno věcí se nepodařilo, ale něco je nastartované. Hodně míst je možné kultivovat, byť bude záležet na financích. Důležité je, jak dopadne nový územní plán. Jaká se zvolí strategie sídla. O tom se zatím příliš nevedla debata, protože to vedení neiniciovalo. S novým vedením se budeme bavit o vizi rozvoje sídla. Podle mne není napsaná. Je nutné bavit se s investory. Oni to pochopitelně vidí ze svého osobního úhlu pohledu, ale město musí mít komplexní pohled. Musí koordinovat investice pro rozvoj města. Postupně se rozbíhají průmyslové zóny, jejich kultivace, k níž tu máme i dobré příklady. Město začne nově pracovat s kontribucemi jako už to funguje v jiných českých městech. Smyslem je zlepšit město jako celek. Bohužel dosud byla spolupráce s developery nesystematická a hodně investic tak nebylo optimálně a hospodárně využito. Namísto podpory politických stran bude podporováno město, což přinese prospěch, i finanční, všem. Bez té spolupráce mají města málo financí na budování infrastruktury včetně třeba parků a péči o ni. Takže právě nastavení kontribucí od města očekávám. Humpolec díky výhodné poloze na dálnici je pro investory zajímavé město.

Město také spravuje osady, a i jich se rozvoj týká. Humpolec má obvyklý problém tlaku na výstavbu mimo samotné město, a naopak nezájmu o výstavbu ve městě. Levné pole proti drahé proluce. Generuje to následné problémy jako je třeba parkování. Komise vytvořila tlak, a vedení to pochopilo, proti nepromyšlenému rozšiřování okrajových osad. Není pro to infrastruktura. Voda, kanalizace,...

Proč to má město investovat, když je to drahé na výstavbu i provoz a generuje to dojíždění autem? Je samozřejmě náročné to takto obyvatelům v osadách a investorům v nich podat. Oni vidí to své. Jenže město je už tak jedno velké parkoviště a téma parkovacích zón je horké. Jsme jako lidé velmi pohodlní. Nechceme chodit pěšky a jezdit na kole. Pak je ale nutné za parkování platit. Je nutné parkování regulovat, aby se ve městě dalo dobře žít. Město přitom ani nemůže postavit spoustu parkovacích domů. Při jednání v komisi nebylo tématem zakázat parkovací dům, ale požadovat jeho multifunkčnost.

Jakým způsobem svou vizi města vysvětlujete a sdělujete politikům a veřejnosti?

Vedení města původně nebylo nakloněné debatě a participacím. Vnímalo komisi jako servis, ale ne jako klíčové místo k projednávání projektů. Komisi prošly dva nebo tři velké projekty. Uspořádali se asi dvě nebo tři výstavy. Podle mne je ten malý zájem chyba. Vedení města nechtělo komunikovat odborný názor.

Posunulo se to?

Nejprve ne, ale pod tlakem se situace zlepšila. Ale iniciativa nebyla na straně vedení města. Nevybízelo ke schůzkám a debatě s občany třeba jednou za čtvrt roku. Nebyla snaha veřejnosti vysvětlit co se představuje. O to nebyl ze strany vedení města zájem.

Členové komise publikovali třeba články v městském tisku?

Do městského tisku to nebylo možné. Většina komunikace komise k veřejnosti šla přes sociální sítě. Zápisy z komise byly veřejné, i opozice se s nimi mohla seznámit. Bohužel komunikace nebyla optimální, spíše na vlastní pěst. Navzdory tomu, že se vedení s některými názory komise neztotožňovalo, tak byla práce v komisi placená.

Kde jste čerpali inspiraci pro péči o prostředí města?

Byl jsem v komisi na Praze 3 a následně i na Praze 1. Byl jsem také v Ozvučné desce pražského primátora Tomáše Hudečka díky založení iniciativy Za novou Prahu. Já teoretik umění jsem se tak dovzdělával. Byla to pro mne škola urbanismu. Díky práci v komisích, které jsem si vyvzdoroval jako aktivista, se od roku 2008 v tom tématu pohybuji. Vnímám, co se děje v jiných českých městech. Dívám se do zahraničí i díky výletům, které jsme organizovali s Galerií Jaroslava Fragnera. Zajímavé je pro mne třeba rakouské město Bregenz. Zde vnímám, že rozvoj města dobře funguje. Obdobně Kremže v Rakousku, která má asi 30 000 obyvatel, a i když je to město tvořené pro vinnou turistiku, tak zde nalezneme mnoho kulturních institucí a architektonicky skvělý campus místní university. Zahraničí je velmi důležité, nicméně hlavním českým příkladem byla Litomyšl. Což je skvělé, že je takový pozitivní příklad, a je možné se ptát, proč to nefunguje i jinde. I to jsme při vzniku komise v Humpolci říkali. Pak se objevila Líbeznice a Dolní Břežany a nyní už těch měst a obcí, které využívají nástroj kvalitní architektury, přibývá.

Co víte o tom, jak obdobná témata řeší jiná města? Vnímají ty příklady komunální politici?

Nová koalice vedení města Humpolce ihned do po volbách do Litomyšle zaměřila. Dřívější vedení tam za těch 8 let cestu nenašlo. Nicméně do Humpolce na konferenci přijela třeba městská architektka Litomyšle Zdena Vydrová. Takže povědomí jsme v Humpolci vytvořili. Bylo to pomalé, ale progres byl patrný.

Co byste v tématu uvítal za informace z jiných měst?

Zdalo by se mi dobré najít tři či čtyři nosné linie, které se v obcích v ČR osvědčily, nebo vytvářejí pozitivní atmosféru pro dialog, který chápou politici, odborníci i veřejnost. Najít strategické linie, třeba město nad 100 000 obyvatel, město okolo 50 000 obyvatel a město okolo 10 000 obyvatel. Jaké strategie v Česku nejlépe fungují. Udělat průzkum mezi cca 100 městy a zjistit kde to nejlépe funguje.

Měření kvality se zdá být problematické. Spíše se zaměřuji na samotné strategie bez hodnocení výsledku.

Ale akademický výzkum by měl mít přece praktický výstup, neboť to není abstraktní oblast. Je to podle mne podobné vědci, co hledá nový lék. Můžeme hledat cesty, ale přemítání už bylo celkem dost. Není to přece tak složité. Navrhne strategii A, B, C a možná D. V nich manuál, který k určitým předpokladům dá návrh postupu. Včetně možnosti subvariant podle okolností. Těch možností přístupů není tolik. Politici, kteří nakonec rozhodují nejsou odborníci, nerozumí tomu, je to pro ně složité téma. Oni politici ví, že správa prostředí je politický a ekonomický nástroj. Ale právě kvůli té komplexitě k tomu musí mít odborníky. Politici by měli mít připravený základní rámec, aby bylo možné dojít ke shodě a usilovat o kvalitu. Je škoda ho ve volebním období teprve začít vytvářet. Zdá se mi, že jsme už dál. Ptát se bylo vhodné před deseti lety, kdy došlo k určité proměně, například v Praze, a politici začali naslouchat. Dnes je už potřeba skutečně věci měnit. Není možné přijít do komise a rok se domlouvat jak začít. Je potřeba za první měsíc sestavit osnovu práce a rozjet ji. Je samozřejmě dobré zkoumat v akademickém výzkumu vývoj, proč lidé vstupují do komisí, nebo tam byli jmenováni. Ale výstup měl být také obsahovat co nejlépe se dá implementovat v Česku. Co se nejvíc osvědčuje a co je nejvíce srozumitelné politikům. Jde o to, že nejsou jen ti osvícení, že je potřeba se bavit i s těmi co tomu vůbec nerozumí. A ty je potřeba přesvědčit, aby stáli o kvalitu. Vidím to v komisi. Když se bavíme s investory, tak oni nám nerozumí. Každý investor nepracuje s architektem. Někteří se s tím co jim říkáme nikdy nesetkali. Přichází s představou, jak použít svoje finance a nechápou co po nich komise chce. Komise jim to nemůže naprojektovat. Je to střet světů a my musíme vymyslet strategie, aby nedocházelo k tvrdým nárazům a druhá strana chápala co po ní chceme.

Přijde mi vhodné šířit osvětu přes kraje. Tam by měly být směřovaná podpora a proběhnout dohoda se státem. Teď plánujeme Landscape festival v Jihlavě, kde nás zajímá téma veřejného prostoru a urbanistických struktur. Kdyby nebyla Pandemie Covid a válka na Ukrajině, tak by proběhla druhá konference Hukot v Humpolci. Stát je moc nahoře, ale měl by každý rok organizovat takovou diskusi v jednom z krajů. Možná jednou za rok v každém kraji. Ta akce stojí 500 000,- není to tak velký finanční objem. Takové každoroční setkání by velmi pomohlo. Je potřeba na taková setkání zvát i úředníky. Rozsetí informací se vrátí jako ve škole. Vidím to jako jedinou možnost. Vydávat publikace, aby to měli všichni k dispozici před sebou. Ne každý má vlastní zkušenost i třeba ze zahraničí, byť mám pocit, že se to zlepšuje. Jsem optimista, ale je potřeba změnu podpořit, aby byla rychlejší.

8.4.2.7 Poděbrady – MA

Rozhovory s vybranými městskými/obecními architekty v ČR

Město	→	Poděbrady
Respondenti	→	Ing. arch. Milan Košař
Výzkumník	→	Ing. arch. Petr Lešek
Datum	→	4. 1. 2023
Místo	→	MÚ Poděbrady

Jak dlouho jste MA. Jste výjimečný v tom, že jste byl MA ve 3 městech. Je na Vás, které si zvolíte jako to hlavní, ale předpokládám, že budete komentovat všechny.

Já tuto činnost v nějaké podobě dělám celou svoji praxi. Začal jsem v Pardubicích, kde jsem byl v čele Útvaru hlavního architekta. Ty se plošně rušily v roce 1992. Potom jsme se třemi kolegy ze zrušeného útvaru založili atelier Aurum. A v roce 1993 jsem vyhrál konkurz na městského architekta ve Vysokém Mýtě, kde jsem působil 25 let. Mezitím jsem přibral Ústí nad Orlicí, které leží vedle. Obrátili se na mě, jestli bych nemohl souběžně být MA i u nich. Tam jsem působil asi 10 let. Po 25 letech jsem se ve Vysokém Mýtě v dobrém rozloučil. Měl jsem dojem, že je potřeba tu štafetu předat někomu dalšímu. Po nějakém čase mě zlákal konkurz do Poděbrad, kde do té doby žádný městský architekt nepůsobil.

Co Vás k tomu vedlo? Jakou jste měl motivaci, že jste se do tohoto typu práce pustil?

Vzniklo to v Pardubicích, kde jsme vyhráli soutěž na územní plán. Ty věci na sebe navazují a souvisí s tím i koncepce města. Vysoké Mýto je neporovnatelně menší město. Byla tam dobrá atmosféra. Lákalo mne, že jsem nebyl místní, tudíž jsem nemohl být vnímán jako člověk, který je s někým spojený. MA tam byl hrozně potřebný, protože po roce 1968 ve Vysokém Mýtě byla snad největší posádka ruské armády u nás, která to město za ta léta téměř zdevastovala. Kasárna, divadlo,.... Všechno bylo po té ruské okupační armádě poměrně zničené a bylo potřeba se z toho dostat. Mě to bavilo, protože jsem kromě koncepce města, řešil i co bude s těmi zdevastovanými kasárnami, vojenskými prostory a jak řešit ekologické zátěže. Přitom některé budovy měly historickou hodnotu, byli ještě z Rakouska-Uherska. Takže to byla jednak iniciační práce, kdy se s vedením města hledala cesta a pak i konkrétní, řešení budov. Z někdejšího krásného divadla si udělali Rusové klub a ten pak, když to opustili, vypadal jak vypadal. Takže rekonstrukce znamenala i běhat po lešení a ukazovat, co se má zbourat a co ne. Byla to taková všehochuť. Vysoké Mýto je vedle Litomyšle trochu upozaděné, ač neprávem. Má největší čtvercové náměstí v Čechách, větší než České Budějovice, což málokdo ví. Takže i přeměna náměstí ze socialistické podoby do dnešní byla velmi zajímavá.

Já se věnuju právě malým a středním městům. Jak vnímáte rozdíl mezi Pardubicemi jako velkým městem a malými městy?

Ve velkém městě je to trošku víc neosobní. Přistupují i politické tlaky a podobně. Ono se říká, že člověk není doma prorokem. Já jsem se v Pardubicích v dobré víře dostal do zastupitelstva a byl jsem nějaké období i radní. Myslel jsem si, že jako architekt, zejména v pozici zastupitele mužů tomu městu pomoci. Byli jsme tam dokonce dva architekti v této pozici, no a ukázalo se, že to tak není, že dobře

míněné záměry ve prospěch veřejného zájmu velmi často narážejí na zájmy politické a často osobní. Po nějakých letech jsem komunální politiku opustil.

Měl jste představu o rozsahu práce MA? Někdy ani architekt, ani město přesně neví, co mají chtít. Vy předpokládám jste tehdy měl představu, ale město méně?

U malého města typu Vysoké Mýto, nebo Ústí nad Orlicí, to bylo široké spektrum. Já měl představu o možnostech práce MA z Pardubic. Malá města se to teprve učila. Příkladně v Ústí nad Orlicí, kde je struktura úplně odlišná od Vysokého Mýta, které má kvalitní historické jádro a památkovou zónu. V Ústí nad Orlicí je historické jádro strašně malé, a město je „zaplevelené“ obdobím výstavby paneláků. Ty do města vrůstaly naprosto mimo měřítko a s tím se dá hodně těžko něco dělat. Ale byl tam impuls, který mě velmi oslovil. Ústí bylo známé textilním průmyslem, textilka Perla byla přímo v centrální části města a po letech stagnace skončila. Zůstal areál, kterému hrozila demolice objektů. A naopak byly tlaky tehdy prosperujících obchodních řetězců, postavit tam svoji halu s velkým parkovištěm, což by velice poškodilo centrum, které potřebovalo rozvojové plochy.

Mě se podařilo přesvědčit vedení města, aby ten areál koupilo. Vedení města prosadilo v zastupitelstvu koupi chátrajícího areálu Perly a dneska tam vyrůstají a vyrostly objekty podle nové koncepce, jako je dům dětí a mládeže a průmyslová škola umělecká. A přibudou další.

Navazují na to nedostatečně velké centrum a posilují jeho vybavenost. Na areál proběhla otevřená architektonická soutěž, podle ní vzniknul regulační plán a na něj navazovaly další stupně. Myslím si, že dneska stojí za to se tam podívat. Dopadlo to dobře, podařilo se zároveň zachovat a zrekonstruovat několik architektonicky hodnotných objektů včetně továrního komínu a nalézt pro ně nové využití.

Jak probíhalo „vplouvání“ do měst? Měli nějak formulované svoje představy? Byl v tom posun od Vysokého Mýta po Poděbrady, kde už věděli více, protože se podívali třeba na to, co jste sepsali v ČKA?

Ono to není tak jednoznačné. Samozřejmě ve Vysokém Mýtě za těch pětadvacet let došlo k posunu. Když jsem nastoupil, tak se ozývaly hlasy: „zas nám bude někdo další kontrolovat projekty a dávat razítka“. Nakonec se ukázalo, že právě ten nezávislý odborný poradní hlas MA mnoha těm investorům, ať už větším nebo malým, poradil a oni to nakonec začali sami vyhledávat, takže za tu dobu se to zažilo tak, že se působnost MA rozšířila i mimo město na spádové obce. Ty, které spadaly pod stavební úřad ve Vysokém Mýtě, dobrovolně chodili o radu k městskému architektovi.

V Ústí se to odvíjelo podobným směrem, protože Ústí mě oslovilo díky zkušenosti ze sousedního Vysokého Mýta. Ale v Poděbradech, díky tomu, že tady nikdy MA nepůsobil, tak bylo zastupitelstvo rozdělené na polovinu, která říkala „podívejte se všude, už to vzniká a asi je to dobře“ a polovinu co se bránila a měla za to, že žádného MA nepotřebují. A stavební úřad se obával, že přibude někdo, kdo jim bude mluvit do rozhodování. Nakonec poměrně těsně zvítězil názor „zkusme to“ a bylo vypsáno výběrové řízení.

Města měla nějaké základní požadavky a Vy jste je korigoval?

V Ústí a Poděbradech se předem byli ptát ve Vysokém Mýtě u starosty. Získávali náměty zvenčí a zkušenosti z praxe, kde už to funguje. Potom, co si mě vybrali, mi pan starosta předložil seznam akcí, které byly z jeho pohledu potřeba řešit.

Ale spíše to byl operativní pohled na konkrétní problémy a chyběla tomu vize, kam by lázeňské město mělo směřovat.

Nějaký čas trvalo, než jsme si tyto souvislosti ujasnili. Jenže poměrně krátce po mém nástupu následovaly komunální volby. Starosta, který mě přijímal, sice počtem hlasů vyhrál, ale vytvořila se koalice bez něj. Já jsem se ocitl v krátkém vakuu, kdy mne nové vedení vidělo jako toho architekta, co si ho vybralo předchozí vedení.

Co my s ním? Do toho jsem poskytl několik rozhovorů do městského zpravodaje, kde jsem se ne úplně šťastně vyjádřil, že nebudu podléhat developerským tlakům, ale budu držet koncepci veřejného zájmu. To vyvolalo rozruch. Časem se to nicméně vyvinulo tak, že dneska, když se účastním zastupitelstva, tak se paradoxně mého názoru dovolává jak opozice, tak koalice. Přestože mezi sebou mají politickou rozepři. Takže si myslím, že moje úloha je pozitivní.

V Poděbradech MA do té doby nebyl. A ve Vysokém Mýtě a Ústí nad Orlicí?

Ne. To byla doba, kdy se to teprve začalo zakládat.

Jaký byl pro to impuls? Bylo něco ve vzduchu anebo to bylo totálně roztržité, individuální.

Potom co se zrušily útvary hlavních architektů, které skončily v roce 1991, 1992, tak najednou ta velká města, protože to bylo většinu u těch velkých měst, ztratila odbornou koncepci a potácěla se v tlacích různých investorů a politiků. Navíc odborná složka odešla, vytratila se do podnikání. Většina lidí si založila ateliér a podobně. Pak po přestávce několika let najednou ta malá města začala iniciativně zjišťovat, že mají kontakt na někoho, kdo v UHA působil. Oslovili ho, zjistili, že má dobré reference a poskytuje dobré rady. Vznikalo to tedy iniciativou starostů, kteří zjistili, že to je přínosné. A další města se inspirovala. Když zjistila, že to funguje a přináší užitek, tak se rozhodla, že to zkusí taky. Většinou u těchto menších měst to vzniká formou smlouvy s jedním architektem, který to vykonává vesměs v průměru 1 den v týdnu nebo podle potřeby, což městský rozpočet nijak výrazně nezatěžuje. Naopak to přináší spoustu dobrých impulsů. Zdá se mi, že se to šíří právě takto inspirací z jiných měst. Zaznamenal jsem i ohlas: „jak to, že mi ještě nemáme městského architekta, když je v Kolíně“ a až pak zjišťovali k čemu slouží.

Zúčastnil jsem se několikrát výběrových komisí na MA a tam, kde jsem byl, tak mám za to, že se výběr podařil. Samozřejmě občas někdo odejde, nebo se spolupráce nepovede, to se nedá předem předurčit, ale ta snaha u měst této velikosti mít takového poradce je zřejmá.

Koho máte jako partnera, nebo jste měl v těch různých městech?

Většinou to zařazení bylo, že jsem podléhal buď přímo starostovi, nebo i místostarostovi. Pracovním partnerem je stavební úřad, který ví, že se mnou může konzultovat. Veřejnost má informaci, že tady jsem každou středu a může přijít bezplatně se poradit.

Spolupracujete s odbory městského úřadu?

Ano, zejména s odbory investic a majetku města. Víme o sobě a funguje to. Je to ale o určitém zaběhnutí a zvyku. Po pětadvaceti letech ve Vysokém Mýtě to bylo perfektní, až jsem měl pocit, že si tím stavební úřad trošku odlehčuje a zaslal ty lidi rovnou, aby nejdříve konzultovali s MA. Ale bylo to ku prospěchu věci.

Byl v těch městech, kde jste působil problém s kontinuitou?**Často se říká, že to je to zásadní. Ale v jaké osobě? V politikovi, architektovi?**

Ve Vysokém Mýtě jsem si říkal, že je potřeba, aby se na to někdo podíval trochu jinak. 25 let je hrozně dlouhá doba. Dostal jsem za svoji činnost ocenění starosty města. Samozřejmě jsem souhlasil s tím, že se zúčastním výběru svého nástupce a vybrali jsme mladšího kolegu z Hradce Králové. Je důležité, aby byl MA v rozumné dostupnosti. Ideální je, že to není člověk z místa, bez místních vazeb, ale někdo cca do vzdálenosti 50km, kdo je schopný do města operativně přijet. Takže jsem to předal s čistým svědomím a totéž se stalo v Ústí nad Orlicí. I v Poděbradech to budu muset někomu předat, ale ještě bych rád některé věci dotáhnul. Například náměstí. Je tu krásná lázeňská parková kolonáda, a pak přijdete na náměstí, které je spíše rušná křižovatka. Před sedmi lety proběhla architektonická soutěž, ale nic z toho se nerealizovalo. Upřímně jsem spíše rád, protože návrhům dominoval dopravní pohled, kdy se navrhovala například kruhová křižovatka okolo morového sloupu. A já vycházím z filozofie, že náměstí má být především pro lidi, i když umožní místní dopravu. Dálnice sice odvedla tranzit, ale ta místní doprava je tak silná, že na křižovatce na náměstí se stojí ve špičce třeba pět minut. Inicioval jsem k tomu námět na úpravu. A podařilo se, že to je jedno z témat nového vedení. Ona i podoba náměstí, nejen ta dopravní, je už hodně omšelá, tak je potřeba celková koncepční úprava. Byla snaha o jednoduché řešení, jeden semafor a je to, ale mě se podařilo nastartovat debatu. Nebudu projektovat, to by bylo střet zájmů, ale inicioval jsem to. Proběhla veřejná debata a zdá se, že to lidi hodně zajímá, takže doufám, že to bude jedno z témat, které město posune dál.

Druhé nosné téma, které ale narazilo na dobu energetické krize, je bazén. Pro hodně lidí je téma, aby lázeňské město jako Poděbrady mělo bazén, jenomže on je vedle v Nymburce a Kolíně. A je tu letní koupaliště. Takže se to zadání redukovalo na sportovní bazén s menšími náklady. Energetická situace to ale přesunula zatím do šuplíku, kde je to připravené, až bude situace příznivější.

Poděbrady mají spoustu kvalitní architektury. Radmila Sedláková o nich napsala nádhernou publikaci. Zejména 20 a 30 léta přinesla výjimečné stavby.

Jaké zajímavé osobnosti z politiků jste poznal během té doby?

Nepůsobil jsem v Litomyšli, ale tam to vedení města počínaje Miroslavem Brýdlem, protěžovalo kvalitní architekturu. Myslím si, že na tom městě je vidět, že se dá snoubit historická a moderní architektura, že to spolu mluví. Dokázali tehdy přemluvit neprůstředné investory z obchodních řetězců, aby tam nepostavili svoji standardní boudu. Ale dotlačili to ke kvalitní architektuře. To sloužilo za vzor dalším. I ve Vysokém Mýtě se mi pak podařilo vedení nabudit, aby podobnou kvalitu vyžadovali, aby to nešlo jenom tou nejsnadnější cestou.

V Ústí nad Orlicí byl dominantní areál Perla. Ten se rozvíjí dobře. Jen hned vedle je takový „urbanistický vřed“ a to autobusové nádraží, které má podobu ještě ze socialismu. Funkčně by mělo být spíš u vlakového nádraží, což jsem koncepčně prosadil. Vlastníkem pozemků je ale provozovatel autobusové dopravy a debata s ním skončila na tom, že nevyhrál provozování autobusové dopravy na další období. Takže teď nemá zájem s tím cokoliv dělat. Je to nešťastná a těžko řešitelná situace, ale věřím, že časem se kvalita prosadí.

Měla ta města cíle a vize a případně jak jste s nimi pomáhal jako MA?

Já jsem se tady teď soustředil na to, že si opravu myslím, že Poděbrady jsou výjimečné město, lázeňské město, jsou úžasně bohaté na architekturu, z 20 a 30 let. Jediné, co mě tady hned upoutalo je právě to, že v těžišti historického jádra je náměstí, jehož podoba neodpovídá příliš názvu a představě veřejného prostoru pro setkávání lidí. Ono to na sebe navazuje, protože tady je problém v tom, že místní dopravu, která vede přes náměstí, není jak odklonit. To by znamenalo nový most přes Labe, ideální trasa by byla kolem nádraží Mánesovou ulicí, která je dost široká na větší dopravní zátěž. Jenomže v místě pro nový most je soukromá vila se zahradou. Vedení města má pocit, že se ten pozemek nedá koupit. Problém je, že by most platilo město. Na takový krok si zatím nikdo netroufá. Tak je nutné držet alespoň územní rezervu pro tuto trasu, aby se to jednou mohlo postavit. Já se toho nedožiju, ale výhledová koncepce by se držet měla. Intenzita dopravy se nezmenší a moc nevěřím, že budeme létat drony.

Povedlo se Vám inspirovat ta města k péči o vystavěné prostředí?

Ve Vysokém Mýtě se mi povedlo iniciovat proměnu náměstí podle návrhu Karla Marholda z fakulty architektury v Praze. V Mýtě je ještě nádherný chrám svatého Vavřince s menším náměstím okolo. To byl ještě před 10 lety zdevastovaný vyasfaltovaný prostor, kde parkovala auta. Inicioval jsem soutěž a pak jsem dohlížel na realizaci. A vzniklo náměstí. Byl to poslední zanedbaný prostor v historickém jádru. Po mém odchodu se na to podařilo navázat. Nedaleko je škola, kde byl zanedbaný parčík. Podařilo se jej zrekonstruovat do moderní podoby a prostor funguje a slouží. Takže je vidět, že pokračují, v tom co jsem nastavil. Já do Mýta vždycky rád přijedu a mám z toho docela dobrý pocit.

Jaké máte osobní cíle v péči o to svěřené město?**Máte nějakou ideální vizi, nebo naopak je více témat a ty se naplňují?**

Já se striktně držím toho, že můžu iniciovat, skicovat, ale ne projektovat. V Poděbradech mám ještě jeden impuls, který se dostal mezi priority tohoto volebního období. Tady chybí kapacita základní školy. Analýza zjistila, že je potřeba v co nejkratší době vybudovat školu zhruba pro 600 až 700 žáků. Po hledání jsme našli místo na sídlišti Žižkov, kde je taky největší spádová oblast populace, která by tu školu potřebovala. Je to navíc pozemek města, což je nesporná výhoda. Usiluji o to, aby to nebyla jenom škola, ale skutečně městská budova s aulou a s prostorem pro pořádání kulturně společenských akcí.

Jaký máte nastavený způsob spolupráce s vedením?

Všichni ví, kdy jsem ve městě a směřují na to schůzky. Samozřejmě jsem dosažitelný mobilem, mailem a tak dále. Řada konzultací se stavebníky i soukromými probíhala tak, že mě kontaktovali domů na mail a šlo to online. Účastním se zastupitelstva, pokud to je potřeba. Jsem činný v komisích, protože vždy existuje komise rozvoje, komise pozemková nebo komise výstavby. To je i mimo základní dny.

Komise mělo každé město jiné?

Jmenují se jinak, ale většinou mají podobnou náplň. V Ústí nad Orlicí se jmenuje komise pro urbanismus a architekturu. V Mýtě komise výstavby. V Ústí jsem dokonce komisi vedl a svolával. V Mýtě jsem se účastnil. V Poděbradech jsem členem komise, která se jmenuje komise pro urbanismus, architekturu a dopravu. Jsou to komise rady

města. Měly by dávat radním impulsy a stanoviska. Ale rada to nemusí akceptovat, takže když je odborný názor odlišný od politického, tak sice komise dá stanovisko, ale vedení ho nepoužije.

My jsme kdysi v Pardubicích na UHA měli takzvané grémium architektů a byli tam i lidi mimo Pardubice. Byl to mix půl na půl. Mělo to svoji autoritu a váhu. Je to samozřejmě vždycky o lidech a o záměru, jestli skutečně zřizovatel chce mít nezávislý odborný orgán pro svoje rozhodování.

Které koncepční materiály města měla? Jak se to vyvíjelo, ke kterým z nich jste přispěl?

Základem je územní plán. Ten je podkladem pro další, podrobnější dokumentaci, jakou je např. regulační plán, který bývá zpracován na určitou specifickou část území. Třeba regulační plán na areál Perly v Ústí a na nejbližší kontaktní okolí velmi posloužil. Je to dlouhodobý úkol, aby se územní plány oprostily od některých detailů. A naopak, aby se dělaly regulační plány, který v té vrstvě už jdou do důsledku. Proč by měly být v územním plánu nařízené střechy? Aktuální snahy směřují ke stejnému cíli z různých stran různými způsoby. Ale ještě se nepodařilo udělat nějakou rozumnou standardizaci. To by měla být vůdčí role ministerstva, že vyladí různé názory a stanoví to tak, aby to bylo použitelné. Dnes se pracuje s územním plánem tak, že se používá jen hlavní výkres a o spoustě věcí, které jsou třeba v textové části nikdo neví. A ony jsou v některých případech velice důležité, ale nevyužité, když se s tím pracuje tak málokdy.

Mají ta města generely zeleně nebo dopravy nebo nástroj na regulaci reklamy?

Když jsem nastoupil v Poděbradech, tak jsem se po čase dopídil generelu dopravy. Když jsem ho pročítal tak jsem zjistil, že je to opsané, že tam jsou dokonce ulice a názvy z jiného města. Na druhou stranu ve Vysokém Mýtě se udělal generel zeleně velmi pečlivě a kvalitně. Podle něj se už něco realizuje, nebo se vypsaly soutěže na parky, a to je výjimečné. Starosta pro téma buď má, nebo nemá pochopení. Nemusí to umět. Nemusí to znát, ale musí vědět, že to je potřeba.

Jak pracujete s cíli a vizemi? Co používáte za postupy?

Jak se to osvědčilo? Jak se to vyvíjelo?

V Poděbradech strategický plán je. Aktualizoval se. Z mého pohledu je zaměřený hodně na detaily, který je potřeba operativně řešit, což není úplně strategické. Do toho strategického plánu přispívají jednotlivé odbory a úroveň odborů je různá. Je tu snaha dávat témata do strategického plánu v souladu s potřebami, a pak to promítnout do územního plánu.

Naopak v jistém období v Pardubicích jsem vnímal jako paradox, že územní plán už byl v pokročilé fázi. A pak se vymýšlelo, že se bude dělat strategický plán. Tedy úplně obrácený postup. Povědomí, že by měl být strategický plán, územní plán a regulační plán, že to má návaznost a posloupnost, to už všeobecně je, ale ne všude funguje. Tady jsem s tím problémem neměl.

Na kolik se necháváte úkolovat a nakolik jste naopak ten, kdo přináší nápady a má iniciativu? Máte třeba rozvrh: máme 4 roky, tak 1 rok zkusíme to a toto až 3 rok?

Já tady spíš přicházím s iniciativami, které se snažím vedení nabídnout, ale samozřejmě na základě požadavků zpětně plním úkoly. Což jsou většinou konkrétní zadání. Kousek od nádraží je už léta nefunkční velká kotelna, objekt fyzicky poměrně

kapacitní. Přišel dotaz, co s tím, jestli zbourat nebo ne. Posléze se objevil nápad, že by tam mohl být klub pro důchodce, takový komunitní prostor. Takže jsem to prověřil a pak připravil zadání jinému architektovi na studii. Nebo přijde developer s nápadem a stavební úřad zjistí, že to je v rozporu s regulativy územního plánu, tak se obrátí na mě, abych to komentoval.

Jsou v těch městech zajímavé momenty? Jakou volit strategii, jestli dělat tak trochu všechno, nebo naopak věci, které jsou nejsilnější, nebo něco mezi tím. Je nějaký posun v čase, že jste nejdříve měl velké plány a pak jste dospěl k rozhodnutí soustředit se na pomalou práci.

Město Poděbrady získalo titul město sportu, takže je tady poměrně aktivní sportovní činnost. Postavila se tady víceúčelová hala, zrekonstruoval zimní stadion. Téma je zmiňovaný plavecký bazén. No a já jsem se soustředil v poslední době na náměstí, které vnímám jako velký a nejen dopravní problém. Historie toho náměstí je zajímavá. To bylo vždycky jenom spíše tržiště, ale v okamžiku, kdy se realizovala jezdecká socha krále Jiřího od Bohuslava Schnircha, tak to začalo být vnímáno jako důstojný prostor. Promenáda, která jde od nádraží, míří přímo na sochu. Je to šance, jak to ještě povýšit. Jak z toho udělat prostor, kde se nebudou lidi bát přejít rušnou ulici a kde se budou moci shromažďovat. Přišli jsme s nápadem udělat klasickou T křižovatku s přeložením vozovky za pomník. Hlavní část prostoru by se stala součástí pěší zóny. Ted' se to musí projednat s dotčenými orgány státní správy.

Jak probíhá komunikace? Jak svoje postřehy prezentujete politikům a veřejnosti.

Jak probíhá debata?

Tady existuje místní zpravodaj, kde reaguji na věci týkající se veřejnosti a občas jim poskytnu rozhovor. Mám nejužší kontakt s druhým místostarostou a ten je v redakční radě zpravodaje,

V těch ostatních městech to bylo obdobné?

Nejvíce ve Vysokém Mýtě. Tam se občas konaly besedy v knihovně, kdy mě požádali o vstupy. Také se tam pořádal Den architektury. V Ústí to bylo všechno koncentrované s areálem Perla, protože to byla největší akce města. Má se tam také rekonstruovat park u divadla od Kamila Roškota. Projekt na park vyhrál ateliér Žárovka z Hradce Králové. Mělo to jednu kontroverzní věc. Ve vstupu do parku stojí vila bývalého textilního magnáta, kterou ale řada přestaveb znehodnotila. V koncepci toho parku je vila zbourat, protože tam je stísněný průchod. Z řad opozičních zastupitelů vznikla protiakce a petice proti zbourání. Vyjadřovali se památkáři z kraje i Prahy a potvrdili, že tam už původní kvalita není a že souhlasí s demolicí. K tomu jsem dával své stanovisko.

Máte návod, jak získávat ohlas, zpětnou vazbu a poučení z toho, co se povedlo nebo nepovedlo? Jak tu práci kontrolujete. Jak ta města ovlivnila Vaši práci?

Působení v těch městech bylo nakonec zhodnocené úplně z jiné strany, když jsem dostal ocenění od MMR a Svazu měst a obcí „Architekt obcí“.

Za všechna ta tři města. Toho si vážím, stejně jako Ceny Jože Plečnika za celoživotní přínos v oblasti architektury.

V Poděbradech, přestože jsem tady šestý rok, to není ještě tak dlouhá doba, aby se dalo hodnotit. Když jsem otevřel téma náměstí, tak na besedu přišla plná knihovna lidí, laiků a to byl slunečný den, lákající spíš na procházku. To myslím, že signalizuje zájem. Občané tady žijí, chodí po náměstí a neuvědomují si, že by

mohlo být výrazně jiné. Když se jim to vizualizuje, tak je to nabudí a začnou být aktivní. Je samozřejmě úsměvné, když některý starší lidé říkají, že nejlepší by bylo, kdyby se doprava zanořila někde před městem a podjela ho, nebo navrhují skleněný tunel. Ale celkově mám pocit, že mě tady vnímají jako přínos pro město. I když pomohu třeba jen návrhem dětského hřiště.

Kde berete inspiraci pro práci a zároveň co byste uvítal?

Jaké téma Vám připadá, že chybí. Že se o nich zatím nemluvílo.

Já už jsem starej pán, takže nějaké zkušenosti z praxe mám a představy také. V dnešní době mi chybí určitá úcta ke kvalitě předchozích generací, k ochraně určitých hodnot. Že to není o tom ukázat, jak já to udělám bezvadný a všichni budou koukat. Že je to i o pokoře k tomu kvalitnímu, co tady vzniklo ještě dřív, než jsem přišel já. Mnohdy vznikají arogantní zásahy do struktury, kdy stavební úřad nenajde argumenty, proč by se to mělo chránit. Nemá to ochranu památkovou, ale neznamená to, že to je méně kvalitní. Zmizí to ze světa a bohužel je to škoda a mnohdy mnohem větší než to, co se tam potom narodí. To je taková obecná neúcta, možná místy i arogance, ke kvalitě okolního prostředí. Mnohdy mě mrzí, že třeba díky nějakým svázaným předpisům nejde prosadit dobrý nápad. Tady je například nádherný vodojem. S místostarostou se nám podařilo přesvědčit správce, aby se zpřístupnil. Přišli jsme s nápadem, že by tam mohla vzniknout letní mini kavárna. Respektuje to technologii a správce s tím neměl problém a už jsme začali skicovat. Středem vodojemu vede technologie, ale s ní by to nebylo v konfliktu. Ale dotčený orgán to zamítl s odůvodněním, že vodojem je v provozu. To je škoda.

8.5 Inspirace výzkumu – studie Státní a městský architekt

Jak již bylo předestřeno inspirativní prací pro tento výzkum je studie Joãa Benta o Státních a městských architektech (Bento, 2022a). Představím krátce jeho srovnávací perspektivu v části relevantní pro tento výzkum.

Jeho tématem je leadership zkoumaných týmů státních a městských¹ architektů. Proto analyzuje soubor jimi používaných neformálních nástrojů na základě typologie Urban Maestro (Urban Maestro, 2021). Snaží se je použít k ilustraci inovací a limitů správy a řízení navrhování.

Podle této studie mají jím studované týmy státních architektů širokou škálu neformálních nástrojů pro správu a řízení navrhování, které doplňují tradiční mechanismy kontroly a regulace. Neformální nástroje se, jak tvrdí zaměřují na osvětu mezi aktéry, na posílení kapacity, pravomocí a znalostí. Právě na neformální nástroje se zaměřuje.

Nástroje realizace kvality

Hodnocení – nástroje průběžného hodnocení (indikátory, neformální hodnocení) a souhrnného hodnocení (certifikace, soutěže). Státní architekti v některých případech provádí supervizi externích architektů státních zakázek, organizují soutěže.

Podpora – nepřímá finanční, přímá poradenstvím. Zde jsou velké rozdíly mezi státními architekty. V Irsku je jeho součástí projekční tým pro veřejné budovy a zároveň aktivně koriguje jiné veřejné investory. Ve Vlámku poskytuje organizační zkušenosti u architektonických soutěží. Podobně v Nizozemsku, kde navíc aktivně koriguje veřejné investory. Ve Skotsku se věnuje koordinaci a poradenství složkám státu.

Průzkum – je zaměřený na nástroje zapojení (participace na návrhu, výzkum návrhem, testování a experimenty na místě). Nizozemský státní architekt vnáší téma dlouhé perspektivy navrhování do predikcí budoucnosti společnosti.

Případný je pro můj výzkum shrnutí obou Joaem Bentem zkoumaných městských architektů, byť jde o velká města. Porovnává Kodaň s konkrétní osobou jako městským architektem a Vídeň s úřadem. Vnímá omezenost takového srovnání jen dvou případů a téma doporučuje pro další výzkum.

Důležité je, že obě městské rady zařadily kvalitu navrhování vystavěného prostředí do svého programu. Obě města mají městskou politiku architektury².

V Kodani MA poskytuje poradenství primátorovi, politickým orgánům a odborům města jejichž práce má vliv na vystavěné prostředí. Má malý tým o dvou členech. Má strategickou a politickou roli. Jeho úkolem je směřovat celý městský úřad k tématu kvality vystavěného prostředí a stejně tak ovlivňovat i veřejnost. Jeho jmenování je

¹ Kodaně a Vídně, tedy velkoměst

² Kodaň, Politika architektury pro Kodaň 2017-2025. Architektura pro lidi (2017). Vídeň, Politika principů Baukultur pro Vídeň (2015).

politickým signálem zájmu města o téma. Úspěch a efektivita práce MA, ale záleží na mnoha faktorech, jako je například jeho osobnost, důvěra politiků v jeho doporučení a ochota ke spolupráci, což je důsledkem neformálnosti funkce MA. Politici totiž mohou jeho doporučení ignorovat. Podobně je to se vztahem k městskému úřadu. Městský úřad je přitom nastaven na základní postupy dle zákonného rámce, což pro prosazení kvality nestačí. MA se o kvalitu snaží na setkáních s odbory úřadu. Spolupracuje s Dánským centrem architektury a dalšími kulturními organizacemi např. podporou festivalů, konferencí či debat, včetně aktuálního kongresu UIA.

Ve Vídni má podobnou úlohu Odbor architektury a městského navrhování, který se podílí na formálních (kontrolní úloha soukromých projektů, zadání rozvojových plánů a územních kódů) i na neformálních nástrojích správy (udělování cen a kampaně). Spolupracuje s dalšími odbory města v tématu baukultur, městskou realitní agenturou, Vídeňským centrem architektury, připravuje zadání a organizuje architektonické soutěže. Je to odbor o 65 zaměstnancích. Ředitel je architekt a je podřízen městskému radnímu.

Podle Benta je Vídeňský odbor spíše interním poradcem pro navrhování, kdežto MA Kodaně je spíše lídr změny.

Přínos státních a městských architektů vidí João Bento jako dlouhodobý. Není možné ho díky tomu vyčíslit pomocí kvantitativních měřítek nebo počtu realizovaných aktivit. Jeho ustavení má symbolickou hodnotu jako výraz zájmu politiků o téma kvality navrhování pro utváření kvalitnějších prostorů. Jeho existence umožňuje veřejné správě jít příkladem.

Přínosy dělí do pěti oblastí:

Leadership – veřejná správa jeho pomocí reálně podporuje kvalitu navrhování. Veřejná správa vytváří model k následování soukromým sektorem.

Zkvalitnění systému vedení navrhování – iniciují a rozvíjí participaci mezi aktéry a prosazují nové myšlenky.

Poskytování poradenství a podpory – mají na starosti politiky architektury, koordinují, radí starostovi, komisi a úřadu. Navrhují změny norem. Poskytují odborné informace. Zastupují samosprávy v tématu.

Podpora mezirezortní spolupráce – pořádají setkání a nabízejí spolupráci

Podpora kultury utváření prostředí – podporují komunikaci mezi aktéry (veřejnost, projektanti, investoři, stavitelé,...). Zvyšují povědomí o kvalitní architektuře i jako součásti národní nebo regionální identity. Navazují spolupráci.

A jmenuje i některé limity:

Meziresortní překážky – vystavěné prostředí je průřezové téma v kterém je široká škála státních/městských aktérů. Častý je navíc outsourcing. Administrativní struktury brání veřejným politikám jdoucím napříč sektory. Je nutné vytvářet meziresortní platformy.

Právní neukotvenost – orientace na „měkké“ nástroje není účinná směrem k tržnímu prostředí orientovanému na krátkodobý zisk. Tento problém se odráží i ve veřejných zakázkách s převažujícím výběrem podle „nejnižší ceny“ a neochotě používat kvalitativní kritéria. Další problém je úbytek odbornosti na místních úřadech.

Zaměření na dlouhodobý cíl – „tvrdé“ nástroje jako regulace působí jednoznačně, ale degradují pak celou péči jen na kontrolu jejich dodržování. Nevedou ke kvalitě. „Měkké“ mají v krátkém čase malý dopad, ale jsou dlouhodobou investicí vedoucí k požadovanému cíli.

